YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN

SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Aralık 2010 ● Sayı: 29 ● 4 TL ● www.mesop.net

İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

EDİTÖRDEN

Aydınlanma ve Parti

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi

Rıfat SEFALI

Türkiye sol hareketlerindeki milliyetçi virüs

Sait ÇETİNOĞLU

Kadın sorununun tanımı ve politik çerçevesi

S. ÇİFTYÜREK

Türban ve tarafları

Sibel ÖZBUDUN

Kuruluş ve sürekli değişim anlayışı olarak demokrasi

Ferhat BARAN

Bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü = İSMAİL BEŞİKÇİ

Temel DEMİRER

Gezegenimizin komünizme ihtiyacı var

Hasan ŞAHİNGÖZ

www.arsivkurdi.org

YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN
SOSYALİST MEZOPOTAMYA
Aralık 2010 ● Sayı: 20 ● 4 YTL ● www.mesop.net
İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

Gün Yayıncılık Tic. Ltd. Şti Adına Sahibi
Halil İbrahim KUMRAL
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok. No:27/3 80230 Harbiye / İstanbul

Sorumlu Yazıişleri Müdürü
Ferit Yıldırım
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok. No:27/3 80230 Harbiye / İstanbul

Sosyalist Mezopotamya
Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
İnönü Mah. Babil Sok. No:27/3 80230 Harbiye / İstanbul

Yayın Türü
Yaygın Süreli Dağıtım

Telefon/Faks
(0212) 291 46 38

e-mail
newrozgazetesi@gmail.com

Baskı
Özdemir Matbaacılık
0 212 577 54 92, Davutpaşa Cad. 4. Güven Sanayii sitesi
C Blok No: 242 Topkapı-İSTANBUL

Diyarbakır İrtibat Bürosu
Tel: 0 412 223 73 37
Kurtismail Paşa 5. Sok. Fırat Apt. Kat:3/13 Ofis/DİYARBAKIR

Gaziantep İrtibat Bürosu
Tel/Faks: 0 342 220 59 94
Atatürk Bul. Bina No: 49 N. Akınal Apt. B Blok
Kat: 6 D: 6 Şahinbey / Gaziantep

İzmir İrtibat Bürosu
newrozgazetesiizmir@gmail.com
847 Sok. No: 14/101 Konak/İZMİR

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN
Aydınlanma ve Parti 1

Türkiye sol hareketlerindeki milliyetçi virüs
Sait ÇETİNOĞLU 3

Türban ve tarafları
Sibel ÖZBUDUN 15

Kadın sorununun tanımı ve politik çerçevesi
S. ÇİFTYÜREK 19

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi
Rıfat SEFALI 26

Kuruluş ve sürekli değişim anlayışı olarak demokrasi
Ferhat BARAN 29

Sosyalist demokrasiden ne anlamalı?
Haysam ALİ 40

Parti üzerine bir deneme
Hasan FIRAT 43

Marksizm ve dogmatizm
Lokman POLAT 48

Marks ve din
Samet ERDOĞDU 55

Rejimin hedefi ve muhalefet
Hurşit KAŞIKKIRMAZ 62

Bilim ve düşünce özgürlüğü = İSMAİL BEŞİKÇİ
Temel DEMİRER 65

Gezegenimizin komünizme ihtiyacı var
Hasan ŞAHİNGÖZ 77

Kadın sorununa sosyalistlerin yaklaşımı
Namık DURUK 84

www.arsivakurdi.org

Editörden

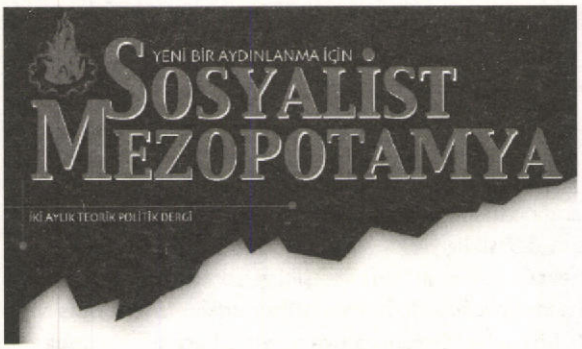

Aydınlanma ve Parti

Küresel sermayenin Ortadoğu ayağında neoliberalizm, dinler beşiği kadim toprakların teşvik gören geleneksel sosyal yapısıyla harmanlanınca, fikir alanında tarihin farlarını etkisiz kılan yoğunlukta sisli bir hava oluştu. Aydınlanmanın ateşini söndürücü bu havada, eski toplumsal davranış kalıpları ve düşünceyle benzeşme en akılcı politika sayılmaya, 'güçlü lider-uyumlu tebaa' pozisyonu tek 'gerçekçi' örgütlenme modeli olarak kabul görmeye başladı. 'İlerici' sıfatlı siyasetçiler bile, en insani, en haklı taleplerini dahi ayetlere dayandırmayı, en köşeli düşüncelerini bile liderlerin açıklamalarından sonraya saklamayı toplum mühendisliğinin gerekleri gibi algılatmaya koyuldular. Doğrusu böyle bir algının yayılmasına ciddi katkılar da sundular/sunuyorlar. Ve bu ortamın siyasetinde fikirle değil, güçle ilişkilenmek temel bir yönelim haline geldi.

Doğal olarak aynı bölgesel havayı teneffüs eden Kürdistan coğrafyası da, aydınlanmada bir kesintiyi, aydınlanmacı damarın by-pass edildiği bir süreci yaşıyor. Bu da ilkesiz siyaseti, omurgasız duruş ve davranışı besliyor. Ulusal özgürlük talebi ve örgütlenmesinde yaşanan büyük gelişme, hatta taslak programlara nakşettiğimiz "komün" kavramları bile bu gerçeği değiştirmeye yetmiyor. Şükür ki 1970'li yılların aydınlanmacı çizgileri suya çizilmemişti; flulaşmış haliyle ve kalan kırıntılarıyla da olsa bugün de ulusal demokrat siyaset camiasının kavram hazinesine katkı yapmaktadır. Siyaset tayfası, altlarını boşalttıkları bu kavramların kırıntılarıyla durumu idare etmektedir. Yoksa tamamen muhafazakar bir ağız egemen olurdu.

Kürdistan'daki bu gidişe neşter olacak yeni aydınlanma, bir ihtiyaç olarak beliriyor. Bu yüzden dergimizin yayın hayatına başlarken sloganı "Yeni Bir Aydınlanma Atağı İçin!" olmuştu. Öyle görünüyor ki bu sloganı daha uzunca bir süre öne çıkarmaya devam edeceğiz.

Söz konusu ihtiyaca cevap olma noktasında 18.yy Avrupa aydınlanmasını ya da bu tarihsel dönemin mekanizmalarını taklit etmek durumunda değiliz. Çünkü o dönemde, örneğin bir ansiklopedi çalışmasının yarattığı etkiyi günümüzde yaratamayız. Dahası birçok ülkede burjuvazi kendi demokrasisiyle bu tür bir çalışmayı halk yığınları nezdinde etkisiz kılacak bir donanıma sahip olduğu için, yarı-teşvik bile edebilir. O halde biz, aydınlanmanın zamanımıza ve topraklarımıza özgü etkili mekanizmalarını oluşturmak zorundayız. Ve pekala, aydınlanmacı çizgisinde istikrarlı yayın organlarıyla birlikte değişime öncülük yapmaya aday bir parti de aydınlanma odağı yapılabilir.

Parti dışındaki aydınların birikimlerini önemsememe aymazlığına düşmeden, dahası bu birikimleri değerlendiren bir çekim merkezi olarak düşünülmesi gereken bu odak, hem ulusal-toplumsal özgürlük için ön

www.sosyalistkurdi.org

açıcı, hem de evrensel değerlerin taşıyıcısı olarak ilkeli siyasetin temsilcisi olabilir. Nitekim 70'li yılların küresel devrimci dalgasında toplumu aydınlatma misyonunu, 'bağımsız' kültür merkezlerinden çok sosyalist/komünist partiler üstlenmişti. Süreç, barındırdığı tüm hata ve eksiklikleriyle birlikte, aslında fena da olmamıştı.

70'li yıllara özlem ya da bu yılların tekrarına kaçma arzusu gibi anlaşılmasın ama parti örgütlenmesinin halen en etkili mekanizma olması sebebiyle, kurma kararı aldığımız Özgürlük ve Sosyalizm Partisi, Kürdistan'da aynı zamanda bir aydınlanma odağı olarak da tasarlanabilir. Bu, partinin siyasal faaliyetlerini -şimdilerde özlemi çekilen- ilkeli bir eksende yürütmesinin de esas dayanağı ve güvencesi olacaktır.

Ortaya çıkış koşulları itibariyle partimizin aynı anda çok sayıda boşluğu doldurmaya gücünün yetmeyebileceği gerçeğinin mantıksal sonucu da bizi, aday olduğumuz ihtiyaç alanları konusunda bir sıralama yapmaya itmekte, baş sıradaki boşluklardan birinde ise aydınlanma ihtiyacı durmaktadır. Sadece sömürgeci statükonun ortadan kaldırılmasının değil, tasarlanmış yeni toplumsal sistemin (sosyalizmin) de eylemcisi olacağımız için, bu boşluğu doldurma konusunda zaten gözlerin üzerimizde olacağını, bize dair beklentilerin oluşacağını peşinen bilmemiz de bizi bu adaylığa cesaretlendiren bir etkendir.

***

Bu sayımız, içeriğinin yanı sıra makale sayısı ve dolayısıyla sayfa adedi itibariyle de dolu dolu çıktı. Sayfa sayısının fazlalığında gecikmemizin de payı var. Bazı yazarlarımızın makalelerini zorunlu olarak bir süre bekletmiş olduk, umarız bizi anlayışla karşılarlar.

***

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi Kurucular Meclisi tarafından alınan karar gereğince, yayın hayatımıza isim değişikliğiyle devam etmemiz gerekiyordu. Ancak mevcut hukukun isim değişikliği konusunda gerektirdiği bazı teknik hazırlıkları yetiştiremediğimiz için, bu sayıyı da Sosyalist Mezopotamya adıyla çıkarmak zorunda kaldık.

"Özgürlük ve Sosyalizm" adıyla çıkacak olan gelecek sayımızda daha güçlü buluşmak dileğiyle...

Aziz Mahmut AK

www.arsivakurdi.org

Sait Çetinoğlu

Türkiye sol hareketlerindeki milliyetçi virüs

"Acı gerçek, ...
'bizi yükselten' yalandan daha yararlıdır."
V.İ.Lenin

Bu yazı Türkiye sol hareketinin tahlilinden ziyade, yazının seyri içinde Türkiye soluna ("Türk solu" demek daha doğru olur) ve zaaflarına değinilmekle birlikte, Türkiye sol hareketinin bir parçası olan fakat unutulan ya da unutturulan bu coğrafyanın kadim halklarının sol hareketlerine, özellikle de Ermeni devrimci hareketine odaklanmıştır. Amacımız bu coğrafyadaki sosyalist hareketlerin TKP öncesine denk gelen tarihine değinerek, unutulan sosyalist önderlerini hatırlatmaktır.

Osmanlı unsurlarının bilimsel sosyalizmle karşılaşmaları

19.yy'da Avrupa'da Marx'ın deyimiyle bir komünizm heyulası dolaşırken Osmanlı toprakları da bundan azade olamazdı. Avrupa'daki gelişmeler Osmanlı gazetelerinde geniş bir şekilde yer almaktadır. Avrupa politikasının anlaşılması bakımından yayınlanan bu yazılarda dolaylı olarak da olsa Marx'ın hayaleti Osmanlı coğrafyasındadır. Ancak Müslüman-Türkler arasında okur-yazarlık oranının düşüklüğü nedeniyle bu haberlerin tamamıyla yönetici sınıfın bilgilenmesine yönelik olduğunu da rahatlıkla söyleyebiliriz.

1871 tarihli Hakayik-ul Vakayi'nin 9 Şubat sayısında Fransız-Alman Savaşı'na ilişkin bir habere Karl Marx imzalı, Alman Başbakanı Bismarck'ın Fransa'ya karşı izlediği politikayla bütün Avrupa'da özgürlüğü boğduğunu ifade ederek Bismarck'ı eleştiren bir yazı eklenmiştir. Kerim Sadi bu yayınla ilgili olarak, "Marx imzasiyle *Demir Başvekile* yapılan bu yaylım ateş de gösteriyor ki, bundan 94 yıl önce, -*Daily News* gibi sütunlarını hür düşüncelere açan İngiliz gazetelerinden aktarma yazılarla- gazetelerimizde, cumhuriyet ve hürriyet fikirleri serbestçe savunuluyordu; çevirme yoliyle, mudlakiyete ve despotizmi temsil edenlere karşı savaşılıyordu" demektedir. Avrupa'daki devrimci harekete ilgi duyulduğundan değil, bir şeyin farkında olmadan yayınlanan yazılarla Osmanlı okurları -okur yazar olanlar- dolaylı yoldan da olsa sosyalizmle tanışmaktadır. Aynı yıl, beş altı ay aralıkla Karl Marx ismi, Karl Marx ve Karlo Marn şekliyle karşımıza çıkıyor. Karl Marx'ı Karlo Marn biçimine sokan *Terakki* gazetesi, Marx'ın 1871 Paris Komünü ile ilgili bir mektubunu sunarken; onu "Enternasyonal adındaki asiler şirketi"nin başkanı olarak takdim etmeyi de unutmaz:

"Enternasyonal nâm ussât Şirketinin Reisi bulunan Karlo Marn nâm şâhsın Berlin'den bir ahbabına yazdığı mektubun bir sureti *Pari Jurnal* nâm gazetede mûnderiç olup bazı fıkarât-ı garibeyi hâvi olduğundan hulasaten nakil ve terceme eyledik."

1871 yılındaki gazeteler doğaldır ki Avrupa politikasını izlerken Paris Komünü'ne de kayıtsız kalamazlar. 1871 Paris Komünü de gazete sayfalarında yer alır. *Takvim-i Vakayi'de* 1871 Paris Komünü ile Birinci Enternasyonal'den bahseden yazılar oldukça büyük bir yekûn tutmakta ve -ayrı bir inceleme konusu teşkil edecek kadar- önem taşımaktadır. Matbaa-i Amire'de basılan *Takvim-i Vakayi,* bilindiği gibi devletin resmî gazetesi idi: "Cerîde-i Resmiye-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye." *Takvim-i Vakayi,* 3 Muharremülharam 1289 tarihli ve 1463 numaralı sayısında, *Fesat Cemiyeti* olarak kabul ettiği *Enternasyonal'e* yüklenmekte ve Millet Meclisi'ne sunulan projeyi yedi madde halinde aktarmaktadır. Görüldüğü gibi resmi gazete de kayıtsız kalamamaktadır. Ancak bu ilgi Osmanlı yöneticilerine verilen bir bilgi notu olarak algılanmalıdır. Efkarı umumiyeyi ilgilendiren bir mesele değildir.

1871 Paris Komünü sonrasında-

www.arsivkurdi.org

ki Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yayımlanan Türkçe gazetelere göz attığımızda, Sadrıâzam Âli Paşa'nın kalemiyle Enternasyonal'e hücum edildiği gibi, şu veya bu sebeple onu korumayı üstüne alanların da çıktığını görüyoruz. Sadrazam Ali Paşa'nın siyasi muarızlarından Namık Kemal'in imzasıyla Paris Komünü'nün savunulduğu *İbret* gazetesinde, Enternasyonal'in de savunulmasına şahit olunmaktadır. Ancak bu savunma Kemal'in komünü anladığı, komünden etkilendiği anlamına gelmez. Komün döneminde Paris'te bulunan Türkler, olaylardan bir şey anlamamışlardır. Mete Tunçay, Paris Komünü örneğinin Osmanlı gazetelerindeki yansımasının ilginçliğine işaret eder: "Bu bakımdan bir 1870 Paris Komünü örneğinin bile, solcu muhtevasına nüfuz edilmeksizin, siyasî hürriyet terimleriyle görülmüş olması, ilgi çekici bir olaydır."

Komün, Kemal tarafından siyasi muarızlarına karşı bir araç olarak kullanılmıştır. Gazetenin yazarlarından Nuri Bey, komün üzerine açılan tartışmalardan birini ihtiva eden sayıda, Batı'daki kapitalist-işçi savaşına dokunduktan sonra, grevleri de haklı göstermiş ve Enternasyonal'i tanıtmaya çalışmıştır. İbret'in komüne ilişkin yazılarından Kerim Sadi söz eder: Nuri Bey'in makalesi *Medeniyet* başlığını taşıyor. Muharrir, bu makalesinde, Enternasyonal'in, cehil yüzünden, memleketçe tanınmadığını söylüyor ve bu cemiyetin maksadını izaha gayret ediyor:

"Enternasyonal namiyle maruf olan Cemiyet ki Avrupa'nın bazı mahallerinde garazen burada ise cehlen asayiş-i umûmîyi ihlâle saî bir heyet bilinmiştir. İşte o cemiyetin maksadı sırf medeniyetten murad olunan neticeyi hâsıl etmektir.

Bu cemiyetin maksadının husulünü tesrî için esbapta bazı şiddet göstermesinden korkuluyor. Vakıa bu suret muhtemeldir. Fakat şimdiye kadar göstermedi, ileride gösterirse kullandığı vesait takbih olunur. Lâkin yine maksadını talisine mecburuz.

Bir memleket şimendiferler, yollar, caddeler, gazlar, tiyatrolar, çalgılı kahveler, bunlar gibi zevk ve ihtiyaca müteallik ne kadar esbabı

Sadrazam Ali Paşa'nın siyasi muarızlarından Namık Kemal'in imzasıyla Paris Komünü'nün savunulduğu *İbret* gazetesinde, Enternasyonal'in de savunulmasına şahit olunmaktadır. Ancak bu savunma Kemal'in komünü anladığı, komünden etkilendiği anlamına gelmez. O dönem Paris'te bulunan Türkler, olayları tam anlamamışlardır.

cami olursa olsun mademki herkes orada sa'y nisbetinde müstefit olmak bakımından mahrumdur, orada sahihen medeniyetin vücudu nasıl tasavvur olunabilir?

Avrupa'nın hemen her tarafında amele güruhu yürekler dayanamıyacak bir haldedir. Bir fabrikacı mâlik olduğu sermayesi kuvvetiyle birkaç bin kişiyi esir gibi kullanıyor. Gördükleri işin onda birine mukabil olacak derecede bile ücret vermiyor. Öyleyse niçin çalışıyorlar? Ya ne yapsınlar? Ameleden biri ücretin kılletinden dolayı bir fabrikayı terkettiği takdirde başka fabrikaya kabul olunmaması için fabrikacıların ittifakı var.

Ya amele niçin öyle bir ittifak etmiyorlar? Evet, işte Enternasyonal Cemiyeti o ittifakı tavsiye ediyor. Ve hîn-i vukuunda icap eden muavenet-i nakdiyede de asla kusur etmiyor. Bunun üzerinedir ki ekser mahallerde amele bil'ittifak işlerini tatil ediyorlar. Ve fabrikacıları bir dereceye kadar eskisi gibi suret-i gayr-i meşruada müstefit olmadan mahrum bırakıyorlar."

(Şunu da derhal söylemek gerekir ki, makale yazarı, kapitalist dünyasının tenkidini ve Enternasyonal'in savunmasını, Müslüman Osmanlı sıfatıyla ve İslamcı açıdan yapmıştı. Yani, omzunda *İttihad-ı İslâm* bayrağıyla ve sömürülen İslâm ülkelerinin derin bir uykudan sonra gözlerini ovuşturmaya başlayan burjuvazisi adına konuşuyordu. Filvaki, başta Kemal Bey olmak üzere, *İbret* gazetesini çıkaranlara göre, İslâm birliği mukaddes bir fikirdi; ve İbretçiler bu birliği özleyen hamiyet sahiplerinin önüne düşmekle övünüyorlardı. Bu sebeptendir ki, makale yazarı, Batı medeniyetinin aksaklıklarını göstermek için işçinin yoksulluğunu ele alıyor; ve bu vesile ile de -cebir ve şiddete başvurmamak yani zor kullanmamak gibi ihtirazi bir kayıtla-, Birinci Enternasyonal'i alkışlıyor. Bundan sonra da, inandığı tezi ileri sürecektir: Batı'nın arayıp bulamadığı uygarlık İslâmiyet'te vardır.): "Medeniyetin zikrolunan tarifine İslamiyetin ahkamı tamamiyle muvakıf olduğundan eslafta Müslümanlar her milletten ziyade mütemeddin oldukları gibi asrımızda dahi milel-i mevcudeye bu bapta tekaddüm kabiliyetine maliktirler... Biz ki Müslümanlarız şeriata tevfikan maddi ve manevi asayişi mucip olacak ittihadımızın husulüne sa'y ediyoruz. Biz ki Müslümanlarız, Avrupalıların arayıp bulamadığı medeniyetin İslamiyette mevcut olduğunu göstermeğe cehd ediyoruz..."

Kerim Sadi'den yaptığımız uzun alıntıdan görüldüğü gibi komünden söz edilmesi araçsaldır. Şerif Mardin, bu körlüğü ya da ilgisizliği şu sözlerle açıklar:

"Öncelikle, Türkiye yakın zamanlara kadar Marksist fikirlerin kök salamadıkları ve Marksist partilerin köprübaşı oluşturamadıkları bir ülke olarak tanınıyordu. Türk Marksizm'inin teorisyenleri, muhtemelen tüm dünyadaki Marksist teoriye katkıda bulunanların en yetersizleriydiler. Bu kavrayış eksikliğinin, endüstriyel altyapı yokluğuyla hiçbir ilişiği yokmuş gibi görünüyor. Yüzyılın başlarında, ömürlerinin on beş yılından fazlasını Londra, Paris ve Cenevre'de Abdülhamid'e muhalefetle geçiren Jön Türkler'in hiçbiri, ister yayınlarında, isterse bilinen mektuplaşmalarında olsun, bir kere bile Marx'a atıfta bulunmayışları, Türk siyasî düşünce tarihinin çarpıcı bir özelliğidir. Bununla birlikte, Marx'ın böylesi bir ihmali, I. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'da bulunmuş Japon ya da Çin entelektüellerinin bir karakteristiği değildi."

Şerif Mardin, Marxizm'den bu denli uzak durmanın gerekçesini Marxizm'in statükoyu bozucu niteliklerinde bulmaktadır. Gerçekten Osmanlı'nın devamı Kemalist ay-

www.arsivmuseum.org

dınların temel kaygısı statükonun devamına ilişkindir: "Marksizm'in Türklere böylesine tatsız gelmesinin sebeplerine dair bir ipucu, Türkiye'de komünizmin aforoz edildiği dönemlerde, Kemalist yönetimin ileri sürdüğü gerekçelerde bulunabilir. Saldırının dayandığı ana fikir, Marxizm'in sınıf çatışması teorisine dayanan zararlı bir doktrin olduğuydu."

İmparatorluktaki diğer etnik unsurların sol gruplarına baktığımızda, Müslüman-Türk unsurlarda olduğunu gördüğümüz statükonun izdüşümü bu unsurlarda yoktur. Bir burjuvazi ve çağdaş terimlerle düşünebilen bir inteligentsia yaratmış olduğunu söyleyebileceğimiz topluluklar, Rumlar, Bulgarlar, Ermeniler ve Selanik Yahudileriydi. Milliyet ve sosyalizm gibi yeni fikirler imparatorluğa Avrupa'dan sızıyordu ve gayrimüslim unsurların Avrupa'yla daha yakın ilişkileri, Osmanlı İmparatorluğu'na sosyalizmin sokulmasında yaşamsal rol oynuyordu. Müslüman-Türk toplumunun durağanlığının aksine etnik unsurlarda toplumsal tabakalaşmanın Müslümanlarınkinden daha belirgin olduğunu vurgulayarak, bu tabakalaşmanın da bu unsurların bilincini etkilediğini ve sosyalist bilincin bu unsurlarda daha kolay filizlenip özümsendiğini belirtelim. Engels'in, Komünist Manifesto'nun 1888 tarihli İngilizce baskısına yazdığı 20 Ocak 1888 tarihli önsözündeki, "Bundan birkaç ay önce İstanbul'da yayınlanması beklenen [Komünist Manifesto'nun] Ermenice çevirisi, bana söylendiğine göre, yayıncı Marx'ın adını taşıyan bir kitap yayınlamaktan korktuğu, çevirmen de kitabı kendi eseri gibi göstermeye yanaşmadığı için gün yüzüne çıkamamıştır" sözlerinden Manifesto'nun 1887 tarihinde Ermenice'ye çevrildiğini anlıyoruz. Ermeniler çok erken sayılabilecek bir dönemde Marxizm'e ilgi duymuşlardır.

Türk solunun kaynağı ve TKP üzerine kısa bir projeksiyon

Bilindiği gibi bütün sol ve sosyalizm iddialı gruplar ve partiler, milatlarını Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) kuruluşuna

Suphi ve arkadaşlarının kendilerini komünist olarak ifade etmeleri İttihatçı geçmişleriyle bir kopuşu yansıtmaz. Dolayısıyla, Parti her ne kadar Marxizm'den söz etse, dilinde bu jargonu kullansa da, İttihatçı gelenekten gelen Mustafa Suphi ve diğer yöneticiler kendilerini milliyetçilikten arındıramamışlardır.

dayandırır ve kurucu olarak da Karadeniz'de trajik bir şekilde hayatı sonlandırılan Mustafa Suphi öne çıkarılır. Ondan önceki sosyalist hareketler ve sosyalist militanlar hatırlanmaz. Türk milliyetçisi İttihatçı rejimin Anadolu'da yeniden tesisinin mücadelesi olan *Kurtuluş Savaşı*'na destek olmak için Anadolu'ya gelirken katledilen Mustafa Suphi'nin bu tavrı başlı başına sol hareketin Kemalizm'e teslim olmasıyla sonuçlanacaktır. Trajik ölümün Mustafa Suphi'nin ideolojik yetersizliğinin ve partinin zaaflarının üstünü örtmesi, bu yetersizlik ve zaafların tartışılmaması, tartışma geleneğinin oluşmaması ve özeleştiri mekanizmasının gelişmemesi, zaafların gelenek olarak günümüze taşınmasına neden olmuş ve yanlışlıklar zinciri ile yanlış ideolojik hat pekiştirilmiştir. *Kırmızı yanlışlara* dokunulmamıştır.

TKP, Anadolu Hareketi'ni yanlış tahlil etmiştir. Eylül 1920'deki bir raporda, *"Mustafa Kemal Paşa ile Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir Paşa'nın verdiği bilgilere göre, hükümet ve ordu çevrelerinde Bolşevizm'e karşı duyulan tasvip ve sempati duygusu artmış bulunuyor ve hatta isyan hareketinin kimi üst düzey yöneticileri komünist olmak istemektedir"* sözleri partinin gerçeklerden ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Parti, bu görüntünün Sovyetlerden yardım alma amacıyla verildiğini anlayamamaktadır. Parti, İttihatçılığı ve Kemalistlerin İttihatçı geçmişini unutmuştur. TKP, Ethem Bey hareketinin karşısında Ankara'nın yanındadır. TKP, Ethem Bey'le arasında derin bir mesafe koyar: "[B]izler Ethem'in ve yandaşlarının Batı Cephesi'nde, Anadolu Cephesi'nde devrimci Anadolu hükümetine karşı çılgınca, anarşik çıkışını lanetliyoruz. Anadolu'daki devrimci hareketin destekçileri olarak bizlerin bu gibi şahıslarla hiçbir ilişkisi ve hiçbir ortak yanı olmamıştır ve olamaz." Görüldüğü gibi Kemalistlerin iktidar mücadelesine *devrimci* nitelik atfedilmiştir.

Kemalizm'in, "sol" tandanslı eski teslimiyetçi TKP unsurlarınca kurumsallaştırılması da ayrı bir etkendir. Sonuçta İttihatçı rejimin Anadolu'da yeniden tesisi *Kurtuluş Savaşı* olarak algılanacaktır. (Mustafa Kemal bile başlangıçta *kurtuluş savaşından* söz etmez, önüne koyduğu bir Türk-Yunan savaşıdır. Sivas mebusu Rasim Başara'ya kongre sırasında bu görüşünü ifade eder. Mustafa Kemal'in asıl kaygısı iktidarının tesisidir. Kurtuluş Savaşı efsanesi iktidarın meşrulaştırılması için sonradan geliştirilmiştir.) Dönemin ideolojik iklimini şekillendiren İttihatçılık, Mustafa Suphi ve arkadaşlarında da egemendir. Suphi ve arkadaşlarının kendilerini komünist olarak ifade etmeleri İttihatçı geçmişleriyle bir kopuşu yansıtmaz. Dolayısıyla, Parti her ne kadar Marxizm'den söz etse, dilinde bu jargonu kullansa da, İttihatçı gelenekten gelen Mustafa Suphi ve diğer yöneticiler kendilerini milliyetçilikten arındıramamışlardır. Cilasun, TKP'nin bıraktığı belgelerden "TKP kadrolarının hakim ulus milliyetçiliğine karşı tavır almada bir hayli ayak sürüdüklerini göstermektedir" yargısına varmaktadır. Ayrıca TKP önderi Mustafa Suphi'nin Sultan Galiev'in etki alanının içinde olması ve Galiev'in *proleter ulus* kavramını özümsemesi bu algıda önemli bir etkendir. Bu etki alanı içerisinde *milli mücadele*nin niteliği anlamlandırılamamıştır. Bu durum devrimci harekete geleneksel bir zaaf olarak sirayet etmiş, Kemalistlerin Anadolu'daki iktidar mücadelesi olan *milli mücadeleyi* anlamlandıramamaya, yanlış anlamaya sebep olmuş, hakikatin kadrolara ve kitlelere yanlış empoze edilmesi sonucu kitleler ve kadrolar yollarını şaşırmıştır. Bugün kendilerini *devrimci* olarak niteleyen hareketlerin

www.sosyalistmezopotamya.org

ideolojik sefaletinin arkasında bu gelenek yatmaktadır.

Tarihini unutan bir sosyalist hareketin, değil kitlelerle bağ kurması, kendini var etmesi düşünülemez. Bu bakımdan sosyalist hareketin tarihinin köklerini bilmesi elzemdir. Bilmezse bugün olduğu gibi celladına aşık olma ihtimali yüksektir. Kapitalizme karşı olunmadan dolaşıma sokulan *anti-emperyalizm* de ayrı bir manipülasyon aracıdır. Bu yanlış bilinç uzun bir dönem Türkiye sol hareketini esir alarak Kemalizm'e yedekleyecek; sosyalizmin enternasyonal karakteri unutularak milliyetçi bir çizgi izleyecektir.

Devlet yanlısı 'sol' ve şiddetin meşruluğu

Türkiye 'sol'unun millici tavrı anlaşılmaz değildir. Osmanlı aydınının temel kaygılarının "devletin bekasını temin" olması, Osmanlı aydınlarınca kurulan sol hareketlerin de karakteristiğini belirler[1] ve bu hareketlerin temel zaafını oluşturur. Hiçbir Osmanlı aydını ve *sosyalist* hareketi bu yönden devleti karşısına almaz, dolayısıyla bu temel özellik Rus devrimcileriyle aralarındaki en temel ayrılıktır[2]. Ki Rus devrimcileri önlerine devletin yıkılmasını koyarken, Türk devrimcilerinin böyle bir kaygıları yoktur. Doğaları ya da temel zaafları gereği devletin yanında yerlerini almaktan çekinmezler. Mustafa Suphi'nin tavrı da bundan azade değildir. Osmanlı paşalarının iktidarlarını güçlendirme operasyonuna destek olmak için hayatını Karadeniz'de noktalamıştır.

Ancak diğer etnik unsurların bünyesinde oluşan sol hareketler bu kaygıyı taşımadıklarından radikal karakterde ve ulusal sorunu da önlerine koyan niteliklerinden ötürü, Müslüman-Türk etnik kökenli 'sol' aydınlar ya da bunların kontrolünde oluşturulan sol hareketlerden farklıdırlar ve farklı bir çizgi izlemişlerdir. Bu farklılık Osmanlı unsurları arasında işbirliğini geliştirmeyi önlediği gibi, farklı etnik kökenli örgütlerin Osmanlı yurtseverliğinin hararetli savunucuları olmaları da ciddiye alınmamış, yabancı ajanı gözüyle bakılmışlardır. Yok sayılmanın bir gerekçesi de bu olsa gerektir.

Osmanlı aydınının temel kaygılarının "devletin bekasını temin" olması, Osmanlı aydınlarınca kurulan sol hareketlerin de karakteristiğini belirler. Hiçbir Osmanlı aydını ve *sosyalist* hareketi bu yönden devleti karşısına almaz, dolayısıyla bu temel özellik Rus devrimcileriyle aralarındaki en temel ayrılıktır.

"Devletin bekasını temin" geleneğinin ya da zihniyetinin temsilcileri olarak 'sol' hareketlerin devleti karşılarına alacak bir tavır geliştirmeleri düşünülemez. Diğer etnik kökenlerden gelen aydınların ya da sol hareketlerin böyle bir kaygıları da yoktur. Üstelik bu gruplar Roza Luxemburg'un Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili düşüncelerine vakıf ve bu düşünceleri özümsemiş, rehber edinmişlerdir. Roza, Osmanlı İmparatorluğu'nda ulusal savaşım sorununu incelemiş ve sosyal demokratların nasıl bir tutum benimsemeleri gerektiğini önermiştir. Vardığı sonuç şudur: "Türk yönetiminin hantallığı kapitalizmi bile üretmekte yetersiz olmuştur -nerede kaldı ki sonunda sosyalizmi türetebilsin; onun için, ne kadar çabuk yıkılır ve ulusal kurucu öğelerine ayrılırsa o kadar iyi olur- o zaman, bu geri bölge, tarih diyalektiğinin olağan sürecine katılabilecektir." Roza Luxemburg'un tavrını bilen etnik unsurların sosyalistleri, kendi düşüncelerine meşruluk sağlayan bu görüşleri çekici bulup özümsemişlerdir. Birinciler, devleti restore etmeyi kısa ve uzun programlarında önlerine koyarken; ikinciler son kertede özgürlüklerini Osmanlı'nın yıkılışında görmektedirler. Bu tavır iki kesim arasındaki temel düşünce farklılığıdır. Bu bakımdan birincilerin Kemalizm'in etki alanına girmeleri kolaylaşırken, diğer kesim ise 1. Savaş sonrasında oluşan reel politik gereği bu coğrafyadan zor yöntemi kullanılarak tasfiye edilmiştir. İki grubun farklı düzlemde ve farklı kulvarları tercih etmeleri, aralarındaki işbirliğini neredeyse imkansız kılmıştır. Bu bakımdan Türk solu diğerlerini görmez ve kendi resmi tarihine koymaz.

Ayrıca ticaret ya da sanayi burjuvazi temeli olmayan, bürokratik burjuva temelli 1908 hareketi diğer etnik kökenli merkezkaç eğilimli hareketlere düşman olduğu gibi, ötekileştireceği farklı burjuvazi için de yeni bir terim geliştirecektir: "Komprador"! Oysa Müslüman-Türk burjuvazi çok istemesine rağmen böyle bir tarihsel fırsatı yakalayamadığı için, batı penceresinden bakan bürokratik burjuvazi diğer batı penceresinden bakan etnik kökeni farklı burjuvaziyi zor kullanarak yok etmiş, bu unsurları da etnik temizlikten soykırıma varan bir yelpazedeki uygulamalarıyla ortadan kaldırmıştır. Burada bir kez daha vurgulamakta yarar var: Kapitalist sistemi güçlendirme ya da Türk-Müslüman sermaye yaratma projesi olan devlet kapitalizminin yanında olup, etnik kökeni farklı olan sermayeyi "komprador" sayarak dışlamamın sol düşünceyle bir ilgisi yoktur. Olsa olsa kapitalizme bir başka açıdan yedeklenme olur.

İttihatçılar/Kemalistler, diğer etnik grupların radikal istemlerinin kendi iktidarlarını sarstığının farkındadırlar. Bu tehlikenin farkında olanlar EDF ile işbirliğinde olduğu gibi bu hareketleri kontrol etmek, etkilerini minimize etmek için ellerinden gelen çabanın azamisini sarf etmekten geri kalmazlar, nitekim EDF'nin ve diğer partilerin soykırım sürecinde *direnişi* etkisizdir.

Bu devletçi yapıdan dolayı içkin olan antidemokratik karakterin aynı zamanda sol hareketlerin genel zaafını oluşturması bir başka tehlikeyi de beraberinde taşımaktadır: Devlet gibi davranmak, zor kullanmak, şiddeti özümsemek. Bu şiddeti birbirine uygulamak artık olağan sayılmaktadır. Bu pratik devlet geleneğinde yeterince vardır: İktidar için kardeş katli![3]

Resmi 'sol' tarihte işçi hareketlerinden söz edilir, lakin etnik kökeni farklı diye önderlerinden söz edilmez. Mürettibin Cemiyeti'nin grevinden övgüyle söz edilerek bu olay Türkiye işçi hareketinin kilometre taşlarından biri olarak nitele-

www.arsivkurdi.org

nirken, bu grevin önderi Palulu Ermeni önderi Karekin Kozikyan'dan (Yessalem)[4] söz edilmemesi Türkiye sol hareketinin içindeki milliyetçilik virüsünden, İttihatçı damarından kaynaklanmaktadır. İttihatçıların 'sol' harekette kolayca yer almaları da anlaşılmazdır. 1915 soykırımının baş aktörlerinden, iki yüz bin Ermeni'nin katledilmesinden sorumlu Deyr Zor mutasarrıfı Salih Zeki (Zor) Divan-i Harp'te yargılanmaktan kurtulmak için gittiği Bakü'de TKP içinde kolayca yer bulabilmiş. Hatta Mustafa Suphi ile Mustafa Kemal arasında irtibatı sağlayacak bir işleve kavuşabilmiştir. Bakü Doğu Halkları Kurultayı'nda 1915'te Ermeni halkının başına gelenlerin Amerikalı enternasyonalist John Reed[5] dışında kimse tarafından dile getirilmemesi de bu etkenlerden kaynaklanmaktadır. TKP Ermeni sorununa bakışında İttihatçı söylemin dışına çıkmamıştır. Ermeni soykırımını *mukatele* olarak algılaması ve adlandırması sonucu olarak, Teşkilat-ı Mahsusa elemanı Salih Zeki gibilerle ilişkiyi mahzurlu görmez. Karabekir, Maçka'da kafileden ayırdıkları TKP elemanlarına ilişkin, "Türkistan'daki hidmet-i mezküreleri hakkındaki müteaddit zevatın şahadetlerine binaen... serbestiye mahzar" olduklarını kaydeder. TKP, yanı başında Ermenistan yok edilirken de seyircidir. Ermenistan'da Taşnak'ların devrilmesini alkışlarken, Ermeni halkının katledilmesini görmez.

TKP Ermeni sorununa bakışında İttihatçı söylemin dışına çıkmamıştır. Ermeni soykırımını *mukatele* olarak algılaması ve adlandırması sonucu olarak, Teşkilat-ı Mahsusa elemanı Salih Zeki gibilerle ilişkiyi mahzurlu görmez. TKP, yanı başında Ermenistan yok edilirken de seyircidir.

Ermeni devrimci hareketi ve diğer etnik kökenli sol hareketler

1 Mayıs'larda proletaryanın yüzyıllık mücadelesi özenle vurgulanmaya gayret edilse de, bu mücadelenin nasıl olduğu ya da nasıl bir önderlikle yürütüldüğü hususu özellikle es geçilir. Geçilmek zorundadır. Türkiye'de her şey Türk olmak zorunda olduğundan; Türk futbolu, Türk mutfağı... gibi Türkiye solu da Türk olmalı ve Mustafa Suphi gibi bir Türk kökenliden başlamalıdır(!) Bu şekilde bu coğrafyada sosyalizmin öncüsü olan Ermenilerin, Elenlerin, Musevilerin, Bulgarların, Makedonların adları anılmasın. Bu tavır bilgisizlikten değil, doğrudan Türk solunda mevcut İttihatçı/Kemalist genden kaynaklanmaktadır. Bu yanlış bilinç bir sistem dahilinde yeniden üretilmektedir.

Bu coğrafyada sosyalist hareket Mustafa Suphi'den çok önce başlamış ve oldukça ilerleme kaydetmiştir. Mustafa Suphi, Selanik İttihat Kongresi'nde Eğitim Bakanlığı isterken, Selanik sokaklarında proleter grupların istekleri farklıdır: Mustafa Suphi kongrede iktidar isterken, Selanik proleterleri iş, ekmek ve özgürlük istemektedirler. Mustafa Suphi'nin Jön Türklere karşı muhalefete geçmesi istediği bakanlığın verilmemesinden sonradır. Komünist harekete katılması ise daha da sonraki bir tarihe rastlar. Kurucusu olduğu partinin kuruluşunda eski İttihatçılar baştadır ya da eski İttihatçıların Bakü Kurultayı öncesinde kurdukları partinin dönüştürülmesi olarak da nitelenebilir.

Avrupa'nın öteki imparatorluklarının tersine Osmanlı imparatorluğu'nda kültürel egemenliğini, sosyalist hareketi de denetlemesine elverecek kadar sağlamlıkta kurmuş herhangi bir etnik grup yoktur. Partiler ve organizasyonlar kendi cemaati çerçevesinde örgütlenir ve etkinlik gösterirler. Diğer unsurlara çağrı yapmalarına rağmen başarılı oldukları söylenemez. Bu bakımdan gayrimüslim etnik unsurların daha gelişkin olduğu, "hâkim milliyet"in (yani Türklerin) ise henüz bir ulus olma bilincini edinme sürecinde yaşadığı ve bir sosyalist akıma önderlik edecek konumda bulunmadığı gibi, diğer etnik unsurların da etkinliği kabul edilmemektedir. Örneğin, uluslararası bir sosyalist parti yaratmak için *Ergatis'i* yayımlayan İstanbul nüfusunun en geniş kesimini oluşturan Rumların kurduğu *Türkiye Sosyalist Merkezi* gibi bir etnik cemaat örgütünün Osmanlı sosyalizmine önderlik etmesi kabul görmez. Etnik unsurların rekabet halinde oluşu (zaman zaman birlikte davransalar bile) işbirliğini güçleştirmektedir. Kısa süreli de olsa etnik unsurlar arasında işbirliğini gerçekleştiren, bir Balkan federasyonu perspektifli Selanik İşçi Federasyonudur. SİF 1909 Mayıs-Haziran'ında bir grup militan Sefarad Yahudi (A. Benaroya,[6] A.J. Arditti, D. Recanati, J. Hazan) ile bazı Bulgar ve Makedonlar tarafından kuruldu ve aynı haziran ayında İkinci Enternasyonal'e üyelik için başvurdu. Enternasyonal'in Osmanlı Seksiyonu olarak *Türkiye İşçi Partisi*ni meydana getirecekti. Bu istek, Uluslararası Sosyalist Büro'un 7 Kasım 1909 günkü toplantısında görüşüldü. Büro sekreteri Camille Huysmans, toplantıya Enternasyonal'in 1907'de *Türkiye Ermenistanı altbölümü*nü üyeliğe kabul etmiş olduğunu hatırlattı. O zaman, ancak Türkiye'de yaşayan bütün milliyetleri kapsarsa bir *Osmanlı Seksiyonu*nun örgüte alınması kararlaştırılmıştı. Bu durumda, Vaillant'ın önerisiyle, SİF'in *Osmanlı Seksiyonu* olarak değil, bir *Selanik İşçileri altbölümü* diye kabulüne ve Uluslararası Sosyalist Büro'da tek oyla temsil edilmesine karar verildi. Federasyon, işçilerin mücadelelerinde önemli bir yol göstericilik rolü oynuyor, Selanik işçilerini somut örneklerle, durmadan örgütlenmeye ve sınıfsal dayanışma bilincine erişmeye teşvik ediyordu.

Dört dilde[7] haftalık olarak yayınladığı gazetelerinde yerel işçi yaşayışına ilişkin yazıların yanı sıra, *Rabotniçeski Vestnik'te* ve daha sonra yayınladığı *Sliidaridad Obradera'*da da çağın önemli sorunlarına değinen makaleler yayımlandığını görüyoruz. Federasyon'un haftalıklarının, Federasyon yandaşlarına bir siyasal bilinç vermek amacında oldukları şüphesizdir. Bu yayınlar, zamanın sorunlarını en küçük bir sakınmaya başvurmaksızın sosyalist bir görüş açısından inceleyen süreli organlardır. Bu or-

www.arsivkurdi.org

ganlarda çıkan bazı yazılar açıkça "kuramsal" niteliktedir. Özellikle A. Tomov ve A. Benaroya -en çok da *Rabotniçeski Vestnik* sütunlarında- Balkan sosyalizminin büyük sorunları üstüne gitmekten hiç çekinmemişlerdir. İlgilerinin odak noktası ulusal sorundur. *Millî bayrak* adına hareket eden burjuvazinin proleter kitlelerini sömürmesi nasıl önlenebilir? İşçilerin bilincini engelleyen etnik ve dinsel ayrılıkların nasıl üstesinden gelinebilir? Balkan fırtınasının tam yüreğindeki Selanik için en önemli konu buydu. Zamanın başka birçok önemli sosyalist önderi gibi Benaroya ve Tomov sosyalizmin milli husumetlere galebe çalacağından emindiler. Ellerinde dayanılmaz bir silah olduğuna inanıyorlardı. Bu silah federatif ilkeydi. Hepsi birden Osmanlı proletaryasını oluşturan çeşitli ulusal gruplar arasındaki ayrılıklara, bir sendikalar ve siyasal örgütler federasyonuyla son vermek amacındaydılar.

Anahid Ter Minasyan, 1887 Ermeni Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisi'nin kuruluşundan 1921'de Doğu Ermenistan'ın Sovyetleştirilmesi dönemine kadar Ermeni devrimci hareketinin milliyetçilikten ayrılmadığını ifade eder. Bu bir bakıma ezilen bir ulus için dönemin siyasal iklimine de uygundur. Ermeni devrimci hareketlerine baktığımız da Anahid Ter Minassian hiç de bulanık olmayan bir yargı veriyor: "1887'den Moskova Antlaşması'nın Anadolu'da bir Ermeni vatanı kurma tasarılarını sona erdirdiği 1921'e kadar, Ermeni kurtuluş hareketi içinde sosyalizm milliyetçilikten ayrılamazdı. Kafkasya Ermenileri, ulusal hareketin evrimine *-terimin geniş anlamıyla-* sosyalizmi kattılar..."

MİDÖ, Taşnak ve Hınçak gibi gruplar, Sultan Hamit rejimine karşı şiddet ve militanlık yollarıyla mücadele etmeyi önerdikleri ölçüde, sosyalist oldukları kadar anarşist olarak da görülebilirler. Kurtuluş hareketlerinde sosyalizm ile milliyetçiliğin birbirinden ayrılmaz biçimde iç içeliği eğilimi diğer etnik unsurların sosyalist organizasyonlarında da farklı değildir. Makedonya İç Devrimci Örgütü (MİDÖ) de Makedonya'yı Türk yönetiminden kurtarıp bütün halklara açmayı, aynı zamanda onu rakip kiliselerin ve devletlerin egemenliği altından çıkarmayı amaçlayan bir örgüt olarak tanımlanıyor. Örgütün kendisi sosyalist bir örgüt olmasa bile önderlerinin sosyalist olduğu bilinmekte ve Makedonya'daki çoğu sosyalistlerce de desteklenmektedir.

Fikri sosyalizm ve varlığı birçok devlet sınırını çaprazlamasına kesen bir halkın gitgide büyüyen sosyalizmi Ermeni Sorunu'nun çözümüne yardım edebilirdi; ama bunu, altında enternasyonalist öğreti ve taktik olmadan yapamazdı. Sosyal Demokrat Hınçak Partisi'nin azami programı sosyalist bir programdır.

Ermenistan'da, hepsi de aydınlar tarafından kurulan ilk siyasal partiler, 1885'te Van'da kurulan Armenakan, 1887'de Cenevre'de kurulan Sosyal Demokrat Hınçakyan, 1890'da Tiflis'te kurulan Taşnaksutyun ya da Ermeni Devrimci Federasyonu'dur (EDF). Bunların amacı, Doğu Anadolu vilayetleri için Berlin'de söz verilen reformların yapılmasını sağlamak ve Osmanlı İmparatorluğu Ermenilerini devrimci olarak yetiştirmekti.

Bu partilerden birincisi demokratik ve liberal bir partiydi; üyeleri ve etki alanı Osmanlı coğrafyasındaki Van yöresiyle sınırlıydı. Diğer ikisi, Kafkasların Ermeni aydınlarınca kurulmuşlardı ve sosyalisttiler. Rusya ve Avrupa üniversitelerinde eğitim gören bu Ermeni aydınlarının -tıpkı Rus intelligentsiası gibi- Mesihçi ve devrimci bir vizyonları vardı. Ermeni halkını *Asya karanlığı*ndan çekip çıkarmak, ekonomik gerilik ve siyasal bağımlılıkla savaşmak ve halkı daha *Batılı* bir uygarlığa yöneltmek istiyorlardı. Plehanov'un dostları olan Hınçaklar, kendilerinin Marxist oldukları savındaydılar, fakat kültürce de zihniyetçe de hep halkçı (popülist) olarak kaldılar. Sosyalistliği önceleri çok belirgin olmayan EDF, Rusya'nın devrimci sosyalizmi ile Jaures'in sosyalizmi arasında tereddüt etti. Ermeni sosyalistlerini Rus İmparatorluğu'nda sınıf savaşı ile Osmanlı İmparatorluğu'nda ulusal savaşım yürütme arasında bir tercih yapmaya zorlayan Rusya'nın 1905'teki devrimci bunalımını sağ atlattı. 1907'de İkinci Enternasyonal'e kabul edildi. Bu partilerin her üçü de, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni çiftçileri siyasal bakımdan eğitmeyi, haydutlara ve Kürt kabilelerinin yağma ve şiddet hareketlerine olduğu gibi, Ermeni vurguncuların açgözlülüğüne ve Osmanlı memurlarının gaddarlıklarına da karşı *öz-savunmalarını* örgütlemeyi kendi görevleri sayıyorlardı. Silahlı *fedai* gruplarına, zorunlu olmadıkça herhangi bir yere saldırmamaları, güç durumdaki köylere yardım etmeleri, Hıristiyan teb'ayı eğitmeleri ve onları her türlü baskıya karşı direnmeye yüreklendirmeleri talimatı verilmişti. Ermeni devrimcileri, sosyalizmi (çağdaşlaşma ve adalet gibi) ekonomik ve toplumsal sorunlara, hatta daha önemlisi, etnik çeşitlilikle kültürel uçurumların kural olduğu Doğu'da milliyet sorununa cevap verebilecek almaşık bir ideoloji sayıyorlardı. Fikri sosyalizm ve varlığı birçok devlet sınırını çaprazlamasına kesen *(transnational)* bir halkın gitgide büyüyen sosyalizmi Ermeni Sorunu'nun çözümüne yardım edebilirdi; ama bunu, altında uluslar arasıcı (enternasyonalist) öğreti ve taktik olmadan yapamazdı. Sosyal Demokrat Hınçak Partisi'nin azami programı sosyalist bir programdır (ek 1). Asgari programında, demokrasi ve özgürlük vurgulanır (ek 2). Ermeni Devrimci Federasyonu'nun (Taşnaksutyun) bildirisi bu bakımdan tüm unsurları kucaklar niteliktedir (ek 3).

Hınçak, Taşnak ve diğer sosyal demokrat Ermeni sosyalistlerinin, Kafkaslar ötesinden (1905 Devrimi) İran'a (1906-12 anayasacılık hareketi) ve Osmanlı İmparatorluğu'na (1908 Jön Türk Devrimi) kadar Doğu'da gelişen devrimler çemberine katılmalarının da nedeni budur. Şunu da ilave edelim: Anadolu'da tabanı olmayan İTC'nin örgütlenebilmesi için Ermeniler örnek bir dayanışma göstermişlerdir. Jön Türk bildirilerinin Anadolu'ya ulaştırma

www.arsivkurdi.org

ve dağıtımında rol almalarının yanında İttihat kulüpleri Hınçak ve Taşnak kulüplerinin bitişiğinde açılırken, Ermeni örgütlerinin kuruluşunda kurucu üye olarak da desteklemişlerdir. İTC güçlendiğinde Ermenilere ihtiyaç kalmayacak, onları kadim topraklarından kazıyacaktır.

Birinci Büyük Savaş, Osmanlı İmparatorluğu halkları için bir felaket oldu. 1915 yılında yapılan *tehcir* ve soykırımdan sonra, sağ kalan militanlar eliyle, göç ettirilenlerin ve sığınmacıların toplandığı Yakın Doğu ülkelerinde Hınçaklar ve Taşnaklar partilerini yeniden kurdular ve topluluklarının sürgünde nasıl korunacağını tartıştılar. Taşnaklar Sosyalist Enternasyonal'le ilişkilerini yeniledi ve Sovyet rejimini eleştirdi, Hınçaklar ise onu destekledi. İlk Ermeni komünistleri Hınçaklardan çıktı. Bunlar, İran, Suriye, Lübnan ve Mısır'da komünist partilerin kuruluşunda tarihsel roller oynadılar.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni sosyalist basınından söz edersek, *Haraç* (İleri), *Azadamard* (Özgürlük Kavgası) ve *Aşhkadank* (Emek) gazetelerini de anmak gerekir.

(Vorwaerts'in Ermenicesi olan) *Haraç*, 31 Mayıs 1909'da Erzurum'da Yegişe Topciyan[8] tarafından kurulmuştu. Önce iki haftada bir çıkıyordu, bir ara günlük oldu, sonra 1914'e kadar üç haftada bir yayımlandı. 1911'de başyazarlığına Şavarş Misakyan[9] getirildi. İlk sayının başyazısı, Haraç'ın programını açıklamaktadır. (Doğu) Anadolu'nun en büyük kenti olan Erzurum, Yerkir'in (vatan) de başlıca şehridir. O yılın Mart-Nisan aylarındaki bunalım sırasında, Erzurum'daki ordu Jön Türklere başkaldırmış ve Ermeniler Adana olaylarının burada da yineleneceğinden korkmuşlardır. *Haraç*, Erzurum'da halka Anayasa'nın *(Kanunuesasî)* ilkelerini tanıtmaya ve Türkçe-Kürtçe ekler çıkararak *vatan'ın* insanları arasında barış ve kardeşliği sağlamaya çalışıyordu. "Rehberi sosyalizmin yüksek ilkesi olan" *Haraç*, sadece sömürülen emekçileri -nüfusun ezilen çoğunluğunu oluşturan, okur yazar olmayan çiftçileri, yoksul zanaatçıları, tarım ve inşaat işçilerini- savunmakla kalmak istemiyor, cahil bırakılmış ve ailesinin erkeklerinin otoritesine tabi tutulan Ermeni kadınını özgürleştirmeyi ve yörenin kültürel gelişmesine katkıda bulunmayı da amaçlıyordu. Gazete Jön Türklerin siyasal gelişimine gitgide daha eleştirici gözlerle bakmış, dikkatini tarımsal sorunlar, kırlık alanlardan göç ve Batı emperyalizmi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Düzenli olarak da sosyalizm hakkında yazılar basmıştır.

Birinci Büyük Savaş, Osmanlı İmparatorluğu halkları için bir felaket oldu. 1915 yılında yapılan *tehcir* ve soykırımdan sonra, sağ kalan militanlar eliyle, göç ettirilenlerin ve sığınmacıların toplandığı Yakın Doğu ülkelerinde Hınçaklar ve Taşnaklar partilerini yeniden kurdular ve topluluklarının sürgünde nasıl korunacağını tartıştılar.

Azadamart (Özgürlük Kavgası), 1909 Haziran'ında İstanbul'da kurulmuştur. 10.000 - 15.000 satan bu gazete, EDF'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki parti organıydı. Yönetmeni olan Ruben Zartaryan (1874-1914)[10], Harput yakınlarında doğmuş, genç bir halkçı yazardı. *Azadamard*, pek çok bakımdan yetkin bir kaynaktır. 1908-14 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ermeni topluluğu, EDF ile Jön Türklerin ilişkileri, demokratik, liberal ve sosyalist fikirlerin, ayrıca da Fransız ve Alman etkilerinin yayılması gibi konuları inceleyebilmek için, bu dönem çıkan *Azadamart* sayılarının sıkı bir çözümlemesini yapmak gereklidir; oysa hala böyle bir çaba gösterilmemiştir. Bu gazete, -beklenebileceği üzere- en çok Ermeniler arasında etkili olmuştu. O kısa kültürel çiçeklenme döneminde, okuyucularına birçok yazar, tarihçi ve toplum bilimciyi tanıtan *Azadamart*, ağır Osmanlı sansüründen payını almıştır. Birçok değişik başlık altında ve çeşitli başyazarların yönetiminde yayımlanmıştır. *Bakin (1911), Butania (1912), Haraçmart (1913), Aztak (1913), Meghu (1913)* ve *Şant (1913-14)*. 1914 Ekim'inde yasaklanan gazete 1918 Mütarekesi'nden sonra *Atraramard* diye çıkmış, bazı değişikliklerden sonra da *Cagadamard* adını almıştır.

Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndaki sosyalist grubunu da Ermeniler oluşturmaktadır. 1908-12 Meclisi'nin bileşiminde 220 Müslüman üyenin yanında 40'ın üstünde gayr-i Müslim mebusun içindeki birkaç sosyalist milletvekilinin sayılarının çok üzerinde bir etkinlikleri vardır. Meclisteki sosyalist grupta dördü Taşnak: (Erzurum mebusları) Garo Pastırmacıyan[11] ve Varteks Serengülyan[12] , (Muş mebusu) Keğam Garabedyan[13] ve (Van mebusu) Vahan Papazyan. İki Ermeni milletvekili de Hınçak Partisi'ndendi: Dr. Nazaret Dagavaryan (Sivas) ve Boyacıyan (Kozan)[14]. Nihayet, sosyalistlerin en önemlilerinden biri de Bulgar mebusu Dimitri Vlahov (Selanik) idi. Vlahov, Parvus'ta öylesine etkileyici bir izlenim bırakmıştır ki, Parvus, Kautsky'e mektuplarında ondan söz etmektedir. Kerim Sadi, Vlahov'un 1911 yılında Selanik'te verdiği konferansların birinden söz eder. Bu konferans bir seçim çalışmasıdır: "Selanik'te çıkan *Yeni Asır* gazetesi, Osmanlı Mebusan Meclisi'nde sosyalist mebus olarak bulunmuş bir hatibin konferansını kaydediyordu ki, birçok cihetlerden tahlile değer özelliktedir. Sabık Selanik Mebusu Vlahof Efendi tarafından, *Grandotel*'de verilmiş olan bu konferansta Amele Heyet-i Müttehidesi ile anâsır-ı saireye mensup binden fazla dinleyici hazır bulunmuştu. Hatip, nutkunda, Mebusan Meclisi'nin fesih sebeplerini açıklayan bir girişten sonra, seçim için gerekli vasıflardan bahsetmiş; *programını kabul ettiği ve itimadını kazandığı Amele Heyet-i Müttehidesi azasına* (İşçi Federasyonu üyelerine) üç buçuk senelik çalışma hayatının bir özetini sunmuştur. Hatip, bu özette, bilhassa sosyalistlerin haklarını muhafaza yolunda sarf edilen gayretlerin ve sonuç olarak meydana çıkan başarının ve başarısızlığın

www.arsivakimi.org

sebeplerini şerh ve izah etmiş; bu hususta, ekonomik ilerlemeleri gerekli sayarak, hazırlanan ve incelenen kanun projelerinin sunuluş biçimi ile bu ilerlemeye engel sayılan sosyalistlerin ne dereceye kadar ilerlemeye hizmet ettiklerini istatistiklerle beyan ve ispat eylemiştir. Vlahof Efendi, Mebusan Meclisi'nin üç buçuk yıllık geçmiş hayatına ait olan çalışmasının özetini bitirdikten sonra, bugünkü halin eski mebuslar için bir imtihan devresi olduğunu zikrederek, iyi çalışanların emniyet ve itimat kazanacağını ve programını benimsediği 'İşçi Federasyonu' ile diğer seçmenler de kendisine emniyet ve itimad ederlerse, yeni Mebusan Meclisi'nde ne suretli çalışacağını anlatmıştır."[15]

Ermeni devrimcileri, 1915 soykırım sürecinde bir askeri operasyon çerçevesinde toplanıp katledilerek kadim topraklarından kazındılar. Bu operasyonun bir parçası olarak Sosyal Demokrat Hınçak Partisi militanları ve yöneticilerinden 120'si 1-14 Haziran 1915'te evlerinden toplandılar, aynı gün askeri mahkemede yargılanıp başta PARAMAZ (Madteos Sarkisyan)[16] olmak üzere içlerinden 20 yönetici 2-15 Haziran 1915 tarihinde Beyazıt Meydanı'nda idam edildiler.[17] Paramaz son söz olarak arkadaşları adına: "***Siz yalnız bizim vücudumuzu ortadan kaldırabilirsiniz, bizim ideallerimizi asla, bu ideallerimiz yakın gelecekte gerçekleşecek ve bütün dünya bunu görecek, ideallerimiz sosyalizmdir...***" sözleriyle, idam sehpasında sosyalizm ideallerini tekrar eder.[18]

Ekler:

Ek 1, S.D. Hınçak Partisi'nin azami program özeti

Şimdiki toplumsal sistem adaletsizlik, baskı ve kölelik üstüne kuruludur. Ekonomik köleliğe dayanan bu örgütlenme, ancak yumruklarının gerçeğine inanan, işçi sınıfını yağmalayan, böylelikle de insan ilişkilerinde eşitsizlik ve adaletsizlik yaratan kuvvet sahipleri arasında gelişebilir. Bu eşitsizlik, yaşamın ekonomik, siyasal, toplumsal ve maddî bütün alanlarında ortaya çıkmaktadır. İnsanlığın küçük bir azınlığı, emek gücünün teri ve kanı pahasına iktidarı eline geçirmiş ve pekiştirmiş, toplumsal ve siyasal ayrıcalıklar edinmiştir.

Ermeni devrimcileri, soykırım sürecinde bir askeri operasyon çerçevesinde kadim topraklarından kazındılar. Bu operasyonun bir parçası olarak Sosyal Demokrat Hınçak Partisi yöneticilerinden 120'si 1-14 Haziran 1915'te evlerinden toplandılar. 20 yönetici 15 Haziran 1915 tarihinde Beyazıt Meydanı'nda idam edildiler.

Özel mülkiyet, bütün insanlığın türlü biçimlerdeki köleliğine dayanmaktadır. Bugün dünyayı yöneten azınlığın temel ilkesi ve başlıca niteliği, budur.

Bu acıklı ve haksız duruma, ancak sosyalist örgütlenme, halkın doğrudan iktidarını kurup koruyarak, herkese toplumsal işlerin düzenlenmesine gerçekten katılma olanağı vererek çare bulabilir. Sosyalist sistem insanların doğal ve yadsınamaz haklarını gerçekten savunur; her bireyin bütün güçlerini, bütün yetenek ve olanaklarını çeşitli biçimler altında tam olarak geliştirmesini destekler; her türlü toplumsal ve ekonomik ilişkiyi barış içinde örgütler, halkın iradesinin gerçek ifadesi olur.

Bu temel inançlar doğrultusunda, Hınçak grubu sosyalisttir. Ülküsü ve uzun erimli amacı, Ermeni halkının ve ülkesinin yararına sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmektir.

Ek 2. S.D. Hınçak Partisi'nin asgari program özeti

Türkiye Ermenistanı'ndaki Ermeni halkı, bugün siyasal ve ekonomik kölelik zincirlerine vurulmuş bir cemaat halinde yaşamaktadır. İktisaden müflis bir hükümetin yöneliminde birbirini izleyen her malî bunalımda iki ya da üç katına çıkan çeşitli dolaylı ve dolaysız vergilerle ezilmektedir. Topraklarına hükümet tarafından sürekli olarak saldırılmakla, emeklerinin ürünleri de gerek devletin gerekse özel kişilerin yağmasına uğramaktadır. Bu koşulların arasına sıkışmış insanlar, ancak hükümeti ve doymak bilmez sınıfları beslemek için çalışmakta ve üretim yapmaktadırlar.

Siyasal haklardan büsbütün yoksundurlar. Sessizce kölelik etmeye ve edilgence söz dinlemeye zorlanmışlardır. Mahkemede tanıklık yapamazlar. Canlarını korumaya kalkışırlarsa suçlu düşerler, sefil kaderlerinden yakınırlarsa kabahatli olurlar. Dinleri yüzünden kovuşturmalara uğratılırlar, canları ve malları hep tehlikededir. Sürekli olarak da vahşi aşiretlerin şiddetli saldırılarına maruz kalırlar. İşte maddeten ve siyaseten çöküş halinde olmalarının, sefil koşullarda yaşamalarının sebepleri bunlardır. Halkı yoksulluğundan kurtarmak, doğru yola çıkarmak ve sonul amaç olan sosyalist örgütlenmeyi gerçekleştirmesine olanak sağlamak için, Türkiye Ermenistanı'nda her şeyden önce, kısa erimli amaçlar olarak, geniş tabanlı bir demokrasinin kurulması, siyasal özgürlüğün ve ulusal bağımsızlığın olması zorunludur.

Ek 3. Taşnaksutyun bildirisi

Bizim kendimizin kim olduğumuzu, karşıtlarımızın ve düşmanlarımızın kimler olduğunu anlamamızın zamanı geldiğine inanıyoruz. -"Biz" derken, "Taşnak" ya da diğer Ermeni devrimci partilerini değil, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan ve müstebit hükümetin yıkıcılığına, yağmacılığına ve baskıcılığına uğrayan herkesi, bütün Osmanlıları, yani bütün Türkleri, Ermenileri, Arnavutları, Arapları, Rumları, Süryanileri kastettiğimiz anlaşılmalı. Özgürlük, uygarlık ve temel insan haklarından yoksun olanlar, ızdırap alevleri üstünde cayır cayır yanıyor ve dayanılmaz acılar çekiyorlar; ama felaketli kaderlerini kavradıkları için, istibdada ve mevcut rejime karşı ayaklanıyor ve kanları pahasına özgürlük, eşitlik ve insanlıklarını kazanmaya savaşıyorlar.

Müstebit hükümetin varlığını sürdürmesini güvenceye almak, kendi çıkarları için makam ve mevkilerini korumak isteyenleri, yiyicileri (mürteşileri), faizcileri (murabahacıları), yasadışı ve zorba

www.agirek.org

soyguncuları hasımlarımız ve düşmanlarımız arasında sayıyoruz.-

Mevcut hükümete taraf olanların ve ülkedeki kargaşadan çıkar sağlayanların, yoksulları soyanların hepsi; özgürlük ve eşitliğe karşı koyanlar, ister Ermeni olsunlar, ister Türk, Arap, Süryani, Arnavut ya da Rum, bizim hasmımız ve düşmanlarımızdır, öyle de kalacaklardır.

Bizim bayrağımız altına girenlerse, ırk ya da din ayrımı olmadan, özgürlük ve eşitliği isteyenler, müstebid hükümetten nefretle bütün halkları kölelikten, yağmadan ve haydutluktan kurtarmaya çalışanlardır.

Biz özgürlüğüz, bilgiyiz, eşitliğiz, yasayız. Düşmanlarımız istibdaddır, cahilliktir, köleliktir, yağmadır, adaletsizliktir.

Biz işçileriz, biz ülkemizin lanetlileriyiz, alevleri yükseltenleriz, ülkemizdeki yenilikçileriz biz.

Düşmanlarımız tembeller ve yiyicilerdir memleketi yabancılara satanlar, bizi kılıçtan geçirenler ve kıtlığa mahkum edenlerdir.

Biz çalışan, ama ekmeği olmayan halkız; karşımızdakilerse tembeldir, ama her zaman onlar toktur, zengindir ve debdebe içindedir.

Ek 4. Ermeniceye çevrilmiş sosyalist yayınlar

A. Bebel, Kadın ve Sosyalizm. Tiflis,

A. Bogdanov, Ekonomi Bilimi. Özet. Çeviren Aşot Çilingiryan. Tiflis, 1907. 365 s.

Sanat ve İşçi Sınıfı. Çeviren Khoren Lorentz. Önsöz "Eski ve Yeni Sanat," A. Karinyan. Moskova, 1920.

İnsanla Makine Arasında. Çeviren S.D. Tiflis, İşçi Basımevi.

V. Brague, Kahrolsun Sosyal Demokratlar. Çeviren Dıratsyan. Basan Vartanyan, 1906.

Kahrolsun Sosyal Demokratlar. Çeviren M.D. Şvod. Basan Hermes. Tiflis, 1906.

F. Engels, Fransa'da ve Almanya'da Tarımsal Sorun. Bir Rusça çeviriden çeviren Kar. Papovyan. Basan Hermes. Tiflis, 1906.

J. Jaures, Burjuva Mülkiyeti ve Geleceği. Çeviren S.S. Basan Hermes. Tiflis, 1906.

K. Kautsky, Devrimci İsa. Çeviren S. Hovhannesyan. İstanbul, 1913.

Avusturya'nın Bunalımı (dil ve ulus). Çeviren K. Popoviantz. Akhaltzkha, 1906.

Rusya'da Köylüler ve Devrim. Çeviren S. Banvoryan. Gütenberg Basımevi, 1907.

Sınıf Çıkarları Arasındaki Çelişkiler. Çeviren R. Daşdoyan. Bakü, 1907 (İşçinin Kütüphanesi, No 10).

Erfurt Programı. Çeviren H. Azadyan. Gütenberg Basımevi, 1907.

Çağdaş Milliyet. Çeviren K. Papovyan. Basan Hermes, 1905.

Kapitalist Sınıfı. Çeviren Sabah-Kulyan. Paris, 1906.

Sömürge Siyaseti. Çeviren R. Hanazad. Tebriz, 1904.

Temsili Hükümet. Çeviren R. Hanazad. Basan Hermes. Tiflis, 1906-7.

Friedrich Engels: Yaşamı ve Yapıtı. Çeviren Sunık. Meşveret Basımevi, 1910.

Devlet Duması. İşçinin Kütüphanesi. Tiflis, 1906.

Milliyetçilik. İşçinin Kütüphanesi. Tiflis, 1906.

A. Kollontay, Sosyal Demokratlar Kimlerdir ve Ne İstiyorlar? İşçinin Kütüphanesi. Tiflis, 1906.

Paul Lafargue, Yalın Sosyalist Gerçekler Hakkında. Ermeni SD Örgütü yayım. Cenevre, 1906.

J. Guescle ve P. Lafargue, Sosyal Demokrasinin İstemleri. Cenevre, 1905.

F. Lassalle, Anayasanın Niteliği Üstüne. Çeviren K.R 1908.

K. Marx, Komünist Partisinin Manifestosu, Çeviren S. Şahumyan. Cenevre, 1904.

Komünist Partisi'nin Manifestosu. Çeviren M.M. özel basım, 1906.

Ücretli Emek ve Sermaye. Çeviren S. Şahumyan. Basan Hermes. Tiflis, 1906.

L Martov, Sosyal Devrimciler ve Proletarya. Tiflis.

Rusya'da Siyasal Partiler. İşçinin Kütüphanesi. Tiflis, 1906.

L. Petrov, İki Program. Çeviren K. Papovyan. St. Pelerburg, 1906.

G. Plehanov, 1 Mayıs, Baku, 1907.

1 Mayıs. İstanbul, 1912.

Yazarı adsız, 1 Mayıs, Meşveret Basımevi. Trabzon, 1909.

B. Stern, Hasta Adam. Türkiye'den Kültürel Sahneler. Çeviren L. Babayan. Basan Hermes. Tiflis, 1905.

V. Çernov, Ekonomik Kategoriler Olarak Çiftçi ve İşçi. Çeviren L.N. Basan Hermes, 1906.

E. Vandervelde, Marxizm'deki İdealizm. Çeviren S. Der Ananyan. Basan Hermes. Tiflis, 1907.

Kaynakça:

1. Teotig, Huşartsan, 1919 İstanbul, O. Arzuman Matbaası
2. Mete Tunçay, Erik Jan Zürcher, Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik, Çev. Mete Tunçay, İletişim, 2004
3. Kerim Sadi (A. Cerrahoğlu) Türkiye'de Sosyalizm Tarihine Katkı, İletişim, 1994
4. Şerif Mardin, Türk Modernleşmesi, Der. M. Türköne/ T. Önder, İletişim, 1994
5. Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, Bilgi Yayınevi, 1967
6. Rasim Başaran, Kıymetli Bir Hatıra, 27 Haziran 1335'ten 29 1.Teşrin 1923'e, Tasviri Efkar, 29 Ekim 1943
7. Emrah Cilasun, Mustafa Suphi'yle Yoldaşlarını Kim Öldürdü? Agora, 2008.
8. Karl Marx-Friedrich Engels, Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılar, Çev. N. Satlıgan, T. Ağaoğlu, O. Göçmen, Ş. Alpagut, Yordam Kitap, 2008.
8. Sait Çetinoğlu, Kırmızı Yanlışlarımı Çok Severim, Mesele, Mayıs 2008.
9. Karabet Çalyan, Adana Vak'ası Hakkında Rapor, İstanbul 1327.

Dipnot:

1 Şerif Mardin, "Bir siyasi muhalefet, eğer a) mutlak gücü sınırlama, b) gerçek siyasi alternatifleri önerme işlevlerine sahip bir mekanizma olarak belirlenirse, o zaman böyle bir şeyin Osmanlı'da var olmadığı söylenebilir" der.

2 Dankwart A. Rustow, Romanof istibdadından kaçarak, Paris, Cenevre, Zürich, Brüksel ve Londra gibi Avrupa şehirlerine sığınan Rusların Hegel, Feuerbach, Blanqui ve Marx'tan etkilenmelerine karşılık, Osmanlı istibdadından yılarak aynı şehirlere giden Türklerin ise (öteki Orta-Doğululurla birlikte) Mazzini, Comte, Victor Hugo, Renan ve Durkheim'm etkisi altında kalmalarını, başlıca üç nedenle açıklamaya çalışmaktadır: Bir kere, Türklerin yalnız Fransızca bilmeleri, Rusların Almanca da konuşmaları; sonra, Rusların daha önce, daha devrimci bir dönemde (1789-1848) gelmiş olmaları, Türklerin Avrupa'da geçirdikleri yılların ise, istikrarlı III. Napoleon, Bismarck ve Disraeli yönetimlerine rastlamış olması; üçüncüsü de, Rus toplumu modernleşmeye daha erken (Büyük Petro zamanında) başlamış olduğu için, Romanof otokrasisinin sağlamlığı, dolayısıyla düzeltmek için yıkma gereğinin duyulması; öte yandan, devletle kendilerini özdeşleştirme geleneğini sürdüren Osmanlı aydınlarının, bu güçsüz yapıyı yıkmak değil, ıslah etmek istemeleri.
Şerif Mardin, Jön Türklerin fikirlerinin şekillendiği 1890'lı yılların Fransa'sını 1880'lerin siyasal skandallarının demokrasiye karşı

www.asiakitap.org

güveni sarstığı, bir müddetten beri Taine ve Rena'ın etkisiyle gelişen seçkinciliğin palazlandığı yıllar olarak tasvir eder. Şerif Mardin ayrıca Osmanlı aydınlarının/bürokratlarının batı ile tanışmasının batının *büyük* düşünürlerinin eserleri yoluyla değil, batıda fizyokratlar olarak bilinen kamu idaresi kuramcılarının uzantısı sayılan *kameralizm* yoluyla olduğunu ve kameralizmin, batıda aydın despotizmi adı verilen siyasal görüşün siyasal teorisini oluşturduğunu söyler: "Kameralizm, aydın despotizminin kuram haline getirilmiş düşüncesiydi. Kameralistlere göre güçlü devlet, aynı zamanda güçlü ve problemsiz bir orta sınıfa dayanan devletti. Devletin bu açıdan görevi teb'aya eğitim ve ticareti kolaylaştırmak, onları koruyarak birer *üretici* haline getirmek ve bu yolla elde edilen vergilerden yeni tipte bir orduyu, bürokrasiyi ve genel olarak devlet kurumlarını güçlendirmekti. Avrupa'ya düzenli bir şekilde giden ilk Osmanlı diplomatları (1795) devlet sistemini incelemeye başladıklarında, Kıta Avrupası'nda böyle bir sistemle karşılaşmışlardı."

3 Şerif Mardin 'Osmanlılarda iktidar, güç, bastırma ilkelerinin aile hayatlarından başlayan bir zincirle devlet idaresine kadar uzanan halkaları'nın altını çizer.

4 **KAREKİN GOZİGYAN (Yesalem),** 17 Ağustos 1878'de *Palu*'da doğdu. Öğrenimini *Çarsancak* ve *Kharpert*'te gördü. 1896'da *Rusya*'ya geçip fabrikada çalıştı ve işçi sınıfının maruz kaldığı sıkıntılar, kendisini sosyal demokrat fikre meylettirdi. 1901'de *Hınçag* fikirleri yayması sebebiyle tutuklandı. İki yıllık hapisten sonra *Cenevre*'ye geçti; burada *Y. Balyan*'la birlikte *"Panvor"* (İşçi) adlı sosyalist mecmuayı yayınladı. 1905'te *Rus devrimci* cereyanlar *Petersburg* işçileri tarafından yayıldığında, adını değiştirerek *Tiflis*'e geçti; sırasıyla *"Gyank"* (Hayat), *"Tsayn"* (Ses) ve *"Kordz"* (İş) mecmualarını yönetti; bunların hepsi de kapatıldı. Yurt dışında yayımlanan *Sosyalist* ve din görevlisi *Der Zaven*'in çıkardığı *"Yergri Tsayn"* (Ülke'nin Sesi) mecmualarına değişik takma isimlerle yazdı. *Meşrutiyet*'ten sonra *İstanbul*'a geldi ve *"Manzume"* gazetesinde yazmaya başladı. Az sonra *Mürettipler Derneği*'ni kurdu ve *Nazaryants*'la birlikte *"NorGyank"* (Yeni Hayat) haftalık mecmuasını kurdu; keza *"Abaka"* (İstikbâl) mecmuasını. *"Toğ Fakt'erı Khosin"* (Konuşan Eylemler Olsun) başlıklı kitabı yayınladı. Evlendi, öğretmenlik yapmak maksadıyla, ailecek *Drabizon*'a (Trabzon) geçti; 1915'e dek orada kaldı; sürgünde eşiyle birlikte, birçokları gibi (canilerin eline geçmemek için) dereye atladılar...

5 **John Reed,** 19. yüzyılın son ve 2O. yüzyılın ilk yarısının en önemli tanığı. ABD'nin en önemli gazeteci ve komünist yazarlarındandır. Söyleminde barışçı bir geleceğe ve barışın boy vermesine elverişli yeni bir toplumsal düzene duyduğu özlemi dile getirir. Yaşamını bu değerlere adamıştır. Nerede bir toplumsal hareket varsa John Reed oradadır. Bu bakımdan bir gün Amerika'da grevci işçilerin yanında olduğu gibi, bir diğer gün gazeteci olarak Meksika'da Pancho Villa ile birliktedir. *Viva Meksika* o günlerin tanıklığını ifade eder. Devrim sırasında Rusya'dadır. Birinci Dünya Savaşı sırasında savaş muhabirliği yapan Reed, birçok Balkan ülkesinden sonra Türkiye'ye de gelmiş, anılarında İstanbul'a da yer verirken Ermeni Soykırımı sürecine de tanıklık etmiştir. *Balkanlarda Savaş* o günlerin tanıklığıdır. John Reed, Bolşevik Devrimi sırasında da Petrograd'dadır. Dolayısıyla Bolşevik Devrimi'nin sınırlı sayıda batılı tanıklarından birisidir. *Dünyayı Sarsan On Gün* bu tanıklığın eseridir. John Reed, Komintern üyesi ve Amerikan Komünist Partisi'nin kuruluşunda önde gelen isimlerden biridir. Savaştan sonra Sovyetler Birliği'ne geri dönen John Reed, 1920 yılında Moskova'da ölmüş ve Kızıl Meydan'da gömülmüştür.

6 **Abraham Benaroya,** 1887'de doğan *A.*-Benaroya daha onlu yaşlarındayken sosyalizme bağlanmıştır. 1905'te, Bulgaristan'daki Nikola Harlakov'un "anarko-liberal"lerinin saflarındaydı. Jön Türk Hareketi'nin başlangıcında gittiği Selanik'te, Selanik İşçi Federasyonu'nun kökenini oluşturan bir Yahudi sosyalist çevresinin önderi oldu. 1924'e kadar Federasyon'un sekreterliğini yapan Benaroya, o tarihteyse, örgütünün bağlandığı Yunan Komünist Partisi'nden ayrılmıştır.

7 Federasyon, Türkçe *Amele Gazetesi*, Rumca *Efimeris tu Ergatu*, Bulgarca *Rabotniçeski Vestnik* ve Ladino *Jornal do Labrador* adlarıyla 4 dilde haftalık gazete çıkarmıştır.

8 **YEGISE TOPCIYAN.-** (Doğum tarihi belli değil) yazar ve siyaset adamı. Taşnak Partisi üyesi. Shirak yöresinde öğretmenlik yaptı. 1898'de Petersburg Üniversitesi'nde sosyal bilimler öğrencisi idi, daha sonra Berlin Üniversitesi'ni bitirdi. "Harach" dergisini yayınladı. 1909'da İstanbul'dan Erzurum'a dönerken tuzak kurularak öldürüldü.

9 SAVARS MISAKYAN.- 17.08.1884'te Sivas'ın Zimmar köyünde doğdu. Gazeteci, yazar, siyaset adamı ve Taşnak Partisi üyesi. 1890'da ailesiyle İstanbul'a yerleşti. 16 yaşında gazeteciliğe yöneldi. 1908'de İstanbul'da "Aztak" isimli bir gazete yayınladı. "Artziv" isimli kitapçı dükkanını açtı. 1911'de Erzurum'da "Haratc" isimli gazetede başyazarlık yaptı. 1912'de İstanbul'a döndü. "Azadamart" gazetesinde görev aldı, aynı zamanda bu gazetenin eki olan dergide edebi yazılar yazdı. 1915, 24 Nisan'da fikir adamlarının Anadolu'ya sevkinden sonra bir ihbar neticesi, (Bulgaristan'daki Hayastan gazetesine gizli bilgiler sızdırdığı suçlamasıyla) gözaltına alındı ve uzun süre sorgulandı. 1918 Kasım'ında serbest kaldıktan sonra İstanbul'da kapatılmış olan "Azadamart" gazetesinin yerine "Cagadamart" gazetesini yayına soktu ve başyazarlığını üstlendi. Aynı zamanda 1919'da Taşnak Partisi'nin Erivan kongresine İstanbul delegesi seçildi. 1922'de Sofya'ya, 1924'te Paris'e yerleşti. Parti yüksek kuruluna seçildi. 1925'ten bugüne kadar yayınlanan "Haratc" gazetesini yayınladı ve 26.01.1957'de öldü. Kızı Arpik Misakyan, babasının gazetesi Haratc'ı bugüne kadar devam ettirmektedir.

10 Rupen Zartaryan, Azadamard'ın başyazarı, 1915'te tutuklanıp öldürülen Ermeni entelektüelleri arasındadır. 1874'te Harput'ta doğdu. İlköğrenimini burada okudu. Sonra öğretmenliğe başladı ve devrimci eğilimleri nedeniyle tutuklandı. 1904'te İzmir'e geçti. Manisa'da öğretmenlik yaptı ve hakkında adlî tâkibat başladığında Bulgaristan'ın Filibe şehrine kaçtı; orada *"Razmig"* (Savaşçı) gazetesini Meşrutiyet ilânına kadar yayınladı. Takma adları *Hraçya* ve (Türkçe) *Ejderha* oldu. Tabiri caizse "koyu" bir EDF (Taşnak) üyesiydi. Edebi üslubu gergin ve canlıydı. Konularını Anadolu'nun manzaralarından, masallarından ve dövüşken, isyankar yaşantılardan aldı; böylece göze çarpan, usta bir düz yazı yazarı ününü kazandı. Değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış düz yazılarını 1910'da *"Tzaykaluys"* (Şafağa Kadar) yapıtında toplamıştır. Yazılarından dikkati çeken *"Sareru Dığan"* (Dağların Çocuğu) (Masis 1902), *"Vakh yes merneyi"* (Ah, ben ölseydim!), *"A. Mamul"* (1. Baskı), *"Sev havı gançets"* (Kara Tavuk Çağırdı), *"Panper kıraganutyan yev arvesdi"* (Edebiyat ve Sanat Sözcüsü) ve *"Bahagnerı artun yen"* (Bekçiler Uyanıktır). İstanbul'a gelişinde bir süre *"Jamanag"* gazetesinde çalıştıktan sonra 1909'da *"Azadamard"* gazetesini yayınladı ve tehcire gitme gününe kadar bu görevini başarıyla yerine getirdi. Kendi etrafında başarılı yazarları toplamayı başarmıştı ve gündelik konularda coşkulu ama imzasız makaleler yazıyordu. *Taşnak*ların düzenlediği mitinglere söylevlerle katıldı ve *Ermeni Ulusal Meclisi*'nde delege seçildi. *"Meğrakeder"* (Balbilenler) başlığıyla çocuklar için ders kitapları serisi yayınladı. 1911-14'te *"Azadamard Ek"*i ve *"Pakin"* dergilerini yayınladı. Filibe'de yayınladığı *"Arüdzin Janikı"* (Aslanın Pençesi) kitabında hapishane anıları bulunuyor.

11 Armen Garo kod adlı Dr. Karekin Pastırmacıyan, Ermeni siyasal yaşamının en seçkin insanlarından biridir. Yirmi üç yaşında ateşli ve idealist bir üniversite öğrencisi olarak 1896'da İstanbul'daki Osmanlı Bankası işgalinde yer almış. 1908'de Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Ermeni milletvekili olan Armen Garo'yu 1915'te Kafkasya Ermeni gönüllülerine komutan olarak Osmanlı ordularına karşı savaş alanında görürüz. 1920'de bağımsız Ermenistan'ın ABD'de ilk ve tek büyükelçisi olacaktır. Ermeni Soykırımı sürecinde bütün ailesini kaybeden Armen Garo'nun fırtınalı hayatı 1923'te ABD'de noktalanır. Armen Garo aradaki yıllarında kendisini Ermeni davasına adamış, ailesini, servetini ve sağlığını halkının mutluluğuna feda etmiştir.

12 Vartkes, VARTGES (Hovhannes Serengülyan): 1871'de *Garin*'de (Erzurum) doğdu. İlköğrenimini yaptıktan sonra, bir müddet öğretmenlik yaptı. 1890'da Erzurum'da 1 Mayıs nümayişlerine iştirak ettiğinden tevkif edildi ama sonra affedildi. Aynı yılın sonunda İstanbul'a geldi ve öğretmenliğe başladı. *Gedikpaşa Ermeni Okulu*'nda yaptığı müdürlüğü kayda değerdi. Bu meyanda, *H. Zarmayr* takma adını kullanarak, yazılara imza atmaya başlamıştı bile.

www.arsivkurdi.org

1892'de EDF (Taşnak) Partisi'ne girdi ve oradaki faaliyetlerinden dolayı hapsedildi. Osmanlı Bankası'na karşı Ağustos ayında yapılan 19 kişilik gösteri grubunun içindeydi. *Nelidof*'un aracılığıyla *Jirond* gemisiyle Marsilya'ya gönderildi. İsviçre, Bulgaristan ve Kafkasya'da bir süre yaşadı. 1899'da Van'a geçti; burada mümkün olduğu kadar polisin gözünden uzak kalmaya çalışarak ama ve lâkin yine de kendisi için *mukaddes* olan misyonuna zaman ayırtabildi; 5 Ocak 1903'te, bir gammazlık sonucu çıkan bir silahlı çatışmada, bacağından vuruldu, tevkif edilerek idama mahkûm edildi. 1907'de, Fransız dostlarının aracılığıyla, cezası ömür boyu hapse çevrildi. Önce *Ağın*'ın *Maden* beldesinin, sonra da *Dikranagert* (Diyarbakır) vilâyetinin bir hapishanesinden diğerine, durmadan sürülerek ağır yıllar yaşadı ve... derken, nihayet Meşrutiyet ilân edildi. Birçokları gibi hürriyetine kavuştu ve soluğu İstanbul'da aldı. Ermeni Milli -Yerel- Meclisi'ne Üsküdar'dan *delege* ve biçokları gibi, akabinde *Garin*'den Osmanlı Parlamentosu'na *mebus* seçildi. Osmanlı Parlamentosu'nda sesi gümbür gümbür gürlemiş, bütün milliyetçi görüşe sahip mebus arkadaşlarının, -açık ve sarih mantığı, samimi, etkileyici ve akıcı konuşma yeteneğiyle- korkulu rüyası olmuştu ve tabii bunun neticesinde de hayatına hunharca son verilmişlerden oldu. Yaptığı konuşmalar yüzünden, yerli ve yabancı gazetelerde, günlerce sütunlar işgal edildi ve kamuoyunda birçok konu tartışılmaya açıldı. Nisan 11'de, tabi 1915'in, *Büyük Kervan*'ın en son *kafilesi*'nde, ünlü hukukçu, edebiyatçı ve kendisi gibi Osmanlı Parlamentosu'nda ilk Kadın Hakları, Çocuk Hakları vs. konularda reform yapılabilmesi için konuşan, kanunlar teklif eden *Mebus* Krikor Zohrab ile *Büyük Felâketi* yaşar.

13 KEGAM DER GARABETYAN- (DADRAG).- 1865'te Muş'un Khaybyan köyünde doğdu. Milli bağımsızlık hareketinin öncülerinden. Taşnak Partisi üyesi. Muş'taki Surp Garabet Manastırı ruhban okulunda, Getronagan ve Etcmiazin ruhban okulunda tahsilini devam ettirdi.1888-1894, 1896-1908 Muş dini merkezinde sekreterlik yaptı. Bu arada bağımsızlık hareketi öncüleriyle iyi bir ilişki kurdu. Mutasarrıf Musa Bey'in bazı duruşlarına karşı cephe açtı ve 1890'da İstanbul'da mahkemeye verebildi. Daha sonra Diyarbakır'da bulundu. 1908 ihtilalinden sonra 1915'e kadar Osmanlı Parlamentosu'nda Muş milletvekili olarak bulundu. Muş'ta birçok okulun açılışını temin etti ve 1918'de İstanbul'da oldu. 1931'de hatıraları yayınlandı. Kitaplarında Ermenilere yapılanlar için Talat ve Enver'i vicdanında mahkum etmiştir.

14 MURAD (HAMPARTSUM BOYACIYAN) (Büyük Murat) 1867 Haçın (Saimbeyli) Ermeni milli istiklal mücadelesinin ünlü ismi. Hınçak Partisi üyesi ve yöneticisi. İlköğrenimini Haçın'da yaptı, daha sonra İstanbul Tıp Fakültesi'nden 1885'te mezun oldu. 1890'da Kumkapı gösterisinde başı çekti ve Sultan'a bazı taleplerini ortaya koydu. Kumkapı olaylarından sonra Yunanistan'a kaçtı. 1892'de Sasun'a gitti.1894'te Sasun ayaklanmasını yönetenlerden biridir. Ayaklanma sonrasında yakalanarak Bitlis Hapishanesi'ne konuldu. Daha sonra Tripoli'ye sürgün edildi. 1905'te hapishaneden kaçarak Paris'e yerleşti.1908'de Türkiye'ye geri döndü ve milletvekili seçildi.1915'te yakalanarak sürgün edildiği Kayseri'de 30 Temmuz 1915'te idam edildi.

15 Hayatı sürgünlerde geçip sürgünde hayatını yitiren özgürlük tutkunu Kürt aydını Mevlanzade Rıfat, sahibi bulunduğu **Cihad** gazetesinde, Vlahof Efendi'nin konferansı hakkında şunları yazmaktadır: "Sabık Selanik Mebusu Vlahof Efendi sosyalisttir. İntihabat minasebetile, Selanik'te Grandotel'de ameleye verdiği bir konferansta, mebusluğa intihabı için propaganda suretile berveçh-i âti mevaitte bulunmuştur: 1- Her Osmanlı'nın hakk-ı intihaba malik olmasını 2- İçtimaların, cemiyetlerin, grevlerin serbest olmasını 3-14 yaşına kadar erkek ve kız çocukların fabrika ve tezgahlar yerine mekteblere gönderilmesini 4- Amelenin hayat-ı yevmiye-i mesaîsinin kanunen tahdidi ile hukukunun Hükümet-i Osmaniye'nin taht-ı vesayetinde bulundurulmasını 5- Reji usûlünün lağvile yerine ehali ve amelenin mucim-i menfaati olacak diğer bir usul ikamesini 6- İdam cezasının Divanı Harplerin yalnız umûr-u keriye ile meşgul bulunmasını. İşte bu mevadın temini için lazımgelen vesait ve tekalifin cümlesini icra edeceğini vaıt ediyor. Biz, bu mevaide muvaffakiyetlerini temenni ederiz. (Birinci sene, No:I1,10 Şubat 1327)

16 Kod adı Paramaz olan Matteos Sarkisyan, bir Ermeni fedaisi, özgürlük savaşçısı ve siyasal aktivist. 1863 yılında Meğri kentinde doğdu. Eçmiadzin'de eğitim gördü. Nahçevan'da öğretmenlik yaparken, Stefan Sabah-Gülyan ile tanıştı [1915 yılında o da Divan-ı Harp tarafından giyabında idama mahkum edilecekti] ve Ermeni Sosyal Demokrat Partisi'ne (Hınçak) girdi. 1903 yılında Rus Çarlığı'nın Kafkasya Genel Valisi Golitsin'e karşı bir suikast örgütledi. 1905-06 yılları arasında Azeri-Ermeni kıyımları sırasında iki halkın bir arada yaşaması için çaba harcadı. Köstence'deki tarihi toplantıdan sonra İstanbul'a geldi ve Divan-ı Harp'te *mahkeme* edildikten sonra 19 arkadaşı ile birlikte ölüme mahkum edildi.

17 Teotik idamlar ile ilgili şunları söyler: 07/20 Nisan 1915'te *Almanak*'ı yayımlayan *Hovagimyan* ile birlikte *Divan-ı Harp* önünde muhakeme edildiğimde, bir sene hapse mahkum oldum. Aynı gece, *Büyük Koğuş*'ta, yukarıda zikrettiğim insanlarla kaldım; onlar *kara hüküm*den habersizdiler. *Merkez Hapishanesi*'ne naklolduktan bir ay sonra, feci akıbetlerinin farkına varmış ve benden *Patrikhane*'ye haber aktarmamı istediler. Hapishanedeki papaz vasıtasıyla gerekeni yaptım ise de, *Patrik Zaven* Hazretleri pek fazla bir şey yapamadı. *Talât Paşa*, Patrik Hazretleri'nin ziyaretini kabul etmek istememişti. Ve hepsi 2/15Haziran'ında, şafakta, hepsi *Divan-ı Harp* binası önünde asıldılar; birçoğu gibi onlar da, (başka şans kalmadığı için doğmuş olan) *Bağımsız Ermenistan* hülyası yolunda kurban düştüler. Kaderin garip bir tecellisi olarak, bu yirmi kişinin katlinden, son tahlilde, mesul olmuş kişi de, yedi ay sonra asılacaktı.

18 İdam edilen diğer Ermeni sosyalistler şunlardır:

Dr. BENNE TOROSYAN (Bedros Manukyan): *Kharpert*'in (Harput) *Hüseynig* kasabasında doğdu. *Yeprad Koleji*'nden (Fırat) 1903'te mezun oldu. Biraz öğretmenlikten sonra, *Beyrut Amerikan Tıbbiye*'sinde okudu, ihtisasını ilerletmek amacıyla *Amerika*'ya gitti. *Meşrutiyet*'ten sonra *İstanbul*'a gelerek sanatını icra etti; aynı zamanda kamu yararına yöneticilik rolüne devam etti.

ARAM AÇIKBAŞYAN: *Arapgir*'de doğdu; öğrenimini orada gördükten sonra 55 yaşında *İstanbul*'a geldi. Hukuk Okulu'na devam etti. Öğrencilik süresince *Murat, Arpiyar, Cangül* ve diğerleriyle temas kurdu; o sıralarda, tanınmış militan *Şımavon İstanbul*'a gelip *Hınçak Fırkası*'nın tohumlarını atmıştı ve *Hınçak Fırkası* saflarına girdi; 1897'de *Kumkapı* nümayişinin tertipçileri arasındaydı. Hukuk diplomasını almadan *Avrupa*'ya geçti; oradan *Pokr Hayk*'a (Küçük *Hayk)* gitti; gayesi Ermeni gençliğini şekil ve şemaile sokmaktı. Yıllarca maceralı bir hayat yaşadı; *Şabinkarahisar* ve *Sepastiya*'da (*Sivas*) özverili çalışmasıyla tanındı. Yakın arkadaşı *Taniyel Çavuş ile* tanınmış fedai *Aram*'ın yardımcısı oldu. 1905'te *Delege Meclisi* kendisini *Merkezi Yönetim*'e üye seçti. Benzeri milli vazifeleri hayatının sonuna kadar ifa etti. Hayatını kazanmak için *İstanbul*'da emlak tellallığı da yaptı.

KEĞAM VANİGYAN: *Van*'da doğdu. *Yeramyan Okulu*'nu bitirdi, *İstanbul*'da Hukuk Mektebi'nden 1913'te mezun oldu. Talebe Cemiyeti'ni kuranlardan oldu; *"Gaydz"* (Kıvılcım) gazetesinde yazarlık ve *"Hınçag"* gazetesine muhabirlik yaptı.

YERVANT TOPUZYAN: *Bahçecik*'te doğdu, burada öğrenim gördükten sonra doğum yerinde ve *Geyve* bölgesi köylerinde öğretmenlik yaptı. Değişik gazetelere *Panvor* (İşçi) nam-ı müstearıyla yazılar yazdı.

RUPEN GARABETYAN (Vahan Boyacıyan): *Çemişkezek*'te doğdu. *Kafkasya, Romanya, Bulgaristan* ve *Amerika*'da siyasi faaliyetlerde bulundu. *Meşrutiyet*'ten sonra *İstanbul*'a geldi ve ticarete başladı. *Çemişkezek*'ten *Mahalli İdare Meclisi*'ne *mümessil* seçildi.

HOVHANNES DER ĞAZARYAN: 1878'de *Cesariya*'da (Kayseri) doğdu. Öğrenimini orada gördükten sonra öğretmenliğe başladı. Çocuk yaşında *inkılâpçı Çello* ve *Jirayr*'ın nutuklarından etkilendi; onların mensup olduğu *Hınçag Fırkası*'na girdi. *Fırka*'nın değişik *delege* kurullarına katıldı. *Azad-Vartanik* ile, *Gesariya'da*ki çatışmalara katıldı.

TOVMAS TOVMASYAN: *Kilis*'te doğdu; öğrenimini orada gördükten sonra öğretmenliğe başladı; *Halep*'e geçti ve buranın *Muallim Mektebi*'nden mezun olduktan sonra, yine *Kilis'te* öğretmenlik mesleğine devam etti. *Hınçak Partisi'nin* buradaki şubesinde aktif rol oynadı ve1914'te *İstanbul*'a gönderildi.

HAGOP BASMACIYAN: *Kilis*'te doğdu, erken yaşlarda *Hınçag Fırkası'na* girdi; eğitimciliğe başladı; 1902'de *Lusasirats İlkokulu*'nu (Işıksever) kurdu. Hapsedildi,

Kilikya (Başpatriği) *Gatoğigos*'unun ziyareti vesilesiyle affedildi. 1895'te Adana ve çevresindeki *Kilikya Ermenilerinin* maruz kaldıkları kıyım sırasında, savunma amacıyla silah yapımında önemli roller oynadı. *Singer* firmasında çalıştı.

MURAT ZAKARYAN (Hagop Ğazaryan): *Muş*'un *Tzıronk* köyünde doğdu. Memleketi insanlarının maruz kaldığı acı ve ıstıraplar, kendisini protesto eylemlerine itti. *Paramaz*'ın ayrılmaz arkadaşı ve *Galitsini* fedailerinden oldu, *Ermeni-Tatar* çatışmalarına katıldı. 1914'te *İstanbul*'a *özel görevle* yani *Talat Rejimi'ni devirmek* için gitti.

MIGIRDİÇ YERETSYAN: 1873'te *Abuçeh*'de doğdu. Öğrenimini *Harput*'ta gördükten sonra ticaretle uğraştı. *Meşrutiyet*'ten sonra *Harput*'un *Hınçak Partisi* şubesine üye oldu. *Talat*'ın Ermeni düşmanı siyasetinin başında hiç duyulmamış işkencelere maruz bırakılarak, *İstanbul*'a getirildi.

KAREKİN BOĞOSYAN: *Şabinkarahisar*'da doğdu. *Açıkbaşyan*'ın sevdiği arkadaşıydı. *Abdülhamit* rejiminde *Kafkasya*'ya geçti ve *Meşrutiyet*'ten sonra *İstanbul*'a geldi. *Saraçhane*'de çadırcılık yaptı. *Arşavir Sahakyan* suikastının baş sorumlusu olarak tutuklanıp, hapsedildi.

ARMENAK HAMPARTSUMYAN: *Denizli*'de doğdu. 27 yaşında silah ve patlayıcı madde konusunda ihtisas sahibi olmuştu; ünlü bir nişancıydı, 1914'te *İstanbul*'a geldiğinde bir ihbar sonucu tevkif edildi. *İttihad*'a *hainlik*le suçlandı.

YEREMYA MANUKYAN: *Gesariya*'nın (Kayseri) *Tomarza* kasabasında doğdu. Küçük yaştan *İstanbul*'a göç ederek *Hınçagyan Gusagtsutyun* saflarına girdi. Mahalli *devrim nümayişlerine* katıldı. Kunduracılık yapmıştır.

APRAHAM MURADYAN: Kunduracı, *Hınçagyan Fırkası* üyesiydi.

MİNAS KEŞİŞYAN: Diğer müstear adları *Samsunlu Khaçig* ve *Sarı Minas*'tı. *Kayseri*'de doğdu. Çocuk yaşta *Hınçagyan Gusagtsutyun* bayrağının altına girdi. *Ermeni-Tatar silahlı* çatışmalarında, *Erivan* ve *Şuşi*'de mesuliyetli roller aldı. İriyarı gövdesiyle görünüşte hemen *'terörist'* tipini andırdığı muhakkaktı.

SIMPAD KILIÇYAN ('Angudi' yani 'parasız' Bedros): *Pağeş*'te doğdu. 30 yaşında terzi olmakla beraber, silah kullanmakta ustalaşmıştı. Tecrübeli bir *Hınçag Fırkası* üyesi olarak, *Muş*'ta ve *Pağeş*'te siyasi faaliyet gösterdi.

KARNİK BOYACIYAN: *Şabinkarahisar*'da doğdu. Erken yaşta *İstanbul*'a geldi ve kahvecilik yaptı. *Hınçagyan Fırkası* saflarına katıldı. 1914'te *Talat*'a karşı tertiplenen bir suikasta iştirak etmiş olması suçlamasıyla tevkif edildi. *On beş gün içerisinde otuz lira ceza ödeme şartıyla serbest* bırakıldı ve kendisi de bu meblağı zamanında temin edemediği için tekrar tevkif edilip, hapsedildi. Asılmadan önce, günah çıkartmak için gönderilen papaza şunları söylemiştir: *"Papaz Efendi, git dışarıdakilere söyle, söyle ki 30 liram* olmadığı için beni astılar."

HIRANT YEGAVYAN: *Arapgir*li *Tıbbiye* öğrencisi.

BOĞOS BOĞOSYAN: (*Eğin*) *Agın*'lı kuyumcu, hayli ilerlemiş yaşında asıldı.

HIRANT AĞACANYAN: 28 yaşındayken *Erzurumlu Pastırmacıyan*'ın sahte bir mektubu adresine mahsus yollanarak suçlanmıştır. *Marzıvan Koleji*'nden (Merzifon) mezun olduktan sonra üç yıl *Amerika*'da ticaretle uğraştı, sonra bu işe kardeşiyle birlikte *İstanbul*'da devam etti. *İstanbul*'dan sürgüne gönderildi, şehit *Arşag Hazhazyan*'ın kayınbiraderiydi.

1915 ilkbaharında, İstanbul Hapishanesi Müdürü ve Talat'ın sağ kolu İbrahim Hayri, Bursa'ya gidip, İzmit, Adapazarı ve havalisinde dolaşınca; en haşin şekilde aramalara girişmişti. İşte bu vesileyle, İbrahim Hayri, Ermenilerden bir sürü silah toplar ve aşağıdaki dört kişiyi İstanbul'a darağacına yollar:

GARABET POTUKYAN: *Bardizak*'ta (Bahçecik) doğdu. *İzmit*'e yerleşti. Küçük yaşta *Hınçag Fırkası* saflarına girdi ve *İstanbul* nümayişlerine katıldı. 1914'te *İttihad*'a hainlikle suçlanarak tevkif edildi ve rüşvet vererek kurtuldu. Ertesi yıl tekrar tevkif edilerek *İstanbul*'a getirildi.

KHOREN KHORENYAN: *Adapazarı*'nda doğdu. Demirci ve *Hınçag* mensubu. Silah ve bomba yapımında uzman, *Adapazarı*'nda seçim mücadelesinde koyu bir *İttihadçı muhalifiydi*.

AMASYALI KRİKOR KAYYAN: *Adapazarı*'nda otel sahibiydi. Önce *Hınçag* sonra *Taşnag Fırka*'sına girdi. Otuz yıl *devrim çalışmalarına* katıldı. Kendi çevresinde *müdafaa işlerinin vazgeçilmez adamı* olarak tanınmıştı. Bomba imalinde ustaydı. *Adapazarı*'nda *Amasyalı* lakabı ile tanınmıştı.

www.arsivakim.org

Sibel Özbudun

Türban ve tarafları

"Hiçbir şey değiştirmemek için her şeyi değiştirmek gerekir."[1]

Türk siyasal yaşamının bu belki de en fazla "didiklenmiş" konusuyla ilgili bir şeyler yazmak, gerçekten de zor. Dilerseniz, şu iki haberi okuyarak başlayalım:

"İran'ın başkenti Tahran'da, polisin bir kadını uygun şekilde örtünmediği gerekçesiyle gözaltına alması üzerine çatışma çıktı. Polis yetkililerine göre, gözaltına alınan kadın, polis arabasına binmemek için bağırarak direndi. Bunun üzerine çevreden müdahale edenlerle polis arasında çıkan çatışmanın ardından 9 kişi daha gözaltına alındı.

İran'da 2007 Nisan'ında başlatılan operasyon çerçevesinde, bugüne kadar binlercè kadının, saç ve vücutlarını yeterince örtmedikleri gerekçesiyle uyarıldığı bildiriliyor. Başkent Tahran'ın büyük meydanlarında polis, kadınları sürekli gözlüyor. İslâmi kurallara uygun giyinmemekle suçlanan kadınlara aynı 'suçu' bir daha işlemeyeceklerine dair belge imzalatılıyor."[2] Ve:

"İslâmi cemaatlere yönelik baskıcı politikalarıyla bilinen Kuzey Afrika ülkesi Tunus, sokaklarda başörtüsü yasağını uygulamaya soktu. Türkiye gibi devlet daireleri ve okullarda başörtüsü takmayı 1981'de yasaklamış olan Tunus'taki yeni uygulamayı Financial Times gazetesi, 'Türk tipi başörtüsü yasağı' yorumuyla duyurdu. Yeni uygulamaya göre, Tunus polisi sokakta başörtülü kadınları çevirip başlarını zorla açtırmakla kalmıyor, bir daha başörtüsü takmayacaklarına dair bir belge imzalatıyor. Özel bir hukuk firmasında çalışan Faize Rahim, gazeteye, 'Pazarda durduruldum. Karakola götürüp bir daha başörtüsü takmayacağıma dair kâğıt imzalamamı istediler. Hakkımda 'Suçüstü yakalanmıştır' diye de bir rapor düzenlediler. İmzalamayı reddettim. Şanslıymışım ki polis memuru, beni bırakacak kadar aklı başında biriymiş' derken, başörtüsü takması sebebiyle oğlunun okuluna da girmesine izin verilmediğini ekledi."[3]

Tarihte bu kadar uzun süre, bu kadar tartışmaya ve bu kadar çok ve çelişkili siyasal tasarrufa (yasaklanmak/serbest bırakılmak/zorunlu tutulmak...) konu olmuş bir başka giysi var mıdır acaba?

(Genellikle çoğunluğu erkek olan) yasa yapıcılar ve uygulayıcıların, (çoğunlukla genç) kadınların bedenlerini nasıl örtüp nasıl açacakları konusunda karar verme yetkisini neden bu denli rahat kendilerinde gördükleri sorusu ya da birbirleriyle kıyasıya iktidar kavgasına girişenlerin (diyelim ki laiklik yandaşları ve dinsel referanslı olanlar) kadın bedenini bir muharebe meydanı olarak kullanma ısrarındaki absürdlük bir yana, "türban", sorunun tarafları açısından yüklendiği farklı anlamlar nedeniyle "çözdükçe dolaşmaya" müsait bir başlık.

Özellikle de Türk siyasal yaşamının şu kırılgan günlerinde...

"Sorunun tarafları" dedim. Bunlardan ilki, hiç kuşkusuz ki, türbanlı genç kadınlar. Sesleri eskisine göre daha fazla çıkıyor. Kendilerine tahsis edilmiş gazete köşelerinde ya da kanal kanal dolaşarak dertlerini anlatmaya çalışıyorlar.

Argümanları üç başlık altında özetlenebilir:

- Türban, taşralı ya da kırsal kökenli ailelerden gelen kızların çevrelerini sarmalayan muhafazakâr iklimle baş etme stratejilerinin bir unsuru. Türban sayesinde okuma, çalışma, kamusal alana dâhil olma olanağına sahip olduklarını söylüyorlar.

- Öte yandan türban ya da daha genel adıyla örtünme, aynı zamanda ilahî bir buyruğa boyun eğme gereğinin simgesi; bir dinsel buyrultu.

- Türbanlı kadınlar, her iki nedenden dolayı türbanı bir "özgürleşme aracı" olarak anlamlandırıyorlar. Hem kendilerini dört duvar arasına kapanmaktan kurtaran bir araç olarak gördükleri için, hem de inanç ve vicdan özgürlüğüne içkin bir unsur olduğunu düşündükleri

www.anarsizkurdi.org

için...

Görüldüğü üzere "sorunun esas sahibi" olarak nitelendirilebilecek türbanlı kadınlar açısından durum bir hayli çapraşıktır; bir yandan dinsel bir buyruğa boyun eğme zorunluluğu, bir yandan bu boyun eğmeyi kamusal yaşama değgin bir "özgürlüğe" tahvil etmenin çelişkisiyle yüklüdür argümanları. Bir ateist olarak kendimi böyle bir tartışmanın tarafı olarak görmesem de sormadan edemiyorum: Bir "iman" sorunu bir "demokratikleşme" meselesine (özgürleşme) irca edildiğinde, "ilahî emre itaat etmeme" özgürlüğü ile eşitlemez mi kendini? Öyle ya, "özgürlük" öncelikle aralarından seçilebilecek alternatiflerin varlığı ve bu alternatiflerin, kişi için taşıdığı değerden münezzeh olarak, seçim güvencesini sağlayan merci açısından nötrlüğü (önceliksizliği, birinden birinin tercih edilmezliği) değil midir? "İlahî" irade, kamusal düzlemde müzakereye açılabilir mi? Bunu yapan bir kişi ne kadar "dindar" sayılabilecektir?[4]

Tartışmanın ikinci tarafı, türbanı onlarca yıldır siyasetin gündeminde tutup bir türlü çözme basiretini gösteremeyen sağcı siyasal iktidarlar - günümüzde AKP iktidarıdır.

Teslim etmek gerekir ki 2002'den beri iktidarda olan AKP, "türban"ın epey ekmeğini yedi... "Çözdük, çözüyoruz, çözeceğiz, biz çözemedik, onlar çözsün" vaveylasıyla birlikte bu sekiz yıl boyunca "türban sorunu"nu neredeyse iki yılda bir ülke siyasetinin merkezine yerleştirirken, her seferinde biraz daha içinden çıkılmazlaştırdı. Ama her seferinde de, ne hikmetse, bu sorunu ülke gündeminin başlarına yerleştiren kesimlerin oyunu almayı başardı.

Aslına bakılırsa AKP'nin, hele ki Erdoğan'ın "türban" konusundaki argümanları da en az türbanlı kadınlarınki kadar çapraşık ve çelişkili. Özetlemeye çalışayım:

- Başbakan Erdoğan'a göre kadınların türban takması, dinsel bir buyruk, bir vecibe. "Medeniyetler İttifakı" forumu toplantısı için 2008 başlarında gittiği Madrid'de sarf ettiği "Avrupa'da, ABD'de rahatlıkla başı örtülü kızlar üniversiteye gidebiliyor. Halkının yüzde 99'u Müslüman olan ülkede yasaklanıyor. Ama bu sıkıntıyı da aşacağımıza inanıyorum,"[5] sözleri bunun zımnî kabulü. Daha sonra daha net formüle ettiği de oldu bu durumu: "Namaz ile başörtüsünün cezası olmaz"[6] deyişi gibi, örneğin.

Teslim etmek gerekir ki 2002'den beri iktidarda olan AKP, "türban"ın epey ekmeğini yedi... "Çözdük, çözüyoruz, çözeceğiz, biz çözemedik, onlar çözsün" vaveylasıyla birlikte bu sekiz yıl boyunca "türban sorunu"nu neredeyse iki yılda bir ülke siyasetinin merkezine yerleştirirken, her seferinde biraz daha içinden çıkılmazlaştırdı.

- Yine Erdoğan'a göre, "dini" bir konu olduğu için türban konusunda danışma mercii, Anayasa Mahkemesi, Parlamento filan değil, Diyanet İşleri olabilir ancak. "'Ben inancım sebebiyle başımı örtüyorum' diyen insanlarla ilgili Cumhuriyetin en önemli kurumu hangi kurumdur? Herhâlde siyasi partiler, siyasi partilerin içindeki elemanlar da değil. Neresidir? Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Diyanet İşleri Başkanlığı bu konuda çalışmasını yapar,"[7] buyurması yeni değil. Bunu sık sık yapıyor...

- Ama aynı Erdoğan'a göre, "türban özgürlüğü" laiklik gereği... Şöyle diyor: "(Laiklik) her ferdin istediği inanca sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve inancından dolayı diğer vatandaşlardan farklı muameleye tabi olmaması anlamına geliyor. İbadet hürriyetinin olmadığı ortamda laiklik yaşayamaz. İnançlarına göre farklı muamele görüyorlarsa orada laiklikten de demokrasiden ve hukuktan da bahsedilemez. Laiklik tehlike altında diyenler, laiklik adına özgürlükleri kısıtlama hakkını kendinde görenler hem laikliğe hem de demokrasiye karşı olduklarını artık görmeliler. Bir kısım yorumcular 'ben başımı inancımdan dolayı örtüyorum' diyor. Ben sadece inancından dolayı örten için söylüyorum. Laiklik, inancından dolayı başını örten için bir güvencedir. 1982 Anayasası'nın gerekçesinden bunu anlıyorum, budur."[8]

- Ve yine Erdoğan'a göre, türban, bir özgürlük sorunudur. Marmara Üniversitesi 2010-11 akademik yılının açılışında yaptığı konuşmada, "İnanç özgürlüğüne, eğitim özgürlüğüne bu kadar müdahil olmanın artık anlamı yok. Bu ülkede hangi düşüncede, hangi inançta olursa olsun, ne taraftan olursa olsun, şu mahalle baskısı adını verdikleri şeyleri ortadan kaldıralım"[9] dediği gibi...

Ülkenin en yetkili ağızlarından biri olarak Başbakan'ın bir ve aynı sorunu "dinsel vecibe", "laiklik" ve "özgürlük" sorununa müdemiç olarak ele alması, hiç kuşku yok ki türban görüngüsünün çetrefillik endeksini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle ayıklamakta yarar var:

- Hatırlatmaya gerek var mı, bilmiyorum, ama Recep Tayyip Erdoğan, anayasasında "laik" olduğu, üstelik de bu maddenin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği kayıtlı olan bir ülkenin başbakanı. [T.C. "laiklik"inin ne denli sağlıklı olduğu, ayrı bir tartışmanın konusu...] Bu nedenle, kişisel düşünceleri, inançları vb. ne olursa olsun, türbanın (ya da namazın, ne bileyim, zekatın, kelime-i şahadet getirmenin vb.) "Allah'ın emri" olduğu ya da yasalara değgin bir konuda Diyanet'in görüşünün sorulması gerektiği vb. önermeleri, "absürd"den öte bir şey değildir. Laik bir sistemde bir başbakan, neyin "dinin gereği" olduğu, neyin olmadığı konusunda fetva veremez; fetva mercii de gösteremez. Çünkü o, -en azından kuramsal olarak- yalnızca mümin Sünni Müslümanların değil, T.C. uyruklu Alevilerin, Hıristiyanların, Yahudilerin, Bahaîlerin, dinsizlerin... de başbakanıdır. Ve kişisel inançları dışında dinle kamusal düzlemde hiçbir ilişkisinin olmaması gerekmektedir...

- Türbanın "laiklik gereği" olduğunu söyleyen Tayyip Erdoğan, belli ki laikliğin bir yönünü seviyor; "dinsel özgürlük" yönünü. Oysa bilindiği üzere laiklik, yalnız yurttaşların din özgürlüğünü değil, aynı zamanda devletin her türlü inanç

www.aristerkultur.org

(ve inançsızlık) karşısında nötr olma özelliğini de ihtiva eder.

Kemal Gözler, bu özelliğin gereklerini şöyle sıralıyor: 1- Devletin resmî bir dini olmamalıdır; 2- Devlet bütün dinler karşısında tarafsız olmalıdır; 3- Devlet bütün din mensuplarına eşit davranmalıdır; 4- Din kurumları ile devlet kurumları birbirinden ayrı olmalıdır; 5- Hukuk kuralları din kurallarına uymak zorunda olmamalıdır.[10]

Dahası, laikliğin "din özgürlüğü" veçhesi, tekil, özgül bir dine (hatta mezhebe) değil, devletin tüm inanç sistemlerine, hatta "semavî" olmayanlara inanç ve ibadet özgürlüğü sağlamasıdır; tabii inançsızların ifade ve örgütlenme özgürlüklerini de güvence altına alarak... "Dinî inanç ve vicdan özgürlüğü bakımından kişinin dinî inançlarının gerçekten de bir 'din' oluşturup oluşturmadığı incelenemez. Semavî dinlere inananların inanç hürriyeti nasıl anayasanın koruması altında ise semavî olmayan dinlere inananların inanç hürriyetleri de öyle anayasanın koruması altındadır."[11]

"Alevî Açılımı"ndan "Alevîleri zapt u rapt altına alma"yı, "dinsel hoşgörü"den kutsal mekânları yılda bir ibadete açmayı anlayan AKP iktidarı için "din özgürlüğü"nün Sünni İslâm'ın bütün topluma dayatılması özgürlüğü olduğu, Devlet Bakanı Faruk Çelik'in Alevileri ve hepimizi, "Ne derdiniz var din dersiyle?" diye azarlamasından bellidir. Ya da Başbakan'ın AKP kampı için gittiği Kızılcahamam'da çocuklara "Namaz kılıyor musunuz?" sorusunu yöneltmesinden ve "evet" yanıtını alınca "aferin"i çakmasından...

- Erdoğan'ın "türban"ı bir "özgürlük" sorunu olarak sunması, aynı zamanda onun "parçalı ve selektif" bir özgürlük anlayışına sahip olduğunu açığa çıkartmaktadır. Erdoğan, "Roman Açılımı" toplantısı sırasında "Harçlar kaldırılsın!" diye pankart açan üniversiteli kızın özgürlüğüyle ilgili değildir, örneğin. Ya da düzmece suçlamalarla sabaha karşı evleri basılıp tutuklanan ve daha kim bilir ne kadar içeride tutulacakları belli olmayan SDP'li ve TÖP'lü yöneticilerin, tek suçları yasal ve açık siyaset yapmaya kalkışmak olan KCK'lilerin özgürlüğü, Kürtlerin anadillerinde eğitim görme özgürlüğü... onun gündeminde yoktur...

Üniversite öğrencileri, kamu hizmetinden yararlanan kişilerdir. Postane, tapu idaresi, mahkeme vb. kamusal hizmetlerden yararlananlardan bir farkları yoktur. Tapu İdaresi'ne giren bir kadının başı açılamayacağı gibi, devlet üniversitelerinde de türbanlı öğrencilerden başlarını açmalarını talep etmeyi haklı gösterecek bir gerekçe yoktur.

Oysa özgürlük, bütünsel ve topyekûn bir görüngüdür. Parçalandığı, bazı unsurlara diğerleri aleyhine öndelikler tanınmaya başlandığı andan itibaren, tersine, despotizme dönüşmesinin önü açılmış olur. Metin Münir'in "Soru şu: Kürtlerin, Alevilerin ve Rum, Ermeni ve Yahudi kökenli insanlarımızın hür olmadığı bir ülkede neden türban hür olsun? Özgürlük selektif mi? Diğerleri 'dışlanıyorsa' ve 'mahrum bırakılıyorsa' türbanlılar neden bırakılmasın? Türbanlılarınki bir özgürlük sorunu ise diğerlerininki nedir?"[12] sorusu haksız mı?

Tartışmanın üçüncü tarafını ise, teferruatlandırmadan belirtelim, "Laik(çi)ler" oluşturmaktadır. CHP'de, üniversitelerde, hukuk kurumunda ve TSK'da bol bol örneği olan bu kanat, yıllar yılı türban yasakçılığını var güçleriyle akıldışı bir alana, üniversitelere teksif ederek konunun hem bu denli kağşamasına, yıpranmasına yol açmış, hem de konunun serinkanlılıkla tartışılabilmesinin zeminini ortadan kaldırmıştır.

Bu cephenin "türban karşıtlığı", burada tümüyle sıralanması olanaksız uzun bir listeyle gerekçelendirilmektedir. Belli başlılarının altını çizecek olursak:

- Türban masum bir "insan hakkı" değil, siyasal bir simgedir. Şeriat talebini simgeler; dinsel gericiliğin siyaset sahnesine sızmasının aracıdır.[13]

- Baskılayıcı bir dinsel buyruk olarak türban kadınları aşağılamakta, ikincilleştirmektedir.[14]

- AKP bireysel özgürlükler planında sunsa da, türban, gerçekte laik sistemin değiştirilmesine ilişkin "gizli gündem"in bir parçasıdır.[15] AKP'nin niyetinden bağımsız olarak şeriatçı güçler, bu konuda kasıtlı olarak gerilim yaratmakta ve sistemi bu yolla aşındırmaktadır.[16]

- Nihayet, türban aydınlanma ve modernitenin kazanımlarından geri dönüşü simgelemektedir.[17]

Bu cephenin psikolojik direnç hattı için üniversitelere türbanlı öğrencilerin girmesi bir "kırılma noktası", "laikliğin teslim alınması"dır. Yıllardır besledikleri bu paranoyanın kendilerinden başka herkes için inandırıcılığını yitirdiğini görmemekte ve bu körlükte ısrar etmektedirler...

* * *

Bu durumda "Türban Sorunu"nda ne yapmalı? Birkaç başlık altında, sanırım şöyle toparlanabilir.

- Laik bir devlette "türban" benzeri konular, dinsel referanslarla değil, genel "kişi hak ve özgürlükleri" bağlamında ele alınmalıdır.

- Bu bağlamda, kişinin neden, hangi niyetle türban taktığı/takmadığı kamu yönetimi açısından ilişkinsiz bir sorundur. Reşit bir kadın, dinsel kimliğini açığa vurmak, laik rejime meydan okumak, modaya uymak, dindar bir erkeğe kendini beğendirmek, baskıları protesto etmek, ilahi buyruğa boyun eğmek, ailesinin isteğine uymak, geleneksel baskılardan sıyrılmak, hicap duygusu ya da başka bir gerekçeden dolayı başını örtmeyi seçebilir. Kamu otoritesi, uygulamalarında niyet sorgulayamaz, yargılayamaz.

- Üniversite öğrencileri, kamu hizmetinden yararlanan kişilerdir. Postane, tapu idaresi, mahkeme vb. kamusal hizmetlerden yararlananlardan bir farkları yoktur. Tapu İdaresi'ne giren bir kadının başı açılamayacağı gibi, devlet üniversitelerinde de türbanlı öğrencilerden başlarını açmalarını talep etmeyi haklı gösterecek bir gerekçe yoktur.

- Ne ki, bu, kuşkusuz her kurumun kendi işleyişlerinde bu kişiler

www.sosyalistmezopotamya.org

için özel önlemler almasını gerektirmez. (Kadın tıp öğrencilerinin erkek hastaya bakmaktan kaçınması, namaz vaktine yönelik özel düzenlemeler vb.) Bir başka deyişle, her kurum, iç işleyişinde onu etkin ve etik kılacak kendi mantığına tabidir, tikel çıkar ya da ilgilere göre düzenleme yapılmaz. Yanı sıra, kurumların hizmet alanlardan kimliklerinin açık teşhis edilebilir olmasını isteme hakkı saklıdır (peçe, çarşaf, burka vb. takmama). Yeniden vurgulayayım: "Türban" laik kamu düzeni açısından dinsel değil, özgürlüklere değgin bir konudur çünkü.

- Buna karşılık kamu çalışanları devlet adına hizmet verdikleri için ve kamu görevleri dinsel, etnik, siyasal kimlikler karşısında nötr olması gerektiğinden, kamu görevinde türban takılması söz konusu olamaz. Çünkü bu düzlemde türban, taşıyıcısının Sünni-Müslüman ve dindar olduğuna işaret eden bir gösterendir. Karşısındaki kamu görevlisinin aidiyetini böylesine açığa vuran bir gösteren karşısında, hizmet talibinin -hele ki paylaşmadığı bir kimlik ise bu- nötr ve eşit muamele göreceğinden kuşku duyacağı, açıktır.

-Öte yandan, kamu yönetimi açısından özgürlük(ler) bütünseldir, parçalara ayrılamayacağı gibi, bir hiyerarşiye de tabi kılınamazlar. Bu bakımdan, türbanın, anadilde eğitim, din dersinin zorunlu olmaktan çıkartılması, parasız ve özgür eğitim, örgütlenme, keyfi olarak tutuklanmama, cem evlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi, ateist propaganda yapabilme, kamu hizmetlerinde grevli toplu sözleşme gibi farklı toplum kesimleri tarafından öne sürülen diğer taleplere karşı bir öndeliği yoktur. Eğer bir yasal düzenlemeye gidilecekse, özgürlükler, BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın da belirttiği üzere bir "paket" olarak ele alınmalıdır.[18]

Bu, hiç kuşku yok ki bir "zihniyet dönüşümü"nü gerektiriyor. Devleti hiçbir kutsalı (kendi bekası dahil) olmayan, temel işlevi yurttaşlarının özgürlüğü ve gereksinimlerinin eşitlikçi bir tarzda karşılanmasından ibaret bir mekanizma olarak görebilme esnekliğini... Özgürlükleri birbiriyle yarıştırılacak bir "kurtlar sofrası" olarak değil, topyekûn bir eylem alanı olarak gören siyasal içtenliği... İnsanı hiçbir "kutsal" önünde boyun eğmemeye çağıran bir insancıllığı gereksiniyor.

Böylesi bir dönüşüme ise ancak sosyalistler önayak olabilirler...

NOTLAR

[1] Lampedusa.

[2] "Tahran'da Tesettür Kavgası", *Cumhuriyet*, 1 Mart 2008, s.10.

[3] "Tunus'ta Sokakta Türban Yasaklandı", *Radikal*, 17 Ekim 2006, s.9.

[4] "Bir dindar" diyor Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu, *Radikal*'de Ahmet İnsel ile söyleşisinde, "Bir bilgi dinle çatışınca dini esas alır. Dindar için yüce Yaradan'ın verdiği bilgiler esastır." (Ahmet İnsel, "Diyanet Özerklik İstiyor", *Radikal*, 23 Ekim 2010).

[5] "Erdoğan İçin Özgürlük 'Türban' Demek, 301 Hâlâ Sırada", Bianet, 15 Ocak 2008. http://bianet.org/bianet/bianet/104161-erdogan-icin-ozgurluk-turban-demek-301-hala-sirada

[6] "İşte Erdoğan'la Kılıçdaroğlu Arasındaki Türban Diyalogu", *Patronlar Dünyası*, 28 Eylül 2010 Salı 08:53. http://www.patronlardunyasi.com/haber/Iste-Erdogan-la-Kilicdaroglu-arasindaki-turban-diyalogu/91594

[7] "Erdoğan: Türban İçin Batı'ya Bakın", *Radikal*, 9 Ekim 2010, s.10.

[8] Erdem Gül, "Türbanlı Her Yere Girer", *Cumhuriyet*, 17 Ekim 2010, s.5.

[9] "Başbakan Erdoğan türbana özgürlük istedi: 'Mahalle baskısını kaldıralım'" *Nethaber*, 30 Eylül 2010. http://www.nethaber.com/Politika/163281/Basbakan-Erdogan-turbana-ozgurluk-istedi.

[10] Kemal Gözer, "Lâik Devlet İlkesi (Laiklik)", Türk Anayasa Hukuku Sitesi, anayasa.gen.tr.

[11] y.a.g.y.

[12] Metin Münir, "Özgürlük ve İkiyüzlülük", *Milliyet*, 20 Ekim 2010, s.10.

[13] " 'Türban', türban değil başka bir şey! Başbakan da simge olduğunu düşünüyor: Soyut bir kavramın, bizim somut durumumuzda, siyasal İslâm'ın 'hakikât rejiminin' (yaşamı düzenleme, belirleme ilkelerinin), yerine geçen bir gösterge." (Ergin Yıldızoğlu, "Bu Bir 'Türban' Değildir!", *Cumhuriyet*, 20 Şubat 2008, s.4.)

[14] "Avret yerlerini örtme zorunluluğu, kadını mantıken 'erkeğin gerisinde' bir yaratık olarak tanımlıyor. Böylece örtünmenin özgürlükle ilgisi kalmıyor." (Ali Yaşar Sarıbay, "Türban İkinci Sınıflığın Kabulüdür", *Radikal*, 17 Kasım 2003, s.6.) "Başörtüsünden gericiliğin, siyasal İslâm'ın ithal malı üniformasına geçilirken kadının özgürlüğü ayaklar altına alındı." (Server Tanilli, "Türban: Pranga ve Korku", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 2007, s.9.)

[15] "AKP türbanı serbest bırakırsa iki yıl içinde hiçbir üniversitede başı açık kız göremezsiniz. Ama örtünmenin artması AKP'ye yaramayacak. Çünkü istismar konusunda sizden ileride olanlar hep çıkar. (...) Türban takanların sayısı artıyor. Ben, yakın zamana kadar bu ülkede örtünmenin azaldığını düşünüyordum. Türbanın artmasıyla Türkiye'de hem demokrasi hem yaşam biçimi çok zorlanacak." (Tarhan Erdem, "Serbest Bırakırsanız Türbansız Öğrenci Kalmaz", *Radikal*, 10 Eylül 2007, s.6.)

[16] "Cumhuriyeti yıkmayı ve hilafeti geri getirmeyi tek hedef hâline getiren çevreler, türbanı genç kızların kendi iradeleriyle gündemde tuttuğunu öne sürerler...
Oysa ortada, toplum mühendisliğinin inançları sömürerek yarattığı bir dayatma vardır... Mahalle baskısıyla şekillendirilen bu dayatma özgürlük adına yapılsa da, kadını bireylikten müritliğe götürme stratejisinin en etkin yöntemi olarak uygulandı!..
Dikkat çeken çok önemli bir nokta ise türbanlıların sayısının, tarikat ve cemaat evleri ile dinci yurtlarla aynı paralellikte artmasıydı!" (Mehmet Faraç, "Tarikatların Türban Meselesi! Çağdaşlaşmanın Özgürlük Sorunu!", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 2010, s.7.)

[17] Üniversite Konseyleri Derneği'nin imzaya açtığı bildiride, imzacı öğretim elemanları "gericiliğe karşı Aydınlanma'yı savunacakları"nı duyurup, şöyle diyorlar: "Tüm inançlardan öğrencilerimizi sırf cemaatler, siyasi iktidar, parlamento muhalefeti ve Vaşington istedi diye Ortaçağ karanlığına terk etmeyeceğimizi, kılık kıyafetin ötesinde gerçek, temelli bir özgürleşme ve aydınlanma mücadelesini başlatacağımızı ilan ediyoruz!" ("Akademisyenler Türbanı Kabullenmiyor", *Birgün*, 19 Ekim 2010, s.8.)

[18] "Yaklaşımımız belli. Biz din, vicdan ve inanç özgürlüğü çerçevesinde bir paket olarak ele alınmasını doğru buluyoruz. Aleviler, cem evi ve zorunlu din dersleriyle ilgili hassasiyet belirtiyorlar. Bu da inanç özgürlüğüdür, başörtüsü de bir inanç özgürlüğüdür. Bununla birlikte dini azınlıkların yaşadığı sorunlar, sıkıntılar var. Türkiye'nin, kamuoyunun beklentisi hâline dönüşen bu sorunları çözelim diye düşünüyoruz ama gelen öneriyi görmek istiyoruz öncelikle." (Okan Konuralp-Umut Erdem, "Üniversite Dışına Taşırma", *Hürriyet*, 20 Ekim 2010, s.20.)

S. Çiftyürek

Kadın sorununun tanımı ve politik çerçevesi

Giriş

Kadın sorununun teorik-ideolojik çerçevesi (kadının tarihteki yeri, sınıflı toplum ve kadın, din ve kadın, Kürdistan özelinde kadının sosyoekonomik yapıdaki yeri ile siyasette nesne-özne denkleminde kadın vb.) üzerinde Kürt Solu kitap dizisinin Kadın Dosyası'nda uzun bir yazı ile durmuştum. Burada daha çok politik ve örgütsel çerçeve ile sınırlı duracağım.

Meşru, açık bir parti olarak Özgürlük ve Sosyalizm Partisi'nin kuruluşuna dair alınan karar, Kürdistan'da politik ve örgütsel olarak özgün sosyalist kadın çalışmasını birden fazla nedenle daha önemli hale getirdi, getirecektir.

Kadının mücadele ve örgütlenmesinde öncelikle kimi ön kabullerle yola çıkmamız gerektiğine inanıyorum.

En başta; ideolojik, felsefi duruşu, siyasal ve örgütsel yapısıyla, dünya komünist hareketi içerisinde kopuş ve sürekliliği bütünlüklü temsil edecek olan Özgürlük ve Sosyalizm Partisi'nin kadın alanında da güçlü bir karşılığını bulması gerekiyor. 21.yy başında, geçmiş dünya komünist/devrimci hareketinin mirasına sahip çıkan ama birebir hiçbir deneyimi tekrara kalkışmadan kendisi olmayı hedefleyen fikriyatın kadınlar arasında vücut bulmasının yolu, özgün bir politik ve örgütsel kadın hareketinin yaratılmasından geçiyor. Kadın sorunu ve kurtuluşu tartışılırken; dünya, Türkiye ve özellikle Kürdistan'daki deney ve birikimleri sorumlulukla ele alan, irdeleyen, ileriye yönelik çıkarılması gereken dersleri çıkarabilen ama kendisi olmaya özen gösteren politik bir kadın hareketini hedeflemek ön kabullerimizden biri olmalıdır.

Güçlü ya da baskın olan eğilimin kimliğine bürünmek, peşine takılıp kuyruğu haline gelmek ile onun deneylerinden dersler çıkarmak farklı şeylerdir. Bu farklılığın bilinciyle kadın alanında kendi özgün değerlerini büyütebilme hedefinde ısrarlı olmalıyız. Kısacası rüzgâra göre yön belirlemeyen bir kadın hareketinin yaratılmasının üzerinde düşünmemiz gerekiyor.

İkincisi; Marx'ın belirttiği "kadının özgürlük düzeyi toplumun özgürlük düzeyini belirler" tespitini esas alacaksak -ki almamız gerekiyor-, o zaman parti program, tüzük ve bağlayıcı diğer politik belgelerinin sosyalist kadının politik mücadelesi ve örgütsel duruşuyla kitlelerle buluşması, onların kavgalarının prizmalarından geçerek kadın perspektifiyle zenginleşmesi hedeflenmelidir. Demek ki kadının, gerek düşünsel gerekse pratik politik mücadelesiyle parti program, tüzük ve tüm bağlayıcı belgelerine rengini vererek her çizgisinde kendini bulabilmesi hedefimiz olacaktır.

Üçüncüsü; özel mülkiyet, karşıt sınıflar ve giderek devletin sahneye çıkmasıyla paralel olarak tarihte ilk kez düşürülüp baskı altına alınan kadının yeniden nihai özgürleşmesinin yolunun, bu ilk düşürülüş koşullarının ortadan kaldırılmasından geçtiği perspektifiyle mücadeleyi geliştirmek bir başka ön kabulümüz olmalıdır. Kürdistan'da özel mülkiyetin ağır sonuçları üzerinden sosyal eleştirinin ötesinde ideolojik-politik mücadeleyle kapitalist düzeni köklü aşmayı hedefleyen kadın hareketinin yaratılması bir başka ön kabulümüz olmalıdır. Kürdistan'da başat politik hedef olarak ulusal özgürlük mücadelesi geliştirilirken, aynı süreçte bunu nihai kurtuluş olarak sosyalizm perspektifine bağlayan sınıf mücadelesinin, ev kadınları başta olmak üzere işçi, emekçi kadın kitlesi içerisinde geliştirilmesi gerekiyor.

Rejime karşı ulusal özgürlük kavgasıyla iç içe kapitalizme karşı mücadelede kadın duruşunun ana hatları belirlenirken, burjuvazinin sistem içi iyileştirmelerle sınırlı ufkunu köklü aşmayı ve ulusal demokratik hareketin kadın alanında geliştirdiği adımları antikapitalist perspektifle ileriye doğru geliştirmeyi hedeflemeliyiz. Teknolojik geliş-

www.anarkurdi.org

menin artan bir yoğunlukla tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine uyarlanmasının kadın-erkek arasındaki fiziki ayrıcalığı gittikçe eriten bir özelliğinin olduğu ama özel mülkiyet düzeni var oldukça bu ayrımın tümüyle ortadan kalkmayacağından hareketle, özel mülkiyet düzenini hedefleyen bir politik mücadelenin geliştirilmesi bir başka ön kabulümüz olmalıdır.

Dördüncüsü; kadının ilk düşürülüşü ve kurtuluşunu hem tarihsel hem de güncel boyutuyla tartışıp irdelemeyi sürekli kılalım, ama kurtuluşun, kadın kurtuluşunun esasen pratik politik mücadelenin ürünü olacağını, yani pratiğin eğiticiliğini bir an olsun unutmayalım! Her konuda olduğu gibi pratik politik mücadelede ve örgütsel alanda da ilk adımları geliştirmek daima zor olmuştur, olacaktır. Her yeni çıkışta ilk adımları atmak daima zordur, zaten önemli olan da ilk zorluklara dayanabilmektir.

Beşincisi; politik ve örgütsel olarak özgün sosyalist kadın çalışmasında sıfırda değiliz, ama epey gerilerden başladığımızı bir başka ön kabul olarak almalıyız. Geçmişte Antep merkezli Özgürlükçü Kadın Vakfı'nın kuruluşu çerçevesinde politik kadın çalışmasında önemli bir hamle yapıldı ama yarı yolda kalıp tıkanarak dağıldı. Neden dağıldı? Ayrıca, Özgürlük ve Sosyalizm Partisi bileşenleri ele alındığında, başka deneyimlerin de olduğu, tüm bunlardan ileriye yönelik derslerin çıkarılması gerektiği başka bir ön kabul olmalıdır.

Altıncısı; genelde olduğu gibi kadına dönük pratik politik mücadele ve örgütlenmede de hiçbir kent, semt, mahalle, okul ve işyerinde bizi bekleyen hazır başlama noktaları ya da planları yoktur, olmayacaktır, ancak ve ancak yürüyüp öğrenerek kendi başlama noktalarımızı ve tarzımızı oluşturabileceğiz.

Sorunun tanımı ve ana çerçevesi

Kadın sorununun oluşumu yeni değil, kökleri tarih öncesine dayanır. Demek ki binlerce yıldan günümüze kadar -bazı değişimlere uğramakla beraber- varlığını koruyarak gelen bir sorunla yüz yüzeyiz. Gerek oluşmasında ve gerekse günümüzde halen varlığını korumasında evrensel ve özgün olarak üç egemenlik biçimi belirleyicidir. Erkek egemenliği, sınıfsal egemenlik ve Kürt halkı gibi ezilen ulus özgüllüğünde ise ulusal baskı kaynaklı egemenlik biçimi! Bu üç egemenlik biçimi, aynı süreçte biri diğerini besleyen, tamamlayan nitelikleriyle de birbiriyle bağlantılıdır. Erkek egemenliği ile sınıfsal egemenliği ya da ezen ulus milliyetçiliği ile eril iktidarı birbirinden ayıramazsınız.

Erkek egemenliği, sınıfsal egemenlik ve ulusal baskı kaynaklı egemenlik biçimi! Bu üç egemenlik biçimi, aynı süreçte biri diğerini besleyen, tamamlayan nitelikleriyle de birbiriyle bağlantılıdır. Erkek egemenliği ile sınıfsal egemenliği ya da ezen ulus milliyetçiliği ile eril iktidarı birbirinden ayıramazsınız.

Kadınlarla ilgili temel kaynaklar ele alındığında hemen hepsinde kadının tarihteki ilk düşürülüşü ve bu düşürülüşün maddi temellerinin ele alındığı görülür ki bu temel, evrensel olarak kadın sorununun iki esas nedenini belirler: Sınıfsal sömürü ve erkek egemenliği!

Tarihte kadın sorununun oluşumu ve kaynaklandığı zemin konusunda farklı akımlar arasında da genel bir yakınlık görülür. Örneğin; Marksist, liberal ve feminist akımlarda, kadın tarihte ne zaman ve nasıl düşürüldü sorusuna yanıtlar birebir aynı olmasa da birbirine yakındır. Hemen hepsi kadının ilk düşürülüş tarihçesi konusunda; özel mülkiyet, sınıflar ve devletin ortaya çıkışına bağlamada yakın şeyler söylerler, ama kadının kurtuluşuna gelince farklılaşırlar. Kadının nihai kurtuluşunu, tarihsel olduğu kadar güncel perspektifiyle genelde sınıfların varlığına ve özel mülkiyete, günümüz özelinde de kapitalist özel mülkiyete karşı mücadelede gören sadece Marksist ideoloji ve felsefedir.

Genel olarak 18.yy aydınlamacı modernist zihniyetinde, özelde liberal akımda kadına yaklaşım araçsaldır, burjuvazinin bencil sınıf çıkarlarıyla sarmalanmıştır. "Nihayet felsefe de, kadının erkeğe bağımlı kılınmasını haklı gösterme çabasında teolojiden nöbeti devralır. Bu eşitsizlik aklın gereğidir. Bağımlılık kadınlar için doğal olan bir durumdur" diye yazacaktı Rousseau (Dr. Bernard Caporal, Türk Kadını 1, Sy:21). Demek sadece klasik Yunan felsefesi ve ortaçağ skolastiği değil, 18.yy aydınlanmacıları, aklın özgürleşmesini öne çıkaran Rousseau'lar da erkek egemen kadın-erkek eşitsizliğini "aklın gereği" olarak göreceklerdi.

Kadın sorunu üzerine parti içi ideolojik, teorik bir birikimi sürekli kılabilmek için ne yapacağız? Belli başlı hangi konular ya da sorunlama üzerinden kadının dünü, bugünü ve geleceğini ele alarak bir bilinç birikimini nasıl sağlayacağız?

Kadın sorununun tarihsel ve güncel boyutu olduğuna göre, genel olarak bu iki alan üzerinden başta kadın kadrolarda olmak üzere partide kadın sorununa ilişkin bilincin derinleştirilmesi, yani tarihte kadının yeri, kadının ilk düşürülüşü, özelimizde ise tarihte Kürt/Kürdistan kadının yeri konusunda kavrayışın derinleştirilmesi gerekiyor. Buna ana çerçevenin **tarih bilinci ayağı** denilebilir.

Kadına dair belirli bir tarih bilincini arkalamak için tarih öncesi paleolitik (eskiçağ) ve neolitik (yeniçağ) evreleri ana hatlarıyla bilince çıkaran ve günümüzle bağını kuran bir kavrayışa ihtiyaç var. Anaerkil toplum evresinden ataerkil evreye geçisin ekonomik, sosyal koşullarının irdelenmesiyle; özel mülkiyet, sınıflar, site devletlerinin ortaya çıkması ile kadının düşürülmesi ve doğaya düşmanca yaklaşımın nasıl da aynı zincirin birbirini tamamlayan halkaları olduğunun görülüp bilince çıkarılması gerekiyor. Kadın sorununun tarihte yer alması; anaerkilden ataerkile geçiş ile özel mülkiyet ve karşıt sınıfların ortaya çıkışının birbiriyle kopmaz ilişkisi bilince çıkarıldığında, o zaman nihai çözüm perspektifi de netleşir. Sınıflar üstü ve özel mülkiyeti hedeflemeyen arayışlara karşı sağlam duruş belirlenmiş olur.

www.ataturkkurdi.org

Kadın sorununu tümüyle sınıfsal kurtuluşla özdeşleştirmek yanlıştır, ama nihai çözümün özel mülkiyete ve egemen sınıflara karşı tutum almadan gerçekleşmeyeceği de bilince çıkarılmalıdır. Demek ki **tarih bilinci** alanında, kadının aşağılanıp tali plana düşürülmesi, özel mülkiyet ve sınıflı topluma geçiş ile devletin ortaya çıkması arasındaki tarihsel ilişki derinlikli olarak ele alınıp irdelenerek bilince çıkarılmalı ve siyaset diline tercüme edilerek üzerinde propaganda geliştirilmelidir. Bu alanda yol alındığı zaman sadece kadın sorunu üzerine bir bilinç yaratılmış olmakla kalınmaz, aynı süreçte genel olarak materyalist tarih kavrayışı da derinleştirilir.

Ana çerçevenin bir de **güncel bilinç ayağı** var ki, bizi hayatın içerisinde geniş kadın kitlesiyle buluşturacak olan bu güncel boyuttur. Üzerinde sağlanacak düşünsel derinlik ve bununla uyumlu pratik politikalar geniş kadın kitlesiyle buluşmanın ilk zeminidir. Bu alanda birbiriyle ilintili ama ayrı üç boyut ya da alan vardır. Örneğin herhangi bir toplum özel mülkiyeti kaldırdığında kadın üzerindeki erkek egemenliği de otomatikman derhal sona ermeyecek, ama sona ermesinde tayin edici bir adım atılmış olacaktır.

Birincisi; ataerkil (patriarkal) düzene karşı genel kadın hakları alanıdır ki, bu alanda ayrım yapmadan **tüm kadınların** erkekler gibi insan olup insana özgü haklara sahip olduklarını savunan bir dil geliştirmeliyiz. Çünkü burjuva sınıfa mensup bir kadın da sırf kadın olduğu için erkek dayağı yiyip aşağılanıyorsa buna karşı durmalıyız. Burada sınıfsal ayrıma girmeden, kadını ve erkeğiyle hepimiz insanız, demokrasi, eşitlik, özgürlük hepimizin hakkıdır kurgusunu esas almalıyız. Marks'ın "Hiç kimse kadını köle gibi kullanmak yüzünden erkek kadar alçalmamıştır" vurgusundan hareketle bu alanda öne çıkaracağımız şiar, genel olarak "ezilen cinsiyet için özgürlük ve eşitlik" olmalıdır. Burada hedef kitlemiz ezilen cinsiyet olarak tüm kadınlardır ki bu alan aynı zamanda demokrat, burjuva demokrat kadın hareketi ve temsilcileriyle ittifak zeminimizdir de.

Küresel çapta olduğu kadar özellikle özelimiz Ortadoğu, Osmanlı-Türkiye ve Kürdistan'da kadın mücadelesi ve kadın haklarının dünü, bugünü ve geleceği üzerine kavrayışın derinleştirilmesi gerekiyor ki, bu ancak ideolojik ve politik çalışmaların yayınlarımızda düzenli yer almasıyla gerçekleştirilebilir.

İkincisi; ezilen ve sömürgeleştirilmiş uluslara özgü çelişkinin oluşturduğu özgün bir alandır. Kürdistan özelinde ezilen ulus olmaktan kaynaklanan askeri, siyasi, kültürel baskılardan ve örneğin anadilini kullanamamaktan yani Kürt olmaktan kaynaklanan sorunların beslediği bir alandan söz ediyoruz. Ulusal baskıyı, anadilde eğitimden mahrum kalmanın sorunlarını en yoğun ve esas olarak Kürt işçi-emekçi sınıflar yaşar, ama onlarla sınırlı değildir. Ulusal bilinçle davranan ve kurtuluş mücadelesinde yer alan egemen sınıftan unsurlar da benzer ulusal baskılara maruz kalırlar. Kısacası, ulusal özgürlük alanında da yine sınıfsal ayrıma girmeden, **tüm kadınlar için ulusal baskıya karşı** ulusal özgürlük talebini dile getirmeliyiz.

Üçüncüsü; özel mülkiyetin hâkim olduğu, karşıt sınıfların konumlandığı, sınıfsal sömürü ve baskıların tüm derinliği ile sürdüğü alana yani bizim varlık gerekçemiz olan esas alana gelince; özelde sömürülen ücretli kadın gücünü ve genelde kentte, kırda, evde, tarlada çalışan emekçi kadını, onun sınıfsal taleplerini esas alan bir ideolojik-teorik derinlik ve pratik politikaya odaklanmış dil ve mücadeleyi kurgulayıp geliştirmeliyiz. **Sorun sınıfsal kurtuluş alanına gelince hedef kitlemiz genel olarak tüm kadınlar olmaktan çıkar; sömürülen, ezilen işçi-emekçi kadınlar olarak somutlaşır.** Bu alanda öne çıkaracağımız şiar: İşçi-emekçi kadın için özgürlük ve eşitlik!

Toparlarsak; cinsiyet olarak ezilen kadının, erkekle her alanda eşitliğini, sınıfsal olarak sömürülen işçi-emekçi kadının sınıfsal kurtuluşunu ve özelde ulusal baskı altındaki Kürdistan kadınının ulusal özgürlüğünü teorik ve pratik derinlikle savunup geliştirmeliyiz.

Kadının özgürlük mücadelesi, kazanımları ve sosyalizm

Öncelikle; başlangıcından günümüze kadının ekonomik, siyasi, kültürel ve insan olmaktan gelen hakları yönünden gerek küresel çapta gerekse özelimizde neler yapıldı, hangi çetin mücadeleler verildi, neler elde edildi, nereden nereye varıldı? Küresel çapta olduğu kadar özellikle özelimiz Ortadoğu, Osmanlı-Türkiye ve Kürdistan'da kadın mücadelesi ve kadın haklarının dünü, bugünü ve geleceği üzerine kavrayışın derinleştirilmesi gerekiyor ki, bu ancak ideolojik ve politik çalışmaların yayınlarımızda düzenli yer almasıyla gerçekleştirilebilir.

İkincisi; Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) 134 ülke üzerinde yaptığı inceleme sonucu hazırlanan "Küresel Cinsiyet Uçurumu" isimli raporda çarpıcı veriler yer alıyor. Bu rapora göre; Türkiye 134 ülke arasında 129. sırada, yani sondan 6. sırada! Türkiye'den daha kötü olanlar: S. Arabistan, Benin, Pakistan, Çat, Yemen. Kadının en kötü durumda olduğu 10 ülke ise Katar, Mısır, Mali, İran, Türkiye, S. Arabistan, Benin, Pakistan, Çat, Yemen. Yani kadının en kötü durumda olduğu ilk on ülkeden Benin hariç tamamı İslam ülkeleri! Neden?

Cinsiyet uçurumunun en az olduğu on ülke ise, sırasıyla İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç,

Yeni Zelanda, Güney Afrika Cumhuriyeti, Danimarka, İrlanda, Filipinler, Lesoto. Yani en iyi durumda olanların tümü Hıristiyan toplumlar! Bu durum kadın çalışması açısından özel olarak irdelenmeyi gerekli kılıyor. İslam ülkelerinde kadının toplumdaki yerinin böylesine geri olmasında İslam dini mi, yoksa bu ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal geri kalmışlığı mı veya her ikisi birden mi belirleyici rol oynuyor? Süreçte irdelenip açığa çıkarılması gereken bir diğer sorunumuz budur.

Özelimizde de kadın sorununda çokça övülen Kemalist Türkiye

www.sosyalistmezopotamya.org

rejimi, günümüzde kadın hakları yönünden dünya sıralamasındaki 129. sırasıyla neye işaret ediyor? Güney Kürdistan'daki Federe Kürt Hükümeti'nde kadın hakları yönünden tablo nedir?

Bu açıdan ulusal kurtuluş mücadelesi veren iki ülke/iki halk olarak Güney Afrika Cumhuriyeti ile Güney Kürdistan Federe Devleti'nde kadın haklarındaki farklılıklar dikkat çekicidir. Hıristiyan Güney Afrika Cumhuriyeti kadın haklarında en ileri on ülke arasında yer alırken, Müslüman Güney Kürdistan'da meclis erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine ilişkin yasa çıkaracak kadar geri davrandı. Niçin? İrdelenmesi gereken bir diğer durumdur.

Üçüncüsü; genelde özel mülkiyete dayalı sınıflı toplumlardan, özelde kapitalizmden temelden farklı bir toplumsal sistem olan sosyalizm, teorik-ideolojik olarak kadının kurtuluşuna ilişkin ne söyledi, ne söylüyor, politik olarak ne/neler öneriyor? Marksizm'i referans alan farklı kıtalardaki sosyalist rejimlerin, özelde SSCB'nin iktidar sürecinde kadın sorunundaki pratikleri bize neyi kanıtlar? Sosyalist rejimlerin yıkılmasında genelin bir parçası olarak kadın alanında teori ve pratiğin rolü nedir? Kimilerinin iddia ettiği gibi "Marksizm'in kadın alanındaki teorik açılımı mı yetersiz ya da sorunlu" idi? Yoksa sorun/sorunlar esas olarak pratik politik alanda mı yaşandı?

SSCB'nin ilk yılları önemliydi; zira Lenin, Sovyet devriminin ilk iki yılında kadına getirdiği eşitlik ve özgürlüğü kapitalist ülkelerin 100 yılda yapamadığını belirtir. Kadınları, ev kadınlarını yani "ev aşçılarını" politikaya kitlesel olarak ilk çeken Sovyet devrimi olmuştur. Bu alandaki yetersizlikleri eleştirenlere Lenin, "Ütopyacı değiliz. Aşçıların bir anda ülkeyi yönetmeye başlamayacağını biliyoruz. Ancak ülkeyi yönetme görevinin bütün aşçılara derhal öğretilmeye başlanmasını talep ediyoruz" der. (Lenin, Bolşevikler İktidarı Elinde Tutabilecek mi?) Demek ki kadının özgürleşmesinin zeminlerinden biri kadının, iş-çocuk-ev işleri kıskacından kurtarılmasıdır. Demek ki sosyalizm otomatikman kadın sorunu çözmez, çözemiyor. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan bu böyledir.

Sistem içi ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal haklar uğruna mücadeleyle kazanılmış mevziler olmasaydı bugün kadın ne Kürdistan'da ne de Türkiye'de ve dünyada nefes alamaz halde olurdu. Bunun altını çizerek, bugünden kazanılmış mevzilerin korunması ve yeni mevzilerin elde edilmesi için mücadele edilmelidir.

Ekim Devrimi ile kurulan Sovyet iktidarı ilk bir-iki yılında, kadını erkeğe göre aşağılayan, ikincil plana düşüren tüm yasa ve yönetmelikleri yürürlükten kaldırıp, kadını özgürleştiren, kadın ile erkeği insan olarak eşitleyen yasaları getirtti. Ardından kadın, fabrika ve tarlada olduğu kadar devlet kurumlarında, Kızıl Ordu ve KGB'de de etkin yer alacaktı. Ancak aynı SSCB'de 1935'lerde çıkarılan ve ailenin yeniden kutsanmasını getiren "Sosyalist Ahlak Yasası"yla, Ekim Devrimi'nin daha ilk yılında çıkarılan yasalarla getirilen kadın özgürlüğünün yeniden kısıtlanmasını nasıl değerlendirmek gerekir?

Burada üzerinde durmamız gereken esas sorun, yasa önündeki eşitlik ile ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal hayattaki fiili eşitliğin farklı olduğudur; yasa önünde eşitlik önemlidir ama esas önemli olan yaşamın her alanında cinsler arası fiili eşitliğin sağlanmasıdır. Marks'ın, cinsiyet eşitliğini, tüm fiili eşitsizliklerin kaynağı olan insanın insanı sömürmesinin ortadan kaldırıldığı bir toplumun ayrılmaz bir parçası olarak görmesi de buradan gelir. Çünkü Marksizm kadının özgürlüğünü yasalar önündeki biçimsel eşitlikten çok ötede, ekonomik, sosyal, siyasal hayattaki eşitlikte görür.

Dördüncüsü; kadın yaşamının iyileştirilmesini amaçlayan kapitalist sistem içi demokratik kazanımlar uğruna mücadele ile nihai kurtuluş olarak sosyalizm mücadelesi farklı ama birbirini tamamlayan yapıdadırlar. Kadın hakları uğruna mücadele, birebir sınıfsal kurtuluş olarak sosyalizm ile özdeşleştirilemez, çünkü kadın sorunu ya da hakları bir yanıyla sistem içi genel insan haklarının, demokrasi ve özgürlüklerin bir ve belki de en önemli unsurudur. Nitekim bugün Kürdistan özgülünde barış ve özgürlük talebini, en canlı ve en kitlesel olarak kadınlar haykırmaktadırlar.

Sistem içi ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal haklar uğruna mücadeleyle kazanılmış mevziler olmasaydı bugün kadın ne Kürdistan'da ne de Türkiye'de ve dünyada nefes alamaz halde olurdu. Bunun altını çizerek, bugünden kazanılmış mevzilerin korunması ve yeni mevzilerin elde edilmesi için mücadele edilmelidir. Bu bakışla reformlar uğruna mücadele, nihai kurtuluş olarak sosyalizm mücadelesiyle birlikte geliştirilmelidir.

Kadın ve siyaset

Kürt halkında tarih içerisinde kadının ekonomik, sosyal, politik konumunu ve yakın tarihte ulusal özgürlük mücadelesinde Kürt/Kürdistan kadınının yerini, bir de biz komünistlerin bakışıyla irdeleyip kavrayışı derinleştirmemiz gerekiyor. Kuzey'de 20.yy boyunca politik aktör olarak Kürt kadını denilince bu neyi ifade ediyor? Bu açıdan 1990 öncesi ve sonrasının özgün farklılıkları, kadının 1990 sonrasında kitlesel olarak politikanın öznesi olma durum ve sorunları; Kürt politik kimliği ile kadın kimliğinin kurgulanmasındaki ilişki ve kadının ulusal kimlik üzerinden sağlanan kolektif mücadeleyle politik aktör haline gelmesi, irdelenmesi gereken belli başlı sorunlardır. Özelde Güney Kürdistan'daki Kürt Federe Devleti'nde, Kürt kadınının ulusal kurtuluş mücadelesindeki yeri ve iktidarlaşma sürecinde kadının düşürüldüğü pozisyon, bir başka özel ilgi alanımız olmalıdır.

Bunların toplamından, Kürdistan'da ve elbette Kuzey Kürdistan'da yeni bir kadın tipolojisi olarak politik kadın aktör yaratıldı mı? Yaratıldıysa bunun kalıcı verileri nelerdir? Ulusal demokratik siyasette eril nitelik aşıldı

www.arsivekurdi.org

mı? Özel mülkiyeti hedeflemeyen ulusal demokratik hareket, siyasette eril (erkek egemen) siyaseti nihai olarak aşabilir mi? Özel mülkiyetin, sınıfsal sömürünün ve karşıt sınıfların devam ettiği koşullarda (yani kadının tarihte ilk kez düşürüldüğü koşullarda) kadını erkekle eşitleyen eril siyaset nasıl aşılır ve ayrıca bu mümkün mü?

Genel ve özgün sorunlama üzerinden kadının güncel sorunlarına yaklaşım bilincinin derinleştirilmesini hedefleyerek, kadın çalışmasının **güncel siyaset ayağının** güçlendirilmesini başarmamız gerekir.

Avrupa 18.yy aydınlanmasında kadın önemli bir siyasal dinamiktir. Gerek 1789 Fransız Burjuva Devrimi'nde, gerekse 1871 Paris Komünü'nde barikat savaşlarında kadın en ön saflarda yer alır, ancak buna rağmen kadın o günkü koşullarda halen kendisi için siyasetin öznesi haline ya gelememiştir ya da bu yöndeki talepleri daha karşılık bulmuş değil. Yani darağacına gönderilen kadının, yargıç kürsüsünde de yer almaya hak kazanması daha epey zaman alacaktır! Hatta öyle ki 1789 ve 1871'in merkezi olan Fransa'da kadının seçme ve seçilme hakkı gibi genel siyasal hakları bile ancak 1943 yılında gerçekleşecekti.

Yakın tarihimizde kadınlar genelde sömürge ve ilhaklara karşı ulusal kurtuluş mücadelelerinde aktif yer aldılar, her yerde büyük kahramanlıklar gösterdiler, özellikle sayısız adsız kahramanlığın altında onların imzaları bulunur. Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da kadınlar, emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelelerinin vazgeçilmez dinamikleriydi. Ama aynı coğrafyada kadının bugünkü durumu her açıdan tam anlamıyla içler acısı bir tablo sergiliyor! Neden?

Ortadoğu'da ise özellikle 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren Cezayir, Filistin ve Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelelerinde, kadın militanlığın her alanda yaşandığı bir süreci yaşadık. Bir adım geriden İslami harekette de militan kadın figürü öne çıktı ve öyle ki onlarda da fedai kadın intihar eylemcileri ortaya çıktı. Derken Kuzey Kürdistan'da kadın, 1990 yılı sonrasında hem kitlesel eylemlerin hem de gerilla başta olmak üzere silahlı mücadelenin önemli bir bileşeni haline geldi.

Rüzgara göre yön belirlemeyen, güçlü olanı taklit etmeye yönelmeyen bir komünist kadın örgütlenmesi... Kendi doğrularını geliştirmede ısrar eden, ulusal özgürlük ve sosyalizmin genel değerlerini kendi özgün değerlerine içselleştirmiş olarak büyüme hedef ve ısrarını Kürdistan'da sürdürecek olan bir kadın örgütlenmesi...

Bütün bunlara rağmen, belirttiğimiz ulusal kurtuluş hareketleri genel olarak eril karakterlerini aşamadılarsa, demek ki teorik-ideolojik olarak milliyetçi hareketlerin baskın karakterinin erkek egemen olduğu belirlemesi, yaşanan onlarca deneyimin gerçeğidir. PKK'nin kadın sorununda çubuğu tersine büken tutumuna, oluşturduğu kurumlarında kadın-erkek dengesini gözetmesine rağmen, ulusal kurtuluş mücadelesinde bu eril karakteri tümüyle aşamadığı görülür ki, özel mülkiyet ile ona dayalı siyasal iktidar koşullarında zaten bu mümkün de değildir.

Kürt kadınının politik aktör olarak siyaset sahnesine çıkmasının miladı için "1980'li yıllardan itibaren" demek eksik olur, en azından eksik bir doğru olur. 1990 sonrası kadın mücadelesinde kitlesel çıkışların miladıdır demek doğrudur, ama militan kadın hareketinin kökleri çok daha eskilere dayanır. 1980 sonrası Kürt ulusal hareketinin ayırt edici özelliklerinden biri, kadınların özgürlük mücadelesinde kitlesel yer alışlarıdır ki bu elbette önemli bir farktır.

Kürt kadını çok daha önce silahını alarak dağa çıktı, savaştı, ama eşiyle, kardeşiyle birlikte! 1990'lı yıllarda ise kadın bağımsız olarak dağa savaşmak için çıktı. Bunu Kürt kadınının ulusal özgürlük mücadelesindeki militan duruşunda ciddi bir ilerleme olarak görmeliyiz. Kadın gerilla, dağa belirleyici olarak ulusal özgürlüğü için gidiyor, ama aynı süreçte çevredeki örf, adet ve boğucu ev koşullarının kuşatıcılığına karşı bir tepkinin de dağa çıkışta payı vardır. Her iki faktörde de kadın özgürleşmek istiyor, önemli olan da budur. Hangi açıdan bakarsak bakalım, Kürdistan kadını, kolektif ulusal kimliğin bir unsuru olarak eylemde yer alır. Bu çerçevede BDP kadın hareketi hâlihazırda kendi içinde zengin-yoksul olarak ayrışmış değil; mahallesi, yaşam tarzı ayrışmış olsa da partideki birliktelikleri devam ediyor.

Neden yeni bir kadın örgütlenmesi?

Rüzgara göre yön belirlemeyen, güçlü olanı taklit etmeye yönelmeyen bir komünist kadın örgütlenmesi; kendi doğrularını geliştirmede ısrar eden, ulusal özgürlük ve sosyalizmin genel değerlerini kendi özgün değerlerine içselleştirmiş olarak, genelde kadınlar, özelde işçi-emekçi kadınlar alanında büyüme hedef ve ısrarını Kürdistan'da sürdürecek bir kadın örgütlenmesi... Rus Bolşevik militan kadının vurgusuyla, "halkın arasından sıyrılıp yükselmiş olmak ile halkla birlikte yükselmenin farklı şeyler olduğu" ve önemli olanın halkın içerisinde halkla birlikte değerleri büyütmek olduğu bilinciyle davranan bir kadın örgütlenmesini yaratabilmek.

İşte yeni bir kadın örgütlenmesine yönelmemizin ana perspektifi! Daha somut olarak da,

Türkiye ve Kürdistan'da bunca yurtsever, demokrat, sosyalist, feminist ve sosyalist feminist kadın örgütlenmesi varken, dahası Kürdistan özgülünde etkin ve kitlesel demokratik kadın örgütlenmesi varken, öyle ki "kadın öncülüğü", "kadın ideolojisi" ve "tanrıça kültürü"nü yeniden hâkim kılmayı hedefleyen kadın örgütlenmesi varken, niçin yeni bir kadın örgütlenmesine gidiyoruz? Gerçekten doldurulması gereken boşluk mu var, yoksa bizler yapay olarak ihtiyaç mı üreteceğiz? Özgürlük, demokrasi ve eşitlik alanında kadın mücadelesi ve alınan mesafe nedir, neler yapılmış, hangi taşlar düşenmiş? Bizler taş üstüne taş koyma adına neler yapacağız?

Türk Devleti esas olarak asimilasyon ve entegrasyon amaçlı da olsa Kürdistan illerinde kadına dö-

www.arsivkurdi.org

nük, lise öğretmenleri başta olmak üzere öğretmenlere cinsiyet eşitliği eğitimi veriyorsa; emniyet mensupları aile içi şiddete karşı eğitiliyorsa; valilik, belediye, üniversiteler ilgili kentte birlikte "Yerel Eşitlik Eylem Planı" hazırlıyorlarsa; valilikler sorumluluk alanlarında kadınlara meslek eğitimi ve "Kadın Eğitim Kültür Merkezleri" vb. kuruyorlarsa; dahası ÇATOM, KADER gibi bir dizi devlet destekli ya da yer yer devletle birlikte çalışan kadın örgütlerinin yaptıkları da dikkate alınırsa; biz komünistler kendimizi stratejik olarak nerede, nasıl kuracağız? Hangi boşluğa oynayacağız, hangi somut ve güncel talepler uğruna mücadele edeceğiz?

Kadın örgütünün özerkliğinin hem sınırlarını ve hem de parti ile ilişkilerini ne belirleyecek?

Kadın örgütünce alınacak kararlar, kendi tabanı dışında tüm parti yapısını bağlayacak mı, bağlayacaksa nasıl? Kadın örgütü sadece merkezle sınırlı mı olacak, yoksa merkeze bağlı olarak her il ve hatta ilçede yerel kadın birimlerinin kurulması hedeflenecek mi? Kadın örgütü sadece partili kadınlarla mı sınırlı olacak, yoksa partili olmayan kadınlara da kendi politik eylem belgesi çerçevesinde açık olacak mı? Partili kadınlarla sınırlı olması durumunda kadın örgütü kitlesellik kazanabilir mi? Nasıl bir örgüt/örgütlenme sorunu tartışılırken, öncelikle kalıcı bir örgütlenmeye, kendini sürekli değişen koşullarda yeniden üretebilen bir kadın örgütlenmesine nasıl varacağız?

Bu sorulara yüzeysel değil derinlikli yanıtlar üretebildiğimiz oranda, sürdüreceğimiz kadın çalışmasının genel çerçevesini oluşturmanın yanı sıra, ilk başlangıç adımlarını ve hedef kitlemiz içerisinde ilk tutunma halkalarını yaratmada yol alabiliriz.

İlk adımda Özgürlük ve Sosyalizm Partisi Kadın Komisyonu adı altında sürdürülecek kadın çalışması, hedeflenen Kadın Konferansı ile birlikte mi özerk bir kadın örgütlenmesine dönüşecek? Özerk kadın örgütlenmesinin adı, örgütlenme biçimi, işleyişi vb. nasıl olacak? Çok kısa da olsa parti programının kadın alanındaki politik versiyonu ile sınırlı bir politik eylem belgesi ve parti tüzüğünden esinlenerek kadın örgütü işleyiş kurallarını belirleyen iç tüzük benzeri belgelere ihtiyaç var mı? Varsa, bunlara dönük kararı, hedeflenen Kadın Konferansı mı alacak?

Eğer genç militan Bolşevik kadınların "Biz devrimi seyretmek istemiyorduk. Devrim yapmak istiyorduk" şeklinde belirttiği gibi gerçekten devrimci değişimi hedefliyor ve yaşamak istiyorsak, örgütlenmede özgürlük ve sorumluluk dengesinin sağlam kurulmasında kararlı davranmamız gerekiyor.

Kadın örgütünün kendi iç işleyişini, parti ile ilişkilerini, ortak aidiyet ve kimlik birliğini sağlayacak, önemlisi örgüt içi sosyalist demokrasiye özgürlük ve sorumluluk temelinde içerik kazandıracak bir iç işleyiş belgesi olarak bağlayıcı belgeye (tüzüğe) ihtiyaç vardır. Kadın örgütlenmesinde politik eylem belgesi kadar iç tüzük benzeri işleyiş kurallarına yer veren bu belgeleri doğrudan Kadın Konferansı ile adı konulacak olan özerk kadın örgütlenmesi üretmelidir.

Önemli bir sorun: Kendi dilimizi yeniden kurgulayabilmek!

İçe ve dışa dönük olarak dilimizi, hatta öyle ki vücut dilimizi ve kurgumuzu **"başarabiliriz"** vurgusu ve perspektifi üzerinden kurarak şekillendirmeliyiz. Başta kadın yoldaşlarımız olmak üzere kadrolarımız gerek ideolojik-politik ve propaganda alanında, gerekse ruhsal-zihinsel olarak **"doğru yoldayız, başaracağız"** benzeri bir vurguyla hazırlanmalıdır. Nerede? Elbette hayatın içerisinde ve kendi politik pratik faaliyeti üzerinden hazırlamalıyız, hazırlanmalıdır kadrolarımız.

Kadına dönük eylem planı üzerinde tartışarak taslak metne son şeklini vermek başta olmak üzere her önemli sorun üzerine tartışma aşamasında, her türlü parti içi farklı görüş ve önerinin tam bir sosyalist demokrasi kültürü içerisinde dile getirilip tartışılmasına zemin sağlanmalıdır. Burada net olmalıyız. Ancak tartışma evresi sonlandırılıp karara bağlandıktan sonra, yani pratik politik eylem aşamasında ise, bu kez eylem birliği esas alınarak frekans bozucu davranışlara izin verilmemelidir. Belirlenmiş hedef doğrultusunda kadrolar, taraftarlar **"başaracağız"** diye görev ve sorumluluklarına kilitlenmişken, birilerinin de her fırsatta "olmaz, başaramayız" türünden **frekans bozucu,** motivasyon kırıcı davranışlarına karşı tutum alınmalıdır. Burada da net olmalıyız! Eğer genç militan Bolşevik kadınların "Biz devrimi seyretmek istemiyorduk. Devrim yapmak istiyorduk" şeklinde belirttiği gibi gerçekten devrimci değişimi hedefliyor ve yaşamak istiyorsak, özgürlük ve sorumluluk dengesinin sağlam kurulmasında kararlı davranmamız gerekiyor. Partide, örgüt içi özgürlük (demokrasi) kadar onun ikiz kardeşi olan sorumluluk da (disiplin) vücut bulmazsa santim ilerleyemeyiz.

Kadın mücadelesi ve örgütlenmesi alanında kullandığımızda bizi tanımlayacak kavramlar, vurgular üzerinden de dilimizi yeniden belirlememiz gerekiyor. Örneğin, kadın mücadelesi ve örgütlenmesine dönük bir dil oluşturma adına bu alanda doğru-yanlış bir dizi kavram kullanılıyor: "Cins bilinci", "kadın bilinci", "kadın dili", "ana tanrıça", "devrimde kadın öncülüğü", "kadın devrimi", "kadın ideolojisi", "temel çelişki olarak cins çelişkisi"nin belirleyiciliği, "sosyalist kadınlar mutfaklardan çekilsin" vb. Bu alanda da yeni bir dil oluşturma adına giderek dil ve kavram kirliliğine de şahit oluyoruz.

Öncelikle cinsiyet olarak ezilen kadının, sınıfsal olarak sömürülen işçi-emekçi kadının ve özelde ulusal baskı altındaki Kürdistan kadınının her alanda erkekle eşitliğini, sınıfsal kurtuluşunu ve ulusal özgürlüğünü savunmak dururken, kadını erkeğe göre kutsayan tutum ve davranışlar çubuğu tersine bükmenin de ötesinde yanlıştır. Mutfak da dahil her alana kadınıyla-erkeğiyle eşit gitmeyi savunmak yerine "sosyalist kadınlar mutfaklardan çekilsin" demek, kadınıyla-erkeğiyle

www.arsivkurdi.org

ezilenlerin/sömürülenlerin devrimi yerine "kadın ideolojisi öncülüğünde devrim" demek yanlıştır, siyasi körlüktür.

Gerek sorunun tanımlanmasında gerekse propaganda dilinde, kadının "erkekleşmesi" kadar erkeğin de "kadınlaşması", erkeksi bir dil kadar kadınsı bir dil de kullanmak ya da ana tanrıçayı düşüren erkek peygambere karşı bu kez kadını kutsayan ana tanrıça kültürünü yeniden geliştirmek vb. yönelimlere düşmemeliyiz. Feminist, liberal ve milliyetçilerden farklı olarak biz komünistler, 21.yy'da insan olarak farklı cinslerin eşitlik ve özgürlüğünü hedefleyen ve bunun üzerine kurulmuş bir dili geliştirebilmeliyiz.

Holding yöneticisi kadınların vücut dilleriyle (tespih çekerek vb.) erkeklere özenip erkeksi davranışlar sergilemeleri; stadyumlara akın eden kadınların stadyum dilini disipline edeceklerine erkeklerden daha fazla erkeksi küfürler yağdırmaları; şirket ya da kurumların yönetim kademelerinde yer alan kadınların kendilerini ispatlama adına erkeklerden daha haşin, daha sert eril davranışları neyin kanıtı? Kapitalist özel mülkiyet düzeni ile onun siyasal rejimi koşullarında kadının iş ve ticaret hayatında, spor, siyaset ve kurumlarda etkin yer almasıyla kişilik olarak erilleşmesi (erkekleşmesi) paralel gelişiyorsa; demek ki erkeği ön plana çıkaran ekonomik, sosyal koşullar kadının da erkekleşmesine yol açıyor. Demek ki esas sorun on bin yıl önce kadının düşürülmesinde rol oynayan ekonomik, siyasal koşulların ortadan kaldırılmasıdır. Demek ki bugün kadın sorununa köklü çözüm ararken, kadının ilk düşürüldüğü evredeki ekonomik, sosyal koşullardaki değişime bakmak gerekiyor.

Sadece siyasette değil, ekonomik, sosyal, kültürel ve dinsel hayatın her alanında eril (erkek kurgulu) bir dil kullanılıyor. Öyle ki dil, din, iş hayatı başta gelmek üzere toplum bir bütün olarak cinsiyet ayrımcı. Bunlar doğru, ancak çözüm, bu eril (erkeksi) dile alternatif dişil (kadınsı) bir dil ve üslup geliştirmek olmamalıdır. Erkek egemen dile karşı "kadınsı" bir dil oluşturma arayışı, kadını aşağılanmaktan kurtarma adına kutsamaya vardırılırsa bu başka bir açmaza sürükler bizi. Çözüm eril ya da dişil bir dil yerine kadın ve erkeği eşitleyen bir dili, insan özgürlüğü ve hümanizmasına odaklanmış bir dili başta siyasette olmak üzere her alanda üretebilmeliyiz. 21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu'ndaki belirlemeyle;

"Kadının erkeğe göre lanetlenmesi kadar kutsallaştırılması da yanlıştır. 21.yy devrimci değişimi perspektifinde kadın ve erkeği cins olarak değil, insan olarak algılar" yaklaşımını esas almak gerekiyor.

Nihayet dil alanında yüzleşeceğimiz bir diğer sorun; kendi aramızda yani örgütlü kadro, üye ve taraftarlar arasında kullanılan/kullanılacak dil ile kitlelere dönük kullanılacak propaganda ve ajitasyon dilinin de ana hatlarıyla belirlenmesi gerekiyor.

Kadın çalışmasında, reçete olarak kullanılmamak kaydıyla ana hatlarıyla belirlenmiş bir dile, hatta belki belirlenmiş kimi vurgu ve kavramlara ihtiyacımız var. Kullanıldığında Kürdistanlı komünist/sosyalist kadınları tanımlayan, onların eylem ve davranışlarıyla özdeşleşmiş bir dile, kavramlara ve vurgulara ihtiyaç vardır.

Zaman-mekan-görev ve sorumluluklarımız

Kadın Konferansı'nın ortalama bir yıl içerisinde toparlanması gibi belirlenmiş bir zaman aralığı var önümüzde. Demek ki öncelikli sorunumuz; zaman-mekân-görev (sorumluk) bağlantısı ve iç kurgusunu sağlam kurmamız gerekiyor. Hangi zaman aralığında, hangi mekanda, hangi görev ve sorumluluklarımızı yerine getireceğiz? Takvime bağlanmış (belirlenmiş) zaman dilimlerine hangi görevler (yapılacaklar) yerleştirilerek? Konferansa kadar geçecek sürede bunları ana hatlarıyla içerecek bir eylem planı oluşturulmalıdır.

Kim kurgulayacak? Öncelikle bu alanda sorumluluk alacak olan kadın yoldaşlarımızın sorumluluğunda tüm yoldaşlar! Konferansa kadar geçen süredeki eylem planı neleri içerecek ya da kim, neyi, nasıl kurgulayacak?

- Yöntem olarak bir ve birden fazla kadın yoldaşımızın olduğu her yerde hem tartışmak hem de yürüyebilmek! Yine birden fazla kadın yoldaşımızın olduğu yerlerde belirli aralıklarla kadrolaşma amaçlı içe dönük dar toplantılar ile hedef kitlemize dönük eğitim seminerleri, sine-vizyon gösterileri vb. yapmak. Bir yandan eylem planını somutlaştırmak için taslak ya da taslakların üzerinde eleştirel katkılarla çalışmak, diğer yandan bulunduğumuz her alanda kadın çalışmasının içe ve dışa dönük faaliyetlerini aralıksız sürdürebilmek.

- Kadın çalışmasında gerek örgüt içi gerekse kitlelere dönük çalışmalarda reçete olarak kullanılmamak kaydıyla ana hatlarıyla belirlenmiş bir dile, hatta belki belirlenmiş kimi vurgu ve kavramlara ihtiyacımız var. Kullanıldığında Kürdistanlı komünist/sosyalist kadınları tanımlayan, onların eylem ve davranışlarıyla özdeşleşmiş bir dile, kavramlara ve vurgulara ihtiyaç vardır.

- İlk adımda belirli bir kent ya da yakın kentlerde bir araya gelebilen kadın yoldaşlar toplantılar yaparak, mekansal uzaklık nedeniyle sıklıkla bir araya gelemeyecek olanlar ise kendi aralarında elektronik mektuplaşma trafiği ile tartışmaya sunulacak taslak eylem planı metni üzerinde çalışarak görüş ve önerilerini geliştirmelidirler. Belirlenmiş belli başlı kentlerde mevcut ilişkilerin derlenip toparlanması ve yeni alanlarda yeni ilişki arayışlarının sürdürülmesi diğer bir görev olarak önümüzde duruyor.

- Kadın çalışmasında propaganda ve ajitasyonda değerlendireceğimiz dergi, gazete vb. basın araçlarını kadın örgütlenme ve mücadelesinin güçlü araçları haline getirmek, parti yayınlarında kadınlarla ilgili genel ve Kürdistan özgülüne ilişkin düzenli teorik yazıların yanı sıra politik ve pratik deneylerimizden çıkarılmış derslerle yüklü yazıların yayınlanması için de arayış içerisinde olmak gerekiyor.

www.arsivkurdi.org

Rıfat Sefalı

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi

Doğrusu nasıl başlamam gerektiğini uzun boylu düşünmeden yazma ihtiyacı hissetim. Önceden tasarlamadan, Kurmancî "alatewş" denir ya, aynen öyle oldu. Sebebine gelince; bir gün önce sevgili Sinan'ın son siyasal gelişmeleri değerlendirme söyleşisine gitmiştim, söyleşi sonrası bir grup arkadaşla birlikte sohbet etme fırsatı bulduk. Sinan Yoldaş'ın sorunsala ilişkin açık yürekli kimi tespitleri, özellikle de F. Baran yoldaşın kimi telkinleri yazmam gerektiği konusunda belirleyici oldu diyebilirim.

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi'nin, isim olarak dahi olsa, bir sosyalist olarak duygularımı okşadığını belirtmek isterim. Ancak hemen akabinde "Nasıl bir sosyalizm?" sorusunu kendi kendime yöneltmeden edemiyorum. Durum böyle olunca sorunun büyüklüğü ve işin zorluğu ortaya çıkıyor.

Sosyalist düşüncenin kurucuları, tarih sahnesine feodalizmi alt ederek adım atan kapitalizmin iki temel sınıfından biri olan burjuvazinin toplumun büyük bir kesimini mülksüzleştirerek proleterleştirdiği; böylece aslında kendi mezar kazıcısı olan işçi sınıfını da yarattığı; ağır sömürü koşulları altında gün geçtikçe durumu kötüleşen ama aynı zamanda bilinçlenen bu 'zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmayan' işçi sınıfının, ekonomik ve siyasal mücadele sonucunda siyasal iktidarın da sahibi olacağı öngörüsünden hareketle, sosyalist mücadelenin temellerini attılar. Kuramlar yerli yerine oturuncaya kadar da çok sancılı bir süreç yaşandı. Komün acı bir tecrübe oldu ama aynı zamanda siyasal bir değişikliğe de neden oldu. Proletarya sadece iktidarı almak için değil, onu korumak için de 'önlemler' üretmeliydi... Bu düşünce 17 Ekim Devrimi'yle ete kemiğe büründü. Sosyalist düşünce iktidar oldu ve Komün'den aldığı derslerle kendi iktidarını geliştirdi. 20.yy'ın başlarına kadar da iki kutuplu dünyanın önemli bir gücü ve sınıf mücadelesinin itici güç merkezi oldu. 19.yy'ın ikinci çeyreğinden sora gelişen ulusal kurtuluş mücadeleleri Ekim Devrimi'nden aldıkları enerjiyle çağa, çağın devrim stratejilerine yeni bir boyut kazandırdılar.

Sosyalist düşünceden etkilenmiş kadroların önderlik ettiği ulusal kurtuluş mücadelelerinin gelişmesiyle birlikte ulusal mücadele ile sınıfsal mücadele arasına kimi zaman keskin çizgiler koyan, kimi zaman da ulusal ve sınıfsal devrimlerin iç içeliğine vurgu yapan, kesintisiz devrim tezlerine kadar kimi devrim kuramlarının geliştirilmesine önayak bir gelenek de oluşmuş oldu. Özellikle de çok uluslu ülkelerde örgütlenme ve mücadele yöntemleri hemen hemen bütün tartışmaların merkezinde yer aldı. Sadece bizim ülkemizde değil, çok uluslu ülkelerin çoğunda örgütlenme ve mücadele yöntemleri tartışılırken, ezen ulus devrimciliği sosyal-şoven kabuğunu bir türlü kıramadı. Bizim ülkemizde de olduğu gibi anti-sömürgeci mücadele özgün seyri içinde gelişmedi. Tabir yerindeyse ezen ulus devrimciliğinin himayesinde, ağabeyliği ekseninde, hatta onların ideolojik-politik hegemonyası altında şekillendi. Ulusal boyut törpülendi; dilde, yaşamda, kültürde asimilasyon her boyutuyla geliştirildi.

Anılan etkilenme ve şekillenme zamanla yaşam biçimine dönüştü, ülkemiz özgülünde sosyalizm algısı da bu 'bağımlılık ilişkisi' içinde gelişti. Kendi ülkelerinde devrimi gerçekleştirmenin haklı gururunu yaşayan SBKP, ÇKP veya AEP kuyrukçuluğu öyle bir şekil almıştı ki, ülkemizin devrimci hareketleri birbirlerini tanımlar veya ilişki kurmaya çalışırlarken evvela yukarıda anılan ülkelere bakışlarını sorgularlardı. Deyim yerinde ise 'dış etkenler' içerideki ideolojik şekillenmenin merkezi haline gelmişti. Bugün dönüp düne baktığımızda,

www.agirikurdi.org

nerede yanlış yaptık diye sorabiliyor muyuz kendimize? Koca bir hayır! Sebebine gelince; kendimizle ve edimlerimizle yüzleşmek istemiyoruz. Tıbbiyeliler, "Hastalığın kabulü tedavinin yarısıdır" derler. Bizler açısından da durum aynıdır. Yanlışlarımızı görmek, onları kabullenmek, çözüme yaklaşmakla özdeştir. Bu 'kendimize dürüstçe yaklaşma' korkusudur ki bizleri iki kutuplu dünyada farklı kutuplara yöneltmişti. Kutuplar "din" gibi belleklere kazındı, birer kıble halini aldı. Glasnost ve Prestroika sadece iki kutuplu dünyayı değil, bizim kıblelerimizi de yıktı. Din gibi algıladığımız kıblelerimiz yıkılınca da enkazın altında kaldık. Bugün dönüp geçmişe baktığımızda, o zamanın 'keskin' komünist ve sosyalistlerinin sosyalizmden bu kadar çabuk çark etmelerinin altında yatan gerçek algının bu olduğunu özellikle görmek lazım. Yüzleşmekten korkulmaz ise, nedenlerin tartışılmasının yolu açılır ki, bu da çözüme giden yolun kapısını aralar.

Tabi karşıtı da çarpık gelişti. Kimimiz de komünizmden "kertik" aşağı inmezken "Nasıl bir sosyalizm veya komünizm?" sorusuna da hiç yanıt arama zahmetine katlanmadık. "Bilimsel sosyalizm" deyip çıktık işin içinden. Sosyalizm bilim dışı olabilir mi? Bilim adına bilimle de oynayabiliyoruz demek. Seksen yıllık sosyalist ülkelerde olduğu gibi, sosyalizm adına devlet kapitalizmi nasıl geliştirildiyse, sosyalizm adına sosyalizm düşmanlığı nasıl üretildiyse, bilimsel sosyalizm adına da ancak asıllarını yaşatacak olan kötü kopyalar üretilebildi. Bu çarpıklığı aşmak da en az onlar kadar cesurca ama önyargılardan sıyrılarak ve kendimizle, edimlerimizle yüzleşerek mümkün olabilir.

Yazıyı uzun tutmamaya özen göstereceğim. Değişik aralıklarla değişik konuları irdelemeye çalışacağım, ama sufleler düzeyinde olur sanırım. İleride yuvarlak masa işlevi görecek bir teorik yayın örgütlenebilirse uzun uzadıya tartışma zemini yaratılır diye düşünüyorum.

***

Böyle bir girişten sonra, bugün için sosyalizmin sorunlarını değil de sorunun muhatapları üzerinden karşı karşıya olduğumuz durumun 'neden' ve 'niçin'lerini irdelemeye çalışacağım.

Bütün dünyanın sosyalistlerine düşen görev, ulusal kurtuluş mücadelelerini desteklemek ve sosyalizmin etki alanını geliştirmek olmalıydı. Ne yazık ki olması gerektiği gibi olmadı. Kürdistan'da gelişen ulusal kurtuluş mücadelesi, en büyük müttefik olarak görülen Sovyetlerin Irak Baas rejimine verdiği destekle yenilgiye uğratıldı.

Sosyalizmi kuramsallaştıranlar, sosyalist devrimin, işçi sınıfının güçlü olduğu, kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu, ekonomisi gelişkin ülkelerde gerçekleşmesini bekliyorlardı. Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya ve Avusturya gibi ülkelerde hem ciddi bir işçi sınıfı hem de bu sınıfın siyasal düzeydeki yansıması olan güçlü komünist örgütlülükler vardı. Teorik olarak da olması gereken buydu. Çünkü "ekonomik gelişkinlik siyasal gelişkinliği tetikler, siyasal gelişkinlik ekonomiye yön verip geliştirir." Bu doğrudan hareketle sosyalizm, kapitalist ekonominin geliştiği ülkelerde siyasi gelişmişlikle mecrasını bulacaktı. Ne yazık ki devrim, fırsatlar manzumesi dahilinde, hiç düşünülmeyen, kapitalist üretim ilişkileri hakim olsa da henüz kapitalizmi yaşamayan, feodalizmin etkin olduğu Çarlık Rusya'sında patlak verdi. Ve bu gelişme sosyalizmi bizim anladığımız bilimsel mecrasının dışına çekti. Sonraki süreçte de darbelerle iktidar olan devletler topluluğuna dönüştü. Geri kalmış ülke sosyalistlerine gelince; bu süreci savunma mekanizmalarını geliştirerek, proletarya diktatörlüğünü iç işleyişte meşrulaştırma teorileri yarışında sınır tanımadılar.

Filmin koptuğu an aslında burası. Bir parantez açarak, kaldığımız yerden devam etmek üzere bugüne dönelim. Fırsatlar manzumesi ve siyasal süreç öyle farklı işliyor ki, sosyalizmi kuramsallaştıran gelişmiş ülke komünistlerinden tık yok; sorunun çözümüne ilişkin en fazla çaba sarf edenler ise gene geri kalmış ülkelerin sosyalistleri... Bu bir tezat, ama nasıl aşılır bilemiyorum. Ekonomik geriliğin getirdiği siyasal gerilikle öncülüğe oynayabilir miyiz? Veya tanrılar buna müsaade ederler mi? Öncelikler babında, bizdeki gibi temel çelişki veya devrim stratejisi belirlendiğinde, başat sorunu nasıl belirleyeceğiz veya nasıl çözeceğiz?

Tekrar başa, biraz da özgülümüze dönelim. Çarpık yürüyen veya yürüyor görünen sosyalizmi savunmada hiçbir sınır tanımayan geri kalmış ülke sosyalistleri, varlıklarını yok etme pahasına savunu teorileri üretiyorlardı. İyi bir örnek olduğu için özgülümüzle ilgili bir örneği almak istiyorum: 70'li yılların ortaları, ulusal kurtuluş mücadelelerinin çığ gibi geliştiği dönem, ülkemiz Kürdistan'ın bir parçasında, Güney Kürdistan'da kurtarılmış bölgelerin oluşturulduğu, mücadelenin ciddi ivme kazandığı yıllardı. Aynı dönemde çağımızı değerlendirirken "Çağımız Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri ve Sosyalist Devrimler Çağıdır" diyorduk.

Doğal olarak bütün dünyanın sosyalistlerine düşen görev de, gelişen ulusal kurtuluş mücadelelerini desteklemek ve sosyalizmin etki alanını geliştirmek olmalıydı. Ne yazık ki olması gerektiği gibi olmadı. Kürdistan'da gelişen Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, Kürdistan devriminin en büyük müttefiki olarak görülen Sovyetlerin Irak Baas rejimine verdiği destekle ve 'mig'lerin saldırılarıyla yenilgiye uğratıldı. Kuramlar alt üst olmuştu. Kuzey Kürdistan'da ulusal kurtuluş mücadelesi yürüten örgütlerin/partilerin tümü olmasa da büyük bir çoğunluğu, özellikle de Sovyet sosyalizmini savunan siyasal yapılanmalar, savunu mekanizmalarını pervasızca ve sınır tanımaz bir biçimde geliştiriyorlardı. Dönemin en can alıcı teorisi de bu dönemde vücut buldu: "Parça-Bütün" teorisi. Ortadoğu'nun en ilkel sömürgecileri, Sovyetlerin yeni askeri müttefikleri oluvermişlerdi. Ortadoğu'da güçler dengesinin sosyalizmden yana olması adına parça bütüne

www.sosyalistkurtulus.org

feda edilebilirdi(!) Henüz Sovyetler savunuya geçmeden bizlerin bu teoriyi hayata geçirmesi, hem trajedi hem komedi ve hem de büyük bir acı idi.

Sorunu salt o dönemin acemiliği veya yetmezliğiyle tanımlamak mümkün değil. Neden mi? Teknolojideki gelişmeler ışık hızıyla dünyanın en ücra, en ilkel köşelerine yayılmışken, bir işçinin aylık geliri 20 dolar olan Küba'da, 2010 yılında, Küba yeni bir devrim yaparak(!) cep telefonuna serbesti tanıdı, ama 500 dolar depozito yatırmak koşuluyla!.. Bu edimi sosyalizm adına birileri savunabiliyorsa, bizim nasıl bir sosyalizmi savunduğumuz sorununu açmamız gerekiyor.

Anti-ABD'ciliği anti-emperyalizm olarak algılayan mantığı sorgulamadan, her ABD karşıtını sosyalist veya komünist olarak lanse etmekten kurtulmadan, nasıl sosyalizm algısını yenileme şansımız olabilir ki?

Komünist Manifesto'ya bakarak bir değerlendirme yapma ihtiyacı hasıl olursa, gelişmiş kapitalist ve emperyalist ülkelerin, sosyal yaşama ilişkin düşüncelerimizin birçoğunu hayata geçirdiklerine tanık oluyoruz; onlara göre alternatif yine kapitalizmdir. Sosyal yaşamda insana dair ne kadar kolaylıklar varsa sunuyorlar!..

Bundan şunu anlamak lazım: 80 yıl yaşatılan sosyalizm boyunca sosyalist ülkeler insana dair yaratılabilecek güzellikleri hayata geçirmede kendileriyle yarışmaları gerekirken, emperyalist ve kapitalist ülkelerle yarışa tutuştular. Ancak bu yarış insanlara güzellikler sunacak bir yaşama yönelik değil de insanlığın en büyük düşmanı olan silahlanmaya dönük olunca militarist mantık her şeyin önüne geçmiş oldu.

Bu tespiti ben çok önemsiyorum, bu konuya ilişkin zemin oluşturabilirsek ciddi polemikler yapılması gerektiğini de düşünüyorum. Yaşamın her alanında bu böyledir. Neyi öne çıkarırsanız, öne çıkarılan şeyin hakimiyetini ilan edersiniz. Pratik ve teorinin kombinizasyonunu yaratamazsanız, düşündüğünüzle yaşadığınız arasında bir bağ kuramazsınız. Birebir insan malzemesinden hareketle, çok ciddi istatistik ve araştırmalar yapmadan, sadece çevremizde tek tek insanları gözlemleyerek bile sonuç alabiliriz.

Alternatif olabilmek için albenisi olan teoriler üretmenin bütün yollarını hayata geçirmek lazım. Bunun için de, üzerlerine ölü toprağı serpilmiş gelişmiş ülke komünistleriyle bir biçimde iletişim halinde ciddi fikir alış-verişlerinde bulunmak artık olmazsa olmaz bir koşul olarak karşımızda duruyor.

Nice komünist var ki, yaşam biçimlerine bakıldığında hayal kırıklığına uğramamak mümkün değil. Keza kimi partilerin/örgütlerin tespitleri doğrultusunda yürüttükleri mücadele biçim ve yöntemleri de bu tezimize ışık tutacaktır sanırım. Mücadele araç ve yöntemlerinin kullanımı, o denli iç içe ve birlikte düşünülmeli ki... Bugüne kadar bunu uygulayan olmadı veya olamadı. Nedenleri belki tartışılır. Yukarıda bir kez daha belirtmiştim; acaba tanrılar müsaade etmemiş olabilir mi?

Düşünün bir kere; başarılı olabilmek için -teorik olarak- mücadele araç ve gereçlerinin tümü kullanılmalı, hiçbirini yadsımamalıyız deriz. Silahlı ve siyasi mücadele biçimleri bütünsellik açısından birbirlerinden kopmaz iki olgudur. Ama bu mücadele biçimlerinden birini öne çıkarır, hatta fetişleştirirseniz, mücadelenin farklı ayaklarını törpülersiniz. Bunu özellikle biz Kürtler iliklerimize kadar yaşadık. Silahlı mücadele biçimini olmazsa olmaz kabilinden reddeden mantık ile siyasal mücadeleyi küçümseyip silahı her şeyin önüne koyan mantığın kesişim noktasını iyi yakalamak lazım. Küçük örgüt ve partilerimiz de böyle olunca, iki kutuplu dünyanın önemli bir ayağını oluşturan blokun insanlık adına militarizm fetişizmi, olayı öyle bir aşamaya getirdi ki, tek tip insan, tek tip memur, tek tip öğrenci, tek tip araba... sırala sıralayabilirsen.

Yeri gelmişken aktarayım; hasbel kader kısa bir dönem Suriye'de yaşamak durumunda kalmıştım. İlk dikkatimi çeken öğrencilerin üniformalarıydı. Bütün öğrenciler askeri üniformalı, sınıf ve okul düzeylerini de omuz ve kollarındaki apoletler belirliyordu. Tabi Sovyetleri ve sosyalizmi ben de o zaman farklı değerlendirdiğim için, "size ne oluyor" diye kendi kendime sormuştum. Bu örnek çerçevesinde bugün dönülüp geriye bakıldığında, toplumun nasıl militarize edildiğini anlamak daha kolay oluyor.

Alternatif olabilmek için albenisi olan teoriler üretmenin bütün yollarını hayata geçirmek lazım. Bunun için de, üzerlerine ölü toprağı serpilmiş gelişmiş ülke komünistleriyle bir biçimde iletişim halinde ciddi fikir alış-verişlerinde bulunmak artık olmazsa olmaz bir gerçeklik olarak karşımızda duruyor. Özellikle Alman, Fransız ve İngiliz komünistleriyle iletişim kurarak, hatta provoke ederek polemiklere çekmek gerekir. Bu saatten sonra kimse sorunsala ilişkin ezbere dayalı reçete sunamaz. Bilimsel temel doğrularımız var, tartışma götürmez, ama 'nasıl', 'neden' ve 'niçin'leri açacak polemiklerle ciddi bir yol alınır diye düşünüyorum.

www.arsivakurdi.org

Ferhat Baran

Kuruluş ve sürekli değişim anlayışı olarak demokrasi

Bir yoldaşın belirtmiş olduğu gibi, uzun bir zamandır toparlanmaya çalışan sosyalist hareketin Özgürlük ve Sosyalizm kavramlarını kendisine rehber edinen açık bir partinin çatısı altında politika yapmaya karar vermesi gerçekten de heyecan verici. Üstelik bu partinin, K.Kürdistan'da hayata bakışını ve toplumsal ütopyasını açık olarak Özgürlük ve Sosyalizmden yana beyan eden ilk parti olduğu göz önüne alınırsa... Ne var ki bu heyecan verici süreç, aynı zamanda, bugüne kadar yanıtlanmamış ya da yanıtlanamamış binlerce soruyu da yeniden gündeme taşıyor. Adından itibaren tartışılan ama nihayetinde tartışılarak bir sonuca mutlaka ulaşılacak bir süreç... Önemli olan, demokratik bir kuruluş süreci için gündeme gelen sorulara ve yıllardır üzerinde tartışılan sosyalizmin sorunlarına çözüm amacıyla yaklaşmak ve önyargılardan uzak her yaklaşımı tartışılır bulmaktır. Doğru bir başlangıç yapılırsa, amaca ulaşmak daha da kolaylaşacaktır.

Neden özgürlük ve sosyalizm?

Bir zamanlar, açık ve meşru bir partinin kuruluşunu tartıştığımız yoldaşlarla en çok dikkat çekilen konu, kurulacak olan partinin "Kürt" adını taşıyıp taşımayacağıydı. Kimi arkadaşlar için, kurulacak partinin "Kürt" adını taşıyıp taşımaması o partinin çatısı altında politika yapıp yapmamanın ölçüsü anlamına geliyordu. Bütün çabalara karşın "Kürt" adını taşıyan bir parti kurulamadı ve bizler de sadece bu yüzden bugünden bakıldığında 'anlamsız' gibi görünen tartışmalar yapmak durumunda kalmadık. Bazen 'biçim' 'öz'ü belirler ve öyle anlarda mücadelenin bütün ağırlığı önemsizmiş gibi duran bir kelimenin etrafında döner durur. Şimdi KCK davasında savunmanın Kürtçe yapılıp yapılmayacağının adeta davanın özü haline gelmesi gibi...

Partinin adını tartıştığımız bu süreçte de bu türden görüşlerin dile getirildiğini belirtmek isterim. Bir başka yoldaşımızın sorduğu gibi hiç tartışılmamış değil başka isimler. Tam tersine tartışılmayan isim kalmadı dersek yeridir. Mesela bir taraftarımız en güzel ismin 'Güneş' olduğunu ve partinin adının da 'Güneş Partisi' olması gerektiğini söyledi. Kom-Par, Par-Kom, Komünist Parti, Sosyalist Yaşam Partisi; kısaltılmış ad olarak Azadî, Yekitî, Şoreşger vb. birçok isim gündeme geldi ve tartışıldı. Bir başka yoldaş ise 'Büyük İnsanlık Partisi' adını kendisine daha yakın buldu. İnsanlığın sıradan bir malzemeye dönüştürüldüğü ve belki de en büyük ve köklü mücadelenin insanlığı yeniden ayakları üzerine kaldırmak olduğu günümüz dünyasında hiç de yabana atılır bir ad değil. Bu farklı ve birçok arkadaşın belki de ilk olarak duyacağı isim önerilerinin yapılmış olduğunu özellikle belirtmek istedim.

Bir başka yoldaşın, geçmişteki tartışmaları hatırlatırcasına, kurulacak partinin adında hem 'Kürdistan' ve hem de 'Komünist' kelimelerinin yer alması halinde o partide çalışmanın ötesinde kurucular listesinde ilk sırada gönüllü olarak yer almaya hazır olduğunu söylediğini ayrıca belirtmek isterim. Bu öneriye ilişkin yasal sıkıntıları hatırlatmaya geçmeden önce şunu belirtmekte fayda var: Bana göre komünist adının tercihi, politik mücadele olarak, ülkemiz gerçeğinde, eksiden başlamak anlamına gelecekti ki bu da zaten sınırlı olan enerjimizi boşa harcamak, deyim yerindeyse, insanların kafasında oluşan imajların onların sandığı gibi olmadığını kanıtlamak gibi apolitik bir mücadeleye hasretmek anlamına gelecekti. Söz konusu arkadaşımız, örneğin, partinin adında kendisinin tercih ettiği kelimeler olmadığı için bu süreçte aktif olarak yer almadı. Fakat şunun bilinmesi gerekir ki, mevzuat gereği, bu ad altında bir parti kurulamaz, dahası o partiyi kurmak için başvuru listesinde yer alan arkadaşlar bir daha parti kurucusu olamaz ve ayrıca da o ad altında yeni bir parti

www.arsivekurdi.org

de bir daha kurulamaz. İstediğiniz kelimelerden oluşan bir parti adı oluşturabilir, istediğiniz programı yazabilir, müracaat edebilirsiniz, ama her şey oraya kadar. Bir daha 'yasal' olarak hareket edemez hale gelir ve gider başka işlerle uğraşırsınız. Adı üzerinde: 'Yasal'! Bu, hoşunuza gitsin veya gitmesin, mevcut yasalara göre bir prosedür izlemek zorunda olduğunuzun adıdır. Bugün artık Kürt adını taşıyan bir partinin kurulması 'olmazsa olmaz' değildir, ayrıca 'yasal mevzuat'ın buna uygun olmadığını, uygun olsa bile hiçbir zaman işi buralara kadar vardırmamak gerektiğini düşünüyorum. Komünistlerin sahiplendiği dava 'milli' değil, nihayetinde insanlığın kurtuluşunu amaçlayan 'sınıfsal' bir davadır ve bu anlamda isim olarak herhangi bir etnik ismi kendisine rehber edinmesi, konjonktürel olarak anlaşılır olsa dahi, doğru değildir. Kaldı ki ülkemizde yaşayanların hepsi belli bir etnisiteye mensup değildirler. Günümüzde Kürt kelimesi ve yakın bir gelecekte de Kürdistan adı kullanılır hale gelecek ve 'Türk' veya 'Türkiye' gibi normal bir retoriğe dönüşecektir. Fakat özgürlük ve sosyalizm kim bilir daha ne kadar arzu edeceğimiz ve uğruna mücadele vereceğimiz kavramlar olmaya devam edeceklerdir. Doğal olarak partinin kuruluşunda bu ismin tercih edilmesi, uzun bir zaman periyodunun gözetildiği anlamına gelmez. Keşke bu iki kavram bir an önce gerçekleşse de, bizlere de Komünist adını öne çıkaran bir parti kurmak görevi kalsa... Bu ismin tercih edilmesi, güncel politikanın anlamlı bir geleceğe uzandığını anlatmak bakımından da ihtiyaç olarak görülmüş ve tercih edilmiştir.

"Özgürlük", bir ulusun kendi geleceğini belirleme hakkının ifadesi, ama yanı sıra her türden ulusal-etnik-sınıfsal-cinsel-dinsel ayrımcılığın, baskının sonlandırılması ve bu türden sorunların çözüm yolu olarak tercih edilmiştir. "Sosyalizm"i anlatmaya gerek yok, hem bir toplumsal ütopyayı, değerler bütününü ve hem de günlük seyirde partinin diğer bütün partilerden 'siyasal' farkını vurgulamak için öne alınmıştır. Bizler, Kürdistan halklarının haklarının tanınması anlamında ve diğer bütün baskı türlerine atıfta bulunmak adına özgürlükçü, anti kapitalist ve daha insani bir toplumsal düzen için sosyalizmi tercih eden siyasal bir partiyiz. Bütün diğer partilerden temel farkımız budur.

İstediğiniz kelimelerden oluşan bir parti adı oluşturabilir, istediğiniz programı yazabilir, müracaat edebilirsiniz, ama her şey oraya kadar. Bir daha 'yasal' olarak hareket edemez hale gelir ve gider başka işlerle uğraşırsınız. Adı üzerinde: 'Yasal'! Bu, mevcut yasalara göre bir prosedür izlemek zorunda olduğunuzun adıdır.

İçeriğe ilişkin tereddütler

Ancak, başlarken belirtmiş olduğum gibi, tercih edilen bu adın ciddi sorular da ortaya koyduğunu belirtmekte fayda var. Bu isimde karar kılan yoldaşlar da sanırım partinin kuruluyor olmasından heyecan duymuşlardır, fakat aynı zamanda, genel hatlar dışında, "Ama nasıl bir sosyalizm?" sorusu da akıllarının bir köşesinde dolanıp durmuştur. Partinin kuruluşuyla birlikte duyduğumuz heyecan, sanırım 'ismin kendisi tarafından ortaya konan' sorulara verilecek yanıtla anlamlı hale gelecektir. Nasıl bir sosyalizm? Bireysel ve toplumsal hak ve özgürlüklerden ne anlıyoruz? Bugüne kadar pek kafa yormadığımız ama artık hayatın kendisi haline gelmiş olan 'toplumsal, kültürel ve siyasal çeşitlilik' karşısında ne oranda 'özgürlükçü'yüz? Bırakalım diğer 'aykırılık'ları kendi aramızdaki farklı yaklaşımları yaşatmak bakımından ne kadar 'hoşgörülü'yüz? Belirlenmiş kalıplar çerçevesinde oluşturduğumuz kendi 'gerçeklerimiz' ile bizim kalıpları zorlayan 'hayatın gerçekleri' karşısındaki tutumumuz ne olacaktır?

Bu sorulara kesinleşmiş köşeli yanıtlar vermek belki de en yanlış davranış biçimi olacaktır. Bugünü oluşturmak için nasıl Marksizm'in ilk yıllarındaki çözümlere gitmek yanlış ise, bugünden belirlenmiş kalıplar çerçevesinde gerçekler oluşturmaya çalışmak da bir o kadar yanlıştır. Üstelik "nasıl" soru kalıbıyla başlayan aksiyomlara yanıt olsun diye raftan indirip "işte!" diye sunabileceğimiz hazır bir model de ne yazık ki yoktur. Belki de "iyi ki yoktur" demeliyiz. Atalarımızın kurduğu toplumsal ilişkilerin sürdürücüsü olmak zorunda olduğumuzu düşünmek ne kötü bir his... Değişmeyen, bir ömür boyu aynı tekdüzelikte devam eden bir yaşam türü ne düşünülebilir ne de gerçekleşebilir bir tercihtir. Her kuşak, bu en özgürlükçü ve toplumsal ihtiyaçların tatmin edildiği en eşitlikçi bir düzen olsa dahi, kendisine göre bir takım yenilik ve değişiklikler yapma ihtiyacı hissedecektir. Tanık olduğumuz tarihsel süreç bunu gösteriyor. Önümüzde bolca örnek var, fakat bunlardan çıkarılmış ve bugün herkesin üzerinde anlaştığı ortak bir ders henüz yoktur. Sosyalizm hala çok yönlüdür ve nerede cereyan ediyorsa oranın özelliklerini taşımaya devam ediyor.

Bizim sosyalizmimiz de bizim toprağımızda yeşeren kültürel değerlerden etkilenerek oluşacaktır. Kapitalizmin dengesiz gelişimi ve kapitalizm öncesi kültürel oluşumlar ve modeller, oluşacak olan sosyalizm pratiğini ve süreç içinde alacağı biçimi belirleyecektir. Nasıl 'tıpkı-basım' bir kapitalist dünyadan söz edemiyorsak, birbirinin aynısı bir sosyalist ülkeler bütününden ya da farklılıkları göz ardı eden bir sosyalist düşünceden söz edemeyiz. Şu anda ABD'de gerçekleşecek bir sosyalist iktidarın karşı karşıya olacağı sorunlar ile bizim karşı karşıya olacağımız sorunlar aynı olamaz, ama aynı zamanda kurulacak olan sosyalist düzen de aynı süreçleri takip edemez ve bir-türden olamaz. Bizim temel veri olarak alabileceğimiz yaklaşım, çeşitliliği normal, monolitik ve tek-tip zihniyete dayalı modellerin hüküm sürdüğü 'yapı'lar dünyasını anormal olarak kabul etmektir. Farklılıklar değil, bir-türden hayatlar bizi şaşırtmalıdır ve dikkatimizi çekmelidir. Yani ortak prensip, kuruluş, oluş ve tanık olacağımız görünür biçim, sürekli bir değişimden ve her hare-

www.arsivekurdi.org

ketinde yeni biçimler alışından ileri gelen farklılıkların olabileceğini şimdiden teslim etmektir... Hiçbir yenilik bizim için sürpriz, hiçbir fikir bizim için şaşırtıcı olmamalıdır; her türden aykırı yapı ve süreç, hayatın tezahürü olarak algılanmalı, anlaşılmalı ve hayat içindeki karşılığı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Temel konularda aynı olan yaşanmış örneklerin zaman içinde aldıkları biçim, artık net olarak biliyoruz ki, bir-türden değildir. Hatta coğrafi yapı bile farklılıkların oluşmasında faktör olabilmiştir. Devrimin oluş biçiminden tutalım da devrime öncülük eden güçlerin niteliğine kadar, devrimde yer alan sınıfların yapısı ve kültürel düzeylerine kadar devrimin oluş tarzını ve süreç içinde aldığı biçimi belirlemiştir. Belki de en belirgin ortak nokta, profesyonel örgütün sonraki süreçte belirleyen tek güç olmasıdır. Bu, profesyonel gücün bir diğerine benzediği, onun tıpkıbasımı olduğu anlamına gelmez. Onlar arasında da farklar olduğunu ve bu farkların devrime yansıdığını belirtmekte yarar var. Fakat onları harekete geçiren 'ruh'un, işleyişte esas aldıkları mantaletenin vb. aynı olduğunu söyleyebiliriz. Sonraki süreçte giderek birbirine benzemelerine kaynaklık yapan neden budur. Bizim devrimimiz de bizde olan özgünlüklerin etkisini taşıyacaktır ve bu değerleri evrenselleştirdiği ölçüde evrensel, başaramadığı ölçüde ise yerel kalacaktır. Mesela izlediğimizde K.Kore'deki seromonileri... Bu ilkel görüntülerin sosyalizm adıyla birlikte sunulması her düşünen Marksisti mutlaka rahatsız ediyordur. Bunlardan evrensel bir etki beklenemez. Fakat Küba devriminin başından beri halk temsilciliğini bir onur olarak belirtmesi ve amatör bir faaliyete dönüştürmesi, bizim devrimimizde de örnek alınabilecek bir 'hizmet' modeli olabilir ya da sosyalist demokrasi anlayışını temsil edebilecek örneklerden biri olarak kabul edilebilir. Türkiye gibi ülkelere baktığımızda bunun nasıl bir fark olduğunu görürüz.

Çağdaş kapitalist ülkelerde parlamenterlik ya da politika, başlı başına bir meslektir, para karşılığında yapılır ve para kazanmanın başlıca belki de en önemli yollarından biridir. Parti başkanlığından ayrılmadan yaşlanıp ölen örnekler var. Sosyalizmde ya da bizim düşündüğümüz sosyalizmde, Marks'ın kendisi olsa bile, böyle bir ödül ya da cezayla karşılaşmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında da Fidel'in hala yerinde durması -galiba bugünlerde partideki görevlerinden de ayrılmış oldu- ve kitlelerin kendi geleceklerini onun hayatıyla güvencede hissetmesi, kendi kaderini belirleme bilinci demek olan sosyalist demokrasi anlayışıyla ya da 'insan olarak kendini bilme' bilinciyle bağdaşır bir durum değildir. Küba halkının bu kadar yıllık bir tecrübeden sonra hala 'kendisi için halk' olamamış olması elbette ki takdir edilecek bir özellik değildir. Hele bugünlerde R. Castro'nun herkesi 'beleşçi' ilan etmesinden sonra...

Kurulacak partinin adının 'Özgürlük ve Sosyalizm' olacağını söylediğimizde, bilinen ama nedense itiraf edilmeyen bir 'gizli amaç' sezilmiş gibi şaşkınlık ifade eden bir nidayla karşılaşıyoruz. "Siz de mi yenilikçi oldunuz?" der gibisinden... Tabi bu 'yenilikçilik'ten kastın tam olarak ne olduğu da bilinmiyor. Bir tür rivayettir gidiyor...

Parlamenter demokrasinin düşündüğümüz sosyalist demokrasiyle kıyaslanamayacak derecede yoz bir yönetim biçimi olduğunu biliyoruz, ama sosyalist demokrasi adına üretilen bürokratik ve statik yönetim anlayışı nedeniyle değişmesine izin verilmeyen toplumsal yapının çürümesi karşısında parlamenter demokrasinin biçimsel de olsa kitlelerin isteklerini 'değişim' yönünde çözüyormuş gibi işlemesi karşısında savunulacak bir durum değildir. Belirtmiş olduğumuz 'amatör politik anlayış' yani halk adına temsilci olarak konuşmak ya da herhangi bir ücret talep etmeden gönüllü bir faaliyet yürütmek ayrıcalığını 'onur' olarak kabul etmek ve öyle davranmak nasıl evrensel bir modele kapı aralıyorsa, aynı görevde kalmak ya da o görevi sadece bir kişinin yürütebileceğini kitlelere empoze etmek ve buna dayalı bürokratik bir yapıda ısrar etmek de bir o kadar 'yerel' ve 'arkaik'tir. Bireyler elbette ki önemlidir, hele de sözü edilenler devrimin kurucu etkeni olmuş bireyler ise... Fakat bir toplumun kaderini belirleyecek denli asla!..

Önyargıları aşmak

Sıkça rastladığımız bir davranış biçimini anmadan geçemeyeceğim. Kurulacak partinin adının 'Özgürlük ve Sosyalizm' olacağını söylediğimizde, bilinen ama nedense itiraf edilmeyen bir 'gizli amaç' sezilmiş gibi şaşkınlık ifade eden bir nidayla karşılaşıyoruz. "Siz de mi yenilikçi oldunuz?" der gibisinden... Tabi bu 'yenilikçilik'ten kastın tam olarak ne olduğu da bilinmiyor. Bir tür rivayettir gidiyor. Sanki herkesin üzerinde anlaştığı bir 'Marksizm ve Sosyalizm' kalıbı var, bu kalıp hayat tarafından denenmiş ve doğru olarak tescillenmiş ama biz şimdi bu doğru kalıbın dışına çıkmakla aslında 'yenilik' adına herkesin sosyalizmi terk etmekte kullandığı bir yola girmiş oluyoruz!

Gerçek olan, hiçbir zaman, genel olarak sosyalistlerin üzerinde anlaştığı ve "işte sosyalizm budur" dediği bir genel geçer model olmadı. Hayatın gerçek akışını bilen hiçbir Marksist de böyle bir 'fetva' vermedi. Ne Ekim Devrimi, ne Çin Devrimi, ne Vietnam ve ne de Küba genel geçer bir model sundu. Her bir devrim ve şimdi Latin Amerika'da yaşanmakta olanlar, kendi çağının ve gerçekleştiği ülkenin tarihsel sosyo-kültürel dokusuna bulanarak gerçekleşti; aynı evrensel ideolojiyi politik öncü kabul etse de sonuç değişmedi; farklılıklar oluştu ve günümüzde bu farklılıklara göre şekillenen yapılar ortaya çıktı. Belki de sosyalizm bunların hepsinden süzülüp çıkacak bir 'genel yaklaşım' ve 'yürünecek yolu aydınlatabilecek bir fener' olabilir.

Geçmişte her birimiz bir modeli 'doğru sosyalizm' olarak değerlendirdik. Kimisi SBKP'yi, kimisi ÇKP'yi ve kimisi de AEP'i sosyalist düşüncenin temsilcisi olarak kabul etti. Ama şimdi bu partilerin hiç-

www.arsivkurdi.org

biri -ÇKP hariç- yok, fakat onları izlemekle edindiğimiz 'düşünme kalıpları' hayatımızı ve dünyaya bakışımızı belirlemeye devam ediyor. Kuşkusuz bu partiler ve yaptıklarıyla, insanlığın ilerlemesinde önemli roller oynadılar, fakat şimdi hayat tarafından elendiler ve karşı karşıya olduğumuz sorunları aşmak için biz ve yanıt bekleyen sorular baş başayız. Yukarıda andığım partiler o kadar yereldiler ki biz onların yerelliğini örtecek kadar 'enternasyonalist' olduk ama kendimize göre hayatın şekillenişini tarif edebilecek bir bakış açısı oluşturamadık. Şimdiye kadar hala siyasal bir aktör olamamızın altında yatan temel gerçek budur. Ne yazık ki yukarıda anılan partiler, uluslararası hareketi etkilemek ve kendi devlet politikalarının desteklenmesi için oldukça etkin oldular, fakat başarısızlığa uğradıkları günümüzde, bizden istedikleri sorumluluğu hatırlayıp, yaptıklarının bir özeleştirisini yapmadılar. Galiba onlar adına onlardan daha fazla, yaşanmış olan pratikleri anlamaya çalışan bizleriz. Bunu normal saymak lazım. Çünkü 'daha iyi bir dünya mümkün' anlayışı gereği bu ihtiyacı hisseden daha çok sorunlu ülkelerde yaşayan sosyalistlerdir. Bence, onlardan çıkacak yeni bir bakış açısı yine sorunlu olacaktır. Çünkü sosyalizm, artık bugünün dünyasında kurulursa yeni anlayış ve yorum olacaktır. Yaşanmış örneklerden hareketle ortaya çıkan olumsuzlukları tekrar etmemek ve yeni yöntemler arayıp bulmak anlamında 'yeni'yiz, fakat insanlık tarihinde daha iyi bir dünya yaratmanın mümkün olduğunu savunan ve gerçekleştirmeye çalışan bütün devrimci düşüncelerin taşıyıcısı olarak da 'eski'yiz. Hiçbir komplekse kapılmadan, iyi ve kötü yanlarıyla bütün bir sosyalizm tarihini sahiplenmeliyiz.

Bu anlamda, 'önceden belirlenmiş bir anlayışı' sürdürme gayretinde değil; sosyalizmin geniş vadisinde boy vermiş düşünceleri kendi mirası olarak kabul ettiği gibi, bütün insanlık tarihini sosyalizme evrildikçe kendi geçmişi olarak algılamak ama aynı zamanda yeni yorumlar üretmek zorunda olduğu gerçeği, bu partiyi 'özgürlükçü'

Unutulmamalı ki tarihin akışını tayin eden olaylar ya da fikirler, 'nicelik'leriyle değil, 'nitelik'leriyle önemli olmuşlardır. Marksist devlet anlayışında rol oynayan Paris Komünü gibi... Ya da ilk olduğu için ama sonraki adaşları üzerindeki etkisi tartışmalı da olsa Atina site devletinin evriminde ortaya çıkan 'demokrasi' gibi...

kılmaktadır. Bir toplumsal seçenek olarak sosyalist olduğunu belirtmesi tartışmasız bir konudur, fakat yaşanan örnekler göz önüne alındığında onların tekrarı da olmayacaktır. Yaşanmış örneklerden farklı, günümüz dünyasında anlamlı olabilecek bir sosyalizm anlayışı üretmek durumundadır. Bu 'üretme' kelimesini bilinçli olarak tercih ettiğimi belirtmekte fayda görüyorum. Bugün artık olanları tekrar etmek sadece bir anlayış olarak değil, pratik olarak da mümkün değildir.

Marksizm, bütünsel anlamda, kendisini günümüz koşullarında 'yeniden üretmek' durumundadır. Bunun nasıl olacağı ve ne biçim alacağı sadece bizi ilgilendiren ya da sadece bizim pratiğimizle netleşecek bir durum değildir, fakat kendi çabamızın buna bir katkı sunacağından kuşku duymamalıyız. Unutulmamalı ki tarihin akışını tayin eden olaylar ya da fikirler, 'nicelik'leriyle değil, 'nitelik'leriyle önemli olmuşlardır. Marksist devlet anlayışında rol oynayan Paris Komünü gibi... Ya da ilk olduğu için ama sonraki adaşları üzerindeki etkisi tartışmalı da olsa Atina site devletinin evriminde ortaya çıkan 'demokrasi' gibi... Geleneksel olanların yanı sıra gündeme gelen yeni sosyalizm anlayışları da artık birer realitedir. Demokrasi adına ya da alternatif bir sosyal yapı adına artık Venezuella, Bolivya, El Salvador ya da bir bütün olarak Latin Amerika'da olanlar incelenmesi gereken yeni örneklerdir. Bütün bir Latin Amerika, ciddi mücadelelerin yaşanmış olduğu bu tarihsel savaş alanında ortaya çıkan yeni tür iktidarlar, sosyalizm mücadelesine yeni yaklaşımlar sunabilecek deneyimler olarak dikkate alınmalıdır. Görünüşte Venezuella ve Chavez 'bildiğimiz' tarzlara uymuyor, fakat Zizek bu yönetimi, bir tür "burjuva yöntemlerle halktan meşruiyetini alan" proletarya diktatörlüğü olarak değerlendiriyor. Bunların sosyalizmle ilişkisi hem ideolojik ve hem de pratik olarak incelenmelidir. Genel oy hakkının elde edilmesiyle burjuvazi iktidarını korumakta nasıl korkuya kapılmış idiyse, sosyalistler de seçimler yoluyla barışçıl tarzda iktidar olabileceklerini düşünmüşlerdi. Tarih bunun doğruluğunu kanıtlamadı. Burjuvazinin iktidarı, 'sosyalist' adı taşıyan partiler tarafından da korundu ama gerçek proleter hareket burjuvazi tarafından terörize edilerek bastırıldı. Acaba, Venezuella'da gerçekleşen ve muhtemel başka örnekler, kapitalizm koşullarında seçim yoluyla iktidar olan sosyalistlerin başarı sınırları konusunda bize bir fikir verebilirler mi? Ya da bunlar, tarihte gerçekleşmeyen ama artık yeni yeni göreceğimiz 'sosyalizme geçiş'in biçimleri olabilirler mi? Zor ama devam eden bir süreç var ve bunun siyasal olmasa da kültürel düzeyde önemli açılımlara vesile olacağı kesindir.

Hala sosyalist olarak algılanan Çin dışında, K.Kore, Vietnam ve Küba (tabi yakından tanıma imkanı elde edilebilir ise) gibi ülkeler de bir başka gözle incelenmelidir. Neden bu ülkeler hala 'anlamakta zorlandığımız birer kast' olarak duruyorlar? Neden dünyanın alt-üst olduğu zamanımızda söz konusu ülkelerin herhangi bir etkisini göremiyoruz? Sosyalizm, yoksa, sadece kendi sınırları içinde 'korunma'nın ve 'kendi kendine yetme'nin adı mıdır? Neden bu ülkelerin halkı, aydınları, devrimci kuşakları dünyanın diğer yerlerindeki hareketler karşısında sessiz? Kendi devletleri karşısında 'itaatkar' olmaları belki de mutluluktandır, fakat dünyanın alt-üst olduğu, kitlelerin açlıktan öldüğü ve en geri ülke halkının bile olumlu ya da olumsuz anlamda tepki verdiği bir zamanda, dünyanın kurtuluşunu getirecek olan bir düşüncenin yapılandırdığı 'insanlar' neden sağır ve dilsiz? Bir başka tipik örnek: Neden bu devletler,

www.sosyalizm.org

ABD'nin karşısında olan her devleti desteklemek zorunda hissediyorlar kendilerini? Neden bu kadar 'üst düzey politika' yapıyorlar? Devlet denilen olgunun aslında, nerede olursa olsun ve ne büyüklük arz ederse etsin, aslında birilerini ezdiğini ve onların desteklenmesinin o kitleler nezdinde sosyalizmi değersizleştireceğini bilmiyorlar mı? Bu soruları çoğaltmak mümkün. Sosyalizm derken ne anladığımızı bu örnekleri göz ardı ederek anlatmak mümkün değildir. Biz her ne kadar 'sosyalizm dışı' görsek de ÇKP, Çin'deki yönetiminin Marksizm'e uygun olduğunu savunmaya devam etmektedir, ama öbür yanda insanlar açlıktan ölmektedir, ne gam!

Sosyalizm teorisine ve bugünkü insanlık değerlerine aykırı olan bu türden uygulamalar karşısında sosyalizm, günümüz koşullarında 'yeniden tanımlanmak ve kurulmak' durumundadır. Bizim açımızdan önemli olan konu ise sosyalizmin, kendi ülkemizin koşullarında nasıl bir biçim alacağıdır. Her ülke, bugüne kadar, sosyalizme kendisinden bir şeyler kattı. Rus devrimi, çökünceye kadar belli bir sosyalizm anlayışının belirleyeni oldu. Bu deneyim koşullar tarafından geride bırakıldı ve yeni deneylerle sosyalizm insanlık tarihinin genel akışı içindeki yerini ve önemini korumaya devam etmektedir.

Kabul etmek gerekir ki, bizim sosyalizm anlayışımızı belirleyecek olan en büyük faktör, yaşanmış deneyleri ele alış tarzımızdır. Onları tekrarlanması gereken bir 'asr-i saadet dönemi' olarak mı görüyoruz, yoksa insanlığın evrensel serüveni içinde artık tarih olmuş ama iyi ve kötü yanlarıyla bundan sonraki yürüyüşümüzde önümüzü görmek için başvurulacak referanslar olarak mı görüyoruz? Bizim anlayışımız ve ne ölçüde yeni bir anlayış ürettiğimiz, bu tarihi nasıl okuduğumuzla yakından alakalıdır. Geçmişi, ister sosyalizm teorisinin gerçekleştiği doğru yapı, ister sosyalist tasavvura dayanan ama aykırı yönde gelişen kusurlu modeller olarak görelim, eğer insanlık açısından daha iyi bir dünya yaratma ütopyamızı hala koruyorsak, çökmüş olmakla ortak bir paydada birleşmiş ve artık 'tarih' olmuş bu pratiği yeniden okumak durumundayız.

Yıkılıp giden 'reel sosyalizm' tam da yıkıldığı anda, büyük bir yıldızın patlaması gibi, bizleri yanıltan önemli gerçeklerin ortaya çıkmasına da imkan tanıdı. Bunların başında, hiç aklımıza gelmeyen, o olmadığı için eleştirmediğimiz, belki de revizyonizmin bir göstergesi olarak kabul ettiğimiz demokrasinin yokluğu gelir.

Tarihin toplumsal oluşu ve bireyin rolü

Her zaman 'reel sosyalizm' üzerinde düşündük, tartıştık, eleştirdik ve kendi bildiğimiz kadarıyla kendi ülkemizdeki sosyalizmin neleri 'kurması gerektiği'ni değil de nelerden uzak durması gerektiğini belirtmeye çalıştık. Örneğin SSCB özgülünde ortaya çıkan sonuçlar, hiç değilse Marksizm'in köklerine doğru yeni bir bakış oluşturmamızı sağlıyordu. 'İleri demokrasi' -bu günlerde Erdoğan tarafından dile getirilen anlamda değildi elbette- 'barışçıl yoldan geçiş', 'kapitalist olmayan yoldan kalkınma' ve 'halkın devleti' gibi kimi kavramları sorgularken 'kaynağa' dönüyor, oradan kalkarak bunların doğru kavramlar olup olmadığını tartışıyorduk. Bizim için önemli olan ya da eleştiri konusu yaptığımız şey, Marksizm'in tarihinde bu kavramların olup olmadığıydı. Oysa esas alınması gereken, bu kavramların hizmet ettiği politik yönelişler, yani pratik hayatta üstlendikleri işlevler olmalıydı. Nihayetinde bir eleştiri oluşturuyorduk ama bugünden bakıldığında o zamanki eleştirinin bütünüyle doğru temeller üzerinde yükseldiğini, SSCB çökmüş olsa dahi, pek iddia edemeyiz. Bazen sadece literatürde yer almıyor diye reddettiğimiz kavramlar da yok değildi: Halkın Devleti kavramı gibi...

Sovyetler Birliği sorunlu bir sosyalizm örneğiydi, bugünkü örneklerde rastladığımız olumsuzluklar gibi, ama bizim yaklaşım tarzımız da bir o kadar sorunluydu. Onun çökmüş olması, bizim 'çökecek' demiş olmamızı haklı çıkarmaz. Üst yapının revizyonist politikaları ya da literatüre uymayan anti-demokratik ve monolitik yönetme anlayışı elbette ki bugün de eleştirilmesi gereken politikalardı ya da karşı karşıya olduğumuz olgulardı. Fakat çöküş sürecini, hem de naklen izleyince, bu eleştiri noktalarının tümünün doğru temeller üzerinde yükseldiğini söylemek, kendi payıma, bir hayli cesaret gerektirir. Yıkılıp giden 'reel sosyalizm' tam da yıkıldığı anda, büyük bir yıldızın patlaması gibi, bizleri yanıltan önemli gerçeklerin ortaya çıkmasına da imkan tanıdı. Bunların başında, hiç aklımıza gelmeyen, o olmadığı için eleştirmediğimiz, belki de revizyonizmin bir göstergesi olarak kabul ettiğimiz demokrasinin yokluğu gelir. Kendi payıma ihmal edilmiş ve çöküşte başat rol oynayan bir faktör... Yeterince diktatörlük olmadığını ya da bir takım eleştirel özgürlüklerin aslında karşı-devrimin gerçekleşmesi için bir imkan olacağını düşünüyorduk ya da ben öyle düşünüyordum. Fakat bugün, gerek Sovyetler adına ve gerekse kendi adıma, hiç değilse demokrasinin yokluğu konusunda, yanlış referanslardan kendimin de muzdarip olduğumu kabul etmek durumundayım. Ve belki de bütün bu manzara, demokrasi adına parlamento binasının topa tutulması anında gördüğümüz ve artık bir daha tanığı olamayacağımız o andaki manzara, sahip olduğum görüşün oluşmasında rol oynamış belirleyici bir faktördü. Pratik, teorinin anasıdır ve onsuz söylenmiş her söz, varılmış her yargı, yeniden gözden geçirilmek üzere bir kenara kaydedilen bir nottur sadece, daha fazlası değil. Şimdi adı bile hatırlanmayan Boris Yeltsin'in bir tankın üzerine çıkarak parlamentoyu topa tutuğunu izlerken, gördüğümüz sadece görkemli bir başlangıç yapan insanlık tarihinin en büyük devriminin yıkılıp gitmesi değildi, çürümüş bu görkemli yapının artık sahiplenilemeyecek kadar yalnızlaşmasıydı. Ve bunun bilincinde olan sadece onun gerçekten öyle olduğunu bilen 'kişi'nin eski değil, o andaki bir komünist yönetici olmasıydı. Re-

www.arsivkitap.org

jim, burjuvazinin bir daha geri gelmemesi için öyle bir oluşturulmuştu ki, onunla birlikte kendisini de sahiplenebilecek kadar diri herhangi bir dinamiğin yeşermesine imkan tanımayan bir 'çürüme havuzu'na dönüşmüştü. Fakat daha dramatik olan, adeta Ekim koşullarının yeniden ama tersinden cereyan ediyor olmasıydı. Benim için adeta 'donan bir tarih' ya da olgu ya da nihai hesabı görülmemiş bir dava, bir başka zamanda çözülüyor ve o 'tarihsel andaki toplumsal yapı' taraflara yeniden hamle yapma imkanı tanıyordu. Bir satranç oyunu gibi... Her şey o kadar birbirine benziyordu ki, sadece aktörler ve amaçlar değişmiş gibiydi. Sanki izlediğimiz bir senaryo temsiliydi: Birincisi, tanığı olduğumuz 17 Ekim'le başlayan ve nihayetinde çökmek üzere olan Sovyet Devrimi idi. İkincisi ise, adeta "Sovyet Devrimi olmadı, şimdi de bir başka versiyonu deneyelim" diyen birileri varmış gibi, yeniden sahneleniyordu. B.Yeltsin'in şahsında gerçekleşen bu karşı-devrim sanki daha önce olmuş bir olayın farklı bir zamanda yeniden sahnelenen temsili gibiydi. Ekim Devrimi de böylesine bir 'miadını doldurmuş ama var olmak için direnen' bir ortamın ürünüydü. Bolşevik parti içinde bunu gören insan sayısı bir elin parmakları kadar bile yoktu. Lenin'in ve O'na destek verirken gülüşmelere neden olan Kollantay'ın yanı sıra her zaman aykırı yerlerde duran L.Troçki'nin de 17 Ekim'e uzanan süreçte, orta yerde duranın, her ne kadar yeni bir başlangıç yapmış gibi algılansa da, aslında çürümüş ve artık yeniden dirilmesi mümkün olmayan bir döneme yapılacak en büyük iyiliğin, onun yıkılıp gitmesine 'yardımcı olmak' ve yerine, tarihin o anında büyük acılar pahasına yaşama sarılan, beklentileri ve umutları olan insanların isteklerine cevap verecek bir yeni düzen kurmak gerektiğini yüksek sesle ve ısrarlı bir şekilde dile getirmeleriydi. Nihayetinde gerçekleşen bu oldu ama sadece yeni açılan bir parantezdi, daha fazlası değil. 1917'de açılmış ve içinin nasıl doldurulacağı her zaman merak konusu olmuş devrim parantezi nihayetinde umulmadık bir sonla kapanıyordu: B. Yeltsin'in bütün yaptığı, yıkılmayacak gibi görünen ama gerçekte ise orta yerde sahipsiz duran ama kenara itmeye cesareti olan birini gereksinen bir enkazı, belki de sonuçlarına katlanmaya hazır olmadığı bir anda, cesaret göstererek ileriye doğru bir hamle yapmaktı. Tarih elbette ki 'olmasını istediğimiz bir şey' değildir, gördüğümüz durum, olmuş ve öyle görmek zorunda olduğumuz bir 'süreçtir', fakat tarihin belli bir dönemecinde izlenecek yolun ille de izlenmiş olan yol olmadığını biliyoruz artık.

Belli koşullar altında yapılan bilimsel deneylere yakın hareket eden doğa olaylarının aksine insanın etken olduğu toplumsal olaylar, gerçekleşmiş olduklarından daha farklı bir gerçekleşme potansiyelini her zaman içlerinde taşırlar. Gerçekleşmiş olan, gerçekleşebileceklerden sadece biridir; farklı dinamikler süreci farklı bir mecraya itebilir.

Belli koşullar altında yapılan bilimsel deneylere yakın hareket eden doğa olaylarının aksine insanın etken olduğu toplumsal olaylar, gerçekleşmiş olduklarından daha farklı bir gerçekleşme potansiyelini her zaman içlerinde taşırlar. Gerçekleşmiş olan, gerçekleşebileceklerden sadece biridir; o anın koşulları içinde farklı dinamiklerin devreye girmesi sonraki süreci farklı bir mecraya itebilir. Sovyetlerde çoğunluğu sağlayan Bolşeviklerin göstermesi gereken iradenin iktidarı almak olduğunu idrak eden Lenin ve birkaç Bolşevikin aksine büyük çoğunluğun iradesi de tecelli edebilir ve Krensky Hükümeti vasıtasıyla ya da Kornilov'un müdahalesiyle tarih farklı bir yönde tecelli edebilirdi. Yeltsin'in yerine Gorbaçov'u görevden alan 'cunta'nın iradesi üstün gelseydi, belki de olması gereken başka bir seçenek olurdu ama nihayetinde nasıl bir sonucun çıkacağı belli olmazdı. Kornilov darbesini durduran Bolşevikler aslında artık iktidar olmuş durumdaydılar, mevcut iktidar altı boş ya da Bolşeviklerin iyi niyeti gereği varlığını sürdürebilen bir iktidardı. Dünyanın çehresini değiştirmiş olan bu büyük devrimin neredeyse 'kansız' gerçekleşmesi bu yüzdendir. Gorbaçov'u görevden alan 'cunta'yı safdışı eden Yeltsin de artık gerçek iktidardı ve Gorbaçov sadece Yeltsin istediği sürece iktidarda kalabilirdi. Bugünden bakıldığında olanın olması gereken olduğunu, sadece gerçekleşmiş olduğundan ötürü kabul etmek durumundayız. Tıpkı Bolşeviklerin iktidarı almaya cesaret etmesindeki gibi... Hangisinin doğru hamle olduğunu sonuçlarına bakarak tespit etmek elbette ki doğru bir yaklaşım olmaz; zaman zaman tarih, o anın içinde cereyan eden kuvvetler arasındaki mücadelenin küçük bir mevzisindeki savaş, büyük zaferin belirleyeni olabilir ve bu, hiç de görünenin özeti olmaz. Ancak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bolşeviklerin iktidarı alması iradi bir müdahale idi ve dünyanın geri kalanı bu iradeye teslim olmadığı için geri tepmek durumunda kaldı, fakat Yeltsin'in müdahalesi koşulların getirdiği bir bahaneydi ve eğer Yeltsin olmasaydı bir başka irade Sovyet devriminin sona ermesini ve şu anda görmekte olduğumuz manzarayı yine görmemizi sağlayabilirdi. Çünkü problem, Sovyet devrimini çöküşe götüren süreç, biraz da kaçınılmaz bir sona işaret ediyordu. Ama tankın üzerine çıkarak, kendisini sınırlamaya çalışan parlamento binasını topa tutan 'sarhoş adam' o anı gören tek ayık insandı derken, olması gereken tek müdahale olduğunu ve Yeltsin'in, Ekim Devrimi'ni adeta yaratan öncüler derekesinde geleceği gördüğünü söylemek istemiyorum. O sadece yürümeyen bir sürecin artık yürütülemeyecek kadar dinamiksiz olduğunun göstergesiydi ve sadece bunu kanıtlamak için 'ortaya çıkmış' bir vesileydi. Artık geçmiş adına bütün ağırlığın altına girebilecek güçte bir irade yoktu. Dünyayı değiştiren Lenin'in çelik disiplinden müteşekkil partisi, iddia edildiği gibi, artık yoktu ve varolan da çürümüş bir yapıydı. Bu çürümüş yapı, her ne kadar tek egemen güç görüntüsü içinde de olsa,

www.arsivdergi.org

ruhsuz ve tarihe bir başka odak olarak müdahale edebilecek bir dinamiğin oluşmasına imkan tanımayacak denli kişiliksiz bir yapıya dönüşmüş durumdaydı. Yeni irade ya da ruhsuz yeni iradesizlik, bütün bir Çarlığı -eski yeni bütün haliyle birlikte- ortadan kaldırmayı amaç edinmiş Lenin gibi bir gelecek ütopyasına sahip değildi, tükenmiş bir iradenin yerine ne olursa onun gelmesi gerektiğini beyan eden bir iradesizlik olarak cereyan etti her şey. Ya da o 'sarhoş adam'ın refleksi çöküşe doğru giden bir süreci hızlandırdı. Burada bir kez daha tarihin oluş biçimini hatırlamak durumundayız; tarih, hazır bir kıta gibi önümüzden geçip giden bir süreç değil, kendimizin de içinde olduğu ve oluşmasında rolümüz bulunan bir hareket alanıdır. Bu alandan zaferle ayrılacak olan, sadece kaba gücüne değil, aynı zamanda neden o anda orada ve o sürecin içinde bulunduğunun farkında olan 'tarih bilinci'ne de sahip olmak durumundadır ve her hamlesi geleceği şekillendirmese dahi geçmişi büyük oranda gereksiz kılmak durumundadır. Bazen sakat bir gladyatör ya da ölmek üzere olan bir savaşçı, zafer sarhoşluğuna kapılmış muzaffer muhatabına öldürücü darbeyi vurmak için uygun bir zaman bulabilir. Canlı bir varlığın kendi neslini sürdürmesinde bazen 'malüllüğün' bir avantaja dönüşmesi gibi... Aslında tarihsel olarak miadı dolmuş bir olgunun, kendisini kaldıracak güçte olmayan yeniyi, son bir kez daha yenilgiye uğratması gibi... Yani tarihin negatif yönde seyri... Bunun başat nedeninin ise, tarihi ileriye doğru iten olgunun ayakta kalmak için harcadığı gücü artık tüketmiş oluşu...

Tam da buradan hareketle Rusya'daki tarih, o andan itibaren, kendi mantığı içinde değil, müdaheleci bir faktörün karşısında harekete geçebilecek kadar etkin halde olan herhangi bir başka dinamiğin devreye girmemesi neticesinde olduğu gibi seyretmiştir. Bu asla 'olması gereken' bir şey değildir. Lenin, varılan yere nasıl varıldığını ve bulunan çözümün de aslında bir 'geçiş' olabileceğini ama bu geçiş sürecinin de devrimci dinamiklerin bütün yıkıcı ve kurucu enerjisini soğurtup götüreceğini gördüğü için, hareketin mantıksal sonucuna ulaşması için ihtiyaç duyulan 'etki'yi oluşturdu. Hiç değilse Lenin'in Rus devrimine ilişkin görüşleri bu yöndeydi; daha ilk kongreden itibaren Lenin, yaklaşmakta olan devrimin, burjuva demokratik hedeflerin ötesine geçeceğini ve tarihin Rusya gerçeğinde geleneksel tarzda değil, yeni bir şekilde yani 'tarihsel olarak aşılmış burjuva iktidarı'nın yerine tarihsel olarak iktidar olma rolünü üstlenmesi gereken proletaryanın geçmesi gerektiğini, cılız olmasına karşın nitelikli bir öncülük gösterebilecek birkaç yerde yoğunlaşmış işçi sınıfının bu devrimi kendi çıkarları doğrultusunda ilerletebileceğini söylüyordu. Lenin'e göre sosyalistler, gelecek olan devrimi yönetecek ve mantıksal sonuçlarına uluştıracak bir öncü gücün örgütlenmesini gerçekleştirmek zorundaydılar ya da sosyalistlerin temel görevi bu olmalıydı.

Kugelman'a yazdığı mektupta Marks, tarihin oluşumuyla alakalı olarak iradenin olduğu kadar rastlantıların da önemli olduğunu söyler. İradesiz ve belli koşullardan azade tarihin oluşu nasıl bir gizemi çağrıştırıyorsa, ancak uygun koşullar altında harekete geçilmesi de onu yapmanın insana özgü devrimci özüne işaret ediyor.

Rusya koşullarında 17 Ekim'e varan tarihsel akış, açık ki ortaya çıkan sonucun 'kendiliğinden' bir gerçekleştirici öğesi değildi. Burada Marks'ı anmak lazım. Kugelman'a yazdığı mektupta Marks, tarihin oluşumuyla alakalı olarak iradenin olduğu kadar rastlantıların da önemli olduğunu söyler. İradesiz ve belli koşullardan azade tarihin oluşu nasıl bir gizemi çağrıştırıyorsa, ancak uygun koşullar altında harekete geçilmesi de onu yapmanın insana özgü devrimci özüne işaret ediyor. Bir devrimci için beceri, kendisini de kuşatan ve her yöne açılan kapılara sahip olağanüstü koşullarda uygun hamleler yapmak ve olası sonuçlara katlanma cesareti göstermektir.

Tam da bu nedenledir ki toplumsal ve tarihsel çelişkilerin çözülmek için adeta gordion düğümüne dönüştüğü anda 'çözücü bir güç'le muhatap olmuş ve bütün çelişkiler özgürleşerek kendi mantıklarının sınırlarına varmışlardır.

Burada, böylesine tarihsel dönemeçlerde, bireylerin kitlesel akıntılar içinde yok oldukları ya da kitlesel akımın erimiş bireylerin birleşmiş enerjilerinin bütünleşmiş gücü olduğu doğrudur, fakat bu enerjiyi yönlendirecek kadar 'birey' diriliği de taşıyan birileri hep olmuştur. Tarih, adeta kendi yapıcısını öne iter, ama öne itecek biri olmadığında da tarih, olması gerektiği gibi hareket edemez ya da o an bir başka yöne savrulabilir. Lenin'in iktidarı alma direnci, partiye karşın direnci, kabul etmek gerekir ki insanlık tarihinin büyük dönüşümünü başlatan bir hareketin önündeki barikatı ayakta tutan nirengi noktalarından birine işaret etmiştir ve o andan itibaren her şey, umulan ya da geldiği yer itibariye değil de çöküşünü gördüğümüz mecrada akmaya başlamıştır. Belki de bu 'bireysel etki'yi 'sarhoş adam'ın etkinliğinde daha somut olarak gördük. 17 Ekim Devrimi'ne giden süreçte zaten var olan hareketli ortamın belki de bir başka dürtücüsü olacaktı, fakat '91 çöküşünün vesilesi olabilecek kadar nettir 'sarhoş adam'. Fakat burada 'bilinçli bir yapıcı' unsur görmek ya da bu meziyeti 'sarhoş adam'a yüklemek devrime teşebbüs etmekten daha büyük bir cesareti gerektirir. Kuruluşun aksine çöküşü, olağanüstü koşulların meydana gelmesiyle onu devirmeyi zevksizleştirecek kadar ayağa düşüren bir 'rastlantılar kombinezonu' olarak algılamak ve bireyin buradaki etkisini sadece bir dokunmadan ibaret tutmak belki de daha gerçekçi olandır. Ne var ki bu 'rastlantı'sal koşulların, Ekim Devrimi öncesinde olduğu gibi, dayandığı birtakım 'yapılar' olduğunu kabul etmek gerekir. Artık yıkılmak isteyen ama bunun için bir bahane arayan rejim, o ana kadar süregelen tecrübeler neticesinde zaten yıkılmış bir enkaz niteliğindeydi, 'sarhoş

www.sosyalistmezopotamya.org

adam' sadece bir vesile olmak için harekete geçmiş, adeta 'kendiliğinden ortak bilinç' tarafından 'öne' itilmişti. Her ne kadar gördüğümüz manzara olması zorunlu bir görüntü olmasa da bu eylem, önümüzde duran görüntüyü zorunlu tek görüntü haline getirmiştir. Bu nedenle tarihin oluşumunda etkin olan Lenin hala 'tarihsel bir kişilik'tir ve Troçki'nin ifadesiyle Ekim Devrimi, Lenin olmadan gerçekleşebilecek bir olay değildi. Fakat Sovyetlerin çöküşünde rol oynayan B.Yeltsin, bir Gorbaçov kadar bile hatırlanmıyor, çünkü O'nun rolü rastlantısal ve kaydetmeye değmeyecek kadar önemsiz, herhangi biri tarafından doldurulabilecek kadar zevksizdi. Gerçek mezar kazıcı güç ise, B.Yeltsin karşısında tutunabilecek dirilikte toplumsal bir tepkinin oluşmasını imkansız kılan anti-demokratik bürokratik yapının kendisiydi. Devrim, burjuvazinin yanı sıra, kendisini sahiplenecek proletaryayı ve onun tarihsel görevini icra eden devrimci partiyi de yok etmişti.

Çöküşe dair hatırlatmalar...

Sovyetler çökmeden önce, gerek sosyalistler ve gerekse kapitalist kampta yer alan düşünürler, Sovyetler Birliği'nin onu yıkıma sürükleyecek sorunlara sahip olduğunu belirtiyorlardı. Kapitalist kampta yer alanlar, bu sorunların yapısal olduğunu, bu düzenin er ya da geç yıkılacağını söylerlerken; sosyalist saflarda yer alanlar ise, sorunun, bürokratik yapılanmadan ve artık bir kenara atılan devrimci ilkelerin hatırlanmamasından ötürü kendisini 'reel' olarak niteleyen anlayıştan kaynaklandığını belirtiyorlardı. Birine göre çözümü mükün olmayan bir sorun vardı, diğerine göre ise çözümü mümkün olan bir sorun... Sonuç orta yerde duruyorken, burjuva aydınlara itirazda bulunmak biraz zor görünüyor, fakat onların bütünüyle haklı olduklarını söylemek için de henüz çok erken. Çünkü kapitalizm daha insani olduğu için ayakta kalıyor değil...

Gerçekten de Sovyetler, tarihsel olduğu kadar güncel, ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal sebeplere dayanan ciddi sorunlara sahipti ve bunları kendi mantığı içinde

Yeni bir sorunla karşı karşıyayız. Marks'ın dediği gibi, barbarlığa giderek daha çok yaklaştığımız günümüz koşullarında insanlık, yaşamış olduğu bir deneyden gerekli dersleri çıkarıp ileriye doğru mu, yoksa o yolu bir daha denemeden geriye doğru yuvarlandığı uçurumun dibini görmeye doğru mu gidecek?

aşamadığı için çökmek zorunda kaldı. Çöküşten önce tartışılan sorunların başında, konuyu ekonomik olarak görenler, bütünüyle planlı olan ekonominin bir miktar piyasaya uyarlanmasını önermekte idiler. Bir tür kapitalizme karşı 'bağışıklık aşısı', gerçekte ise giderek yayılan bir 'öldürücü virüs'! Bugünlerde Küba'nın da bu yönde adımlar attığını hatırlatmak lazım. Bu 'çare'nin kanıtı olarak da Çin'i göstermektedirler. Çin, piyasaya ayak uydurduğu için hala yaşamaya devam ediyor. Tabi bize göre hala ayakta duran bu Çin, artık kapitalizmin en ilkel biçimini bu modern zamanlarda yaşatan tek 'sosyalist' örnek(!) Çin örneğinden de anlaşılıyor ki kapitalist dünyanın derdi, ekonomik olarak dünya piyasasıyla entegre olduktan sonra kimin yönetici olduğu ya da kendisini nasıl tanıttığı pek önemli değildir. Çin'de hala bir Komünist Parti iktidarı var ama ekonomi bütünüyle dünya kapitalizminin hizmetinde. Bütün Çin nüfusu adeta dünya ekonomisini ayakta tutan bir ucuz işgücü. Bu ucuz işgücüyle kapitalist sistem, kendi emekçi sınıflarını adeta terbiye ediyor. Sovyetlerin çökmemesi için önerilen 'bir miktar kapitalizm'den murad edilen, dünya ekonomisiyle entegrasyon ve yanı sıra batıda örneklerine rastlanan tipten bir 'demokrasi' açılımıyla bu 'açmaz'dan kurtarılmasıydı. Ne var ki çöküş, bunların hepsini gereksiz hale getirdi; sosyalizmin sorunlarını çözmek için yürürlüğe konulan 'Perestroyka ve Glasnost' politikası bütün 'sosyalist sistem'i tasfiye etti. Yılların birikmiş sorunlarını bağrında taşıyan ve bunları çözebilecek dinamikleri bütünüyle yok eden sistem, kapitalist dünyanın ürettiği ekstra yüklerin de katkısıyla, kendi üzerine çöktü. Kimisine göre 'iyi' oldu, kimisine göre ise 'kötü', ama orta yerde duran bir gerçek var ki, Sovyetlerin yıkılmasında haklı ve yerinde sebeplerden çok, sonuçlarının tartışılması daha önemli, çünkü dünya, Sovyetlerin çöküşünden sonra daha iyi bir dünya olmadı. Tam tersine, uzun vadede 'daha sağlıklı çözüm'lere yol açma olasılığı dışında, dünyanın nispeten 'iyi yaşayan' halkının tümü, kapitalizmin ürettiği genel sorunların -açlığın, sefaletin, yoksulluğun, ahlaki düşkünlüğün, bireyciliğin ve ötekinin sorunlarını yok sayan ben merkezciliğin- kucağına atıldı.

O halde yeni bir sorunla karşı karşıyayız. Marks'ın dediği gibi, barbarlığa giderek daha çok yaklaştığımız günümüz koşullarında insanlık, yaşamış olduğu bir deneyden gerekli dersleri çıkarıp ileriye doğru mu, yoksa o yolu bir daha denemeden geriye doğru yuvarlandığı uçurumun dibini görmeye doğru mu gidecek?

Bu sorunun yanıtı, insanlığın, yeniden, önünü aydınlatacak bir ideoloji oluşturması ya da bir ütopyanın peşine düşmesine bağlıdır. Bu ütopya, ne dersek diyelim, yeniden sosyalizm olarak karşımızda duruyor, ama bir öncekinden daha farklı, içinde bulunduğu çağın sorunlarını çözmeyi amaç edinerek kurulacak bir sosyalizm... Geçmişle bağları olmayan ama ondan bağımsız da olmayan, bugünü yaşadığı gibi çözmeyi amaçlayan bir sosyalizm...

Çöküşün bir tek nedeni yok elbette ki; kapitalizm okyanusunda bir ada olarak var olmanın güçlüğünü akılda tutmak kaydıyla ekonomik-siyasal-psikolojik sebeplerin terkibinden oluşan bir nedenler bütününden söz etmek daha yerinde bir tespit olur. İki zıt dünya görüşünden birinin, uzlaşmazlıktan ileri gelen çelişki ve çatışmalar neticesinde yok olmak zorunda kalması... Fakat nihayetinde, 'yerel düzeyde' olayın özü nedir sorusuna bir yanıt bulmak durumunda kalırsak, yönetici bürokratik yapının artık çözüm üretemeyecek düzeye gelmesini,

yaratıcı bir müdahale bekleyen sistemin cesur bir iradeden yoksun olmasını gösterebiliriz. Yönetici olmak dışında bir hüneri kalmayan partinin, artık yönetme yeteneğini de yitirmesinin öyküsüdür SSCB'nin çöküşü. Monolitik yönetici yapı, kendisi dışında yönetebilecek bir alternatif üretemediği için kendi üzerine çöktü, ama yeni inşa edici güçler de bu çöken yapı içinden çıktı. Yani ortada bu yapıyı çökerten alternatif bir yapı yoktu. Türkiye'de Kemalistlere atfedilen bir söz var: "Bu memlekete komünizm gerekiyorsa, onu da biz getiririz." Sovyetlerde olan bundan ibaretti; memleketin dünya kapitalizmine entegre edilmesi lazımdı(!) ve bunu da komünist partinin içinden çıkan ekip gerçekleştirdi. Örneğini Çin'de görüyoruz; partinin tümü, bugün ülkede vahşi bir kapitalizmin yerleşmesi için elbirliğiyle çalışmaktadır. İnsanlar açlıktan ölürken, kapitalist üretim biçimi Marksizm içinde anlamlandırılmaya çalışılmaktadır, ama sosyalizmin biricik amacının insanı hayatta tutmak olduğu hatırlanmadan...

Yönetici olmak dışında bir hüneri kalmayan partinin, artık yönetme yeteneğini de yitirmesinin öyküsüdür SSCB'nin çöküşü. Monolitik yönetici yapı, kendisi dışında yönetebilecek bir alternatif üretemediği için kendi üzerine çöktü, ama yeni inşa edici güçler de bu çöken yapı içinden çıktı. Yani ortada bu yapıyı çökerten alternatif bir yapı yoktu.

Marksizm ve demokrasi

Artık kesin olarak biliyoruz ki kapitalizm, insanlığın temel sorunlarını çözebilecek bir ekonomik ve siyasal düzen değildir. Onu ayakta tutan, bir yanılsama olarak, 'özgürlük ve demokrasi' bayrağıyla geleceğin 'değiştirilebilir' olarak sunulmasıdır. Sosyalist deneylerin beklenmedik bir sonla karşılaşmalarında belirleyici etmen ise demokrasiyi, yani gerçek anlamda halkın kendi kendisini yönetmesi ve insanlığın temel sorunlarını esas alan bir üretim tarzını geliştirememesidir. Bu gerçek durum, bugün de kurulacak sosyalizmin hem gerçekleşme ve hem de yaşama nedeni olacaktır. Sosyalizm mücadelesi, bugün, başlıca amaç olarak gerçek demokrasiyi önüne hedef olarak koymalıdır. Çünkü bunu gerçekleştirmeden ayakta kalamayacağı yaşanan örneklerle kanıtlanmıştır. Temel soru şudur: Nasıl oluyor da kapitalizm sahte bir 'özgürlük ve demokrasi' bayrağıyla kendisini yeniden üretebilen kanalları hep açık tutmayı başarıyor da, Lenin'in deyimiyle 'bin kere daha demokratik' olan proletarya diktatörlüğü altında sosyalizm kendisini yeniden üretebileck mekanizmaların oluşmasına imkan tanımıyor? Bu durum yapısal mıdır, yoksa arızi midir?

Bir görüşe göre Marks, önerdigi toplumsal yapı ile yönetme şekli arasındaki uyumsuzluğu görememiş ve bu nedenle de bugün dünyanın başlıca ortak görüşü haline gelmiş 'demokrasi' fikrini benimsememiştir; yine bu nedenle Marksist hareket, asla demokratik bir yönetim kuramaz. Hele 'Devlet ve Devrim' adlı eserinde 'yönetim felsefesi'ni ortaya koymuş olan Lenin üzerinden ve Sovyet deneyinden sonra yeni bir biçim alan Marksist kuram, bunu hiç başaramaz; çünkü 'demokratik yönetim' anlayışı gibi bir fikir asla Marksizm'de olmamıştır(!) Ya da Marksizm, bugüne kadar bir sistemi ayakta tutmayı başarmış 'burjuva demokrasisi'ni önemsememiştir(!)..

Bu türden eleştiriler, anti-Marksistlerin yanı sıra, Marksist olduğunu söyleyenler tarafından da dile getirilmektedir. İddiaların yersiz olduğunu söyleyebiliriz, fakat somut durum karşısında dikkate almamak mümkün değil. Tanık olduğumuz bütün 'sosyalist' modeller, hala yaşamakta olanlar da dahil, ne yazık ki bu iddianın güçlü bir veri olarak ayakta kalmasına hizmet etmektedirler. Kapitalist ülkelerdeki parlamenter demokrasi artık yaşama gücünü yitiriyor ve yerel inisiyatifler hızla devreye giriyor ama hiç değilse bir gelişmeye de hizmet ediyor, fakat 'sosyalist ülkeler'de bu düzeyde bile bir 'değişme' ve 'gelişme'nin işareti yok. Acaba, burjuva düşünürlerin ileri sürdüğü gibi, Marksizm ile demokratik yönetim kavramı arasında uzlaşmaz bir çelişki mi var?

Bu 'büyük ve yersiz iddia'yı yanıtlamaya geçmeden önce, şu kadarını söyleyelim ki, Marksizm'in demokrasi dışı bir yönetim anlayışına sahip olduğunu söyleyenlerin demokrasiden anladıkları cari yönetim biçimleridir. Bir diğer ifadeyle 'liberal demokrasi'! Bu durumda yapılması gereken ilk şey, Marksizm'in demokrasiden ne anladığını açıklığa kavuşturmaktır. Uzlaşmaz gibi duran çelişki, aslında, Marksizm'in demokrasiye yabancılığından değil, burjuvazinin anladığından daha farklı bir demokrasi anlayışına sahip olmasındandır.

Marksizm'de demokrasi kavramı, Atina'da algılandığı haliyle ya da etimolojik anlamıyla, 'halkın kendi kendisini idare etmesi' olarak yer alır. Bunun için komünizm, demokrasinin gerçekten gerçekleşeceği bir düzen olarak tanımlanır. Lenin'in de ifade etmiş olduğu gibi devlet, giderek 'siyasal' olmaktan çıkar ve bir 'hizmet' aygıtına dönüşür. Her ne kadar Atina'da demokrasi sözcüğü halkın yönetimi anlamına geliyor idiyse de, kavram olarak sadece yönetenlerin demokrasisini ifade ediyordu. Ayrıca bu Atina demokrasi anlayışının, tarihsel seyir içinde, günümüzde tanığı olduğumuz burjuva demokrasileri üzerindeki etkisinin tartışılır olduğunu belirtmek gerekir. Belirleyici olmadığı kesin, ama bir fikir olarak ne denli etkin olduğunu söylemek kesin değildir. Zaten yaşananlar ile Atina demokrasisinin hiçbir alakası yoktur. Atina, olduğu kadarıyla 'doğrudan demokrasi'yi temsil ediyordu, günümüz demokrasileri ise parlamenter - temsili demokrasilerdir. Halk adına, seçilmiş birilerinin halkı yönetme şeklidir. Marksizm'in itiraz ettiği 'demokrasi' biçimi budur. Kullanılan 'demokrasi' kelimesi dışında, Atina site devletinde uygulanan 'demokrasi' ile arasında hiçbir alaka yoktur. Atina'daki doğrudan demokrasi sadece yasama değil, aynı zamanda yürütme gücüydü de. Yargılamayı da yapı-

www.arsiv.sakarya.org

yordu. Kısacası, kendi kendisini yönetme adına ne varsa yapıyordu. Kapitalizmle birlikte giderek biçimsel olarak ayrışan yasama-yürütme-yargı erki, kesinlikle 'demos'un bir faaliyeti idi. Atina demokrasisinde görevlendirmeler ya sırayla ya da çöp çekme usulüyle oluyordu, yani sonradan tanık olacağımız bürokrasi yoktu. Değişmeyen 'otorite'ler elbette ki vardı ama bunlar her zaman dikkate alınmak zorunda olmayan felsefecilerdi. Önceden belirlenmiş bir 'temel yasa'ya göre işleyen bir sistem değildi. Bu düzeydeki kararların da yine 'demos'la birlikte alındığını belirtmekte fayda var.

Marksistlerin demokrasi anlayışı, bütünüyle ve esas olarak 'siyasal' olan temsili demokrasi ile kavgalıdır. Bunu reddetmeleri ve demokrasi dendiği her zaman 'doğrudan demokrasi'yi hatırlatmaları bundandır. Sonuçları ayrıca tartışılmakla birlikte Lenin'in 'Devlet ve Devrim'de yapmaya çalıştığı da budur.

Marksizm'in, bu anlamda, demokrasiyi tercih edip etmediğine gelince, bu açık gerçeği tartışmak bile abestir. Marksizm, yönetim anlayışı olarak kesinlikle demokrasiyi benimsemiştir. Bu, onun tercihi değil, bir toplumsal düşünce ve siyasal yapı olarak ona içkindir. Marksizm'de 'gerçek demokrasi', yani halkın doğrudan kendi kendisini yönetmesi komünizmi tarif eder; komünizm ise halkın her türlü siyasal otoriteden sıyrılarak, kendi maddi yaşam koşullarını üretmeyi de içeren demokrasiden başka bir şey değildir. Bu, Marksizm'in siyasal amacıdır. Bu siyasal amaç, Marksist bakışın başlıca konusudur. O ana kadar tepesi üstü duran ve Marks tarafından ayakları üzerine oturtulan sadece Hegel felsefesi değildir, esas olarak doğa üstü güçlerin esiri haline getirilmiş ve yeryüzündeki havariler tarafından değişmez bir kadere inandırılmış insan, Marksizm'le birlikte değiştirilebilir bir dünyada yaşadığını fark etmiş, ayakları üzerine oturtulmuş ve topluma doğru bir bakış kazandırılmıştır. İktidarın göklerden yere indirilmesi gibi yönetim de bizzat insanın kendi ellerine verilmiştir.

Marksistlerin demokrasi anlayışı, bütünüyle ve esas olarak 'siyasal' olan temsili demokrasi ile kavgalıdır. Bunu reddetmeleri ve demokrasi dendiği her zaman 'doğrudan demokrasi'yi hatırlatmaları bundandır. Sonuçları ayrıca tartışılmakla birlikte Lenin'in 'Devlet ve Devrim'de yapmaya çalıştığı da budur.

Artık ilahi güçler ve değişmez dinsel kurallar değil, kendi yaşamına ilişkin kendi kurallarını koyan gerçek insanın iktidarı ya da yönetimi dönemi başlamıştır.

Felsefenin yanı sıra Marksizm, insanın üretici güç olarak da kendi emeği üzerinde egemen olmasını savunmaktadır. "Üreten biz, yöneten de biz olacağız" veciz sözü, insani eylemin temel amacıdır. Kapitalizm, insanı, kendi ürettiği metanın kölesi haline, paranın esiri haline getirmiştir. Oysa paranın kendisi, insanın emeğinin bir ürünü olmaktan başka bir şey değildir. İnsan, ürettiğinin kölesi değil, efendisi olmalıdır. Kapital'e hasredilen bir ömür, insani faaliyetin ve sonuçta bir başka insan grubuna köleliğin oluş ve sürüş biçimini anlayıp açıklamaya hasredilmiştir. Marks'a göre 'demokrasi', kapitalizm tarafından 'emeğinin ürünü olan her şeye' yabancı kılınan insanın, her türlü üretim ve yönetim sürecinde 'aracısız olarak' aktif bir şekilde yer almasından başka bir şey değildir. Bu 'demokrasi' anlayışı ile günümüz parlamenter demokrasi anlayışı arasında gerçekten yapısal bir benzemezlik vardır.

Pratikler ve demokrasinin seyri

Tarih ve toplum felsefesi olarak oldukça köşeli olan Marksizm, demokrasi alanında, yani sosyalizmin nasıl bir yönetime temellik yapacağı konusunda kesin bir öngörüde bulunmamıştır. Pratiğin ortaya koyacağı sürecin alacağı biçim daha önemli bulunmuştur. Literatürdeki 'demokrasi' kavramı burada bütünüyle ilk halinde sunulmuştur. Yani halkın kendi kendisini idare etmesi... Sadece yönetim anlamında değil, üretim anlamında da insan, bir bütün olarak maddi ve manevi üretimin ve bölüşümün egemen unsuru olmalıdır. Ama bunun ne türden mekanizmalar vasıtasıyla yürüyeceği kesin değildir. Tarihte rastlanan bazı örnekler dışında, Paris Komünü'ne kadar bir örnek yoktur.

Paris Komünü ile birlikte Marks, sosyalist iktidarın nasıl bir şey olacağını soranlara Komün'ü gösterir. Proletarya diktatörlüğüne ilişkin parlak bir örnek olarak sunar Paris Komünü'nü. Bugünden bakınca Paris Komünü de mükemmel bir organ değildi, mesela kadınların oy hakkı Paris Komünü'nde bile yoktu, fakat o ana kadar bulunmuş en iyi örnekti. Bundan da anlıyoruz ki 'bulunmuş en iyi yönetim' şekliydi ama 'en son ve biricik doğru yönetim şekli' değildi. Bütün yöneticilerin seçimle gelmesi, yönetenlerin geri çağrılabilmesi, ücretlerin en yüksek işçi ücretleriyle eşitlenmesi, sürekli ordunun ve polisin feshi, halkın silahlandırılması vb.

Paris Komünü, tarihte ilk gerçekleşen bir proleter iktidar olması itibariyle değil, aynı zamanda sosyalist bir iktidarın nasıl olması gerektiği konusunda da örnek ve daha sonrakiler tarafından izlenmesi gereken bir referans oldu. Marksist teorinin yönetime ilişkin kısmı, tarihsel birikimlerin yanı sıra daha çok Komün deneyine dayandı. Günümüzde dahi bunu tartışmakta ve Sovyetler Birliği gibi ülkeleri eleştirirken buradan hareket etmekteyiz.

Ekim Devrimi, Lenin'in belki de en mükemmel eseri olan 'Devlet ve Devrim' üzerinden Komün'e dayanarak yükseldi. Devrim öncesinde Lenin'in bu konuyu uzun uzadıya ve mükemmel bir şekilde ele alışı oldukça dikkat çekicidir. Bu deneme, denilebilir ki, Komün'den itibaren Marksist devlet teorisine yapılmış en büyük katkıdır. Ya da Komün'den hareketle bir devlet ve yönetim şekli düşüncesinin oluşturulmasıdır. Devlet işleyişinde bütün prensipler Komün'den devralındı. Sovyetler dışında her şey Komün'den ithal edildi.

Ama aynı zamanda Komün'e karşı burjuvazinin takınmış olduğu

tavır, o ana kadar Demokratik Cumhuriyete duyulan güveni de yerle bir etti. Marks'ın Komün'de bulduğu eksiklikler ya da Komün'ün çöküşünü getiren hatalar Lenin tarafından ele alındı ve devrimin kendisini savunması için ne türden önlemler alması gerektiğini formüle etti. Proletaryanın yönetim biçimi olarak bir öncekini gereksiz hale getirdiği için değil, bastırılmış olması nedeniyle Marksistler artık geri dönüşü olmayacak bir şekilde, kendilerini savunma anlayışı olarak yeni bir devlet modelini kurmanın zorunlu olduğu fikrini mutlaka uyulması gereken siyasal bir kural haline getirdiler. Bu pratiğin evrilmiş olduğu son durumunu geçen bölümlerde sunduk. İktidar organları olan Sovyetler içinden seçimle iş başına gelecek olanların yönettiği bir 'demokrasi' anlayışı, zaman içinde, bir takım 'zorunluluklar' nedeniyle, ne yazık ki giderek partinin diktatörlüğüne dönüşmüş ve akabinde farklı düşüncelerin bastırılması ve monolitik bir yapının oluşmasını getirmiştir. Demokrasi, yani halkın kendi kaderini tayin mekanizması ve toplumun kendisini yeniden üretmesi aygıtı, artık sadece komünistlerin faaliyeti haline gelmiştir.

Bir başka makalede ele alacağımız ekonomik boyutu şimdilik atlayarak şunu belirtmek isterim ki sosyalizm, yeniden bir alternatif olarak sunulacaksa, evvela yozlaşmış ve giderek kendi ipinin çekicisi olmuş demokrasi anlayışını yeniden inşa etmek durumundadır.

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi belki de kuruluşu ve kendi içindeki farklı düşünme ve 'eyleme' hakkını tanımakla bu yola giden küçük bir kanal açacaktır. Sosyalizmi korumak adına inşa edilen devlet aygıtı, sosyalizmin kendisini yok eden ve adeta kutsallaştırılan bir cendereye dönüştü. Gerçekten kavramın 'ilk hali'ni alarak günümüzdeki işlevini yeniden tanımlamak durumundayız. Bunu başardığımız ölçüde yeni ve alternatif bir toplumun da yolunu açmış oluruz.

www.arsivakurdi.org

Haysam Ali

Sosyalist demokrasiden ne anlamalı?

İnsanlık komünizme doğru ilerliyor. Eğer kapitalist-emperyalist sistem gezegenimizi daha önce yok etmezse...

Bilindiği gibi Marks komünizmi tanımlarken, sınıfların ve sınırların olmadığı bir dünya devleti olarak tanımlar. Üretimde "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" temel ilkedir. Siyasal olarak da bir dünya sistemidir. Siyasal olmayan, devlet olmayan sistem. Zira siyasetin nedeni de, demokrasinin nedeni de, devletin nedeni de yok olacaktır. Onun için "olmayan devlet" diye tanımlar.

Bu aşamaya gelinceye kadarki iktidarı "sosyalist iktidar" diye tanımlar. Tek ülkede sosyalizm hemen hiç yoktur Marks ve Engels'te. Marks dönemi ve devamı dönemde Lenin, Rosa Luxsemburg, Karl Liebnecht, Kaustky, Plehanov, Troçki, Bebel gibi kapitalist dünyanın göbeğinde parlayan insanlığın yıldızları, tartışmalarında hep "dünya devrimi"nden bahsederler.

Devrim, yumuşak karın Rusya'da patlak verir. 17 Ekim'e kadar da kıta Avrupa'sında devrim beklenmektedir. Ama beklenen olmaz; devrim, adeta istenmeyerek de olsa Rus komünistlerinin kucağına düşer. Bundan sonra günümüze kadar yaşanan tüm olumsuzluklar, sosyalizm ve sosyalist demokrasi adına tüm olumsuzluklar, bu "erken devrim" ve "tek ülkede sosyalizm"in damgasını taşır. Bu şuna benzer: Ağaçta meyveler olgunlaşırken, kimi meyveler biraz daha erken ağacın dibine düşer. Oysa olgunlaşma süreçleri tamamlanmamıştır.

Bir deneyim olarak yaşanacaktır. Bundan kaçış yoktur. Ve tarih yaşanmıştır. Bize düşen, yaşanmış olanların ütopya açısından felsefi, örgütsel, ekonomik vb. nedenlerini maddeci tarih açısından ele alıp sonuçlar çıkarmaktır.

Bu kısa saptamalardan sonra, bugün beklenen devrim "dünya devrimi"dir. Başka şekilde düşlersek, komünistler dünya devrimi için savaşırlar. Komünist Manifesto'da belirtildiği gibi beklenen, hareketin gidişi bir dünya devrimine doğrudur. Marks'ın, Lenin'in yaşadığı dönemlerden çok daha mevcuttur maddi şartları dünya devriminin günümüzde.

Dünya devrimi hedefinden kopmamalı

- Tüm zamanlardan daha çok maddi şartlar mevcut ve de olgunlaşmakta.

- Yaşananların da ortaya çıkardığı gibi, tek ülkede yaşanan devrimler:

a) Komünizm bilincini zehirleyen ulusalcılıkları beslemekte.

b) Yıkılması düşünülen, yok olması düşünülen küçük küçük devletler ortaya çıkmaktadır. Bürokrasiler, silahlı militarist güçler, komünizmle çelişen ne varsa "tek ülkede sosyalizm" anlayışıyla beslenmekte, proletaryanın bilincini ve gelecek bilincini yok etmektedir.

c) Halklar arası ilişkiler açısından da benzer sorunlar üretip, enternasyonalizm bilincini dumura uğratmaktadır.

Sanki komünist toplum ulusal sınırlarla var olmuş gibi, devletler de var olabilirmiş gibi, ordu ve bürokrasiler de var olabilirmiş gibi çelişik, genetik olarak asla uyuşmayacak kavram ve ilişkiler bilinçleri zehirlemektedir.

Tüm bunlardan dolayıdır ki parti programında "dünya devrimi" vurgusu özellikle yapılmalı; gelecekteki siyasal pratiğin propaganda, ajitasyon ve tüm çağrı metinlerinde bu bilinç yeniden, tıpkı Marks'ın zamanındaki gibi coşkuyla işlenmeli.

Tüm düşler dünya devrimidir. Devrim kucağımıza düşerse -ki ben artık tek tek ülkelerde sosyalist devrimlerin olamayacağını, bölgesel sosyalist cepheler ya da metropollerde patlak veren bir devrim olacağına inanıyorum; bunun hem bölgesel hem de küresel maddi

www.arsivakurdi.org

şartları her zamankinden daha çok var- eyvallah!

Parti programında yer alması gereğini düşündüğüm bir diğer temel konu da, 70 yıl sonra sovyet devriminin geldiği sondur. Bugün dünyada herhangi bir yerde kurulacak bir komünist parti, 70 yıl sonra yıkılan bir sosyalizm deneyini inandırıcı bir biçimde program düzeyinde açıklayamazsa, hem kapitalist-emperyalist propagandalar karşısında ideolojik yenilgimizi tersine çeviremez hem de proletaryada ve komünist kadrolarda ortaya çıkan güvensizlik ve umutsuzluk sorunuyla başedemez.

Sovyet devrimi, insanlık tarihinde yer alan en büyük ezilenler iktidarıdır. Paris Komünü 70 gün sürmüş, sovyet iktidarı ise 70 yıl sürmüş, ama yıkılmıştır. Öyle böyle bir yıkılma değil; dünya ezilenlerinin ve tüm komünist kadroların bilincinde etkisi on yıllar süren bir tahribat, bilinç bulanıklığı ve de inançsızlık yaratmıştır.

Sovyetler Birliği pratiğini nasıl okumalı?

Sovyet iktidarının yıkılması, "emperyalist-kapitalist sistemin kuşatması sonucu yıkıldı" gibi basitçe izah edilerek geçiştirilecek bir sorun değil. Bu yıkımın sonuçlarını ve kendisini çok iyi çözümlemeli, çıkarılan sonuçları program hedefi haline getirmeliyiz.

Zira sovyet iktidarı, salt emperyalist dünyanın kuşatması ve yıpratması ile yıkılmamıştır. Tamamen "iktidar nedensellikleri"nin, işçi sınıfı-parti ilişkilerinin, parti-sovyet ilişkilerinin, proletarya diktatörlüğünün hangi diktatörlüğe dönüştüğünün ve neden olduğu çürümüşlüğün yol açtığı "nomenklatura" ya da burjuvalaşmış sınıfın yıkımını iyi görmeliyiz.

- Yönetici sınıf olması gereken proletarya, yönetilen sınıf olmuştur.
- "Seçilenlerin anında geri çağrılabilmesi", proletarya diktatörlüğünün olmazsa olmazıdır. Peki, sovyetlerin hangi döneminde uygulanmıştır?
- Temel hak ve özgürlükler konusunda, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü konusunda, burjuva demokrasininin biçimselliği dahi yok edilmiştir. Eğer örgütlenme özgürlüğü yoksa suç ortaya çıkar. Tüm parti teşkilatları yukarının mutlak kararı ile anında değiştirilebilmiştir. Parti örgütleri otoriter yönetimlerde görülen bir "itaat" ve suskunluk içine sokulmuşlardır. Basın özgürlüğü yok edilmiş, eleştirel düşünen tüm aydınlar, yazarlar, sanatçılar, kısaca partili-partisiz tüm muhalif kişiler "akıl hastası" muamelesi görmüş, sürgünlere yollanmışlardır. Aynı tekelci zihniyet enternasyonalizmin de canına okumuş, "eşit ve kardeş partiler" arası olması gereken ilişki, yerini "abici", dayatmacı bir ilişkiye bırakmıştır. Bilimsel sosyalizmden uzak rekabet ve gerilim siyasetiyle çatışmacı bir dünya ortamı yaratılmış; komünist partiler itilmiş, parçalanmıştır. Enternasyonal ilişkilerin yerini çıkara dayalı ilişkiler almış, dünya işçi sınıfının birliğine onarılmaz darbeler indirilmiştir.
- Açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik, en tabandaki bir örgütten sovyete kadar tüm iktidarın porletaryada olması sosyalizmin abc'sidir.

Lenin, sosyalist iktidarın halktan hiçbir şey gizlemeyeceğini, burjuvazi gibi bir takım işleri kapı arkasında çevirerek yönetmeye ihtiyacı olmadığını, tam tersine yığınların kendilerini ilgilendiren sorunlara ciddiyetle sarılabilmeleri için bunlar hakkında en açık bilgilere sahip olmaları gerektiğini söylüyordu.

Tekçi anlayış, doğmatiktir, sekterdir, kendi doğruları mutlaktır. Doğmatizm, iktidarı ele geçirince başkasına yaşam alanı bırakmaz. Proletaryanın iktidar organı sovyetlerin yerini parti, partinin yerini parti kongresi, kongrenin yerini merkez komitesi, merkez komitesinin yerini politbüro, politbüronun yerini genel sekreterin aldığı iktidar biçimine dönüşür.

Tüm doğruları kendi tekelinde gören, doğruların parçalı olabileceğini reddeden, sorunların çözümünün farklı yollarının da olabileceğini reddeden tekçi parti anlayışı toplumdaki tüm fikir farklılıklarını yok etmiş, sanatsal yaratıcılığı öldürmüş, düşünsel hayatı boğmuş, her tarafı tek renge boyamıştır: Gri.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) tarihine bakıldığında şunu görürüz: Sovyetlerin ilk aylarındaki zengin çoğulcu yapısı, doğanın tüm renklerini barındıran yapısı, toplumun tüm renklerini temsil eden çoğulcu yapısı gün be gün tasfiyeye uğramış; sovyetlerde ve partide giderek tüm renkler silinip hepsinin yerini iktidarın rengi olan gri renk almış, zorunluluğun ortaya çıkardığı tek partili süreç anlayış düzeyine yükseltilip ideolojileştirilmiştir.

Tüm farklılıkların zenginlik olarak görülmesi gerekirken, farklılıklar ezilmiş, sindirilmiş, biat ettirilmiş, sonra da ihanetle suçlanıp fiziki olarak yok edilmiştir.

Tüm doğruları kendi tekelinde gören, doğruların parçalı olabileceğini reddeden, sorunların çözümünün farklı yollarının da olabileceğini reddeden tekçi parti anlayışı toplumdaki tüm fikir farklılıklarını yok etmiş, sanatsal yaratıcılığı öldürmüş, entellektüel/düşünsel hayatı boğmuş, her tarafı tek renge boyamıştır: Gri.

Sosyalizm düşünce özgürlüğünün tarlasıdır

Tekçi anlayış felsefi olarak da idealizme tekabül eder. Tekçilik sadece dinlerde vardır. Dinlerde dinin doğruları tartışılamaz, kuşku duyulamaz. Kuşku duyulduğu anda imandan olursun (vatana ihanet etmiş olursun), bir alternatif düşünce geliştiremezsin, zira kafir olursun (oportünist, revizyonist vb.)...

Aynı tekelci/tekçi anlayış işleyiş olarak tüm kitle örgütlerinde, sendikalarda, meslek örgütlerinde egemen olmuş, özerk yapılar olması gereken örgütleri partinin egemenliği altına sokmuş, yozlaştırmış, onları da çürütmüştür. "Demokratik merkeziyetçilik" işleyişi, reddedilmesi gereken bir anlayış, bir işleyiş biçimidir. Ya demokratik olur ya merkeziyetçi, ikisi bir arada olmaz. Devrim öncesi anlayış, olduğu gibi devrim sonrasına taşınmış ve partinin yönetilmesi gibi toplum yönetilmeye çalışılmıştır.

Tam da bu noktada, tüm dünyada komünist partiler bilimsel dü-

www.marksizm.org

şüncenin, tarihsel maddeci pratiğin tartışıldığı, üretildiği birer merkez olmaktan çıkmış, tarikatlara dönüşmüş, kadrolar da birer müride dönüşmüştür. İdeolojik geriliğin içinde güncel siyaseti de çözemeyip, siyasi olarak gericileşmeye başlamışlardır.

Fikir farklılıklarının parti hayatını canlı bir organizmaya dönüştürmesi gerekirken; eski düzenden elde edilen disiplin anlayışı ile "demokratik-merkeziyetçilik" işleyişi adına, yanyana gelmesi mümkün olmayan iki kavramı bir araya getirerek sorunların çözümünü "azınlık çoğunluğa uyar" silahı ile vurmuş, içi boşaltılmış bir bürokratik zihniyet parti ilkelerine egemen olmuş; emir demiri kesmiş, kese kese bir müddet sonra "demir" de kalmamış.

"Elinde çekiç olan, her sorunu çivi gibi görür" özdeyişindeki gibi SBKP gerçekten de her sorunu çekiçle çözmüş; karşı devrimciler keşfetmiş ve tam bir enkazı dünya işçi sınıfının önüne koymuştur.

Disiplin; evde ana-baba baskısı, okulda öğretmen baskısı, askerde emir-komuta zinciri, sivil hayatta işten atılma ve gelecek korkusu altında burjuva düzende edindiğimiz "öğrenilmiş çaresizliğimizdir" disiplin. Tamamı burjuva düzene ait olan disiplin kavramını reddedip, bize ait olanı yerine koymak gerek. "Bilincine varılmış zorunluluk-özgürlük" komünistlerin disiplin anlayışını izah eder. Demokratik merkeziyetçilik yerine "bilincine varılmış özgür bireyler işleyişi" bizi daha iyi anlatır, daha sorumlu, öz disiplinli bireyler haline getirir.

Bu kavramları kullanmak, ete kemiğe büründürmek, partideki düşün hayatını sürekli canlı tutacak, düşünsel üretimin katalizörü olacaktır.

Çoğulculuğu temel alan, farklı düşünceleri bir zenginlik olarak gören, diğerinin varlığını kendine tehdit olarak görmeyen, rekabetçi düşün ve alışkanlıkların yarattığı gerginlikten uzak bir parti anlayışı... Bu, aynı zamanda, nasıl bir gelecek tasarladığımızla ilgili bir sorundur. Parti bir araçtır. Amaca uygun bir araçtır. Geleceğin ilişkilerini içinde barındıran bir araç.

Proletarya partisi, fethetmesini düşündüğümüz 'gelecek'in yaşam ilişkilerini içinde barındırır. Yarınlarda tüm değerleri ile nasıl bir toplumsal gelecek tasarlıyorsak öyle bir ilişki biçimi ve değerlere sahip bir partidir.

Bu, aynı zamanda, diğer parti ve örgütlerle nasıl ilişkiler, ittifaklar, birliktelikler geliştireceğimizi de belirler.

Rekabetçi zihniyetlerin zehirlediği, dinamitlediği tekçi/tekelci ilişkilerin reddi ile "eşitlerin ilişkisi" yakalanabilirse, diğer partileri de etkileme, dönüştürme, kazanma şansını yakalayabiliriz.

Böylesi yaşam ilişkilerine sahip, böylesi bir program ve kadrolara sahip "özgür bireyler toplamı" olan parti ile tüm ezilenlere ve tüm topluma çağrı yapabiliriz.

Partimizin çok önemli bir sorunu da ezilenlerin yanı sıra toplumun tüm emekçi kesimlerini, özellikle bilim insanlarını, aydınları, sanatçı ve yazarları partiye davet etmek ve kazanmaktır.

Bunun için de partimizde nasıl bir düşün hayatı, özgür fikir ortamı olduğu, partimizin "özgür bireyler topluluğu" olduğu anlatılmalı; yitirilen değerleri, insan kayıplarını yeniden canlandırmalıyız.

Enternasyonale giden yol da budur.

Özgürlükleri kısıtlamayan, devrimci duyarlılığa sahip yeni bir ilişkiler ağı...

Ancak böylesi bir parti, sömürü sistemi ve onun olanakları karşısında yaratıcı yöntem ve silahlar geliştirerek proletaryanın kendisini örgütlemesine yol gösterici olabilir. Unutmayalım ki proletarya partisi, ezilenlerin kurtuluşunun nasıl olabileceği konusunda yol göstericidir. Proletaryayı tek başına kurtaracak bir parti değildir. Proletaryaya iktidara yürüyeceği yolları gösterir.

www.arsivakurdi.org

HASAN FIRAT

Parti üzerine bir deneme

İşçi sınıfı, işçi sınıfının modern mücadele tarihi iki yüzyılı geride bıraktı. 1700'lerin çartist ve çıkrık kıran, hırsını fabrika makinelerini kırmaktan alan kendiliğinden işçilerin üretim eksenli ve sınıfsal duruşlarının ilk izlenimleri bile iki yüzyıldan fazla bir zamana tekabül ediyor.

Parti, yani işçilerin mücadele üst örgütü parti fikriyatı ve partileşme mücadelesi, sınıfın "kendiliğinden"likten "kendisi için sınıf" dinamiğine kavuşmasıyla paralellik izler.

Ne ki yukarıdaki iki paragrafın sarihliğine kapılıp yanılgılı sonuçlar çıkarmayalım. Parti, partileşme, sınıf ve parti ilişkisi çoğu zaman sorunlu olarak devam etti. Objektif koşulların paradigmasının bu seyirde izleniyor olması, doğal seyri içinde görülmesi gereken bir olgudur.

Ancak, problematiği kendi doğal mecrasında görmüş olmak, cevabı aranması gereken onlarca sorunun varlığını ortadan kaldırmıyor.

İşçi sınıfının, komünistlerin 200 yılı aşkın tarihinde parti oldu. Sınıfın üst mücadele örgütü parti, sancılı, sorunlu, iniş çıkışlarla süregeldi. Çünkü sınıf ve sınıf mücadelesi düz bir hat izlemez. Kendi dışına karşı, yani kapitalist sistemin sömürüsünden dolayı burjuvaziye karşı mücadelesi oranında değilse de ondan aşağı kalmayan "içkin, içe doğru" mücadelesi hep vardı. Sınıf karşıtlığı, karışık, girift, inişli-çıkışlı, birbirinden ayrışan, birbirinden ideolojik ve kültürel olarak beslenen on binlerce obje ile bir arada olmak durumunda.

Dolayısıyla meselenin bu temel tarifte izahı parti ve partileşme konusunda dünün referanslarını yeniden değerlendirmemizi zorunlu kılarken, gelecek ütopyamızda önümüzde tecrübelerle dolu on binlerce ders olduğunu bilmemiz kazançtır.

On binlerce tecrübe dersini nasıl kullanacağımız sorunu da salt bizim "saltık" irademizle belirlenen bir keyfiyet değil. Sübjektif niyet ve tasavvurlardan farklı olarak dağarcığımızın, entelektüel birikimimizin beslendiği temel, yani geldiğimiz sosyal yaşam alanları, bilgilerimizin beslendiği ana damar belirleyici bir rol oynar.

Bu ön girişten sonra parti, partileşme, parti sorunsalı, dünden bugüne ve gelecekte nasıl bir parti modeli konusunda belirlemeler yapabiliriz.

Genel olarak sol, daraltılmış çerçevede komünist hareketler yapısal sorunlarla baş başa. Üstelik sorunların tarihi, ne kimilerinin kolayca icat ettikleri Sovyetler Birliği'nin -sovyetik sosyalizm olmayan, geniş manada federatif devlet olarak- dağıldığı 1990'da başlayan süreçtir, ne de Çin-Sovyetler Birliği (SB) çekişmesinden yola çıkılarak uydurulan 'sosyal emperyalist', 'Maocu faşist' yakıştırmaları eşliğinde Stalin sonrası dönemle başlayan bir süreçtir. Kökleri daha derinde ve hakikaten yapısal yığınca problemle iç içedir.

Her iki dönemin rollerini inkar edemeyiz. Ancak, tarih bilgisini iki kısa cendereye sıkıştırmak, sorunun kaynağını bulmayı bulanıklaştırır. Sorunu kolaycılıkla bir gecede sosyalizmin devrilmesine indirgeme, 1990'da SB'nin dağılmasına bağlama fikri, idealist ve Marksizm'den bihaber, 'ulu başkan'ın ölmesiyle kapitalist restorasyonun ansızın bütün sosyalist ve sovyetik kurumları ele geçirmesi darlığında bir tespittir. Karl Marks'ın 1. Enternasyonal idealini de, Lenin'in başını çektiği ve ilk işçi devrimine önderlik eden RSDİP (Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi) deneyimini de hiç anlamamak, anlamamakta ısrar ve inat etmek demektir.

Bu bağlamda meseleye alışılagelmiş sol ezber dışında bakmaya çalışacağız. Neden parti sorusuna gelince; geçmiş sol/sosyalizm tarihinde yaşananları, partiye bakış açısını irdelemek, sorgulamak, önümüzdeki tarih kesitinde mücadelenin uzun erimli olacağını bilmenin gücüyle, nasıl bir parti muradımızın olduğuna dair ipuçlarını bulmak olmalı.

www.arsivakurdi.org

Newroz Gazetesi'nin bir sayısında Rıdvan Sesli yoldaşın önemli bir belirlemesi oldu. Rıdvan, Diyarbakır tuğla işçilerinin eylemlerini anlattığı yazısında şunları belirtiyordu: *"Diyarbakır'daki işçi grevlerinin hepsinin güme gitmesinin tek nedeni TC'nin burjuva karakterinde falan kaynaklanmıyor. ... Esas neden, ulusal meselede söz sahibi çevreler kimi zaman devreye giriyor ve işçilere 'boş verin' telkin ve nasihatlerinde bulunuyor. ... Çünkü Diyarbakır'daki birçok işletme sahibinin aynı zamanda 'yurtsever' ünvanı var. Kürdistanlı işçilerin hakkını savunan bir komünist parti olsaydı, gidişat böyle olmayabilirdi. ... Hem öncüsü hem sömürücüsü olma gibi ikili bir kimlik iflas bayrağını çekerdi."*

Yukarıdaki tespit birçok yerde, farklı coğrafyalarda karşımıza çıkabilir. Bayrakların karıştığı, ayrılıklarla ortaklıkların birbirine girdiği uzunca bir tarihi yaşanmışlıktan geliyoruz. Yine ilk elden tespitlerden biri de; gerek sosyalizm mücadelesinin, gerekse geçmişte yaşanmış sosyalizm deneylerinin bugün partiye neler yüklediğimizle, parti anlayışına neler izafe ettiğimizle yakından alakası var.

NEDEN PARTİ?

Sınıf mücadelesi parti olmadan yürütülemez mi? Yürütülemez. Marks ve Engels'in tarifiyle, sınıflı toplumlarda, kapitalist sistemde "bireyler ancak bir başka sınıfa karşı ortak bir mücadele içinde yer aldıkları ölçüde bir sınıf oluştururlar."

Kapitalizmde toplum, üretim güçlerine zor yoluyla sahip olanlar yani burjuvazi ile emeklerine yine zor yoluyla el konulanlar yani işçi sınıfı olarak bölünüyor. Pek tabii ki bu iki ana sınıf dışında diğer toplumsal tabakaların varlığı da bir gerçek. İçinde bulundukları üretim ilişkilerine bağlı olarak başat iki sınıf olan işçi sınıfı ile burjuvazi, genel çerçeve içinde şekillenirler. Bizi meselenin bu bağlamında ilgilendiren, özel mülkiyetli toplumlarda irademizden bağımsız olarak sürekli farklı çıkar çatışmalarının olduğu gerçekliğidir. Ve kapitalist sistem, sürekli çıkar çatışmasına eşlik eder.

Aynı mağduriyetle, hatta neredeyse işçilerden daha fazla yoksullukla karşı karşıya olmalarına rağmen 'köylülerin partisi' değil de 'işçilerin partisi' dayatmasının altında yatan gerekçeyi, kapitalist üretim döngüsü ve fabrika üretiminin dayattığı disiplin ile geniş ölçekli bir arada olma gibi ön nedenlerde aramak gerekiyor.

Sınıfların mücadele alanlarında işçi sınıfına yol gösteren, çıkarlarını korumada kılavuzluk eden araç ise partidir. Ancak, belirleme yukarıdaki satır açıklığında olsa da, sınıf temsiliyeti oldukça girift ve karışıktır. Çünkü işçi sınıfı, kendisinden önceki üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı kültür ve değer yargıları ile içinde bulunduğu üretim sürecinin sentezinden hareket eder. Ve bu nedenden dolayı parti tartışmasında sorgulayıcı, ihtiyatlı, kılı kırk yararak yol almak durumundayız.

Köylülük ve küçük ölçekli üretim işçi sınıfından önce var olmalarına rağmen, işçi sınıfı partisinde ısrarın hayatın diyalektiğinde kendini bulduran nedenleri var. Aynı mağduriyetle, hatta neredeyse işçilerden daha fazla yoksullukla karşı karşıya olmalarına rağmen 'köylülerin partisi' değil de 'işçilerin partisi' dayatmasının altında yatan gerekçeyi, kapitalist üretim döngüsü ve fabrika üretiminin dayattığı disiplin ile geniş ölçekli bir arada olma gibi ön nedenlerde aramak gerekiyor.

Yukarıda yazılan tespitlerden yola çıkılarak "sınıf partisi çözüldü" denilemeyeceği aşikar. Buradan kalkarak "haydi bir proletarya partisi oluşturalım" demek, basit ve düz bir mantık olur.

Kapitalist üretim bizatihi burjuvazinin rekabetini zorunlu kılarken, bu durum nihayetinde kapitalizmi yolundan alıkoymayıp, hatta üretim döngüsünde bir adım ileri sıçratırken, işçi sınıfını ise birbirleri ile rekabet içinde böler. İlk yıllarında, yani çıkrık kıran, kinini makine parçasından alan "kendiliğinden" olandan "kendisi için" olana geçmek, kendisiyle mücadelesini tüketme ilişkisinden, bir sonraki aşamada buluşur. Yine de akılda tutulması gereken ilk değerli bilgi: "Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda zihinsel üretim araçları üzerinde denetime sahiptir." İşçiler ilk aşamayı geçmiş olsalar dahi, yani mücadelede birbirleriyle rekabet aşamasını geçmiş olsalar da, kültürleri, fikirleri, hareket tarzları, düşünme jimnastikleri önemli oranda burjuvaziden, burjuvazinin yarattığı değerler bileşkesinin toplamında etkilenmiştir. Hatta burjuvazinin diğer geri üretim ilişkilerinin zihinsel denetimine hep açıktırlar.

Sınıf partisi, sınıfsal duruşun arka saikleri diyalektiğin olmazsa olmaz olarak yaşanan kuralından dolayıdır.

Sınıf mücadelesi, onun en üst örgüt aşaması olarak parti organizasyonu, yazıya döküldüğü kolaylıkta hiç değil. Kapitalizmin ilk aşamasından finans kapital aşamasına varıncaya kadar işçi sınıfının, sınıfın partisinin kah düşük yoğunluklu, kah yükselen mücadele seyri devam etmiştir.

Komünistlerin parti, özellikle RSDİP ve SBKP deneyimleri üzerinde bakış açıları, Rusya ve Sovyetler Birliği deneyine dair bilgi ve kavrayışları ciddi oranda eksik, hatalı, çoğu durumda tarih bilgisinden eksikli olarak süre gelmiştir. Şablonçu, köşeli ön yargılar, sorunun bam teline girmeye engel olmuştur. Ya parti ve deneyimlerini Kaf Dağı'nın da ötesine taşırmışız ya da bütün kötülüklerin ana kaynağı olarak belirlemişiz. Sanki diyalektiğin bin bir örgüsü yokmuş gibi, ak ile kara arasında yıllarca kürek çekilmiş. Her coğrafyanın yerel örgütü tarihi kendinden başlatarak ya da bağlı olduğu köşeye göre pozisyona girerek, dışındakini, yanındakini görmezden gelmiştir. Örneğin, komünist mücadelenin bir ölçütü olan enternasyonalizm, neredeyse lügatten düşürülmüştür.

Soruna yaklaşımda, bakış açısına bağlı olarak önemli oranda kilitlenme var. 20. yüzyılın o devasa gidişinden sonra sosyalizm mücadelesinin el yordamıyla mesafe almaya çalıştığını teslim etmeliyiz.

40'lı yıllardan sonra Avrupa'da,

www.arsivmezopotamya.org

80'li yıllardan sonra -sol iklimin geç geldiği- Türkiye gibi yerellerde komünizm mücadelesi ciddi oranda terk edilmiş, en iyi durumda bile önü arkası tartışılmadan, sorgulanmadan, yerel iradeler belirlenen kıblelere şartsız teslim edilmiş desek haksızlık yapmayız. Dolayısıyla problematiği, tarihselliği içinde kurgulanan mantığı ve pratikte ortaya çıkan tezatları, şaşkınlıkları, anaforları irdelemeye çalışacağız.

Meseleye bu bağlamda yaklaşmamızın zorunlu nedenleri var. İlk komünist ligadan günümüze kadar parti mantalitesi, partiye yaklaşım tarzı, atlatılan badireler sayılmasa bile yüzlerce değişik evreden geçti.

İşin doğası da bu olmasına rağmen zamanında, ihtiyaç ölçüsünde hesaplar yapılmadığından ya da bilgi eksikliklerinden dolayı, esas olan, yaşanmış olan öğrenildiğinde hayal kırıklıkları, demoralize hissiyatlar yaşandı.

Bütün bunların sonucudur ki komünist davanın, kapitalizme karşı mücadelenin özellikle son 60-70 yılı sorunları ağırlaştırmış, deyim yerindeyse komünist ve işçi örgütlerini takatsiz bırakmıştır.

Ne ki, tarihi referanslarımızdan olgun ve sabırlı çıkarımlar yapıldığında, içinde bulunduğumuz siyasal durumun, bir geçiş sürecine, sınıf mücadelesinde yani insanlığın uzun tarih yürüyüşünde kısa bir an'a tekabül ettiğini görmek zor olmasa gerek. Bilmeliyiz ki yaşadığımız sorunlar nihayetinde uzun yürüyüşte kısa bir tarih dilimidir. 19. yüzyılı, 20. yüzyılı kopyalayarak yolumuza devam etmeyeceğiz. Ancak, geçmiş referanslarımızdan alacağımız çok değerli dersler var. Tarihi yürüyüşü bulunduğumuz küçük köşemizden başlatmadığımızda, görülecektir ki bizi ümide sevk edecek milyon neden var.

AYRI KOMÜNİST PARTİSİNİN HAKLI ZEMİNİ

İşçi sınıfını temsil iddiasında olan çok sayıda örgüt/parti olmuştur. Kimsenin bütün bu örgütlere, partilere, "hayır, siz işçilerin örgütü değilsiniz" deme hakkı yok. Lafazanlıkla kör dövüşün anaforuna saplanmadan, komünistler işçi sınıfının ayrı bir devrimci örgütüne giden yolda haklılıklarını, içinde bulundukları meşruiyetlerinden alırlar. Marks, Komünist Manifesto'da soruna gerekli neşteri vurmakta asla tereddüt etmez. Meşruiyet iki ana temelden beslenmiştir: 1- Farklı ülkelerin proleterlerinin ulusal mücadelelerinde ulusun tamamından bağımsız olarak, bütün proletaryanın ortak çıkarlarını öne çıkarır. 2-... İşçi sınıfının verdiği mücadelenin içinden geçtiği gelişim aşamalarında daima ve her yerde bir bütün olarak işçi sınıfı hareketinin çıkarlarını temsil eder.

Kapitalizmin büyük ölçekli üretim döngüsüne, işçi sınıfının tarih sahnesinde modernizmin bütün unsurlarıyla bira araya gelmiş olmasına rağmen, 20.yy başlarında Avrupa'da yaşananlar bir açmazdı. Devrimin objektif koşulları mevcutken gerçekleşmemesi, ciddi mütalaa edilmeli. RSDİP'in neden devrime öncülük edebildiği de...

İlk komünist liga ya da 1. Komünist Enternasyonal, her türden sekter ve komplocu anlayış ile sınıf hareketi arasına mesafe koydu. Maalesef özellikle 1930'lar sonrasında bahsi geçmeyen "seçimle gelen ve daima görevden alınabilecek kurullar" ilişkisiyle bütünüyle demokratik bir işlerliği ilk şart yaptılar.

Geçmiş referanslar içinde boş geçmeyeceğimiz bir deney de Almanya'da başlayan, yükselen, açık ve meşru bir sosyalizm programıyla sosyal demokrat harekettir. Almanya ve Avrupa sosyal demokrat partilerinin tarihlerinin iki yanı kesinlikle es geçilemez.

Birincisi; sınıf partilerinin hareket alanını belirleyen yöntemlerde (Legal mi, ne kadar legal; illegal mi, hangi nedenlerin sonucu olarak illegal?), sorunların çözümlerinde, ilgili birimlerin içinde bulundukları sosyoekonomik koşullar, üretim ilişkilerinin geldiği aşama, işçi sınıfının mücadele kazançları belirleyici rol oynar.

Marks ve Engels'in sonuna kadar partimiz demekten imtina etmedikleri Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi, açık bir sosyalizm propagandasının ve doğrudan demokrasinin parti içinde yaşanabilirliğini kanıtladı. Bir genel işçi partisinin en ileri hangi mevzilere gidebileceğine emsalsiz bir örnektir.

İkincisi; sınıf partisinde potansiyel yabancılaşmanın, yoldan çıkmanın bütün verileri de Avrupa ve Almanya örneklerinde yaşandı. Bürokratik yönelim, giderek işçi sınıfı çıkarlarından uzaklaşıp kendi devletinin çıkarlarına yuvarlanan oportünistleşme ilk ve kalıcı durak oldu. Konumuz itibarıyla uzatmayacağız. RSDİP deneyini irdelediğimizde görülecektir.

Kapitalizmin büyük ölçekli üretim döngüsüne, işçi sınıfının tarih sahnesinde modernizmin bütün unsurlarıyla bira araya gelmiş olmasına rağmen, 20.yy başlarında Avrupa'da ve özellikle Almanya'da yaşananlar bir açmazdı. Devrimin objektif koşulları kat be kat olgunluk evresini bile geçmişken sosyalist devrimin yaşanamaması, ciddi mütalaa edilmeli. RSDİP'in neden devrime öncülük edebilir olduğunun cevabı da, sınıfın kitle örgütü ile komünist örgüt arasındaki nüans farklarda aranmalıdır.

Sorunu bu çerçevede bağlamış olmamız, hadi önümüz açıldı olarak düşünülmesin. Bizim bilgi birikimimizde, entelektüel belleğimizde geçmişe dair, örneğin RSDİP deneyine dair sorunlu bir algılama var. Tarih sahnesinde geç bir zamanda boy verse de Rusya'da kapitalizm koşullarında, Çarlık Otokrasisi altında, pre-kapitalist şartlarda köylü ve orta tabakalar diyeceğimiz küçük burjuva muhalefet hatırı sayılır önemli deneyler bırakı. Lenin ve mücadele arkadaşları bu deneyimlerin mirasçısı ve talebeleri olduklarını belirterek, elden geldiğince değerlendirdiler. RSDİP, Narodnik, köylü halkçılığı, köylü sosyalizmi sürecinin, kırmadan, dağıtmadan muhasebesini yapma becerisini gösterdiler.

Lenin, politik alanın tek karede, tekçi, mutlakçı bir tarz içinde ele alınmayacağını çok genç yaşında kavrama şansına sahip oldu. Rus muhalifler Almanya deneyimi üzerinde tek reçete şablonuna kapıl-

www.marksizm.org

madılar. Nispi demokratik şartlarla otokrasi şartlarının aynı olmayacağını, sadece baskı ve diktatörlüğün şiddeti dışında mütalaa edilmesi gerektiğini kavramakta gecikmediler.

İşçi sınıfının politik, ekonomik, kültürel reaksiyonu, içinde bulunduğu üretim mekanizması ve ilişkilerinden beslenir. Avrupa kapitalizminde bile sınıfın "kendiliğinden sınıf"tan "kendisi için sınıf"a geçişi nasıl uzun erimli mücadeleyi gerektiriyorsa, Rusya gibi dönemin geri kapitalist sistemlerinde bu daha da fazlasını gerektirirdi. Geri kapitalist üretimlerde genel olarak toplumun ve pek tabii ki işçi sınıfı eğilimlerinin, zihinsel yargılarının geri olacağını kestirmek zor olmasa gerek.

Zamanın diliyle söylersek; Avrupa'da, Almanya'da çıtası hayli yukarıda kitlesel sınıf partileri varken, Rus devrimcileri balıklama atlama yapmıyor... Narodnik politik yaşam, ders almak isteyene değerli deneylerle dolu...

Öyleyse Rusya yerelliğinde Marksist bir örgüt, komünist parti nasıl örülür?

Almanya partisi üzerinden RSDİP örneğine geçmenin avantajları kadar dezavantajları da var. Mesele şu ki; bizim egemen algılarımızdan farklı olarak Rus deneyi bütünüyle illegal, bütünüyle her türden demokratik, meşru alanın terki olarak okunmamalı.

Lenin "Ne Yapmalı?" adlı eserinde nasıl bir parti sorusuna yeterince, herkesi iknaya yeter nedenler açıklamıştır.

Marks'ın Komünist Birlik için olan "seçim, bütünüyle demokrasi" şartı Lenin için de önde ve gerekli kabul gören bir anlayıştır: "Politik özgürlük koşullarında partimiz seçim ilkesi üzerinde inşa edilecektir." Ancak, bu şartın yerine getirilmesinin otokrasinin ağırlığı ve baskısı altında kolay olmayacağı da bir diğer gerçek.

Devrimci bir partinin, yalnızca baskıyla alakası içinde inşasının, yani işçi sınıfı örgütünün hangi özgünlüklerle yükseleceği önceden tam kestirilemez. Baskı ve şiddetin dozunda devlet örgütlenmelerinin ayırıcı payı mutlaka vardır. Mücadeleyi, mücadelenin taktiklerini belirleyen öz, karşıt güçler dengesindeki denklemde aranmalı. Devrimci bir örgütün kullanacağı mücadele araçları onlarca, yüzlerce gerekliliğin dayatmasının sonucudur...

Ezberimizi bozacak tarzda bir not düşelim. RSDİP, birçok konuda ayrı düşünen, meseleler karşısında farklı çözüm formülleri olan çok sayıda hizbin bir araya gelmesiyle oluşan bir partidir. RSDİP tarihi, bir partinin mücadelenin zikzaklarında bölünerek ve bölünürken nasıl ayakta kalmayı başardığının dersleriyle doludur.

Devrime öncülük eden RSDİP ile, daha uygun koşullarda devrime yönelemeyen Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi arasındaki fark, küfür semptomu dışında değerlendirilmeli. Bizim algılarımızın ezberini bozacak tarzda not düşelim. RSDİP, birçok konuda ayrı düşünen, meseleler karşısında farklı çözüm ve formülleri olan, çok sayıda hizbin bir araya gelmesiyle oluşan bir partidir. RSDİP tarihi, bir partinin mücadelenin zikzaklarında bölünerek ve bölünürken nasıl ayakta kalmayı başardığının dersleriyle dolu.

Devrimci komünist anlayışta aslolan, yaşamın her alanında örgütlü mücadeleyi savunmaktır; bu devrimci bir ilke olarak benimsenmeli, gerekleri de yapılmalı. Lenin, proleter devrime giden yolda hem kendisini hem de partisini eğitmekten yılmadı. Her durum ve şartta mutlaka Çarlık Otokrasisi'nin yıkılması, kapitalist devlet mekanizmasının dağılması stratejisi üzerinden partinin ilkelerini, örgütlenmenin olumlu olumsuz çehrelerini deşmekten korkmadı.

Devrimci partinin evirileceği merhaleler kuruluş felsefesinde, yaşadığı deneylerin ışığında görülebilir. Çok tartışıldı, tartışılıyor: Parti öncü mü, dolayısıyla devrime giden yolda araç mı? Kapitalizmin devrilmesinden sonra proletarya diktatörlüğünün nasıl tezahür edeceği, parti ile sosyalizm organlarının ilişkisinin nasıl bir seyir izleyeceği, yine önemli oranda devrimci örgütün inşasında ve komünistlerin kuruluş felsefesine sadık olmalarında yatar.

Leninist parti anlayışının önemli bir gelişme durağı sınıf partisi ile sınıfın kendisi arasındaki ayırım ve sınıfın örgütü ile bizatihi sınıf ilişkisinin hayatla buluşma noktasındaki bağlantıdır.

İşçi sınıfının kurtuluşu, aracısız, herhangi bir kurtuluşçu misyoner olmadan bizzat işçi sınıfının eseridir belirlemesi, bir tez olmanın ötesinde anlam içerir. Denilebilir ki bu tez ile sınıfın öncüsü ya da partiye öncü işçiler örgütü olarak bakmak çelişki değil mi?

Çelişki olduğunu teslim edelim. Ancak, bu bağlantıda çelişki olduğunu bilmek bir avantaj olarak görülmeli. İşçi sınıfı kültürel, politik, günü birlik ve uzun vadede davranışında burjuvazinin ideolojik hegemonyasının çemberi içindedir. Ve bundandır ki sınıf bilinci sınıfın çıkarlarına uyarlanmış olarak kendiliğinden edinilemiyor.

Lenin "Ne Yapmalı?" adlı çalışmasında Alman örneği üzerine K.Kautsky'den soruna cevap olacak bir alıntı yapar: "Ama sosyalizm ve sınıf mücadelesi yan yana gelişirler, birbirini doğurmazlar. Modern sosyalist bilinç ancak derin bilimsel bilgi temelinde gelişebilir."

Sosyalizm ile işçi sınıfının birbirini geliştirdiği doğru olsa da, işçi sınıfına sosyalizm bilincinin hangi koşullarda, hangi zaman aralığında ulaştığı konusu mekanik, düz bir mantıkla çözülemeyecek ağırlıktadır. RSDİP, Narodniklerle ve ekonomizmle mücadele içinde gelişti. Lenin ve arkadaşları Rusya deneyinde, işçilerin kendi deney ve çabalarıyla nereye kadar gidebileceklerini, sendikacılık, grev, sınıf dayanışması, direniş gibi mücadele araçlarının işlevini ortaya koydular, ancak bütün bunların sınıf mücadelesinin hayli ileri bir aşamasına tekabül etse de komünist parti doktrini olmayacağını da çok net gözler önüne serdiler.

Öyleyse görev öncü işçilere, sınıf bilinçli işçilere ve tabii yaşamı komünizm davasına adanmış dava

www.arsivakurdi.org

insanlarına kalıyor.

Sınıf partisi ile sınıfın kendisi arasında bir ayırım olacak; dolayısıyla sınıfın öncüsü olan parti, sınıfın bütünü ile aynı değildir. Bu ise sınıf partisinin, yani komünist örgütün kendini sınıfla çıkarları bağlamında ayrıştırmadığı, ama diğer toplumsal tabakalarla mesafeli bir ilişki geliştirebileceği manasındadır.

Geçmiş referanslarımızın ilk ve başat olanı RSDİP ve devamcısı olan SBKP'dir. Gerek Ekim Devrimi öncesi, gerekse sonraki tarihsel dönemde yer yer büyük haksızlıkları da içerek tarzda eleştiriler, karalamalar olmadı değil. Önemli oranda eleştiriler doğru bir zeminde ve eleştiri meşruiyeti içinde görülmeli.

İçinde bulunduğumuz koşullar, kapitalizmin -göreceli kaydını koyarak- hakimiyetinin ve hükümranlığının sürdüğü dönemdir. Sosyalizmin neden sürdürülemediğine dair sayfalar dolusu yazmak mümkün. Ancak konumuz açısından parti doktrinine izafe edilecek birçok neden var. Dünya devrimi beklentisinin ve ümidinin tükendiği 1925-30 sonrasındaki gelişmeleri, işçi sınıfı hareketlerinin sürekli zemin kaybının nedenlerini öncesi ve sonrasıyla muhasebe etmek durumundayız.

Örneğin, Sovyetler Birliği'nde icra edildiği tarzıyla fiiliyatta gerçekleşen parti diktatörlüğü mü, yoksa sovyetik organların proletarya diktatörlüğü mü? Bilmeliyiz ki proletarya diktatörlüğü, ne çoğu algıda olduğu gibi soyut bir yansımadır, ne de mekanik zapturapt bir baskı rejimidir.

20. yüzyılı taklit etmeyeceğiz. Geçmiş tarihi referanslarımızla aramıza mesafe koyacak uygulamalar, teori, ideoloji, taktik ve stratejiler olacaktır. Ama sosyalizm ve işçi sınıfı mücadelesinde dünden alacağımız binlerce deney, katkı, değerli entelektüel birikimi de değerlendirmek sosyalizm davasına kazanç yazılacak.

Kapitalizmin geldiği aşama, sınıf mücadelesinin toplam kazançları, önümüze dünden farklı, esas olarak geleceğimize cevap olacak sınıf örgütü, komünist partiyi dayatıyor. Yanlış, yanılsamalı algı ve bilgilerden arınmış bilinç gerekli ve zorunludur. Bunların ışığında nasıl bir örgüte ihtiyacımız olacağını hayatın pratiğinde göreceğiz. Yukarıda Rıdvan Sesli Yoldaş'tan alıntıladığımız "hem sömürücüsü hem kurtarıcısı" programı miadını doldurmuştur.

Özgürlük ve Sosyalizm Partisi, geçmişteki komünist partilerinin, işçi sınıfı örgütlerinin toplamının mirasını tereddütsüz üzerine alır. 1. Komünist Liga'dan beri eskimeyen, geleceğin toplumuna projeksiyon olacak doğrudan demokrasi, emeğin demokrasisi, yolumuzda kılavuz olma doluluğuna sahiptir.

İşçi sınıfı örgütü en önce ve en çok hak eden bir zeminden besleniyor. Verili koşullarda farklı fikirlerin, farklı çözüm önerilerinin bir arada olabileceği sınıf örgütü, dünün cevabı olduğu gibi, geleceğimizin örülmesinde de çözüm olmaya adaydır.

Bayrakların karışmadığı, öz ve esas örgütlemenin sınıf zemininde meşruiyet bulacağı bir tarihi geçiş sürecindeyiz.

Kapitalist üretim modernite ve kravatlı olarak canavarlaşıyorsa, işçi sınıfı örgütlerinin, ezilen/sömürülen diğer tabakaları ve ulusları mücadelenin bir birleşeni kategorisinde kategorize etmeden, zulme ve sömürüye karşı bayrakları karışmayan birer müttefik olarak göreceği kuşkusuzdur.

www.arsivakurdi.org

Lokman Polat

Marksizm ve dogmatizm

"Marksizm, Dogmatizm, Şablonculuk ve Bazı Tarihsel Sorunlar Üzerine" başlıklı yazım, hazırlamaya çalıştığım bir kitap çalışmamın ilk bölümüydü. Ana teması yazının başlığına uygun bir şekilde diğer bölümleri de yazıp, bu çalışmamı bir kitap halinde yayınlayacaktım.

Daha sonra olaylar ve değişimler o kadar hızlı bir şekilde gelişti ki, bazen insan günlük gelişmeleri izlemeye bile yetişemiyordu. Günlük gazeteler bile bazen bir gün içerisinde olan birçok olay ve olguyu, gelişmeleri haber yapmaya yetişemiyorlardı ve gelişmelerin gerisinde kalıyorlardı.

Çok daha geniş kapsamlı bir şekilde yazmayı düşündüğüm bu çalışmamı birçok nedenden dolayı tamamlayamadım. Benim bu yazıda Kürt hareketleriyle ilgili dile getirdiğim görüşler, bu hareketlerin geçmişine yönelik bir eleştiri ve değerlendirmedir.

(Bu bölümü bu yazıdan çıkardım.)

Bugün Kürt hareketleri için bu tür tabirler (dogmatizm, şablonculuk vb.) bir yönüyle kullanılamaz. Diğer yönüyle de, "ideolojik birlik" adı altında dogmatik yaklaşım sürmektedir. Bunlar parti yaşamlarını ideolojik birlik temelinde sürdürmektedirler. Onun için de her geçen gün küçüldüler ve küçülmektedirler. Bazılarının sadece kağıt üzerinde ismi kaldı, bazıları da mülteci parti durumuna düştüler.

Günümüz koşullarında "ideolojik birlik" yerine "programsal birlik" yaklaşımını savunmak ve bunu hayata geçirmek gerekir. Hem dünyada hem de Kürt hareketlerinde çok önemli gelişme ve değişmeler oldu. Artık, kimse açıkça dogmatik sosyalizm anlayışını savunmuyor. Dogmatik sosyalizmin teori ve tezleri, politikası Kürdistan gerçekliğinde iflas etti. Geçmişte kalanlar, kendisini yenileyemeyenler, günümüz -dünya ve ülke- koşullarına uygun, nesnel gerçekliğe dayalı bir değerlendirmede bulunamazlar.

Marksizm bir doğma değildir, bilimsel bir kuramdır. Marksist sosyalizm bilimsel bir öğretidir. Sosyalist düşünce içerisinde farklı görüşlerin varlığını kabul etmek gerekir. Farklı düşüncelerin farklılıklarını ifade edebilmeleri ve eleştirilerini özgürce dile getirmeleri sosyalist demokrasinin temel koşullarından biridir. Sosyalizmi bir din gibi görüp, sosyalizmin değişmez yasaları olduğu savını öne çıkarmak dogmatik bir yaklaşımdır. Farklılığı inkar etmek, eleştirinin önüne set çekmek, farklı görüşlerin hayat bulabilmesini engellemek sosyalist demokrasiye ters düşer.

Marksizm adına ama özünde ona ters bir şekilde dogmatik ve sekter düşünenler, şimdiye kadar tek doğrunun kendi tekellerinde olduğunu varsaymışlar. Kendi dışındakilerini hep yanlış görmüşler. Bu tür dogmatik anlayışın kendi içerisindeki farklılığa da tahammülü yoktur. Şimdiye kadar "ideolojik birlik" adına en ufak farklı bir düşünce bile mahkum edilmiş, bunlara (farklı düşünceye sahip olanlara) karşı tasfiyecilik uygulanmıştır.

Bu dogmatik ve sekter anlayışa göre -ki Türk solunun çoğunda bunlar halen geçerlidir- örgütsel yapı içerisinde farklı düşünmek, ayrı durmak ya da ayrılmak (ya da atılmak) anlamına gelmektedir. Bu dogmatik mantık, farklı görüşlere kendi doğrularına zarar gelir kuşkusuyla yaklaşmakta, farklı ses çıkaranları dışlamaktadır.

Kürt sol örgütlerinde, en çok da dogmatik ve sekter olan Türk solu örgütlerinde geçmişte hep bu yapılmaktaydı. Görüşlerin özgürce ifade edilmesi, azınlık haklarına saygı, azınlığa çoğunluk olabilme olanağını tanıma vb. bir ilişki ve zemini yaratma, dogmatik anlayışın harcı değildir. Sosyalist demokrasinin uygulanmadığı örgütsel iç işleyişte, doğal olarak sosyalistçe olmayan (genellikle komploculuğa ve tasfiyeciliğe dayalı) bir iktidar -yönetim-

www.arsivakurdi.org

mücadelesi sürer.

"İdeolojik birlik" adına her şeyde özdeşlik arayan dogmatik mantık, kendi örgütsel yapısı içerisinde tek düşünceyi egemen kılmaya çalışır. Dogmatizme, özdeşliğe ve sekterizme karşı çıkmak, sosyalist demokrasiyi savunmak Marksistlerin temel görevidir. Çok sesliliği, farklı görüşlerin meşruiyetini, azınlığın haklarını kabul etmek, sosyalist demokrasi anlayışının bir gereğidir.

SSCB, Arnavutluk ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan pratiklerin ortaya çıkardığı sonuçları ve yapısal gerçekliği, oralardaki uygulamaları gördükten sonra, çağdaş sosyalistler, sosyalist demokrasi sorunu üzerinde daha çok durmak zorundadırlar.

Sosyalist demokrasiyi uygulamayan, bürokratikleşmiş, yozlaşmış, tıkanmış ve en sonunda da yıkılmış olan eski sosyalist ülkelerden önemli ders ve deneyler çıkarmak gerekir. Onların içine düştükleri yanlış ve hatalara düşmemek gerekir. Kürdistan'ın özgül koşullarına uygun olarak, ulusal demokratik devrimden sonra sosyalizmi savunan çağdaş sosyalistlerin, işçi ve geniş emekçi kitlelere sosyalizmi istenir ve uğruna mücadele edilir bir alternatif olarak sunma ve örgütlenme becerisini göstermeleri gerekir. Çünkü tarihin "ya barbarlık ya sosyalizm" ikilemini gelecekte Kürt halkının da önüne koyacağını bilmek gerekir. Bütün insanlığın olduğu gibi Kürt halkının gerçek kurtuluşu da sosyalizmdedir.

DOGMATİZM, ŞABLONCULUK VE BAZI TARİHSEL SORUNLAR ÜZERİNE

Doğu ve Ortadoğu'daki devrimci hareketin yapısal karakteri, biraz da dine benzer bazı özellikler taşıyor. Örgütsel yapı ve genel olarak örgüt içi ilişki tarzı "tarikatçılık"la bir benzerlik arz ediyor. Örgütlü politik mücadelede kişi kültü öne çıkıp, kolektivitenin önünü tıkıyor. Kolektif önderlik anlayışı örgüt içerisinde egemen kılınamıyor. Örgüt/parti kongreleri tek liste ve tek adayla yapıldı, yapılıyor. Örgüt içi demokrasi ve demokratik yarışmacılık anlayışı uygulanmadı, uygulanmıyor.

"İdeolojik birlik" adına her şeyde özdeşlik arayan dogmatik mantık, kendi örgütsel yapısı içerisinde tek düşünceyi egemen kılmaya çalışır. Dogmatizme, özdeşliğe ve sekterizme karşı çıkmak, sosyalist demokrasiyi savunmak Marksistlerin temel görevidir. Çok sesliliği kabul etmek, sosyalist demokrasi anlayışının bir gereğidir.

Dünya devrimci hareketinin olumsuzluklarından kaynaklanan birçok yanlış uygulama Ortadoğu'daki devrimci harekete de yansıdı ve ete kemiğe büründü. Marksizm'in bilimsel yaratıcı yönü geliştirilmedi. Marksizm ülkelerin özgül koşullarına somut bir şekilde uygulanmadı. Bağımsız, kişilikli bir politika sürdürülemedi. Marksizm, devrimci hareketin elinde bir din derekesine düşürüldü. Tıpkı dindeki gibi herkesin taraf olacağı "kıble"ler yaratıldı. Dogmatizm ve şabloncu anlayış başını aldı yürüdü. İdeoloji ve politika bu "kıble"lere göre belirlendi. "Moskova", "Pekin", "Tiran" ve "Latin Amerika Gerillacılığı", dini motiflerde olduğu gibi devrimci hareketin birer kıblesi oldular. Genel devrimci hareket bu merkezlere göre bölünüp parçalandı, herkes yönünü bir "kıble"ye doğru tuttu. Ülke sorunları, ülkelerindeki gelişme ve değişmeler, stratejik ve taktik belirlemeler, güncel ve somut politika üretme hep tali plana atıldı. Artık gözler bu merkezlere dikildi, kulaklar onların radyolarını dinlemeye başladı. O "kıble"ler doğrultusunda politik tavırlar alınmaya başlandı.

Bu dogmatik, şabloncu anlayış genel olarak dünya devrimci hareketine ve özel olarak da Ortadoğu, Türkiye ve Kürdistan devrimine önemli zararlar verdi. Ortadoğu'daki devrimci hareketin bir kısmı Sovyetçi, bir kısmı da Maocu olduğu için, Çin ve Sovyetlerin Ortadoğu ile ilgili son derece yanlış politikalarının savunucuları ve uygulayıcıları oldular. Bu şabloncu hareketler, Ortadoğu'ya ilişkin, halkların çıkarına olan bilimsel sosyalist bir politika üretemediler. Bunlar kendi "kıble"lerine göre secde ettikleri için, politikalarında ve pratik davranışlarında doğru bir hat tutturamadılar. Merkezi "kıble"lerinin devlet çıkarlarını kendi ülke devrimlerinin çıkarları üzerinde tuttular. TKP, TUDEH ve IKP örneğinde görüldüğü gibi, bunlar ezilen Kürt halkının kurtuluş mücadelesine sağlıklı bir yaklaşım içinde olamadılar, çoğu zaman sömürgeci statükoyu korur bir pozisyona düştüler. Ancak dara düşüp Kürdistan halkının sağladığı imkanlar zemininde mücadele yürütmek zorunda kaldıklarında yaklaşımlarını nispeten düzeltme yoluna gittiler.

TÜRK SOLUNDA DOGMATİZM VE ŞABLONCULUK

Dogmatizm ve şablonculuk en çok Türkiye ve Kuzey Kürdistan sol hareketi içersinde yer edindi. Türk ve Kürt solu şabloncu bir anlayışla, dogmatik bir şekilde dünya ve ülke üzerine tahliller yapmaya başladılar. Bağımsız ve kişilikli bir politika gütmedikleri için ideolojik ve politik sorunlarda üretken olamadılar. Habire "Merkezi Kıble"lerinden teori ithal etmeye çalıştılar. Diğer ülkelerde uygulanan strateji ve taktikleri doğma bir şekilde alıp kendi ülkelerine uygulamaya başladılar. O ülkeler ile kendi ülkelerinin şartlarının bir olmadığını, ülkeler arasındaki farklılığı kavramadılar. Marksizm'i kendi ülkelerinin somut özgül koşullarına uygulama yerine hazır reçetelere sarıldılar. Kendi ülkelerinin somut şartlarının somut tahlilini yapmadıkları için dogmatizme saplandılar.

SSCB'den, Çin'den (sonradan bir kısmı Tiran'dan) Latin Amerika'dan ithal edilen teoriler ortalığı kasıp kavurdu. Özellikle Türk solunda diğer ülkelerdeki devrimcilere özenme, onların yaptıklarının aynısını tekrarlama anlayışı baş gösterdi. Mao'nun, Che'nin, Çaru Mazumdar'ın yaptıklarının aynısını yapmaya kalkışanlar oldu. Tarihi tekerrür etmeye çalıştılar,

www.arsivekurdi.org

ama başaramadılar. Tarihin tekerrürü komediye ve trajediye dönüştü. Dogmatizm yenilmeye mahkum oldu. Çünkü Türkiye Çin, Sovyet, Arnavutluk veya Latin Amerika ülkeleri gibi değildi. Her ülkenin kendine özgü farklı koşulları vardı. Dogmatizm gözler üstüne perde çektiği için bu özgül koşullar görülmedi.

İbrahim Kaypakkaya, Hindistan'daki Çaru Mazumdar hareketini kendisine örnek alarak, onun Hindistan'da kırsal kesimlerde çalışma ve yoksul köylülüğü ayaklandırma stratejisini aynen kopya ederek Türkiye ve Kürdistan'da uygulamaya kalkıştı. Doğu Perinçek, Mao'nun kurtarılmış bölgelerde 'kızıl siyasi iktidar'ını kurmaya özendi. Kırma av tüfeği ile dağa çıktı, çok kısa bir süre sonra avcı tüfeğiyle yakalandı. Alberto Bayo ve Karlos Marighella'dan önemli ölçüde etkilenen Mahir Çayan, şehir gerillacılığına başlayarak kırsal bir alanda (Niksar köyünde) son nefesini verdi. Mahir ve arkadaşları 12 Mart faşist cuntası tarafından hunharca katledildiler, şehit düştüler. Mahir'den sonraki durumu değerlendiren Yeni Öncü dergisi o dönemle ilgili şöyle diyor:

"12 Mart sonrasında soldaki tüm akımlar örgütsel varlıklarını yitirdiler. Bunların içinde yer alan THKP (Mahir Çayan'ın kurduğu parti -bn-) ise sadece örgütsel varlığını değil, önderleri ile birlikte önde gelen kadrolarının çoğunu yitirdi. Geride ideolojik ve örgütsel anlamda tam bir enkaz kalmıştı." (Yeni Öncü Dergisi, Sayı:13)

Bu Türk devrimcilerinin (içlerinde onlarca, yüzlerce Kürt de vardı; Deniz Gezmiş, Ömer Ayna, Hüseyin Cevahir Kürt idiler), Mahir, Deniz, İbrahim'in ihtilalci çıkışlarına ve kişisel inanç ve fedakarlıklarına saygımız var. Ama bu onların dogmatik anlayışlarını eleştirmeyeceğiz anlamına gelmez. Türkiye devrimci hareketinin bu ihtilalci çıkışı yenildi. Çünkü Türkiye, Latin Amerika, Çin veya Hindistan değildi.

Türkiye solunun en has dogmatikleri olan TİP, TSİP, TKP ise tam bir reformist teslimiyetçilik sergilediler.

Değişik ülkelerdeki komünistlerin birbirlerini eleştirmeleri enternasyonalizmin de bir gereğidir. Fakat Komintern, SBKP'ye yapılan hiçbir eleştiriye müsamaha göstermedi, eleştiri sahiplerini anti-komünist ilan etti. Bu sakat anlayış birçok sol örgütlenmenin temel politik tavrı haline geldi, şablonculuğa dönüştü.

Bunların devrim diye bir dertleri yoktu. Kendilerini yasal çalışma zeminine göre ayarlamışlardı. Bunlar dogmatizm ve şablonculuk konusunda sınır tanımadılar. Habire Soslov'un, Afanasiev'in, Zagladin'in ürettiği teorileri ithal ettiler. Moskova'da yağmur yağsa, onlar Ankara'da şemsiye açmaya başladılar. Kürt ulusal sorununda son derece sosyal şoven bir tavır takındılar. Bunlar önceleri Brejnevci, sonra da Gorbaçovcu oldular. İdeoloji ve politikalarını SSCB'nin devlet çıkarları doğrultusunda ayarladılar. Sovyet şakşakçılığı yaparak, hayatın her alanında şabloncu bir anlayış takınarak, dogmatik bir tavırla politika yapmaya çalıştılar. Bunlar ÇKP yanlılarına "Maocu bozkurt" (onlar da bunlara "sosyal faşist" diyorlardı) diyerek ilerici güçler arasında çatışma zeminini hazırladılar. Her iki taraftan yüzlerce devrimci boşu boşuna öldürüldü.

TKP, Marksizm'in ekonomist ve dogmatik yorumuna ve çarpıtılmasına dayalı bir politikayı sürdürdü. Aynı parti Komintern'le ağız birliği ederek, Kürt ulusal ayaklanmalarına karşı Kemalizm'i destekledi.

KOMİNTERN VE DOGMATİZM

Dogmatizm ve şablonculuğun ucu esas olarak Komintern'e (Komünist Enternasyonal) dayanıyor. 3. Enternasyonal, Marksizm'i tüm ülkeler için değişmez, donmuş bir kalıp olarak sundu. Komintern Merkezi, dünyadaki diğer ülkelerin tahlilini yapmaya kalkıştı. Birçok ülkenin tahlilinde yanlış sonuçlara vardı. O ülkeler için geliştirdiği yanlış tezlerini o ülkelerdeki devrimci hareketlere dayattı. Onları bu tezleri kabul etmeye zorladı. Komintern'in direktifleri doğrultusunda hareket eden değişik ülkelerdeki birçok devrimci hareket ağır yenilgilerle karşı karşıya kaldı. Örneğin; Komintern, Çin'deki devrimcilere Komintag (Çin'deki burjuva milliyetçi örgüt) ile güçlerini birleştirmelerini dayattı. Çin'deki devrimciler önce buna uydular, fakat bir süre sonra Komintag güçleri devrimcileri, komünistleri öldürmeye başladı. Mao, "Biz, eğer Komintern ve Stalin'in dediklerine uysaydık, Çin'de hiçbir zaman devrim olmazdı" diyor.

Komintern (3. Enternasyonal) Sovyetleri ve SBKP'yi savunmayı komünist olmanın temel kıstası haline getirerek, bunu ilkeselleştirdi. Sovyetleri ve SBKP'yi savunma ilkesi, sonradan değişik ülkelerde şabloncu anlayışın gelişmesine zemin teşkil etti. Emperyalizme ve gericiliğe karşı sosyalist bir ülkeyi savunmak doğaldır. Ama bu, ülkeyi savunma adı altında oradaki yanlışlara göz yummak değildir. Değişik ülkelerdeki komünist ve devrimcilerin birbirlerini eleştirmeleri enternasyonalizmin de bir gereğidir. Fakat Komintern, Sovyetlere ve SBKP'ye karşı yapılan hiçbir eleştiriye müsamaha göstermedi, eleştiri sahiplerini anti-komünist ilan etti. Komintern'in bu sakat anlayışı değişik ülkelerdeki birçok sol örgütlenmenin temel politik tavrı haline geldi, şablonculuğa dönüştü. Türkiye'de 1980'lere kadar Sovyet yanlısı sol partilerde bu şabloncu anlayış egemendi. TKP, Sovyetleri eleştiren herkesi hemen anti-komünist ilan ediyordu.

Komintern'den kaynaklanan ve değişik ülkelerdeki sol hareketlerde egemen bir anlayış durumuna gelen bu şabloncu anlayış, o ülkelerdeki devrimci mücadeleye çok önemli zararlar verdi. Komintern'in yanlış strateji ve taktikleri sonucu İspanya ve Yunanistan'da devrim yenilgiye uğradı. İspanyol ve Yunan komünist partileri tamamiyle Komintern'in politikasına göre hareket ediyorlardı. O ülkelerde devrimci hareketin yenilmesiyle binlerce komünist hayatından oldu, yaralandı.

İran'da Azerbaycan ve Me-

www.arsivkurdi.org

habad (Doğu Kürdistan) Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasında da İngilizlerin yanı sıra Sovyetlerin ve Stalin'in önemli rolü oldu. Bu iki cumhuriyetin yıkılışından sonra Kadı Muhamed ve arkadaşları idam edildi, ayrıca yüzlerce Kürt yurtseveri katledildi. Azerbaycan'da ise korkunç bir komünist katliamı yapıldı. Binlerce Azeri komünist hunharca öldürüldü. Stalin ve o günkü Sovyet yönetimi, Azerbaycan ve Doğu Kürdistan'ı bir avuç petrolle değiştirdi. Binlerce komünist ve yurtsever petrole kurban oldular.

TARTIŞMALI ÜÇ TEORİK TEZ

(Yazının bu bölümünden büyük bir kısmı çıkardım. Bu tür tartışmalara yeniden girmek istemediğim için, detaylı olan bu uzun bölümü çıkardım. Bir de artık günümüzde kimse bu tezleri tartışmıyor, ben hatırlatma babında kısaca değineceğim.)

Dünya genelinde, Türkiye'de ve Kürdistan'da geçmişte en çok üzerinde tartışılan teorik tezler şunlardı:

1- Barış içinde bir arada yaşama tezi

Kruşçev ve sonradan Brejnev'e mal edilen bu tez Lenin'in idi. Bu ad altında 1976'larda Lenin'in bir kitabı Türkiye'de Ser Yayınları tarafından (ideolojik, siyasal yazılarından oluşan bir derleme kitap olarak) yayınlandı.

2- Kapitalist olmayan yol

Bu da Lenin'e ait bir tezdi. Lenin'in "Doğuda Ulusal Kurtuluş Hareketleri" adlı Ant Yayınları tarafından çıkarılan kitabında var. Lenin, Moğolistan örneğini vererek bu tezini savunuyor.

3- Halkın devleti

Bu da Stalin'e aittir. Stalin son yazılarında bunu savunuyor. Kruşçev ve Brejnev, Stalin dönemindeki Sovyet devlet politikasını fazla değiştirmediler. Onların yaptığı, yukarıda belirtiğim bu üç temel teze dayanarak dışa açılım yapmak ve bu politikayı sürdürmekti. Stalin son yazılarında, Sovyetlerde kapitalizmin bir daha geri dönmemek üzere yok edildiğini ve sosyalizmin tam olarak egemen bir duruma geldiğini belirtiyor. Kruşçev de buna dayanarak, "Madem sosyalizm tam olarak egemendir, o zaman komünizme geçiyoruz" dedi. Daha sonraları, özellikle Brejnev döneminde, Mısır, Irak, Suriye gibi ülkelere "Kapitalist Olmayan Kalkınma Yolu" tezine dayanılarak destek verildi, ekonomik ve silah yardımı yapıldı. Irak da Sovyetlerden aldığı bu silahları mazlum Kürt halkına karşı kullandı.

Fakat şu gerçek de var ki; Kürdistan'daki şabloncu hareketler Kürdistan sorunuyla ilgili belirlemelerde Sovyetlerin ve Enver Hoca'nın görüşlerinin tersini savundular. Örneğin Sovyetlere ve Enver Hoca'ya göre "Kürdistan sömürge değildi. Kemalizm ilericiydi. Şêx Said ve diğer Kürt ayaklanmaları gericiydi" vb.

Türk solunun bir bölümü ve Türk aydınları (Aziz Nesin, Hasan Hüseyin Korkmazgil vb.) 'kapitalist olmayan yol' tezine dayanarak Irak'ı sosyalist bir ülke ilan ettiler. Bunlar ve diğer birçok aydın bu teze dayanarak, Baas iktidarının petrolü millileştirmesini alkışladı. Hatta Kemal Burkay bile bu ilericiliktir diye yazdı. Oysa millileştirilen kimin petrolüydü? Tabii ki Kürdistan'da çıkan Kürt halkının milli servetiydi. Görülüyor ki kötülüklerin ve hataların ana kaynağı Kruşçev dönemi değil, daha eskilere dayanmaktadır.

Sömürge ve bağımlı ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketleri en parlak dönemlerini Kruşçev devrinde yaşadılar. Stalin döneminde ulusal kurtuluş hareketleri bir durgunluk dönemi yaşadı. Yer yer kıpırdama gösteren bazı yerler ise Komintern'in ve Stalin'in yanlış tavrı yüzünden boğulmayla yüz yüze kaldılar. Stalin, Sovyet devlet çıkarını tüm dünyada her şeyin üstünde tuttu. Marksizm'i devlet ideolojisi haline getirdi. Adeta dokunulmaz resmi ideoloji tabusuna dönüştürdü. Marksizm'in enternasyonalist özünü boşalttı. İçe kapanık bir politika izledi. Kapitalist ve bağımlı ya da sömürge ülkelerdeki devrimci hareketlerin gelişmesine ciddi katkıda bulunmadı. Marksizm'in ve diyalektik değişimin özünü kavramadı.

Stalin sonrası dönemde ise bağımlı ve sömürge ülkelerde devrimci kurtuluş hareketleri önemli düzeyde bir gelişkinlik gösterdi. Kruşçev yönetimi dışa açılım yaparak ulusal kurtuluş hareketlerine çok önemli maddi ve manevi destekte bulundu. Birçok sömürge ülke Kruşçev döneminde ulusal kurtuluş savaşlarını başarıya ulaştırarak, bağımsızlıklarına kavuştular. O dönemde patlak veren "Küba Krizi"nde Kruşçev kararlı bir anti-emperyalist tavır takındı. Afrika ve Asya'daki birçok ülke, Stalin sonrası Sovyet yöneticilerinin aktif enternasyonalist desteğini alarak zafere ulaştılar. Tabii ki Stalin sonrası Sovyet yönetiminin bu birçok olumluluğuna rağmen, olumsuzlukları da oldu. Özellikle Kruşçev sonrası dönemde Sovyetlerin Ortadoğu politikası çok yanlış bir seyir izledi. Kruşçev dönemindeki Sovyet-Kürt dostluğu, Kruşçev'in Kürt ulusal hareketine dostça yaklaşımı, Brejnev döneminde terk edildi.

KÜRT SOLU VE ŞABLONCULUK

Dünyadaki gelişmelerden, dünya devrimci hareketi içerisindeki tartışmalardan ve Türk solunun ideolojik-politik yapılanmasından etkilenen Kürt solu da dogmatizm ve şablonculuktan önemli ölçüde nasibini aldı.

(Bu bölümü de yazıdan çıkardım. Bu bölümde 1980 öncesi Kürt parti ve örgütlerinin şabloncu tavırları eleştirildi. Bu parti ve örgütlerin çoğu şimdi yok. Örneğin; KİP, Kawa, Dengê Kawa, KUK, Ala Rizgarî, Tekoşîn vd. Bazıları da mültecileşmiş, eski hallerinde değiller.)

Fakat şu gerçek de var ki; Kürdistan'daki şabloncu hareketler Kürdistan sorunuyla ilgili belirlemelerde Sovyetlerin ve Enver Hoca'nın görüşlerinin tersini savundular. Örneğin Sovyetlere ve Enver Hoca'ya göre "Kürdistan sömürge değildi. Kemalizm ilericiydi. Şêx Said ve diğer Kürt ayaklanmaları gericiydi" vb.

www.arsivekurdi.org

Kürdistan'daki siyasal hareketler her ne kadar Kürdistan ile ilgili tahlillerde "Merkezi Kıble"lerine ters şeyler savundularsa da dünyaya bakışta ve diğer birçok ideolojik-politik sorunda onlara uygun politik tavırlar takındılar ve dogmatik bir perspektife sahip oldular.

Aslında Özgürlük Yolu (TKSP) ilk başlarda doğru bir tavır takınmıştı. Hıdır Murat'ın "Türkiye Şartlarında Kürt Halkının Kurtuluş Mücadelesi" adlı kitabı ile Özgürlük Yolu dergisinin ilk altı (6) sayısında dünya devrimci hareketi içerisindeki kutuplaşmalardan yana bir tavır takınılmamıştı. Hıdır Murat'ın kitabında ve Özgürlük Yolu'nun ilk sayılarında bağımsız politik bir tavır takınılmıştı. Örneğin, Özgürlük Yolu dergisinin ilk sayısında A. BARAN imzalı "Değişik yönleriyle Irak Kürt ulusal kurtuluş savaşı" başlıklı yazıda, Sovyetlerin Kürt ulusal kurtuluş hareketine karşı yanlış yaklaşımı eleştirilmişti. Özgürlük Yolu'nun 7. sayısından sonra TKSP Sovyetçi çizgiye geçti. Aslında birçok kişi Hıdır Murat'ın kitabını okuyarak ve Özgürlük Yolu'nun ilk sayılarına dayanarak "Özgürlükçü" olmuştu. Fakat sonraki çizgi değişimine de kimse itiraz etmedi, bir şey söylemedi.

KUK, RIZGARÎ, ALA RIZGARÎ, TEKOŞÎN ve PKK, dünya komünist hareketindeki kutuplaşmada taraf olmadılar. Bağımsız bir politik tavır sergilediler. Fakat bunlar da Sovyetlere yönelik "revizyonizm" tespitlerinde teorik bir çerçeve tutturamadılar. Kafa karışıklığı yarattılar. Sovyetlerin "Alt yapısı sosyalist, üst yapısı revizyonisttir. İç politikası doğru, dış politikası yanlıştır" gibi belirlemelerle ve esas olarak 'kapitalist olmayan yol', 'halkın devleti' vb. tezlere dayanarak revizyonizm tahlili yaptılar.

Kuzey Kürdistan solu bir bütün olarak Sovyetlerin ve Stalin'in Kürt ulusal sorunu konusundaki yanlış tavrını eleştiri süzgecinden geçirmedi. Oysa Sovyetler, ta Lenin döneminden beri Kürt ulusal sorunu ile ilgili yanlış bir tavır takınmıştı. Kemalistleri desteklemişlerdi; iyi komşuluk adına, Kürdistan'ı sömürgeleştiren ülkeleri desteklemişlerdi. Şêx Said, Dersim ve Ağrı Kürt ulusal başkaldırılarına en ufak bir destek sunmadıkları gibi, bu ulusal ayaklanmaları Komintern toplantılarında gericilikle suçlamışlardı. Ağrı isyanının bastırılmasında Sovyetler, Kemalistlere önemli destekler verdi. Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasında İngilizlerin yanı sıra Stalin yönetiminin payı vardır.

Özgürlük Yolu dergisinin ilk sayısında A. BARAN imzalı "Değişik yönleriyle Irak Kürt ulusal kurtuluş savaşı" başlıklı yazıda, Sovyetlerin Kürt ulusal kurtuluş hareketine karşı yanlış yaklaşımı eleştirilmişti. Özgürlük Yolu'nun 7. sayısından sonra TKSP Sovyetçi çizgiye geçti. Fakat bu çizgi değişimine de kimse itiraz etmedi.

Stalin sömürge ülkelerin bağımsızlığından yana değildi. Onların özerk olmasını istiyordu. Onun için Doğu Kürdistan'daki Kürt yurtseverlerine KDP tipi otonomist parti anlayışını dayattı. O dönemde, KDP kurulmadan önce JE-KAF örgütü vardı. Bu örgüt programsal olarak, temel ilke ve stratejik hedeflerinde KDP'den çok daha ileriydi. JE-KAF Kürdistan'da sömürgecilik zincirinin parçalanması ve Kürdistan'ın (4 parçanın) birliğini ve bağımsızlığını savunuyordu. Stalin'in direktifi ve Cafer Bakırof'un önerisiyle kurulan KDP geri bir program hedefiyle (otonomi) kuruldu. (JE-KAF ile ilgili geniş bilgi için NIŞTIMAN dergisinin Eylül 1991 sayısına bakınız.)

Stalin, Sovyet devlet çıkarlarını her şeyin üzerinde tuttuğu için, kendi önerisiyle kurdurduğu İran KDP'sine sırt çevirerek, İran rejimiyle petrol anlaşmasını imzalayarak, Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasına neden oldu. Kuzey Kürdistan sol hareketi Mehabad'ın yıkılışını hep İngilizlere yükledi. Sovyetlerin yanlış tavrını eleştirmedi. Dogmatizm ve şablonculuk tarih anlayışında da kendisini gösteriyordu. Kürt solu Lenin ve Stalin'i, bir kısmı da ek olarak Mao ve Enver Hoca'yı savunmalarına rağmen, Kemalizm'in tahlili konusunda onlar gibi düşünmediler. Lenin, Stalin, Mao ve Enver Hoca, Kemalizm'i çok yanlış bir şekilde tahlil ettiler. (Günümüzde de Küba lideri Fidel Castro, başkent Havana'da M. Kemal'in heykelini dikti.) Ama Kürt solu, Kemalizm'i doğru bir şekilde tahlil edip yerli yerine oturttu. Fakat Kürt solu geçmişte Kemalizm'i doğru tahlil ederken, bu dört önderin Kemalizm'i yanlış tahlil ettiklerini belirtmedi. Lenin dönemi de dahil Sovyetlerin Kemalizm'e verdiği desteği ve Kemalizm'le ilgili görüşlerini Kürt solu geçiştirdi, savunmadı ama eleştirmedi de.

Lenin ve Stalin'in Kemalizm'le ilgili yanlış görüşlerini sanırım ilk kez tarihçi ve araştırmacı yazar Hasan YILDIZ "Sevr-Lozan-Musul üçgeninde Kürdistan" adlı kitabında yazılı düzeyde eleştirdi. Daha sonra Devrimci İşçi adına İbrahim SEVİMLİ, Kurtuluş adına Bülent ULUER ve KUK adına Selim MURAD'ın birlikte Stockholm'de verdikleri "Sosyalist Demokrasi" konulu panelde Selim MURAD, Lenin'in Kemalizm'e yaptığı desteğin ve Kemalizm'le ilgili görüşlerinin yanlış olduğunu belirtti. Selim MURAD'ın bu eleştirileri yazılı düzeye getirilerek, Rafet BALLI'nın "Kürt Dosyası" adlı kitabında KUK Avrupa Komitesi adına yayınlandı.

Selim MURAD'ın adı geçen panelde dile getirdiği ve sonradan "Kürt Dosyası"nda yayınlanan görüşlerine tamamıyla katıldığım için, kitaptan bir alıntıyı buraya alıyorum:

"Lenin dönemi dahil, Ekim Devrimi'nden bu yana SB'nin Kürt sorununa karşı izlediği politikayı, daha doğrusu politikasızlığı, onaylamak mümkün değildir. SB, Kürt sorununda daima bir devlet politikası izledi. Kürt halkının mücadelesine karşı sürekli olarak ilgili devletlerle (Türkiye, Irak, İran, Suriye) ilişkilerini temel aldı. Lenin döneminde bile SB'nin yanıbaşında Kürt halkına karşı girişilen katliamlar görmezlikten gelinerek, 'Sovyetler Birliği'nin korunması' adına ırkçı-şoven Kemalistler desteklendi. SB'nin

www.kurdishstudies.org

Mehabad Kürt Cumhuriyeti'ne karşı tavrı da biliniyor. Irak'ta Saddam Hüseyin yönetiminin Kürt halkına karşı giriştiği soykırımların uluslararası düzeydeki sorumlularından biri de SB'dir. Sosyalizm adına hareket eden SB, dünyada özellikle de Ortadoğu'da, bir devlet politikası izledi. Bu politikadan, başta ulusal kurtuluş hareketleri olmak üzere, tüm dünya devrimci hareketi zarar gördü."

Araştırmacı yazar Hasan YILDIZ'ın Bolşevikler ve Kemalizm'le ilgili yazdığı bölüm uzun olduğu için buraya almadım. Hasan YILDIZ, "Sovyetlerin Kürtler karşısındaki tavırlarını anlamak için, onların Kemalist harekete nasıl baktıklarını bilmek zorundayız" diyor.

KRUŞÇEV VE KÜRT SOLU

Kruşçev döneminde bağımlı ve sömürge ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketlerinde bir yükselme olduğunu ve yönetimin bu hareketleri fiilen desteklediğini bu yazının önceki bir bölümünde belirtmiştim. Bu dönemde Sovyet ve Kürt ulusal hareketi arasındaki ilişki en parlak dönemini yaşadı. Mustafa BARZANİ ve arkadaşları uzun bir yürüyüşten sonra (Türk ve İran sömürgeci güçleriyle çatışa çatışa) Sovyet topraklarına geçip iltica ettiler. O dönemde Sovyetlerde Stalin yönetimi iş başındaydı. Stalin ve Sovyet Federe Cumhuriyetleri Kürt yurtseverlerini soğuk karşıladılar, onlara karşı sıcak bir ilgi göstermediler. Çok kısa bir süre içerisinde hepsini ayrı ayrı değişik federe cumhuriyetlere dağıttılar. M. Barzani ve arkadaşları arasındaki bağlantıyı kestiler, birbirleriyle olan ilişkilerini kopardılar. Değişik federe cumhuriyetlerde birbirlerinden habersiz atıl bir dönem yaşadılar. Barzani'nin Moskova'ya, Stalin'e gönderdiği tüm mektuplar cevapsız bırakıldı. Stalin'in polis şefi BERİA, Kürt yurtseverlerine karşı komplolar düzenlemeye kalkıştı. Stalin'in ölümüne kadar Barzani ve arkadaşları çok kötü bir dönem yaşadılar.

Kruşçev SBKP Genel Sekreteri olunca, Kürt yurtseverleriyle özel olarak ilgilendi. Onlarla resmi görüşmeler yaptı. Kruşçev bizzat yeğeni olan Feliks'i bu iş için görevlendirdi. Barzani ve arkadaşları Güney Kürdistan'a dönerken Feliks de onlarla birlikte yolculuk etti. Kruşçev Kürt yurtseverlerine büyük bir değer verdi, onlara ekonomik ve politik alanda destek verdi. SBKP Merkez Komitesi imzasıyla KDP'ye dostluk ve dayanışma mesajı iletildi. (Bu mesajın Türkçesi, 1970'lerde Almanya'da çıkan RONAHÎ dergisinde yayınlandı.)

Kürt solunun bir kesimi Kruşçev'e revizyonist diyerek onu hedef tahtası yaptı. Kürtlerin mücadelesine ilişkin dostane tavrı görülmedi. Halbuki Sovyetler 1917'den beri ilk defa Kruşçev döneminde Kürt halkına -yeterli olmasa da- dostça bir yaklaşım göstererek, mazlum Kürt halkından yana devrimci, enternasyonalist bir tavır takındı.

Kürt solunun bir kesimi Kruşçev'e revizyonist diyerek onu hedef tahtası yaptı. Kürtlerin mücadelesine ilişkin dostane tavrı görülmedi. Halbuki Sovyetler 1917'den beri ilk defa Kruşçev döneminde Kürt halkına -yeterli olmasa da- dostça bir yaklaşım göstererek, mazlum Kürt halkından yana devrimci, enternasyonalist bir tavır takındı. Kruşçev'in parti içi bir komployla Genel Sekreterlik'ten uzaklaştırılmasından sonra Genel Sekreter olan Brejnev döneminde Kürt halkıyla dostluk ve dayanışma ilişkileri sürdürülmedi. Brejnev yönetimi 'kapitalist olmayan yol' tezine dayanarak Irak Baas rejimini destekledi. Onlarla ekonomik ve ticari işbirliği anlaşması yaptı. Silah satış anlaşmasını imzaladı. Sovyet silahları yoğun bir şekilde Irak'a akmaya başladı. Brejnev yönetiminin gözünde Irak 'kapitalist olmayan yol'dan sosyalizme geçiyordu(!)

"Parça bütünle çeliştiği vakit parça reddedilir" anlayışıyla hareket eden Brejnev yönetimi, Kürt parçası Irak bütünlüğüyle çeliştiği için Kürt ulusal hareketine karşı Irak'ın yanında yer aldı. Brejnev yönetimi daha sonra Etopya-Eritre sorununda da "parça-bütün" politikasına göre hareket ederek Etopya'nın yanında yer alıp onları destekledi, silah yardımı yaptı. Etopya ve Irak'a verilen silahlar mazlum Eritre ve Kürdistan halkına karşı kullanıldı.

Gorbaçov döneminde de Kürt ulusal sorunuyla ilgili yanlış tavır sürdürüldü. Gorbaçov rejimi Halepçe katliamını protesto etmediği gibi, bu katliamın üstünü örtbas etmek istedi. Pravda gazetesinde Irak'ın kimyasal silah kullanmadığına dair yazı çıktı.

Sonuç

Kürt sosyalist hareketi, geçmişteki dogmatik ve şabloncu anlayışı ve tarihsel sorunları nesnel gerçekliğiyle tahlil etmelidir. Bu doğrultuda atılan somut adımlar var, sevindiricidir.

Dünya komünist hareketinden kaynaklanan geçmişteki kutuplaşmalar artık olmadığı için, Kürt sosyalist hareketinin birliği önündeki engel de kalkmış oldu. Kürdistan devriminin çıkarları doğrultusunda birliğe doğru adımlar atıldı, somut pratik girişimlerde bulunuldu. Siyasal olarak birbirine yakın olanlar siyasal, örgütsel birlik oluşturmalıdır. Sosyalist örgüt modelini savunanların, kendisine sosyalist diyenlerin, özgürlük ve sosyalizm mücadelesinin bütünselliğini kavrayanların, sosyalist birlik yolunda atılmış bir adım olan ÖSP'de (Özgürlük ve Sosyalizm Partisi) birliği sağlayarak, emek eksenli Kürt yapılanmasını maddi bir güce dönüştürebilirler. Yurtsever, demokrat, liberal örgüt modelini savunanların bir kısmı da daha önce birleştiler, fakat bunlar gerekli gelişmeyi gösteremediler. Sosyalistler birleşseler önemli bir gelişme gösterebilirler.

Sosyalist birliğin maddi güce dönüşmesi görevinin yanı sıra bugünkü somut görev tüm Kuzey Kürdistanlı siyasal güçlerin ulusal demokratik cephe çatısı altında birleşmeleridir.

Kürdistan bütünlüğündeki ana görev de ulusal konseyin oluşturulmasıdır, ulusal kongrenin hayata geçirilmesidir.

www.marksizmarkulliyat.org

EKLER:

1- "Komintern ve onun seksiyonları (KP'leri), kıblelerini Moskova'ya göre belirlemiştir. Moskova ise Enternasyonalizm ve Dünya Devrimi ilkeleri ve çıkarlarına göre değil, Ulusal Sosyalizm anlayışı ve çıkarlarına göre bir politika izlemiştir." (Ali YAVUZ, Enternasyonalizm Üzerine Düşünceler, Özgür Halk Dergisi, Sayı: 11)

2- "Eğer ÇKP (Çin Komünist Partisi), Avrupa komünist partileri gibi Komintern'in ve Kominform'un uysal uygulayıcıları olsaydı, Çin devriminin gerçekleşmesi mümkün değildi."

(Age, Sayı: 11, Sf:77)

3- "Komintern VII. Kongresi, bütün komünist partiler için merkezi görev olarak şu sloganı belirler: Barış için ve SSCB'nin savunulması için savaş! Sovyetler Birliği'ni savunmak devrimci olmanın bir tek denek taşı olarak konuluyor... Kazara bir ülkenin komünist partisi, 'Ben ülkemde devrimi yükselterek Sovyetler Birliği'nin savunmasına katkı sunacağım, en değerli enternasyonalizm pratiği budur' dese, bu tutumu Stalin'in yaklaşımına göre 'Bir daha geri gelmemek üzere devrim düşmanlarının kampına kayma' anlamına gelir."

(F. CLAUDİN, Komintern Cilt:1, ayrıca Özgür Halk, S:10)

4- "Yunanistan'da devrim daha somut bir olgudur. Tasfiyesi çok dramatiktir. Sovyet dış politikasına ve bunun kaynaklandığı enternasyonalizm anlayışına kurban edilmiştir."

(Age., Sayı:10, Sf:62)

5- "Barış içinde bir arada yaşama ilkesi ve politikası" Lenin tarafından formüle edilmiştir."

(Age, Sayı:10, Sf:62)

6- "Komünizmde devletin varlığı" "Tüm Halkın Devleti"... 1936 Sovyet Anayasası'nda ve Stalin'in "Leninizmin Sorunları" adlı kitabında bu tezler açılıyor." (Age., Sayı:10, Sf:63)

7- "1933 yılında Hitler Almanya'da iktidar olduktan sonra, Sovyet Dışişleri Bakanı MOLOTOV, Sovyet hükümetinin Almanya'ya yönelik politikasında değişiklik yapmayacağını belirtti." (F. CLAUDİN, Komintern-Cilt:1, Sayfa:231)

Aynı tutumu Stalin, SBKP'nin 17. Kongre raporunda dile getirir. Şöyle deniliyor raporda: "Kuşkusuz, Almanya'daki faşist rejimi coşkuyla karşılamaktan uzağız. Fakat buradaki sorun faşizm sorunu değildir. Örneğin; İtalya'daki faşizm SSCB'nin bu ülkeyle iyi ilişkiler kurmasını önlemedi." (Stalin, Aktaran F. Claudin, age., Cilt:1, S:232)

8- "12 Eylül faşizmiyle en iyi ve sıcak ilişkileri geliştirenler, Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ülkeleri ve Enver Hoca'nın Arnavutluk'u olmuştur. Bu, bir dış politika geleneğinin devamıdır. Tarihsel kökleri vardır. (Stalin'e dayanıyor.) 'Kruşçev-Brejnev revizyonizmi' ile açıklanamaz sadece. Öyle olsa bile, 'Anti-Revizyonist'(!) Enver Hoca'nın Arnavutluk'unu nereye koyacağız, onun tutumunu nasıl açıklayacağız?" (age)

9- "Kökü Stalin'e dayanan ve Sovyet, Çin, Arnavutluk tarafından sürdürülen dış politika ilişkileri dünya işçi sınıfının ve ezilen halkların çıkarlarına göre değil, ilkesiz, pragmatik bir biçimde kendi devlet çıkarlarına göre sürdürülmüşlerdir... Kürt trajedisinde somutlaşan tavırlar, reel sosyalist ülkelerdeki dış politikanın ne kadar ilkelerden uzak ve devlet çıkarlarıyla biçimlendirildiğini, statükocu bir konumda olduğunu çok çarpıcı olarak gösteriyor." (Age, Sayı:10, Sf:68)

10- "Halepçe kimyasal silah katliamı belgeleriyle dünya kamuoyunda yansıtılırken, Eylül 1988 tarihli Pravda, 'Irak'ın kimyasal silahlar kullandığı yönündeki iddia, Amerikalıların uydurmasıdır' diye yazmaktadır." (Bakınız: İsmail BEŞİKÇİ, Devletler Arası Sömürge: Kürdistan)

www.arsivokulu.org

Samet Erdoğdu

Marks ve din

Marx'ın din hakkındaki -konuya vakıf olsun olmasın- sayısız kişi tarafından tartışılmış, yorumlanmış en meşhur sözü: *''Din halkın afyonudur''* sözüdür. Marx'ın ilk yazmalarından birinde geçen bu sözün yer aldığı pasajlara biraz daha yakından bakalım.

Konu *''Hegelci Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi'ne Ek / Giriş''* adlı makalede yer alıyor. Yazının ilgili kısmı şöyle:

Almanya açısından dinin eleştirisi esasen tamamlanmıştır; dinin eleştirisiyse bütün eleştirilerin önkoşuludur.

Sunak ve ocak uğruna ilahi tapıncının yanlışlığı kanıtlandıktan sonra, yanılsamanın dünyevi varoluşu itibardan düşüyor. Göklerin fantastik gerçekliği içinde insanüstünü ararken orada sadece kendi yansımasını bulmuş olan insan, kendi esas gerçekliğini aradığı ve aramak zorunda kaldığı yerde sadece kendi öz görüntüsünü, yani insan - haricini, insan - olmayanı bulmaya pek heves etmeyecektir. (Altar: Sunak, Hıristiyan kiliselerinde bulunan ve başında çeşitli törenler (evlilik, vaftiz vs.) yapılan büyük masa. Herd: Ocak, üzerinde yemek pişirilen ısıtma tesisatı. Gebet: Tapınma, tapınç. Burada kastedilen Hıristiyan sembollerine tapınılmasıdır.)

Din - dışı (İrreligiösen: Ladini, din - harici, din - dışı) eleştirinin temeli şudur: Dini insan üretir, insanı din değil. Ayrıca din henüz kendi özünü edinimleyememiş (iktisap etmemiş) ya da yeniden artık yitirmiş insanın kendilik duygusu ve ve kendilik bilincidir. Ama insan, soyut, dünya dışında oturan bir töz (mahluk) değildir. İnsan, insanın dünyasıdır, devletin, toplumun. Bu devlet, bu toplum dini üretir, dünyanın başaşağı çevrilmiş bilinci olan dini; çünkü devletin, toplumun kendisi başaşağı çevrilmiş, ters duran dünyadır. Din işte bu dünyanın genel teorisidir, onun ansiklopedik özeti, popülist form içindeki mantığı, tinsel şeref puanı, esrimesi, ahlaki onaylanım ve kabul töreni, kutsayıcı tamlaması, genel teselli ve maazeret sebebidir. O, insan tözü (yaratığı) gerçek bir gerçekliğe sahip olmadığı için, insan tözünün fantastik gerçekleşmesidir. Bu yüzden dine karşı mücadele, dolaylı olarak tinsel aroması din olan dünyaya karşı mücadeledir.

Dini sefalet, gerçek sefaletin tezahürlerinden biridir ve gerçek sefalete karşı bir protesto ifadesidir. Din, ruhsuz koşulların ruhu, çaresiz mazlum kulların ahı ve kalpsiz bir dünyanın kalbidir. O, halkın afyonudur.

Halkın yanılsamalı mutluluğu olan dinin ilga edilmesi, halkın gerçek mutluluğunun talep edilmesidir. Onun, durumu üzerine yanılsamalarından vazgeçmesini talep etme, yanılsamalara gereksinmesi olan bir durumdan vazgeçmeyi talep etmedir. O halde henüz rüşeym halinde olan dinin eleştirisi ışık halesi din olan yakarı vadisinin eleştirisidir. (Jammertal: Ağlama vadisi, feryat figan vadisi, yalan dünya, dünya, yeryüzü/ Tevrat Mezmurlar 84/6: ''Ağlayış Vadisi''. Buna göre dünya bir çile mekanıdır, ağlama, acı çekme diyarıdır. Gerçek mutluluk bu dünyada değildir. -s.e.)

Eleştiri, insan hayali olmayan, umut kırıcı zincirleri taşımasın, aksine bu zincirleri koparıp atsın ve canlı çiçekleri devşirsin diye zincir üzerindeki imgesel çiçekleri koparmıştır. Dinin eleştirisi insanı, onun düşünmesi, eylemde bulunması, kendi gerçekliğini adeta sarsılmış, izana gelmiş bir insan gibi biçimlendirmesi, bu suretle kendi özyörüngesinde ve kendi gerçek güneşinin etrafında devinmesi için sarsıyor. Din, insan kendi özyörüngesinde devinmedikçe insanın etrafında devinen aldatıcı illüzyonist bir güneştir sadece.

O halde tarihin ödevi, gerçeğin Ötedünya'sı yitirildikten sonra, yerine Budünya'nın gerçeğini yerleştirmektir. İnsanın kendi özüne yaban-

www.arsivkurdi.org

cılaşmasının kutsal görüntülerinin maskeleri sıyırıldıktan sonra kutsal - olmayan görüntüleri içindeki kendine yabancılaşmasının maskesini sıyırmak da her şeyden önce kendisi tarihin buyruğunda olan felsefenin ödevidir. Böylece gökyüzünün eleştirisi yeryüzünün eleştirisine dönüşüyor, dinin eleştirisi hukukun eleştirisine, ilahiyatın eleştirisi de siyasetin eleştirisine.

İzleyen açıklama -bu çalışmaya ek makale- şimdilik orijinal çalışmaya değinmiyor; aksine, sadece bir kopyaya, tamamen Almanya'yla olan ilgisinden ötürü, Alman devlet ve hukuk felsefesine değiniyor.

(Marx - Engels, Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie, Einleitung, Ausgewählte Werke, Band I, Dietz Verlag, Berlin, 1981)

Bu metindeki ilk cümleden başlayalım. Marx, *"bütün eleştirilerin önkoşulu dinin eleştirisidir"* diyor. Gerçekten de, Almanya koşullarında öteki eleştirilere girişmeden önce daima bir "din eleştirisi" yapılmıştır. Bu, dinin kendi içinde olduğu gibi, dışarıdan da yapılan, teorik olduğu kadar pratik biçimler de alan bir eylemdir. Luther reformculuğu, Thomas Münzer ve köylü savaşlarını anabiliriz. Almanya'da sınıf mücadelesi önce din alanında yansımasını bulur. Siyasette açık, doğrudan eleştirinin yürütülemediği koşullarda felsefi ve dini tartışmalar perdesi altında düşünce savaşı verilir. Engels'in Almanya'da Köylüler Savaşı adlı eseri bu mücadelenin çarpıcı bir özetidir. İşte bu mücadele Marx'ın bu yazıyı kaleme aldığı 1843 tarihi itibariyle varacağı son noktaya erişmiş ve *"Almanya açısından dinin eleştirisi esasen tamamlanmıştır"*.

Tamamlandığı söylenen eleştirinin nesnesi belli: Din. Ama öznesi, yahut özneleri söylenmemiş. Yazının yazıldığı dönemdeki Almanya'da bu yazının okurları için kastedilen kişiler, çevreler, akımlar açıktır. Onlar bu tartışmaların içinde, yazarı, okuru, tarafı durumundadırlar. Ama konuya yabancı ve olayların uzağındaki kimseler bakımından biraz açıklama gerekiyor.

Hıristiyan ilahiyatını Kant'ın agnostisizmi (bilinemezcilik) alaşağı etmişti; dinin metafiziğinin hakkından gelen ise, özünde idealist bir filozof olan, Hegel oldu. Gerisini *"kaba materyalistler"* tamamladılar. Bruno Bauer *(Sinoptiklerin İncil Tarihi'nin Eleştirisi, 1841)*, Ludwig Buechner *(Kuvvet ve Madde)*, Max Stirner *(Biricik ve Özelliği, 1845)*, Karl Vogt bunlardan bazılarıydı. Dinin eleştirisinde ilahiyatçılar bile rol oynadı: David - Friedrich Strauss *(İsa'nın Yaşamı, 1835)*.

Gerçekten de, Almanya koşullarında öteki eleştirilere girişmeden önce daima bir "din eleştirisi" yapılmıştır. Bu, dinin kendi içinde olduğu gibi, dışarıdan da yapılan, teorik olduğu kadar pratik biçimler de alan bir eylemdir. Luther reformculuğu, Thomas Münzer ve köylü savaşlarını anabiliriz.

Hıristiyan teolojisine yapılan eleştiri güçlü bir Alman "ulusal" felsefesi ortaya çıkardı. Bu felsefe Marxizm'in üç kaynağından birisidir (diğerleri İngiliz ekonomi politiği ve Fransız sosyalizmidir).

Kısacası ***"Almanya açısından dinin eleştirisi"* Marx'tan önce ve Marxizm'le hiçbir ilgisi olmayan düşünürler tarafından tamamlanmıştı**. Demek ki *"Bütün eleştirilerin ön koşulu olan dinin eleştirisini tamamlamak"*la öteki bütün eleştirilerin, bu arada Marxist eleştirinin de önünü açan *"klasik Alman felsefesi"* idi. Marx bu metinde bu okulu *"din - dışı eleştiri"* okulu olarak nitelendiriyor. Eski tabirle: *Ladini, harici eleştiri*. Ve bu okulun görüşlerini şöyle özetliyor:

"Din - dışı eleştirinin temeli şudur: Dini insan yaratır, insanı din değil. Ayrıca din kendi özünü henüz iktisap etmemiş ya da artık yeniden yitirmiş insanın kendilik duygusu ve kendilik bilincidir."

Burada geçen *"din - dışı eleştiri"* sözüyle kastedilenin klasik Alman felsefesinin din - dışı (harici, ladini) eleştirisi olduğunu yukarıda belirtmiştik.

Bu ***'din - harici'* eleştiri okulunun piri Hegel'dir**. Hegel'in öğrencilerinin bir kesimi, Hegel'e rağmen "din yıkıcılığı"nda başı çekerler. Hegel'in öğretisi, Engels'in deyimiyle, *'sistemi açısından'* son derece tutucu, idealist bir nitelik taşır; din ve siyaset alanında tutucu sonuçlara yol açarken; onun diyalektik yöntemini temel alanlar devrimci yönelimlere kayarlar. Hegel felsefesinin bu özelliği, onun izleyicileri arasında derin bir bölünmeye yol açar. Engels şöyle anlatıyor:

"1830 - 1840 yıllarının sonlarına doğru, Hegelci okuldaki bölünme, gitgide daha belirgin olarak kendini gösterdi. Sol kanat, yani 'genç Hegelciler' denilenler, Pietist tarikatından kuralcı Protestanlara ve feodal gericilere karşı savaşımlarında, o zamana değin öğretilerine devletin hoşgörü ve hatta koruyuculuğunu sağlamış olan, günlük olayların nazik sorunları karşısında aynı zamanda hem felsefi hem de kibarca ölçülülüğü yavaş yavaş bıraktılar; ve 1840'ta, Friedrich - Wilhelm IV ile birlikte kuralcı sofuluk ve mutlakiyetçi feodal gericilik tahta çıktığı zaman, açıkça yan tutmamak artık olanaksız oldu. Savaşım gene felsefi silahlarla yürütülmeye devam edildi, ama artık bu kez soyut felsefi amaçlar uğruna değil; şimdi doğrudan geleneksel dinin ve mevcut devletin yıkılması söz konusu idi." (F. Engels, Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu, Sol Yayınları, II. baskı, Eylül 1979, Ankara, sayfa 20 - 21)

"Genç Hegelciler okulu 1842 yılının Rheinischen Zeitung*'unda yükselen radikal burjuvazinin felsefesi olarak kendini açıkça ortaya koydu ve ondan sonra felsefi maskesini, ancak sansürü kandırmak için kullandı.*

Ama o dönemde siyaset güçlüklerle dolu bir alan olduğundan başlıca savaşım dine karşı yürütüldü. Bu savaşım, öte yandan, dolaylı da olsa, özellikle 1840'tan bu yana, siyasal savaşım değil miydi? İlk çıkışı, İsa'nın Yaşamı (1835) ile Strauss yapmıştı."* (Engels, a.g.e. sayfa 21)

Strauss'un İncil'deki hikayeleri bilinçsizce oluşmuş mitler olarak ele almasına karşı çıkan B. Bauer bu hikayelerin bilinçli olarak uydurulmuş olduklarını kanıtlar:

*"Daha sonra, Bruno Bauer**, İncil'deki bir dizi anlatının, bizzat onları anlatanlar tarafından uydurulmuş olduklarını ortaya koyarak,*

*bu yapıtta, İncil'deki mitlerin meydana gelişi üzerine geliştirilen teoriye karşı çıktı. Bu iki akım arasındaki savaşım 'kendinden bilinç' ile 'töz' arasındaki çatışma gibi bir felsefi örtü altında yürütüldü. İncil'in tansıklı öykülerinin, gelenekler yoluyla bilinçsiz olarak topluluğun bağrında mitlerin biçimlenmesinden mi doğduğu, yoksa havarilerin kendilerince mi uyduruldukları sorunu, şişirile şişirile, dünya tarihinin kesin devindirici gücünü oluşturan şeyin 'töz' mü, yoksa 'kendinden bilinç' mi olduğu sorusu haline getirildi. Ve en sonu, bugünkü anarşizmin yalvacı -Bakunin ona çok şey borçludur- kendi egemen 'biricik'i ile, egemen 'kendinden bilinç'ini aşan Stirner** geldi."* (Engels, a.g.e. sayfa 21 - 22)

Harici düşünürlerin din eleştirileri bu isimlerle de sınırlı kalmaz; "eleştiri" bir yandan İngiliz ve Fransız materyalizmlerinden beslenirken; bir yandan da Ludwig Feuerbach ile doruğa çıkar. Engels bu süreci, andığımız eserinde, şöyle özetliyor:

*"Hegel okulunun parçalanma sürecinin bu yönü üzerinde durmayacağız. Bizim için daha önemli olan şudur: En kararlı genç Hegelcilerin çoğunluğu dine karşı olgucu*** savaşımlarının pratik zorunlulukları yüzünden İngiliz - Fransız materyalizmine sürüklendiler. Ve burada kendi okullarının sistemi ile çatışma haline girdiler. Materyalizm, doğayı, tek gerçeklik olarak kabul ederken, gerçeklik, Hegel'in sisteminde mutlak Fikrin yabancılaşmasından, diyelim ki düşüncenin bir alçalmasından başka bir şey değildir; her durumda düşünme ve onun ürünü Fikir, burada önde gelen başat öğe, doğa ise, kısacası, ancak Fikrin alçakgönüllülüğü sayesinde var olan, ondan türemiş bir öğedir. Ve bu çelişki içinde iyi kötü debelenip duruldu.*

İşte o sıradadır ki Feuerbach'ın Hristiyanlığın Özü *adlı kitabı çıktı. Kitap, bir çırpıda, materyalizmi, içtenlikle**** *yeniden tahta çıkararak, bu çelişkiyi toz etti. Doğa her türlü felsefeden bağımsız olarak vardır; doğa, biz insanların, kendimiz de doğanın ürünleri olan bizlerin, üzerinde büyüdüğümüz temeldir; doğanın ve insanların dışında hiçbir şey yoktur ve bizim dinsel imgelemimizin yarattığı üstün varlıklar bizim kendi öz varlığımızın hayali yansısıdırlar ancak. Büyü bozulmuştu; 'sistem' parçalanmış ve bir kenara atılmıştı, çelişki çözümlenmişti, çünkü yalnız imgelemde vardı. Bu kitap hakkında bir fikir edinmek için, onun özgür kılıcı etkisini bizzat yaşamış olmak gerekir. Coşku herkesi sardı; biz hepimiz, birden bire 'foyerbahçı' olduk. Kutsal Aile'yi okurken, Marx'ın yeni görüş tarzını nasıl bir coşkuyla selamladığı ve -bütün eleştirici kayıtlarına karşın- ondan ne derecede etkilendiği görülebilir."* (Engels, a.g.e. sayfa 22)

Feuerbach'ın anılan eserinin basım tarihi 1841'dir; yani Marx incelediğimiz *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie* adlı yazısını yazarken Feuerbach'ın bu eseri iki senedir yayınlanmış durumdaydı. Böyle olunca **Marx'ın sözünü ettiği harici (ladini, din - dışı) din eleştirisi Feuerbach'la en yüksek seviyesine erişmişti**. Bu yüzden Marx, gönül rahatlığıyla *"Almanya açısından dinin eleştirisi esasen tamamlanmıştır"* demektedir. **Bu bakımdan kendisine söylenecek fazla bir söz kalmamıştır; kendinden öncekiler dinin 'gayri-dini eleştirisi'ni halletmişlerdir**; yazının devamında dinin ladini eleştirisinin vargıları özetlenir.

Bu vargıların başında şu gelir: İnsan dinin yaratımı değildir, din insanın yaratımıdır; dini insan yapar, insanı din değil.

Alman "haricileri"nin bu savı üzerinde biraz duralım.

Din her şeyden önce bir inanç sistemidir; inananlar insanlardır; inandıkları da onların fikirleri, hayalleri, inançlarıdır. Bunlar onlara dışarıdan vahyedilmez; bizzat kendilerince üretilirler.

Din ayrıca bir felsefe sistemidir ve tüm felsefe sistemleri gibi insan aklının ürünüdür.

Din bir kültür ve folklor öğesidir, toplumun ahlak, töre, hukuk alanlarını etkiler, geleneklerini biçimlendirir. Bunları yaratanlar ise bizzat insanların kendileridir.

Din bir çeşit toplumsal bilinç, toplumsal hafıza, toplumsal akıldır; toplumsal ruh ve maneviyatın tezahürüdür.

Din, tapanları, tapınılanları, tapınakları, tapınma kuralları ve bütün bu işleyişi organize eden teşkilatları bulunan bir sistemdir. Bu sistemi insan kurar, insan yürütür.

Bunların tümü de insanla bağıntılıdır; insan varsa ve isterse, gereksindikçe din vardır; bunun haricinde yoktur. Dinin varlığı insana bağlıdır ama insanın, doğanın, evrenin, varlığın varoluşu dine bağlı değildir.

İyi de **din nedir? 'Klasik Alman Felsefesi'nin buna cevabı: Din *"insanın kendilik duygusu ve kendilik bilinci"*dir. Peki ama hangi insan? Bu, *"henüz kendi özüne erişememiş ya da çoktan yitirmiş olan"* insandır. Din işte bu *"kendi özüne yabancılaşmış"* insanın kendini tarifi, arayışı, tesellisi oluyor; insanın dinde aradığı kendisidir; dinde yarattığı ve tapındığı ilahlar da kendi *"kayıp benliği"*dir: *"Bizim dinsel imgelemimizin yarattığı üstün varlıklar bizim kendi öz varlığımızın hayali yansısıdırlar ancak."***

Marx, Alman haricilerinin din eleştirilerini elbette benimsiyor ve bu eleştirileri özetlerken bu fikirleri kendi yaklaşımı olarak da ortaya koyuyor. Ama **Marx'ın dine yaklaşımı sadece burada incelediğimiz metinle sınırlanan bir yaklaşım değildir**. Dinle ilgili Marxist görüş böyle birkaç paragraflık bir metne sığdırılamaz. **Marx'ı esas ilgilendiren konu Almanya'nın gündeminde duran mutlakiyetin yıkılması, beklenen Alman devrimine proletaryanın hazırlanmasıdır. Bu nedenle her şeyden önce iktidardaki gericiliğin ideolojik dayanaklarının yıkılması gerekmektedir. Bunun başında din, idealist felsefe, resmi**

Marx, Alman haricilerinin din eleştirilerini elbette benimsiyor ve bu eleştirileri özetlerken bu fikirleri kendi yaklaşımı olarak da ortaya koyuyor. Ama Marx'ın dine yaklaşımı sadece burada incelediğimiz metinle sınırlanan bir yaklaşım değildir. Dinle ilgili Marxist görüş böyle birkaç paragraflık bir metne sığdırılamaz.

www.sosyalistmezopotamya.org

tarih anlayışı, egemen hukuk ve kültür gelir. O yüzden Marx'ın temel uğraşı proletaryanın sınıf mücadelesinde kullanacağı düşünsel silahları, araçları üretmektir. Buna dinden başlaması Marx'ın seçimi, tercihi değil; dinin kendi konumudur: Kim ki köhnemiş mutlakiyet rejimine muhaliftir; önce dinle çarpışmaktadır; çünkü karşısında ilkin onu bulmaktadır.

Dinle tartışmaya yahut çatışmaya giren, sadece onun kavramları, nas yahut doğmaları ve ilahlarıyla değil, esasen "dini yaratan, özüne yabancılaşmış, özünü arayan" ama bunu göklerde, doğanın ve varlığın ötesinde, haricinde arayan insanla çarpışır. Bu insan, dini yaratır, kendini gerçeğin ötesinde aramaya kalkışır ve gerçek dışı bir alem kurar ama kendisi bu dünyada yaşayan somut insandır. Yer, içer, acıkır, acı çeker, sevinir, kızar... Toplumsal, iktisadi, tarihsel bir varlıktır. Duyar, görür, hisseder, düşünür. Düşünme ona sanatları, bilimleri yaratma olanağı verdiği kadar; dinleri, efsaneleri, mitolojileri de yaratma olanağı verir. Yani düşünme, pasif bir yansılamadan ibaret değildir; aksine "yoktan var edebilen, var olanı da -en azından zihinde- yok edebilen aktif bir eylemdir. Ama bu, somut insanın eylemidir. Somut insan, somut toplumsal, iktisadi, siyasi, kültürel ve tarihsel koşullar içinde bulunur.

"İnsan, soyut, dünyanın dışında oturan bir mahluk değildir. İnsan, insanın dünyasıdır, devletin, toplumun."

Öyleyse *"somut insan"*, içinde var olduğu koşullar bütününün, içerisinde yaşamakta olduğu toplum ve devletin, kısacası "insanın dünyası"nın ta kendisidir. *"İnsanın dünyası"* ZAMAN ve MEKAN içinde vardır; ama insan ZAMAN ve MEKAN'ı aşmak ister, aşkın bir varlığın Zaman ve Mekan'ın üstünde, dışında mevcudiyetini hayal eder. O aşkın varlık ise somut insan değil, soyut insandır; soyut insan "ezeli ve ebedi" "tek ve bölünmez bir bütün" "mutlak hakim" olan Devlet'te ve Toplum'da tecelli eder. Ama Devlet ve Toplum da somuttur, zaman ve mekan içinde vardır. Bu yüzden soyut insan döner dolaşır yine yeryüzüne iner; somut insana dönüşür; "insanın dünyası"na girer. İnsanın dünyası belli bir an ve belli bir yer içinde var olan devlet ve toplumdan ibarettir. İnsan, bu belli yer ve an içinde var olan devlet ve toplumun "dünyası" olduğu ölçüde somuttur, dünyevidir, cismanidir. Varlığı maddi olduğu gibi; bilinci de maddi koşullarıyla belirlenir; içinde yer aldığı toplumun ve devletin bilinci tarafından belirlenir.

Devlet, toplum ve din arasındaki ilişki elbette basit bir sebep-sonuç ilişkisi değildir. Dolambaçlı, karmaşık, karşılıklı etkileşmeler, çelişki ve çatışmalar içeren çok yönlü bir ilişki söz konusudur. Devlet, toplumdan çıkan ve ona egemen konuma gelen bir baskı, kısıtlama, düzenleme, zorlama, hizaya getirme, kısacası egemenlik aracıdır.

"Bu devlet, bu toplum dini üretir, dünyanın başaşağı çevrilmiş bilinci olan dini; çünkü devletin, toplumun kendisi başaşağı çevrilmiş, ters duran dünyadır."

Söz konusu olan semavi dinlerdir. Dinin öteki türleri ve tezahürleri kastedilmiyor. Ancak son tahlilde bütün dinler için geçerli bir genelleme yapılmaktadır: Din, dünyanın başaşağı çevrilmiş olan bilincidir. Dinin tasvir ettiği soyut şeylerin hepsi somut dünyanın karmakarışık, gerçekten uzak, soyut, imgesel resimleridir. İnsan bilincinin imgesel yaratımlarında sınır yoktur; her türlü sanrıya kapılabilir, olmayanı hayalinde yaratabilir, yaşamın yanılsamalı, olağandışı, gerçeküstü yansımalarının değişik biçimlerini üretebilir. Öteki alemlere geçen dervişlerin erdikleri hakikatler, peygamberlere inen vahiyler üzerindeki ilahi örtüler sıyrılıp atıldığı zaman ortaya çıkacak olan şey bu dünyanın çıplak gerçeğidir.

Dünyanın bulanıklaştırılmış, tütsülü, tersten, yanılsamalı, illüzyonist bilinci; ona sahip olanlarca gerçeğin geçerli, doğru algısı, yorumu ve bilincidir. Bu bilincin ana kaynağı toplumdur, devlettir. Dini toplum, somut bir zamanda toplum adına örgütlenmiş devleti üretir. Devlet, dini üretir; din, devleti kutsar, toplumla devlet arasındaki bağlancı, toplumun devlete itaatını sağlar.

Devlet, toplum ve din arasındaki ilişki elbette basit bir sebep-sonuç ilişkisi değildir. Dolambaçlı, karmaşık, karşılıklı etkileşmeler, çelişki ve çatışmalar, denkleşmeler ve uyumsuzluklar içeren çok yönlü bir ilişki söz konusudur. Devlet, toplumdan çıkan ve giderek ona egemen konuma gelen bir baskı, kısıtlama, düzenleme, zorlama, hizaya getirme, kısacası egemenlik aracıdır. Ancak toplum yekpare bir bütünden teşkil olmuyor; derin sınıf ayrılıklarına, bu sınıflar arasında alt-üst, hükmeden-hükmedilen, ezen-ezilen, bastıran-bastırılan, efendi-köle ilişkilerine ve sınıfsal çıkar çatışmalarına dayanıyor. Devlet bu toplumsal bölünme ve çatışmada ne tarafsız ne de bağımsız bir üçüncü güç, bir hakem değil; tam tersine egemen sınıfın hizmetinde bir yönetim, düzenleme, bastırma, ezme aygıtı işlevini görüyor. Din, işte bu devletin bir imalatı olarak ortaya çıkıyor; **dinle devlet birlikte doğuyor, birlikte gelişiyor, birlikte var oluyor. Tarihin bilinen bütün ilk devletleri din devletleridir; ilk kez devletleşen toplumların kurdukları devletlerin manevi gıdası, ideolojik temeli eski çağlarda din idi.** Öte yandan tarihin hem en eski ve ilk egemen sınıfı, hem de daha sonraki tüm egemen sınıfların ya iktidar ortağı ya da payandası da ruhbanlar sınıfı, ulemadır.

Devletin gelişme tarihi, dinin de gelişme tarihidir. Din, içinde bulunduğu devletin durumuna uymaya yahut devleti kendi durumuna uydurmaya çalışır. Aynı şey, tersinden devlet için de geçerlidir. Egemen sınıf adına toplumun maddi yaşamına hakim olan devlet, onun manevi yaşamına egemen olan dinle birlikte olmak zorundadır.

Fakat bir yandan da din ile devlet arasında daimi bir sürtüşme, üstünlük çatışması vardır. Devlet bakımından din, varlığı elzem ama konumu kontrol altında bulunması gereken bir manevi yönetim aygıtıdır; din açısındansa devlet,

www.alanakurdi.org

ilahi buyruklara uyması gereken cismani bir güçtür. Din, manevi hükümranlığını yaymak, derinleştirmek, rakipsiz olmak ister. Bunun için de devlete ihtiyaç duyar. Kendi kurumlaşması içinde bağımsız bir güç olan ve öyle de kalmak isteyen din, aynı zamanda devlete de egemen, hiç olmazsa devlette etki, söz ve karar sahibi olmak için çabalar. Devlet ise henüz onun maddi egemenliği altına da girmemişse dinin üstünde kalmak, dini kuruma hükmetmek, onu elinin altında tutmak ister.

Fakat toplumda tek dinin mevcudiyeti imkansız değilse de istisnadır. En azından aynı dinin farklı mezhepleri, tarikatları vardır. Bu, değişik din veya mezhepler arasında gerilim ve sürtüşmelerin de varlığı demektir. Yine de egemen bir din yahut mezhep vardır ve dinler yahut mezhepler arası çelişki ve uzlaşmazlıklarda devlet az ya da çok resmi dinden yana tutum takınır. Bu durumda egemen olmayan din/mezheple devlet arasında bazen açıktan, bazen örtülü, bazen şiddetli uyuşmazlıklar, gerilimler meydana gelir. Ama bu din ve mezhepler her şeye rağmen mevcudiyetlerini ve güçlerini korurlarsa, devletin göz yumma yahut uzlaşma tutumuna girdiği de görülür. Tersinden de azınlık yahut egemenlikten dışlanmış din veya mezhebin devlet katında tanınma, kendini kabul ettirme, meşrulaştırma çabası ortaya çıkar.

Her halûkarda sonuç, devletin dini, dinin devleti yeniden üretmesidir. Din yığınların bilincini ilahlar adına, yaratıcı buyruğuyla sıkısıkıya zincirledikçe devlet hakimiyeti; dolayısıyla egemen sınıf iktidarı baki kalacaktır. Beyinleri din yoluyla kontrol altına alınmış olan kitleler gökteki tanrının egemenliği kadar yerdeki tanrının (devletin) ve onun kurulu nizamının egemenliğini de normal karşılayacaktır. Peki bu devlet, dini niye üretmesin ve bu din devlet kırbacı altında avaz avaz inleyen esirlerin ağzından "Tanrımıza hamdolsun, ordu-millet var olsun!" diyerek devletin bekası için niye dua etmesin?

'İnsanın amuda dikilmiş haldeki dünya bilinci' nasıl ortaya çıkıyor sorusunun cevabını Alman klasik felsefesi işte böyle veriyor. Devlet ve toplum bu ters, yamuk bilinci üretiyor diyor. Peki neden? *"Çünkü devletin, toplumun kendisi başaşağı çevrilmiş, ters duran dünyadır."*

> Toplumda tek dinin mevcudiyeti imkansız değilse de istisnadır. En azından aynı dinin farklı mezhepleri, tarikatları vardır. Yine de egemen bir din yahut mezhep vardır ve dinler yahut mezhepler arası çelişki ve uzlaşmazlıklarda devlet az ya da çok resmi dinden / resmi mezhepten yana tutum takınır.

Hegel'de dünya, bilincin üstünde durur; mutlak İdee esastır, dünya yalan, fani, gel-geçtir. Mutlak-Düşünce var olduğu için dünya vardır. *"Materyalizm, doğayı, tek gerçeklik olarak kabul ederken, gerçeklik, Hegel'in sisteminde mutlak Fikrin yabancılaşmasından, diyelim ki düşüncenin bir alçalmasından başka bir şey değildir; her durumda düşünme ve onun ürünü Fikir, burada önde gelen başat öğe, doğa ise, kısacası, ancak Fikrin alçakgönüllülüğü sayesinde var olan, ondan türemiş bir öğedir." (Engels)* Bu, Eflatun'dan beri idealist felsefenin temel tezidir: Doğa ve insan, düşüncenin türetimidir; ama tersi, yani düşüncenin doğanın türetmesi olduğu doğru değildir. Bir yaradılış, türeyiş teorisi olmadan var olmayacak olan din ve teoloji için de aynı şey geçerlidir: Varlıklar var olmadan evvel bir Akl-ı Külli vardı; varlığın tümünü o yarattı; ezeli ve ebedi olan O'dur; her şeye muktedir olan ve her şeyi yaradan O'dur. Bu bakış sadece idealist felsefenin ve teolojinin bakışı değil; devlet de öyle düşünüyor: Devlet, eğer kendisi bizzat tanrı değilse, ilahlık iddia etmiyorsa, en azından kendini göksel mutlak ruhun yeryüzündeki temsilcisi olarak sunuyor. Göklerin ulu kutsal ruhu yeryüzünde devlette cisimleşiyor. Böylelikle devlet ve toplum, kendilerinin maddi dünyanın, maddi yaşamın değil; manevi, tinsel dayanakların üzerinde durduğunu düşünüyor. O halde ayakları yukarıda, başı yerde kalıyor ve bu durumda her şeye tersten bakıyor. Başaşağı, tepesi üstü amuda kalkmış bir dünya!

Tepesi üstü amuda duran devlet, kendine atfettiği kutsiyete herkesin hürmetini ve itaatını sağlamak için, o kutsiyeti aldığını iddia ettiği daha üstün bir kudrete, akl-ı külliye tapınmayı uyruklarına ulvi bir vazife olarak veriyor. "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" diyen kullarına "umut fakirin ekmeği, ye Mammo ye" türünden teselli ve avuntu araçları sunmak üzere din ve imana başvuruyor. Din, hep teşvik ediliyor, hürmet görüyor, korunuyor.

Bu, tarih boyunca böyleydi; şimdi de böyledir. 'O' hep her yerde var oldu; sanatı, kültürü, dili, bilimi etkiledi; insan, ölüsünü "öte dünya"ya, 'O'nun açıkça var olduğu mavera ü aleme, "Hakk"a gönderdi; ilahın mutlak alemine eriştirdi. Gidenlerin bir kısmı "şehadete", tanrıya kavuşma, onunla buluşma, onun şahitliğini etmeye gittiler; erdiler. Yaşayanlar birbirlerini esenlerken 'O'nun selamını sundu, vedalaşırken birbirlerini 'O'na emanet etti, ısmarladılar. "Hu"nun, nam-ı diğer, "O"nun girmediği yer kalmadı.

İnsan küçülür, önemsizleşir, silikleşirken "O" büyür, yükselir. Tarihin ve yaşamın diplerine itilen, üstlerinde devasa medeniyetler yükseltilen kölelere kendilerini "O"na teslim etmeleri dayatılır. Bu, egemen sisteme, sömürü ve baskı düzenine teslim olmanın diğer adıdır. Pratikte devlete itaattır.

Devletin sıfatları, "O"nun da sıfatlarıdır; tersinden "O"nun sıfatları aslında devletin sıfatlarıdır: Adil, hakim, kadir, muktedir, cebbar vs. vs. Böyle olmayan bir devletin toplumu başaşağı çevirmesi, ayağa kalktığı yerde başını eğdirmesi nasıl mümkün olur? Sonuç: Öyle ya da böyle dünya başaşağı durdurulmalı, ters amuda kalkmalıdır. Bu, sağlanır; dünya gözleri, ayakları yukarıda, başı aşağıda, "Hu"nun; geri kalan her şey de dünyanın etrafında döner durur.

"Din işte bu dünyanın genel teorisidir, onun ansiklopedik özeti, popülist form içindeki mantığı,

tinsel şeref puanı, esrimesi, ahlaki onaylanım ve kabul töreni, kutsayıcı tamlaması, genel teselli ve maazeret sebebidir. O, insan tözü (yaratığı) gerçek bir gerçekliğe sahip olmadığı için, insan tözünün fantastik gerçekleşmesidir. Bu yüzden dine karşı mücadele, dolaylı olarak tinsel aroması din olan dünyaya karşı mücadeledir."

Altı üstüne gelmiş dünyanın, yani tersine dönmüş insanın, devletin ve toplumun genel teorisi din oluyor. Böylesi bir dünyayı ancak din çekilebilir, katlanabilir kılıyor, anlamlandırıyor. İnsan, din aracılığıyla tersine dönmüş dünyayı aklayabiliyor, kabullenebiliyor, kutsayabiliyor, mazur görebiliyor. İnsan uknumu (hipostaz, yaratık, töz) altı üstüne dönmüş dünyada gerçek bir varlık olmaktan, gerçek bir gerçekliğe sahip olmaktan çıkıp, ilahi tecellinin bir ifadesi haline geldiği için, bu uknumun fantastik gerçekleşmesini sağlamak dine düşüyor. Din, insansal öz gerçek bir gerçekliğe sahip olmadığı için, insansal özün doğaüstü gerçekleşmesini temsil ediyor.

Tinsel ıtırı, manevi rayihası din olan tersine dönmüş dünyayı doğrulttuğunuz zaman ortaya somut, gerçek dünya çıkıyor. Bu, kalpsiz, merhametsiz, büyük kitleleri sefalet içinde boğan ve baskı altında ezen zalim bir dünyadır.

"Dini sefalet, gerçek sefaletin tezahürlerinden biridir ve gerçek sefalete karşı bir protesto ifadesidir. Din, ruhsuz koşulların ruhu, çaresiz mazlum kulların ahı ve kalpsiz bir dünyanın kalbidir. O, halkın afyonudur."

Din, toplumsal sefaletin bir dışavurumu, ürünü, yansıması. Ama yalnızca bu değil; o aynı zamanda bu sefalete karşı bir homurdanma ve hoşnutsuzluk ifadesi, bir sızlanma, söylenme, protesto anlamına geliyor. Maneviyatın, ruhun, merhametin olmadığı zalim bir dünyadaki mazlumların, ezilen kitlelerin, çaresiz kulların feryadı, ahı, iniltisi, yakınması oluyor; kalpsiz bir dünyanın kalbini oluşturuyor. Acılar içindeki kalabalıkların müsekkini oluyor.

Bilinir: Modern zamanların tıbbında kullanılan morfin gibi uyuşturucular bulunmadan önce tıpta doğal uyuşturucular kullanılırdı. Ameliyat edilecek ya da çok acı çeken hastalara afyon gibi dindirici maddeler verilir, çektikleri ya da çekecekleri acılar hafifletilirdi. Bu, Marx'ın zamanında da böyleydi. Marx'ın sözünü ettiği afyon işte bu afyondur; acılar içinde derin ızdırap çeken halkın acılarını dindiren, bu acıları çekilebilir, katlanılabilir kılan bir acı dindirici, yatıştırıcı, ağrı kesici.

Yeryüzü, *Eski Ahid*'e göre bir acı çekme diyarı, ağlama vadisidir. Marx'a göre din işte bu dünyanın, ağlayış vadisinin başında parlayan ışıktan taçtır; aynen Hıristiyan azizlerininin tasvirlerinde onların başlarını çevreleyen nur halesi gibi... Bu tacı koparıp aldığınız zaman, dünyanın gerçeğiyle dolaysız yüzleşirsiniz.

Bu, dine hakaret midir, yoksa onun önemli bir özelliğine işaret etmek midir? Bizce ikincisi doğrudur. Marx, dinin acı kesici, teselli edici, avutucu, sakinleştirici yönüne işaret ediyor. Ama din, tamamen bundan ibaret değil; din, bu tanımlamaya sığmaz ve zaten Marx'ın dini afyon tanımının içine sığdırmak gibi bir düşüncesi de yok. O, dini ağrı kesici bir maddeye (afyona) benzetirken, bu ağrı kesiciye değil, ağrının kendisine, ağrının kaynağına duyduğu sitemi ifade ediyor; kalpsiz, merhametsiz dünyayı eleştiriyor. Dinin bu nitelikteki bir dünyayı değiştirme yerine onu katlanabilir kılmasını ise illüzyonist bir mutluluk olarak nitelendiriyor; bu sahte, aldatıcı mutluluğu kaldırmanın gerçek mutluluğu getirmek için gerekli olduğunu söylüyor:

"Halkın yanılsamalı mutluluğu olan dinin ilga edilmesi, halkın gerçek mutluluğunun talep edilmesidir. Onun, durumu üzerine yanılsamalarından vazgeçmesini talep etme, yanılsamalara gereksinmesi olan bir durumdan vazgeçmeyi talep etmedir. O halde henüz rüşeym halinde olan dinin eleştirisi ışık halesi din olan yakarı vadisinin eleştirisidir."

(Jammertal: Ağlama vadisi, feryat figan vadisi, yalan dünya, dünya, yeryüzü... Tevrat Mezmurlar 84/6: "Ağlayış Vadisi". Buna göre dünya bir çile mekanıdır, ağlama, acı çekme diyarıdır. Gerçek mutluluk bu dünyada değildir.)

Yeryüzü *Eski Ahid*'e göre bir acı çekme diyarı, ağlama vadisidir. Marx'a göre din işte bu yalan dünyanın, ağlayış vadisinin başında parlayan ışıktan taçtır; aynen Hıristiyan azizlerininin tasvirlerinde onların başlarını çevreleyen nur halesi gibi... Bu tacı koparıp aldığınız zaman, dünyanın gerçeğiyle dolaysız yüzleşirsiniz; halkın aldatıcı mutluluğunu ortadan kaldırırsanız, onun gerçek mutluluğuna giden yolu açarsınız; halkın kendi durumu hakkında kendi kendini kandırmaktan kurtulmasını sağlarsanız; yalanlara, aldatmalara, yanılsamalara gereksinmesi olan durumdan kurtulmanın yolunu açarsınız. Ama bu konuda katedilecek yolun henüz başında olduğumuzu söyler Marx. Dinin eleştirisi henüz rüşeym halindedir, der. Tohum halinde olduğunu söylediği eleştiri sadece din bakımından değil, dinin kutsadığı Ağlama Vadisi (İslami dilde çile mağarası), 'yalan dünya' açısından da aynı şey geçerlidir: Kurulu dünyanın esaslı bir eleştirisi için Marx ve çağdaşı öteki muhalifler, onun bu yazıyı yazdığı tarihte, henüz işin başlangıcındaydılar. Dinin eleştirisine girişmekle, Almanya'daki mutlakiyetçi düzenin ve onun altında gelişen kapitalist ilişkilerin kapsamlı eleştirisine ilk adımlarını atıyorlardı.

"Eleştiri, insan hayali olmayan, umut kırıcı zincirleri taşımasın, aksine bu zincirleri koparıp atsın ve canlı çiçekleri devşirsin diye zincir üzerindeki imgesel çiçekleri koparmıştır. Dinin eleştirisi insanı, onun düşünmesi, eylemde bulunması, kendi gerçekliğini adeta sarsılmış, izana gelmiş bir insan gibi biçimlendirmesi, bu suretle kendi özyörüngesinde ve kendi gerçek güneşinin etrafında devinmesi için sarsıyor. Din, insan kendi özyörüngesinde devinmedikçe insanın etrafında devinen aldatıcı illüzyonist bir güneştir sadece."

İnsanlar üzerlerinde ağır zincir-

www.sosyalizmyolu.org

ler taşıyorlar; bu zincirler imgesel değil, gerçekler ve umut kırıcıdırlar. Öte yandan bu zincirlerin her yanını imgesel çiçekler örtüyorlar. Marx'ın Almanya açısından tamamlandığını söylediği "din-dışı eleştiri" sadece insanın kulluk/kölelik zincirleri üzerindeki imgesel çiçekleri koparmıştır; amaç onun canlı çiçekler devşirebilmesidir. Alman haricilerinin din eleştirisi Alman insanını düşünmesi ve eylemde bulunması için harekete geçirmektedir; onu sarsmakta, kendi gerçekliğine döndürmekte, kendine getirmektedir, ayıltmakta, uyandırmaktadır. Böylece insan kendi özyörüngesinde, kendi gerçek güneşinin çevresinde devinmeye başlamaktadır.

Buradan şu sonuç çıkıyor: *"O halde tarihin ödevi, gerçeğin Ötedünya'sı yitirildikten sonra, yerine Budünya'nın gerçeğini yerleştirmektir. İnsanın kendi özüne yabancılaşmasının kutsal görüntülerinin maskeleri sıyırıldıktan sonra kutsal - olmayan görüntüleri içindeki kendine yabancılaşmasının maskesini sıyırmak da her şeyden önce kendisi tarihin buyruğunda olan felsefenin ödevidir. Böylece gökyüzünün eleştirisi yeryüzünün eleştirisine dönüşüyor, dinin eleştirisi hukukun eleştirisine, ilahiyatın eleştirisi de siyasetin eleştirisine."*

"Ötedünya gerçeği"nden kurtulduktan sonra Budünya'ya dönen insanın önünde Budünya'nın gerçeğini kavrama sorunu bulunuyor. Marx bu görevi tarih bilimine havale ediyor. Din-dışı eleştirinin "insanın kendi özüne yabancılaşmasının kutsal görüntülerinin maskelerini" sıyırmasından sonra geriye bu yabancılaşmanın "kutsal-olmayan görüntüleri"nin kaldığını ve bunları sıyırıp atmanın da "her şeyden önce kendisi tarihin buyruğunda olan felsefenin" görevi olduğunu belirtiyor. Çünkü ancak bu şekilde "gökyüzünün eleştirisi yeryüzünün eleştirisine, dinin eleştirisi hukukun eleştirisine, ilahiyatın eleştirisi de siyasetin eleştirisine dönüşür".

Marx'ın ele aldığımız yazısının geri kalan bölümü şöyle: *"İzleyen açıklama -bu çalışmaya ek makale şimdilik orijinal çalışmaya değinmiyor; aksine, sadece bir kopyaya, tamamen Almanya'yla olan ilgisinden ötürü, Alman devlet ve hukuk felsefesine değiniyor."* Bu yüzden metnin incelenmesine, konumuzdan uzaklaşacağımız için, burada son veriyoruz.

Dipnotlar:

*Strauss ve eseri hakkında şu bilgiler veriliyor:
"Strauss, David - Friedrich (1808 - 1874) Alman tanrıbilimcisi ve edebiyatçısı. İsa'nın Yaşamı (1835) adındaki yapıtında kilisenin doğmalarının Hıristiyan topluluklarının bilinçsiz ürünü olduklarını gösterdi."
"Strauss, bu kitapta, İsa'yı bir tanrı olarak değil, ama büyük bir tarihsel kişilik olarak sunar. İncil'in anlatılarını Hıristiyan toplulukları içinde hemen hemen bilinçsiz bir biçimde ortaya çıkan mitler olarak alır. Bruno Bauer, Strauss eleştirisinde onu, mitlerin yaratılmasında bilincin rolünü tanımamazlıktan gelmekle suçlar."
(Engels, a.g.e., kitabın sonunda yer alan ADLAR DİZİNİ ve AÇIKLAYICI NOTLAR bölümleri.)

**Engels'in söz konusu eserinin sonunda, ADLAR DİZİNİ'nde Bruno Bauer ve Max Stirner hakkında şu bilgiler yer alıyor:
"Bauer, B. (1809 - 1882). Filozof ve din konusunda eleştirmen. Önce Hegelci okulun sağ kanadına katılmıştır. 1839'da Bonn'a profesör atanmıştır, sonra, sol Hegelciliğe doğru kaymış ve kısa zamanda sol Hegelcilerin başı olarak tanınmıştır. Sinoptiklerin İncil Tarihinin Eleştirisi (1841) *adlı yapıtında Strauss'un* İsa'nın Yaşamı *adındaki yapıtında savunduğu, Hıristiyan mitlerinin ilkel komünal toplulukların bilinçsiz eylemlerinin ürünü oldukları tezini çürütmeye çalışmıştır. Bruno Bauer, tam tersine, mitlerin ilk dört havarinin (evangalistlerin) kişisel türetimleri olduklarını savunur."*
Stirner'e gelince: *"Genç Hegelciler grubunun bir üyesi olan Max Stirner (1806 - 1856); anarşizmin bir teorisyeni olacaktır.* Biricik ve Özelliği (1845) *adlı yapıtında, dinle ve insanseverlikle savaştı ve bireyin kendi özel çıkarından başka bir dürtüsü olmamak gerektiğini savundu."*
Bu yazarlardan Bruno Bauer'i Marx ve Engels *Kutsal Aile* adlı yapıtlarında, Stirner'i ise *Alman İdeolojisi*(1845) adlı yapıtlarında kıyasıya eleştirmişlerdir.

***Çeviri hatası: Orijinal metinde "dine karşı olgucu savaşım" diye bir ifade geçmiyor, "ihres Kampfs gegen die positive Religion" sözleri yer alıyor. Doğru çeviri: *"olgusal (pozitif, müspet) dine karşı savaşımlarının pratik zorunlulukları yüzünden"* şeklinde olmalıdır.

****Burada geçen "içtenlikle" kelimesi hem anlatımın mantığına uymuyor, hem de orijinal Almanca metinde yer almıyor. Orijinal metinde *ohne Umschweife* yani *dolambaçsız, doğrudan, lafı dolaştırmadan* sözleri yer alıyor; bir çeviri ya da dizgi hatası söz konusu.

www.aynakitap.org

Hurşit Kaşıkkırmaz

Rejimin hedefi ve muhalefet

Ulusal ve uluslararası siyasal ve ekonomik durum Türkiye gibi ülkelerin çeşitli problemlerinin çözümünü kaçınılmaz kılıyor. Etkin uluslararası güçler, olabilecek çözümün kendilerinin istediği gibi olması gerektiğini vurgulamaktan da geri durmuyorlar. Bu sebepten dolayı ABD, AB ve Türkiye'nin büyük sermayedarları kendi çıkarları için Türk devletini ve hükümetini sıkıştırıyorlar. Onlar, kendi pazarları, Ortadoğu ve Avrasya üzerindeki egemenlik hesapları için, Türkiye'nin yaklaşık 90 yılda şekillenmiş halinin değişmesi gerektiğini şu veya bu şekilde dile getirmekten çekinmiyorlar. Bu değişim için özellikle son 10 yıldır büyük sermaye (dışarıda ABD ve AB, içeride ise TÜSİAD) önemli dönemlerde açıklamalar yaparak siyaset erkine çağrıda bulundular, bulunmaya devam ediyorlar.

Türkiye'deki kapitalist rejimin patronu konumunda olan Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), 12 Eylül 2010'da yapılan anayasa değişikliği referandumunda aslında "yetmez ama evet" tavrını desteklemiş, 13 Eylül günü ise bakın nasıl bir açıklama yapmıştı:

"TÜSİAD referandum sonucundan bağımsız olarak, Türkiye'nin yeni bir anayasaya olan ihtiyacının canlı kalacağını pek çok kez dile getirmiştir. Nitekim hem referandum süreci hem de referandum sonucu, toplumun ekseriyetinin, siyasi partileri ve sivil toplum örgütlerini de içine alacak şekilde 1982 Anayasası'nı tümüyle değiştirecek yeni bir anayasanın oluşturulması konusundaki ortak beklentisini teyit etmiştir. Bu asgari müşterek yeni anayasa çalışmaları için umut vericidir.

Türkiye'nin yeni anayasaya giden yolda toplumu bölen sorunlarını çözmek için karşılıklı anlayış, empati, diyalog ve yapıcılığa ihtiyacı vardır. Tarihi bağlamda demokratikleşme süreci 3 ana mesele ile sürekli karşı karşıya kalmıştır. Katılımcı ve uzlaşmacı bir süreçle hazırlanacak 21. Yüzyıl'a yakışır yeni anayasa, yukarıda belirtilen ana özellikleri taşımasının yanında, Türkiye'nin "3 bölenini" "3 birleştiren" haline getirmeye de hizmet etmelidir.

Bölenlerden ilki din ve vicdan özgürlüğüdür; devlet tüm din ve mezheplere tam anlamıyla eşit mesafede duracak mıdır?
İkinci bölen kimlikler meselesidir. Hepimiz, Türk, Kürt veya herhangi bir etnik köken tanımlamasının ötesinde "eşit vatandaş" olma noktasında anlaşacak mıyız?
Üçüncü bölen ise kuvvetler, yani yasama, yürütme ve yargı erklerinin ayrılığı ve hiçbir vesayet altında olmadan etkili çalışabilmeleridir. Yasama, yürütme ve yargının aralarındaki ilişkilerde doğru kontrol/denge mekanizmalarının nasıl oluşturulacağı, yargının tarafsızlık ve bağımsızlığının nasıl korunacağı, vatandaşın hür iradesinin siyasi partilerde ve Meclis'te en yüksek şekilde nasıl temsil edileceği konusunda anlaşacak mıyız?

Yeni anayasanın bir ana ekseninde bu üç böleni, üç birleştiriciye çevirmesi beklenir. Bu çerçevede yeni ve yenilikçi anayasanın;
- Bireyi merkeze alması,
- Kimlik taleplerine, "ortak değerlerde birleştiren eşit vatandaş" anlayışı çerçevesinde yanıtlar vermesi,
- Din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin sorunları çözmesi,
- Çoğulcu ve katılımcı demokratik temsili parlamenter rejime, tüm kurum ve kurallarıyla işlerlik kazandırılması,
- Her türlü vesayetten arındırılmış nitelikteki kontrol-denge mekanizmalarını kurması beklenir.

Mevcut kutuplaşma ortamı yerini, siyasi partilerin ve toplumun her kesiminin, yeni anayasa üzerine özgürce tartışabileceği bir ortama terk etmelidir. Referandum sürecinde benimsenen siyasi üslup ve tutum sürdürülebilir nitelikte değildir ve elde edilen yeni anayasaya yönelik asgari müşterekin hayata geçirilmesinde engel teşkil etme potansiyeline sahiptir.

Bu süreçte de temel sorumluluk siyasi partilerde ve sivil toplum örgütlerindedir. Bu çerçevede, 2011 genel seçim döneminin ana temasını, geleneksel seçim programlarının yanında, yeni anayasanın yapımı ve içeriği konusundaki görüşler oluşturmalıdır."

TÜSİAD'ın bu açıklaması dikkatli bir şekilde okunduğunda, siya-

www.sosyalistmezopotamya.org

si erke ve topluma verilen mesajın açık ve net olduğu görülmektedir. Türkiye'de birçok konuda değişikliğin olacağı açıktır. Bu anlamda devrimciler, komünistler ve toplumsal meselelere kafa yoran aydınlar, birkaç ili, bölgeyi veya konuyu temel kıstas alarak ülke gerçekliğini sağlıklı bir şekilde tahlil ve tespit edemezler. Burada önemli olan, ülke merkezi otoritesinin yaptığı veya yapmaya çalıştığı değişikliklerin bütün ülkeyi etkilediği veya etkilemeye yol açacağıdır. Türkiye son 10 yıldır bir dönüşüm momentini yaşıyor. Yani Türkiye artık 1970'lerin, 80'lerin, 90'ların Türkiyesi değildir. Bu değişim ve dönüşümün birçok nedeni var. Bunları sıralamaya çalışalım:

1- En önemli konu ekonomidir, ekonomideki gelişmelerdir. Evet, bundan 20 yıl önce de Türkiye kapitalistti. Fakat o dönemdeki kapitalizm ülkede bir sanayi toplumu yaratmaktan uzaktı. Çünkü o dönemlerde kapitalizm daha çok tarıma dayalı bir durumda idi. Sanayi vardı ama şimdiki gibi gelişkin değildi. Özellikle son 10-15 yıldır uluslararası sermayenin, yani emperyalistlerin, gelişmiş kapitalist ülkelerden ağır ve kirli sanayiyi gelişmekte olan ülkelere taşımasıyla birlikte Türkiye gibi ülkelerde birçok şey değişti veya değişmek zorunda kaldı. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, kendi memleketlerine ihraç edilen bu sanayi ve sermayeyi sağlıklı bir şekilde işletmek için zorunlu olarak siyasette ve sosyal yaşamın diğer birçok alanında değişiklik yapma gereğini duydular/duyuyorlar. Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde bulunan yaklaşık 20 ülke kendi durumlarına göre kapitalist anlamda reformlar yaptılar, yapmaya devam ediyorlar. Bu konuda denilebilir ki Türkiye geç kaldı. Türkiye'nin geç kalmasının çeşitli nedenleri var.

2- Gelinen aşamada Türkiye rejimi öyle eski yöntem ve tarzlarla alaşağı edilecek veya sarsılacak bir durumda değildir. Bunu niçin belirtiyorum? Türkiye devrimci hareketinin önemli bir kesimi Türkiye'deki bu değişim ve dönüşümü görmüyor veya görmek istemiyor. Neden böyle davrandığını anlayabilmiş değilim. Türkiye veya Kürdistan'da çeşitli kalkışmalar veya grevler olduğu zaman sanki devrim oluyormuş gibi bir havaya kapılmaları, onların somut durumdan ne kadar kopuk bir konumda olduklarını gösteriyor.

Son yıllarda emperyalistler ve Türkiye burjuvazisinin destekleyerek bilinçli bir şekilde iktidara getirdikleri AKP'nin bu yeni misyon ve rolü layıkıyla oynadığı görülmektedir. Burada asıl hedeflenen, Müslüman ülkelerde İslami motifli partilerin ve iktidarların da parlamenter burjuva rejimlere sahip olabilecekleri anlayışıdır.

Evet, Türkiye'nin kapitalizm çerçevesinde çeşitli sorunları var: Kürt sorunu, Alevi sorunu, asker sorunu, türban sorunu, YÖK sorunu, seçim barajı vb. Bu problemlerin hepsinin şu veya bu şekilde reform yoluyla çözüleceğinin, geçiştirileceğinin işaretleri zaten burjuvazi tarafından veriliyor. Ve bu konularda çeşitli adımlar atıldı/atılıyor. Ama ne yazık ki devrimci hareketin büyük çoğunluğu hala 1970'lerin, 1980'lerin program ve stratejilerine sahip olduğu için, onlara aykırı hareket etmeme adına, şimdiki somut duruma ters düşüyor.

Örneğin; son yıllarda gündeme gelen, a) Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler kategorisinde bulunması, b) dünyanın en zengin 20 (G20) ülkesine dahil edilmesi ve zenginlik bakımından 16'ncı sırada olması, c) içeride süren savaşa rağmen komşularıyla karşılıklı vizeleri kaldırması, d) hem batıyla ve hem de doğuda Rusya, Çin vb. ülkelerle stratejik işbirliğine sahip olması, e) Türkiye için tabu ve kırmızı çizgi olan Kürt sorunu, Kıbrıs sorunu, Ermeni sorunu gibi meselelerin parlamento ve kamuoyunda tartışılıyor olması... Bir bütün olarak bunların gündeme gelmesi rejimin zayıfladığının değil, tam tersine güçlendiğinin işaretleridir.

3- Türkiye'nin böyle güçlenmesi ve zenginleşmesi, onun sosyal bir devlet olacağı anlamına gelmiyor. Öncelikle şunu belirtmekte yarar var: Kapitalistlerin mantalitelerinde "sosyal devlet" diye bir anlayış yoktur. Daha önceleri dünyada ve özellikle Avrupa'da oluşan 'sosyal devlet'ler, o günün koşullarında mecburiyetten bu konumu seçtiler. Şimdi o koşulların ortadan kalkmasıyla birlikte, o bölge ve kıtalarda 'sosyal devletler' budanarak bitirilmeye çalışılıyor. Yani artık Doğu Bloku yok, güçlü işçi sınıfı hareketi yok; hal böyle olunca da burjuvazi istediği gibi hakları bir bir kırpıyor. Bu anlamda "Türkiye güçleniyor, zenginleşiyor, o zaman sosyal hakların olması ve artması gerekir" şeklindeki bir düşünce bizi yanılgıya görürür. Bu durum tamamen iç ve dış koşullara ve verilecek olan mücadeleye bağlıdır. Diğer taraftan sosyal haklar konusunda hiçbir şey yokmuş veya olmadı şeklinde düşünmek veya meseleye öyle yaklaşmak da bizi yanılgıya götürür. Bizim istediğimiz gibi olmasa da, eskiye nazaran küçük çaplı haklar gündeme gelmektedir. Örneğin; son yıllarda milli gelirden kişi başına düşen rakam yaklaşık 10 bin dolar olarak belirtiliyor. Bu durum Türkiye gibi bir ülke için büyük bir gelişmedir.

4- Türkiye kendi bölgesinde güçlü ülke olma anlamında ilerliyor. Bu konuda ulusal ve uluslararası sermayenin desteğini alıyor. Öyle ki; Ortadoğu'da ekonomik, askeri rejim, vizyon ve imaj bakımından güçlenen Türkiye, Asya ve Avrupa arasında coğrafi olarak köprü rolüne sahipken, aynı zamanda siyasi ve ekonomik olarak da bu role sahip oluyor. Türkiye'nin İslam alemi içerisinde en eski ve tecrübeli parlamenter sisteme sahip olması da, onun bu konudaki anlam ve önemini arttırmaktadır. Bundan dolayı Ortadoğu'daki ve dünyadaki kimi Müslüman ülkeler için model rol görevi üstlenmektedir. Son yıllarda emperyalistler ve Türkiye burjuvazisinin destekleyerek bilinçli bir şekilde iktidara getirdikleri AKP'nin bu yeni misyon ve rolü layıkıyla oynadığı görülmektedir. Burada asıl hedeflenen, Müslüman ülkelerde İslami motifli partilerin ve iktidarların da parlamenter burjuva rejimlere sahip olabilecekleri anlayışıdır. İslami kültür ve değerlere

www.arsivakurtuluş.org

yakın bir partinin öncülüğünde pekiştirilmeye çalışılan parlamenter rejim veya döneme göre yeni bir yapılanmaya giden Türkiye'de, kimi konularda (kültürel ve İslami değerlerde) bir adım geri atılırken, bazı meselelerde de eskisine oranla ileri ama güdük/yetersiz gelişmelerin olduğu da görülmektedir. Ve bu sürecin ilerletileceğinin işaretleri verilmektedir.

5- Türkiye'de gündemi en çok meşgul eden ve kıran kırana tartışmalara neden olan mesele devlette, derin devlette ve bürokraside yapılan ve yapılacak olan değişikliklerdir. Türkiye için bu yeni dönemde değişim ve dönüşüm derken, bunun sadece ekonomi ve politikada olduğunu veya olacağını söylemek yetersiz olur. Bu yenilenme aynı zamanda devletin bütün kademelerinde etkisini göstermektedir. Yaklaşık 90 yıllık TC Devleti ve bürokrasisi, bu yeni duruma göre yeniden yapılanıyor. Yani o eski katı Kemalist, ırkçı ve şöven Türk Devleti ve bürokrasisinin yerine, İslami motifli yeni bir yapılanma gündeme geliyor. Devlette ve derin devlette bir el değişimi, bir kadro değişimi söz konusudur. Burjuva cephede asıl kavga bunun için yaşanıyor. Özellikle Ergenekon davası bu çekişmeden kaynaklıdır. Ulusal ve uluslararası sermaye ve burjuvazinin desteklediği AKP ve AKP anlayışı hakim hale geliyor. Ulusal ve uluslararası burjuvazinin Türkiye'ye biçtiği rol AKP tarafından hayata geçiriliyor. Bu durumun sancılı olacağı bir gerçektir. Çünkü on yılların yapılanması tasfiye ediliyor. Tasfiye edilen kesim direnecektir. Ama bu direnme uzun sürmeyecektir. Çünkü Türkiye'nin yeni statüsü bunu gerektiriyor. Bu anlamda o kesim de kısa vadede bu durumu anlayacak ve bundan ötürü 'milli çıkarlar' için kaderlerine razı olacaklardır. Ancak anlaşılan, bu konuda burjuva güçler halen kendi aralarında bir konsensüs sağlayamadılar. Son olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda güçlerin üçe bölünmesi (AKP cephesi, asker ve ana muhalefet CHP) ve her birinin ayrı ayrı kutlama yapması, bu güçler arasında çekişmenin sürdüğünü göstermektedir.

Ulusal ve uluslararası sermayenin dayatması sonucu, içeride kangrenleşen ve bir an önce çözülmesi gereken Kürt sorunu, Alevi sorunu, askerin durumu, türban sorunu, YÖK, Kıbrıs meselesi, Ermeni sorunu, Rum ve diğer azınlıkların sorunları vb. meseleler için kimi yetersiz girişimler yapıldı. Fakat bunlar sadece tartışıldı. Bu konularda anayasal bir düzenlemeye gidilemedi. Bu tartışmalarla yaklaşık 90 yıllık kırmızı çizgilerin tartışılabilir ve nihayetinde aşılabilir olduğu ve bunun için kamuoyunun bu duruma alıştırılması gerektiğinden hareketle birçok tabunun yıkılacağının işaretleri verildi/veriliyor. Türkiye 21.yy'da dünyada ve Ortadoğu'da oynayacağı rol için bu sorunları sadece tartışmakla yetinmeyecektir. Aynı zamanda bu sorunlarda anayasal olarak düzenlemelere, değişikliklere gidecektir. Zaten şimdiden genel olarak bir düzenleme ve değişikliğe gidilerek anayasanın değiştirileceği belirtiliyor. Türkiye'nin şu anda yaşadığı ve yaşayacağı bu süreç, 1970'lerde Güney Avrupa ve 1990'lar ile 2000'li yılların başlarında Latin Amerika ülkelerinin yaşadıkları döneme benzemektedir. Bilindiği gibi 1970'lerde Güney Avrupa ülkeleri genel bir demokratikleşme süreci geçirdiler. 1990'lı ve 2000'li yılların başlarına kadar Latin Amerika ülkeleri genel olarak bir değişim ve dönüşümü gerçekleştirdiler. Bunlar ile Türkiye arasındaki fark, bu ülkelerde değişim-dönüşüm için muhalefet ve özellikle sol, motor güç rolünü oynuyordu. Fakat istisnai olarak kimi ülkelerde merkez sağ da bu değişime katılarak öncülük etmiştir. Bu ülkelerde muhalefet ittifak yaparak ciddi bir baskı unsuru haline gelmiştir. Ve değişime öncülük yapmıştır.

Bugünün Türkiye'sinde şu andaki sorunlara baktığımızda, bu sorunların çözülmesini isteyen küçümsenmeyecek bir muhalefet vardır. Burada sorun, her kesimden muhalif olan grup, çevre ve partilerin asgari müşterek talepler için bir birliktelik oluşturamamalarıdır. Yani Türkiye'deki muhalefet dağınıktır. Bu dağınıklık rejimin işini kolaylaştırıyor. Onun istediği gibi hareket etmesine olanak sağlıyor. Türkiye'de büyük bir ihtimalle seçimlerden sonra anayasa değişikliği gündeme gelecektir. Bu değişikliğin rejim ve iktidardaki parti tarafından yapılacak olması, öyle görünüyor ki muhalefete 'bekle gör' tavrını yakıştırmaya itecektir. Oysa şu bilinmelidir: Alttan üste doğru ciddi bir baskı olmadığı sürece, üst kendi isteğine göre bir düzenlemeye gidecektir. Ve bu durum işçi-emekçi, Kürt, Alevi, devrimci, komünist, öğrenci ve diğerlerinin taleplerini karşılayan bir düzenleme olmayacaktır. Çünkü bu güçler denge bakımından rejimi zorlayan bir konumda değiller. Bu anlamda Türkiye'de eğer muhalefet kendisinin dikkate alınmasını istiyorsa bir an önce bir ittifak cephesi oluşturmalıdır. Bu ittifak cephesi her alanda "daha çok demokrasi" şiarıyla demokrasi güçlerini hareketa geçirmelidir.

Türkiye'de her ne kadar ulusal ve uluslararası burjuvazinin talepleriyle 1982 Anayasası'nın büyük oranda değiştirilmesi isteniyorsa da, bu durum tarihsel ve toplumsal olarak ülkede kısmi bir ilerlemeyi gündeme getirecektir. Bu söylediğimden ülkenin bütün yakıcı sorunları bitecektir anlamı çıkarılmamalıdır. Ama bu koşullarda bir iyileştirmenin yapılacağının işaretleri şimdiden veriliyor. Bundan dolayı muhalefet daha çok demokrasi için alttan üste doğru baskı yapmalıdır. Burada kimi muhalif çevreler ciddi bir yanılgıya sahipler. Özellikle Kürtler ve Aleviler bugün veya ileriki süreçlerde rejimin veya iktidar partisinin kendilerini dikkate alarak masaya oturacağını, müzakere edeceklerini bekliyorlar, umuyorlar. Oysa TC, kendi tarihinde hiçbir ciddi muhalif güç ve hareketle masaya oturmamıştır. Devlette böyle bir anlayış yoktur. Eğer olursa iyi olur, ama bu koşullarda devletin bu kesimlerle masaya oturması pek beklenmiyor. Çünkü rejim, muhalefet tarafından dara sokulmuş değildir. Yukarıda belirttiğimiz nedenlerden dolayı devlet, bu yeni rolü için bu düzenleme ve değişiklikleri yapmaya yönelirken kimi çevrelere göz kırpıyor, o kadar... Evet, devletin hedefinde anayasa değişikliği vardır. Ve bu anayasa değişikliğiyle bu sorunları kendince gidereceğinin hesabını yapıyor. Bu bilinmelidir.

TEMEL DEMİRER

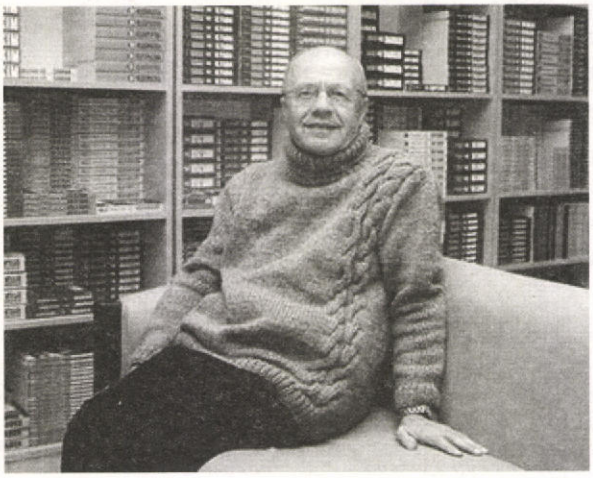

Bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü = İSMAİL BEŞİKÇİ*

"Bilgelik doğaya kulak vererek hakikâti söylemek ve doğru olanı yapmaktır."[1]

Bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü konusunda mı konuşacağız; o hâlde ilk yapılması gereken, bunların İsmail Beşikçi Hoca ile özdeş olduğunu "ama"sız, "fakat"sız kabul etmektir…

Franz Kafka'nın, "Dünyayla arandaki savaşımda, dünyadan yana ol,"[2] sözlerini düşünce ve davranışlarında bire bir yansıtan Sarı Hoca'mız.

Tıpkı İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki 28 Temmuz 2010 tarihli duruşmasının çıkışındaki konuşmamda, *"İsmail Beşikçi, insan gibi insanın ne demek olduğunu hepimize öğretir; İsmail Beşikçi, insan vicdanının ne demek olduğunu hepimize öğretir; İsmail Beşikçi, dik durmanın ne demek olduğunu hepimize öğretir... İsmail Beşikçi dik durduğu için, bir bilim insanı olduğu için, Kürt gerçeğini dillendirdiği için yargılanıyor,"*[3] vurgumda altını çizdiğim gibi…

"Bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü" denildi mi, Beşikçi Hoca'dan söz etmenin, anlamlı olduğu kadar hayallerin/ideallerin çalındığı/pazarlandığı post-modern zamanlarda "olmazsa olmaz" olduğunu düşünüyorum.

"O da neden" mi?

Gayet basit! George Orwell ile Aldous Huxley'in "distopyaları"nın bir tür bulamacının "gerçek"leştiği koordinatlardan geçiyoruz da ondan…

Bilinir: George Orwell'in '1984' başlıklı yapıtı tiranik bir düzenin, topluma boyun eğdirme öngörü ve uyarısıdır. Merkezi/tekçi bir iktidarın propaganda ve baskıyla kontrolü altına aldığı yığınlar ekranlardan gözetlenir, dinlenir. Teknoloji, savaş sanayisi ve insanların beyin yıkama yoluyla köleleştirilmesine hizmet ederken; farklı/aykırı düşüncelere hak tanınmaz. Tüm duyguları yok etmek için insan belleği yeniden programlanmaktadır. Kitaplar yasaktır. Tarih sürekli olarak değiştirilir, gerçekler gizlenir. Karşı çıkmaya kalkışan ise hemen "bertaraf" edilir…

Aldous Huxley de, 1931'de kaleme aldığı 'Cesur Yeni Dünya'da XXVI. yüzyılda, kuluçka tekniğiyle üretilen ve toplum yapısını değiştirmek üzere şartlandırma merkezlerinde eğitilen insanların dünyası anlatılır. Mandarin sınıfından ayak işçilerine herkesin kendi rolüne razı, mutlu yaşadığı bu toplulukta düzen birçok değerin yok edilmesiyle sağlanmıştır. Kültürel çeşitlilik, sanat, edebiyat, felsefe, aile ve din kurumları bitmiştir. Fordist çalışma düzeni hâkimdir ve sınırsız seks ve eğlence serbesttir. Bunalanlara renkli rüyalara yol açan bir uyuşturucu verilir. Kitaplar yasak değildir, çünkü duyarlılıkları törpülenmiş, bencilleşmiş insanlar artık kitap okuma arzusu duymazlar. Dev ekranlar yoğun bilgi bombardımanıyla her şeyi gösterir, ancak içerik kaybolmuştur.

Huxley, kültürün baskıyla yok edilmesi yerine, daha kolay bir biçimde, duygu sömürüsüne açık boş şeylerle yozlaştırılmasını anlatır. Gerçeğin, gizlenerek değil, göre göre körleşme ve umursamazlıkla kaybolacağını vurgular.

'1984', insanların acı çektirilerek yönetildiği, 'Cesur Yeni Dünya' ise ölçüsüz hazzın kucağına atılarak denetlendikleri totalitarizmlere gönderme yaparlar; Orwell, tiranlığın kaba, korkunç yüzünü sergilerken; Huxley de, sarsıcı bir ironiyle insan(lar)ı asıl, hoşlanarak, seve seve teslim olunanların yıkacağının altını çizer.

Post-modern zamanlarda bu tür distopik kehanetlerin gerçekleştiğini görmemek, mümkün mü? Örneğin Amerikalı toplumbilimcilere göre, "İnternetsiz aşk zor başlıyor", hatta imkânsızlaşıyor!

İnsansızlaştırılan sanal aşklardan, distopik kehanetlere uzanan post-modern vazgeçiş labirentinde şimdi Sarı Hoca gerçeğinden hareketle; Tahir ile Zühre'yi, Ferhat ile Şirin'i, Leyla ile Mecnun'u, Kerem

www.arsivakurd.org

ile Aslı'yı, Yusuf ile Züleyha'yı, Arzu ile Kamber'i, Mem û Zîn'i bir kere daha anımsamalıyız!

"O da neden" mi?

Gayet basit: Sarı Hoca; Tahir, Ferhat, Mecnun, Kerem, Yusuf, Kamber, Mem'dir; "Bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü" deyince Zühre'ye, Şirin'e, Leyla'ya, Aslı'ya, Züleyha'ya, Arzu'ya, Zin'e mündemiç tutku ve coşkularıyla...

Hayır, hiçbir şeyi abarttığım yok:

İki sevdalıyı birbirinden ayırmak için kralların, büyücülerin uğraştığı Tahir ile Zühre'yi; Nâzım Hikmet'in, "Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da/ hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil,/ bütün iş Tahir'le Zühre olabilmekte/ yani yürekte./

Meselâ bir barikatta dövüşerek/ meselâ kuzey kutbunu keşfe giderken/ meselâ denerken damarlarında bir serumu/ ölmek ayıp olur mu?/

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da/ hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil," dizelerinde ölümsüzleştirdiği gözü pek tutku size Sarı Hoca'mızı anımsatmıyor mu?

Aşkı uğruna "Bisutun Dağları"nı delen Ferhat ile maşuğu Şirin'in destansı sevda hikâyesindeki Ferhat'ın vazgeçmeyen azmi; Beşikçi Hoca değilse kimdir?

Ya İslâm edebiyatlarında Fuzuli'nin dünyaca ünlü Mesnevisi'ne konu olan aşk hikâyesi, yani Leyla ile Mecnun'un kıssası veya Leyla karşısında Mecnun'a, "Ben ben isem sen nesin? Sen sen isen ben neyim?" dedirten bağlanmışlık... Bu size İsmail Hoca'nın bilim ile ilişkisini tarif etmiyor mu?

Sonra bir şahinin kovaladığı bir kuşun peşinde iken Aslı'ya rastlar, aşık olup onun için yanan Kerem'in öyküsünde... Nihayetinde de büyülü bir gömlek giydirilen Aslı'nın, yıllardır peşinde koştuğu sevgilisine ulaştığında her ikisini de alev alev kavuran destansı kara sevda, Çorumlu hemşerimin düşünce (ile ifade) özgürlüğü konusundaki tutumuyla bire bir örtüşmüyor mu?

Kur'an'da "Yusuf Suresi"nde, Tevrat'ta "Tekvin Bâb"ında anlatılan; Doğu edebiyatının klasik aşk mesnevisi; Yusuf ile Züleyha'nın destansı sevdasında Züleyha'ya, "Sevindir beni, bana gülümse! Başka bir şey istemem... Seni sevdiysem, seni her görmemde ikinci kez görmediğimden. Her görmemde seni yenidenmiş gibi değil, yeniden gördüğümden. Odama her girişinde ilk kez girdiğinden. Kendi kendinde bile tekrarlanmadığından sen," diyen Yusuf'un özdeşliği, Mavi Gözlü Hoca'mızın bilim ile arasındaki ilişki değilse nedir ki?

Henderson'un, "Sıkıntılarımızın yarısı, cesaret gösterip doğruyu söylememizden kaynaklanır" uyarısının bilimden akademiye, düşünceden onu ifade özgürlüğüne dek bir alay konuda geçerli olduğu karanlıkların ortasında, İsmail Beşikçi, "Cadı Kazan(lar)ı"nda yok edilemeyendir...

Ya Arzu ile Kamber'in bir köy çeşmesi başında başlayıp, birbirinden sonuna kadar ve her ne pahasına olursa olsun vazgeçmeyen fedakâr cüretleri...

Ya hâlâ Cizre'de yan yana yatan Mem û Zîn'in, Ehmedê Xanî tarafından ölümsüzleştirilen "Memé Alan" söylencesinden yola çıkarak, "imkânsız" bir aşk hikâyesini anlattığı; sonu olmayan sınırsız güzelliğin, sonu gelmez aşıklarının destanı... Bizim Sarı Hoca'mız değilse kimdir?

Evet, evet post-modern zamanların distopyaları, vazgeçişleri karşısında bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü için destansı aşklara yaslanarak, İsmail Hoca gerçeğine sarılma zamanıdır...

BAŞ EĞMEYEN, TARAFLI MİLİTAN VİCDAN

Juan José Milas gibi, "Bazen beni aynı anda batıran ve yükselten bir yazının hayalini kurarım, beni hasta eden ve iyileştiren, beni öldüren ve yeniden canlandıran bir yazının," diyen Beşikçi Hoca'nın yazdıklarına katılır veya katılmazsınız; ancak bilim ve düşünce (ile ifade) özgürlüğü konusundaki öğretici dik duruşuna diyecek bir şeyiniz yoktur ve olamaz da...

Gerçekten de Henderson'un, "Sıkıntılarımızın yarısı, cesaret gösterip doğruyu söylememizden kaynaklanır" uyarısının bilimden akademiye, düşünceden onu ifade özgürlüğüne dek bir alay konuda geçerli olduğu karanlıkların ortasında; hepimiz/ herkese, John Foster'in, "Dehâ, insanın kendi ateşini yakmasıdır"; George Buffon'un, "Dehâ, sabrın bir başka çeşididir" sözlerini anımsatan İsmail Beşikçi "Cadı Kazan(lar)ı"nda yok edilemeyendir...

Onun için Orhan Miroğlu, "İsmail Beşikçi Türkiye'nin vicdanıdır"[4] derse de; bu eksik bir doğrudur; tamamı "İsmail Beşikçi'nin Türkiye'nin baş eğmeyen, taraflı militan vicdanı olduğu" merkezindedir!

Evet, evet O, baş eğmeyen, taraflı militan vicdandır; O'nu da bu denli önemli kılan, yazdıklarını oto-sansürsüz kaleme aldırtan bu yanıdır...

Burada bir parantez açmalıyım; 1994'te 'Olivier Tiyatrosu'nda 'Cadı Kazanı' üzerine konuşmada şöyle diyor Arthur Miller: "Bu oyun ülkede McCarthy fırtınası eserken yazılmıştı. Herkesi adeta sindirmişti bu fırtına. Sessizlik hâkimdi. İnsanlar sanki paralize olmuştu... Çevremde yeterince güçlü bir karşı duruş göremiyordum... Direnmeye yeltenenler (komünist veya değil) komünist damgasını yiyerek bu büyük antikomünist hareket tarafından adeta süpürülüyordu... İnsanlar tutuklanıyordu, sorgulanıyordu. Bunların hiçbiri olmasa insanlar yalnızlığa itiliyordu. İşlerini kaybediyorlar ve aklanmaları yıllar alıyordu. 1692'de Salem'de yaşananlarla 1953'te ülke çapında yaşananlar arasındaki bu derin benzeşmedir beni 'Cadı Kazanı'nı yazmaya iten."

Yine Miller, McCarthy sorgulamalarına ilişkin olarak bir başka yazısında, 'Toplu Oyunları'nın önsözünde de şunları ekliyordu: "Her an yeni suçlamalar yaratılıyordu... Şiddet inanılmaz boyutlardaydı... Vicdan artık içsel bir tutanak değil, devletin bilinçle empoze ettiği bir güç gösterisiydi. Bazı insanların vicdanlarını onların ellerine teslim

www.arsivakurdi.org

ettiklerini ve kendilerine bu fırsatı verdikleri için teşekkür bile ettiklerini gördüm…"

Miller, 'Cadı Kazanı'nda, toplumsal terörün insanı ne denli kolay yoğurduğunun altını çizerken; toplumsal bilinci sorgular ve insan onurunu da ön planda tartışırken; İsmail Beşikçi (ve benzer örnekleri) ile teslim olan, vazgeçen, Elia Kazan'laşanlar arasındaki farkı anlatır…

Gerçekten de, şimdiler de herkesin "resmî ideoloji"yle "hesaplaştığı"nı zannettiği; "Kürt Sorunu uzmanı" kesildiği bugünlerde Arthur Miller'in uyarıları ile "modern Elia Kazan"ları unutmayalım; unutturmayalım! Bir de "Korkak, tehlike olmadığı zamanlarda yumruğunu sallar" sözleriyle W. Goethe'nin uyarısını…

Çünkü O; "Bu Kürtleri nereden çıkardın İsmail Beşikçi?"[5] diye "mahkûm edilmek" istenmiş özgür düşüncedir…

Çünkü O; Türkiye'de Kürtlerin varlığının reddedildiği yıllarda, "Kürt yok Türk var!" çizgisinin devletin resmî anlayışına, eğitimine, tarihine damgasını vurduğu cinnet ve terör yıllarında "Kürt Meselesi"nin peşine düşüp, devletle/resmî anlayışla çatışarak ömrünü, lafta değil fiiliyatta "Kürt Sorunu"na adamış bir İskilipli, bir sosyolog, bir yazar ve bir Türk'tür…

Çünkü O; yazdığı kitaplardan ötürü hapse giren, girmeyi fütursuzca göze alan bir bilim insanıdır…

Örneğin hapishanedeki ilk günü karşılaştığı muameleyi şöyle anlatır: "Kapı altında beni hırpalarken diyorlardı ki: - Ne yapmış bu adam, bu adamın suçu ne? -Bu adam yazı yazmış. -Yazı yazdıysa bunun parmaklarına vurun, yazı yazmasın, kalem tutmasın!"

Ancak O; İsmail Beşikçi'dir; inatçı bir bilinçtir; aydın inadıdır…

1979 yılından bir örnek daha: Yolu, hakkındaki bir mahkeme kararını temyiz etmek için Yargıtay'a düştüğü o günü şöyle anlatır Beşikçi: "O yargıcın odasına girdim. Bir mahkûmiyet kararı olduğunu, temyiz ettiğimi söyledim… Nedir falan dedi. 'Ben bir yazarım, araştırma inceleme yapıyorum' dedim.

Yargıç, 'Hâlâ düşünce üzerinde baskılar var, böyle memleket ne olur' falan diye de sitem etti… 'Bunların olmaması gerekir, çağdaş bir dünyada, çağdaş bir demokraside düşünceye baskı olmaması gerekir, buyurun oturun' falan deyip bana biraz iltifat etti.

O; Türkiye'de Kürtlerin varlığının reddedildiği yıllarda, "Kürt yok Türk var!" çizgisinin devletin resmî anlayışına damgasını vurduğu cinnet ve terör yıllarında "Kürt Meselesi"nin peşine düşüp, devletle/resmî anlayışla çatışarak ömrünü, lafta değil fiiliyatta "Kürt Sorunu"na adamış bir İskilipli, bir sosyolog, bir yazar ve bir Türk'tür…

Ben dilekçeyi önüne koydum. 'Neydi sizin kitabınız? Adı ne?' diye sordu. Ben de, 'Kürtlerin Mecburi İskânı' dedim.

O zaman dedi ki: 'Aah! Bu başka bir olay!"

Evet, evet İsmail Beşikçi; "ulusal solcular"ın, neo-liberallerin anlayamayacağı, hatta hayal bile edemeyeceği "Başka bir olay"dır!

Kolay mı? "Kürt Sorunu" üzerine tam 36 tane kitap yazar; bu nedenle 17 yıl hapis yatar; çoğunu hapisteyken yazdığı kitapları Almanca, İspanyolca, Arapça, Farsça, Kürtçe ve Japonca dahil olmak üzere birçok dile çevrilir; ve İsmail Beşikçi'nin 36 kitabından 32'sine gelince, Türkiye'de hâlâ yasaklıdır!

Çünkü O; bir aydındır; baş eğmeyen, taraflı militan vicdandır!

"AYDIN" DEYİNCE!

Dikkat edin "aydın" dedim; "aydın"dan söz ettim…

Hani, bu sıfatla piyasada bol miktarda dolaşıma sunulan "değersizlik" enflasyonundan; onların medyatik cevvalliğinden değil!

I) Hani önünde "Prof. Dr." sıfatlı Hacettepe Üniversitesi'nden K. Erçin Kasapoğlu gibi, "Toplumu oluşturan insanların her biri olan birey doğuştan bencil yani bireycidir" diyen saçmalıktan…

II) Yine "Prof. Dr." denilen Emre Kongar'ın, "Felsefe yapmak… Yaşamın anlamını, insanın, dünyanın, evrenin sırrını sorgulamak.

İnsan genel olarak yaşamı, özel olarak kendi yaşamını ne zaman sorgular?

Ne zaman entelektüel bir meraktan değil de, içinde bulunduğu koşulların zorlamasıyla bir iç ve dış hesaplaşmaya yönelir?

İşte Hanefi Avcı'yı istihbaratçı bir polis müdürlüğünden, bir bilgeliğe taşıyan sürecin kısa tarihi budur… Vicdan, insanlık ve adalet… Avcı'nın üzerinde durduğu üç kavram" zırvasıyla bir işkenceciyi "felsefeci" ilan eden zırvadan…

III) Anadilde eğitime karşı çıkıp,[6] Hasip Kaplan'a da "Ayrılmak istemeyen adam!" diye saldırmaktan geri durmaması yanında; "Kürtlerin kimlik sorunu yoktur, Kürtçülerin vardır. Çünkü Türklerin de kimlik sorunu yoktur, Türkçülerin vardır" diyen Özdemir İnce'nin sosyal-şoven deliriumundan…

IV) Veya "etnik kimlikler üzerinden yürütülen politikaların öteki etnisiteleri tahrik ederek bumerang etkisi yapacağı" vurgusuyla Alev Alatlı'nın, "… 'Kürt' bir etnisitenin, 'Türk' bir milletin adı" diye haykıran mugalatasından… söz etmiyorum!

Benim muradım da, meramım da farklı: Ben Siyonizmi taşlayan Edward Said'den; 21 Mayıs 2010'da Lübnan'ın güneyindeki Mleta köyünde yapılan müze açılışına katılan Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın video bağlantısıyla yaptığı konuşmayı dinleyip, örgüt yetkilisi Şeyh Nebil Kavuk'la görüşen Chomsky'den; 12 Haziran 1953 tarihli 'New York Times'da yayımlanan "Açık Mektup"unda, "Bu ülke aydınlarının karşı karşıya bulunduğu sorun son derece ciddidir. Gerici politikacılar bütün aydınlara kuşkuyla bakılmasını sağlamakta başarılı olmuşlardır. Bu başarıdan sonra şimdi öğretme özgürlüğünü baskı altına alma, kendilerine boyun eğmeyenleri aç bırakma çabalarına girişeceklerdir…

Aydınlar azınlığı buna karşı ne yapmalıdır? Gerekirse cezaevine girmeyi, parasız kalmayı, ülkenin çıkarları uğruna kendi çıkarlarından olmayı göze almalıdırlar…

"Bunu yaparken anayasaya

www.arsivakurdi.org

sığınmamalı, onurlu bir yurttaşın böyle soruşturmalara katılamayacağını haykırmalıdırlar...

"Yeterli sayıda kimse bunu yapabilirse, başarı kazanılır. Başarı kazanılamazsa, bu ulus köle olarak yaşamayı zaten kabullenmiş demektir" diyen Albert Einstein'dan söz ediyorum...

Jean Paul Sartre'dan, onun ahlâki sorumluluğundan, eylem ve düşünceyle iç içe geçen anti-militarist[7] cesaretinden söz ediyorum!

Oysa "Yabancılaşmış aydınlar, -ister ulusalcı, ister liberal olsunlar- Başbakan Erdoğan'ı anlayamamaktadırlar. Şimdi bazılarının methiyeler düzdüğüne bakmayınız, onlar rahmetli Özal'ı da anlayamamışlardı" haykırışıyla Hasan Celal Güzel'in göklere çıkardığı Recep Tayyip Erdoğan'ın (7 Kasım 2009'da), "Jakoben ve elitist anlayışın yaygınlaştığını, aydınların bu ülkenin temel değerlerine, ruh köküne yabancılaştığını müşahede ediyoruz. İster Kürt meselesi, ister Doğu, Güneydoğu Anadolu meselesi... Bakıyorsunuz aydınlarımız uç noktalara savruluyor. Siyaset ve siyasetçi ister istemez bu iklimden etkileniyor. Çünkü o da rant peşinde. Rant denilince sadece akla para gelmesin. Siyasetin de bir rantı var. Türkiye'nin bugün en büyük, önemli ve kronik meselelerinin çözümü için ortaya koyduğumuz samimi irade, anlamsız, fikri, entelektüel ve hatta hissi temelden yoksun bir muhalefetle karşılanıyor" dediği itirazsızlığın çölünde; "Bugün aydın rolüne soyunanların yaptıklarına 'yazma eylemi' bile demek zor. Sıradan imza kampanyalarıyla geçmişe özeniliyor. Bir zamanlar kamuoyunun takdir ettiği aydının rolü, Türkiye'de Hrant Dink gibi istisnalar dışında, demokrasilerde figüran olmaktan öteye gitmiyor" sözleriyle Gündüz Vassaf müthiş ve sonuna kadar haklıdır!

Bu tabloda toparlarsak: José Saramago'nun, *"Özgürlüklerin giderek daraldığı, eleştirinin yer bulamadığı, çokuluslu şirketlerin, piyasanın totalitarizminin artık bir ideolojiye bile gerek duymadığı, dinsel hoşgörüsüzlüğün gemi azıya aldığı karanlık bir çağda yaşıyoruz. Orwell'in '1984'ü çoktan gerçek oldu"* diye betimlediği bir dünyada özgürleşme mücadelesi saflarında yer aldığınız andan itibaren karşınıza, iktidar ve aygıtlarının (ordu, mahkeme, hapishane vs.) zorbalığı dikilir.

Anımsamanız gereken, "İnsanın özgürlüğü, kendisine yapılanlara karşı takındığı tavırda gizlidir... İnsan olmak demek özgür olmak demek... İnsan kaderini kendisi çizmeli. Özgürlüğü biçimlendirmek ise insanın en yüce görevidir... Özgürlük direnmektir" saptamasıyla Jean Paul Sartre'ın tavrı/duruşudur!

Zorbalık karşısında ya susacak ya da bedelini ödeyerek hakikâti savunacaksınız...

Eğer, "Gerçekleri vermek her zaman iyidir. Gerçekler devrimcidir. Kitlelerin gerçeği bilmeye hakları vardır" diyen Jean Paul Sartre gibi hakikâti savunacaksanız, iktidarın bütün şimşeklerini/melanetini üzerinize çekmeye adaysınız demektir!

Bu durumda anımsamanız gereken "İnsanın özgürlüğü, kendisine yapılanlara karşı takındığı tavırda gizlidir... İnsan olmak demek özgür olmak demek... İnsan kaderini kendisi çizmeli. Özgürlüğü biçimlendirmek ise insanın en yüce görevidir... Özgürlük direnmektir" saptamasıyla Jean Paul Sartre'ın tavrı/duruşudur!

Doğru olan da, yapılması gereken de budur; tıpkı bizim Sarı Hoca'mız gibi...

"KÜRT MESELESİ"NDE DOĞRU OLANI YAPMAK

İsmail Hoca'mız, "Kürt Meselesi"nde resmî ideolojiye (Kemalizm'e) cepheden tavır alarak doğru olanı yaptı!

"Hamidiye Alayları'ndan Koruculuğa"[8] uzanan sömürgeci(lik) hikâye(sin)de; Cemal Gürsel'in, 16 Kasım 1960 tarihli İsveç gazetesi 'Dagens Nyheter'de çıkan demecinde, "Eğer yola yordama gelmezlerse, dağlı Türkler (Kürtler) rahat durmazlarsa, ordu, şehir ve köylerini bombalayıp yıkmakta tereddüt etmeyecektir. Öyle bir kan gölü olacaktır ki, onlar da ülkeleri de yok olacaktır"[9] diye haykıran zihniyet pratiğinde, geçmişten bugüne...

Neler olmadı neler?

Biraz gerilere gidersek; geçenlerde Dipnot Yayınevi'nin yayınladığı bir kitap: 1936 yılında Başvekalet Matbaası'nda basılmış, Umumi Müfettişler Konferansı Toplantı Tutanakları.[10]

Kitabı yayına Bülent Varlık hazırlamış ve Umumi Müfettişler konusundaki en kapsamlı araştırmayı yapmış olan Cemil Koçak bir önsöz yazmış.

Türk devlet aklının millet tanımı konusundaki kafa karışıklığının ve Türk olmayan unsurları asimile etmekten de korkmasının ipuçları toplantı tutanaklarının neredeyse her sayfasından taşıyor. Bugün dahi Türk milliyetçilerinde gördüğümüz ve öfkeyle karışık dile getirilen büyük korku, bu tutanaklarda çok açık biçimde yer alıyor.

Şimdilik bir örnek vermekle yetinelim. 1914-1916 arasında Erzurum Valiliği yapmış, Ermeni kıyımındaki sorumlulukları nedeniyle Malta'ya sürülenler arasında yer almış Üçüncü Umumi Müfettiş Tahsin Uzer:

"Siz Türksünüz, sizden eminiz diyoruz ama bir nahiye müdürü veya kaymakam vekilini Kürt görünce endişeleniyoruz. (...) Yarım asır zarfında buralarda dökülen kanları bunların unuttuğunu zannetmek safdillik olur. Bu dökülen kanları affetmemişlerdir. Bu intikamı ilk fırsatta almak karar ve azmindedirler. Askerî mekteplere Kürt talebe alınmıyor. Birçok işlere almıyoruz. Diğer taraftan bunlara Türksünüz dersek onlar da aldanmaz, biz de idare etmiş olmayız."

Çözüm: "Bu kesafete karşı bir tedbir almak lazımdır. (...) İskân siyasetiyle bu kesafeti hafif etmek lazımdır."

İmha ya da asimilasyon arasında bocalayan bu zihniyetin üzerinde anlaştığı çözüm, bunun "Kürt meselesi diye mevzuu bahis edilmesini" engellemek ve "bu kelimeyi kaldırmak" olacaktır.

Ki bu da resmi ideolojidir ve bunu da kısaca, yakın tarih üzerin-

www.sosyalist.org

den şöyle resmeder Ersin Tokgöz:

"AĞLAMAYIN: 'Cizre'de herkes biliyordu, o beyaz Toros'a binen bir daha geri gelmiyordu... Kardeşimi de alıp gittiler... 3-4 gün sonra kimsesizler mezarlığında tabutu açıp ölen şahsın yüzüne baktım. Kardeşimi tanıdım. Başından tek kurşunla vurulmuştu.'

AĞLAMAYIN: 'Ben efsanevi bir adamım. Bir çobanın kafasını kıl testere ile kestim. Öldürdüğüm insanların kulaklarını kesip, kaynatıp ardından tuzlayıp tespih yaptım. Köy köy dolaştırdım.'

AĞLAMAYIN: 'Cizre'de 93-95 yılları arasında birçok insan öldürüldü, gelişi güzel etrafa atıldı... Sonra bulunarak, kimliği belirsiz bir şekilde gömüldü... Bu yapı sadece dehşet ve korku saçmak için de cinayetler işledi. Her aileden birini öldürüp, herkesin hedeflerinde olduğunu göstermeye çalıştı.'

AĞLAMAYIN: 'Kamil Atak'ın evinin alt katında sorgu odası vardı. Getirilen kişilerin bazıları orada infaz edildi.'

AĞLAMAYIN: 'Amcamı kolundan tutup plakasız beyaz Renault marka aracın içine çekmeye çalıştılar. Amcam direndi. Araçtan ateş ettiler. Amcam yere düştü ve...'

Bu ifadeler 'terörle mücadele' görüntüsü altında korucu, itirafçı ve uzman çavuşlardan oluşan bir suç teşekkülü oluşturduğu iddiasıyla 9 kez ağırlaştırılmış müebbetle yargılanan ve hâlen Genelkurmay tarafından korunup kollanan Cemal Temizöz davasında kayda geçti. Daha bunlar hiçbir şey. Her ifade ayrı bir dehşet. Sadece Temizöz davası mı? Kayda geçen ne vahşet anlatımları var.

Ama ağlamayın. Çünkü onlar Kürt. Azrail'in makam aracına bindirilip öldürüldükten sonra kimsesizler mezarlığına da atılabilirler, kulakları kesilip tespih de yapılabilir, sorgu odalarında infaz da edilebilirler, keleşle arkalarından da taranabilirler..."[11]

Tam da bu tabloda örneğin, kapatılan DTP'nin siyasi yasaklı eski Genel Başkanı Ahmet Türk'e yumruklu saldırıda bulunan İsmail Çelik, iki ay beş gün tutukluluğun ardından tahliye olup, ardından da para cezasıyla yırtarken; İlker Belek gibi birileri de bunu -Türk ırkçılığıyla- "olumlarken"[12] neler olmadı neler?

CHP'nin de "Kürt Sorunu"nda etnik kimliğe "Evet" deme noktasına geldiğini, CHP Bilim Yönetim ve Kültür Platformu Başkanı Prof. Sencer Ayata'nın, etnik kimlikleri reddetmeyen ama önceliği bölgede sosyal adaleti sağlamaya veren çözümler geliştirmek istediklerini açıklamasıyla dillendirdi...

CHP'nin de "Kürt Sorunu"nda etnik kimliğe "Evet" deme noktasına geldiğini, CHP Bilim Yönetim ve Kültür Platformu Başkanı Prof. Sencer Ayata'nın, etnik kimlikleri reddetmeyen ama önceliği bölgede sosyal adaleti sağlamaya veren çözümler geliştirmek istediklerini açıklamasıyla dillendirdi...

Türk erkeklerinin Kürt kadınları ikinci eş olarak almasının Kürt sorununu çözeceğini öne sürerek, devletin kuma getirmeyi desteklemesini istedi AKP'li Rize Belediye Başkanı Halil Bakırcı...

Tülin Öngen'in "sosyalizm" adına; "Eşitlikte farklılıklar olabilir, ancak farklılıktan asla eşitlik türetilemez. Eşitliğin olmadığı yerde ise özgürlükten hiç söz edilemez. İnsan ve insan özgürlüğü bir bütündür. Parçalanmış insan özgür değildir. Gerçek özgürlük ve eşitlik, ancak sosyal var oluş koşullarının bütünleşmesi ve eşitlenmesiyle olanaklıdır... Tek kelimeyle: Farklılıkların reddi ve tüm kimliklerden soyunmakla" monizmini göklere çıkardığı...

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun, Van mitinginde Ahmed Arif'in bir şiirinden dizeler okuyarak, 2004 yılında burada bir kışlaya adı verilen Mustafa Muğlalı'nın adının bu kışladan çıkarılmasını isteyip, "Başbakan'dan rica ediyorum; 33 köylüyü sorgusuz sualsiz kurşuna dizen birinin ismini değiştirin. Devlet kin tutmaz" dediği...

'Yüzleşme Derneği' Başkanı Aytekin Yılmaz'ın, "Anayasa değişikliğine her sivil 'evet' demeli... Anayasa değişikliği, Kürtlerin de sorunlarını çözecek" zırvasına sarıldığı koordinatlarda; *"Dünyanın en güç siyasi vazifesi Kürt olmaktır!" diyen Diyarbakırlı terzi Niyazi usta haklı...*

Veya "Cumhuriyet tarihi boyunca Kürtler Türkiye'de her şey oldular. Cumhurbaşkanı, başbakan, bakan, milletvekili, rütbesi düşük asker, er, öğretmen, hemşire, overlokçu, son ütücü, hatta ara ütücü bile olabildiler ve hâla olmaya devam ediyorlar. Şimdiye kadar Kürtler sadece bir tek şey olamadılar: Kürt olamadılar! Kürt oldukları zaman hiçbir şey olamadılar!" uyarısıyla Muhsin Kızılkaya da...

Özetle yine ve bugünde de Kürt olmayı tarif etmeye "Zor" kelimesi hâlâ "Dar" geliyorken, yapılması gereken:[13] "Kürt Meselesi"nde resmî ideolojiye (Kemalizm'e) cepheden tavır alarak doğru olanı yapan Beşikçi Hoca'mızdan öğrenmektir...

EĞİTİM İLE ÜNİVERSİTELER KONUSUNDA DOĞRU OLANI YAPMAK

Suat Taşer'in, "Gölgemizden korkar olduk/ selam vermekten, düş görmekten/ kundaktaki çocuğumuzdan/ saksıdaki çiçeğimizden/ aynadaki hayalimizden de korkar olduk"[14] dizelerinde resmettiği eğitim ve üniversiteler (YÖK) hakkında da doğru olanı yaptı Sarı Hoca'mız!

Gerçekten de Alexandre Dumas Fils'in, "Neden küçük çocuklar bu kadar akıllı da, yetişkinler bu kadar aptal? Bunu başaran, eğitim olsa gerek"; G. M. Trevelyan'ın, "Eğitim... okumasını bilen, ama neyin okumaya değer olduğunu bilemeyen geniş bir kitle yaratmıştır" sözleriyle betimlenen Türk(iye) eğitim(sizliğ)i ile üniversitelerindeki (YÖK) "durum", hâlâ 1930'lu yılların Milli Eğitim Bakanlarından, galiba Saffet Arıkan'ın, "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" yaklaşımında yansımaktadır.

Örneğin, Türkiye Bilimler Akademisi raporunda, "Türkiye'de çok sayıda üniversitenin politik kararlarla kurulduğu" belirtilirken; 'Dicle Üniversitesi İzleme Komisyonu'na göre de, "Bir dönemin yaklaşımı

www.ayrintidergisi.org

'Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı' olmayı yeterli kriter olarak görüyorken, yeni dönemde belli cemaatlerle organik ilişki içinde olmak tek kriter hâline geldi"!

Kendi kendini eleştirip aşamaması yanında; itirazın "mekruh" ilan edildiği (12 Eylül darbecilerinden "ulusal sol" ve AKP'ye ait olan) "YÖK denilen fetva kurumu"nun, "Diplomalı cahiller yetiştiren"[15] dizaynında "Bölücü Faaliyetlere Yönelik Eylem Planı" başlıklı plan üniversitelerde uygulamaya da konuldu!

'Bölücü Faaliyetlere Yönelik Eylem Planı' başlıklı YÖK planı, "Bölücü örgütleri tesirsiz hâle getirmeyi", Kürt öğrencilere yönelik "akademik çalışma" seferberliği başlatılmasını öngörüyorken; YÖK Başkan Vekili Prof. Dr. Yekta Saraç imzalı yazıda da şöyle deniliyor: "Bölücü faaliyetler ile terör örgütü ve destekçilerini tesirsiz hâle getirmek, meşruiyet kazanmalarını önlemek, yurtiçi ve yurtdışındaki etkilerini ortadan kaldırmak ve bu konudaki ortak mücadeleyi tüm kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir işbirliği ve koordinasyon içinde sürdürmek amacıyla; Ek'te sunulan konular ve takvim kapsamında üniversitelerimizce yapılan veya yapılması planlanan akademik faaliyetlere ilişkin bilgilerin Başkanlığımıza bildirilmesi önem arz etmektedir."

YÖK, o geçmişte 12 Eylül darbecilerinin, ardından "ulusal sol"cuların ve nihayette AKP'nin elinde; örneğin, YÖK'ün Giresun Üniversitesi'nde listeden çizdiği Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar, kimin rektör olacağının AKP'li milletvekillerinin yoğun olarak yaşadığı Çukurambar'daki kafelerde saptandığını belirterek, İçişleri Bakanı Atalay'ın rektör atama sürecine müdahale ettiğini kaydetti...

YÖK'ün, bir baskı aygıtı olarak 12 Eylül darbecilerinden, "ulusal sol"cular ve AKP'ye dek herkese uymasının "sırrı"; eğitimi eğitim, üniversiteyi üniversite olmaktan çıkarıp, metalaştırmasındadır...

Hermann Hesse'nin, "Bir Dünya Edebiyatı Kitaplığı" başlıklı yapıtının giriş bölümünde "Gerçek eğitimin hedefinin herhangi bir somut amaca hizmet etmek olmadığını" belirtip, yetkinliğe erişmeye yönelik her çaba gibi bu çabanın da "Amacını doğrudan kendinde bulduğu"nu vurgularken sözünü ettiği eğitim, insanı dünyaya her bakımdan düşünsel bir temelde açılmaya hazırlayabilecek bir eğitimken; verili neo-liberal koordinatlarda, "Doğru eğitim bireyleri çok yüksek düzeylerde verimli hâle getirmekte ve bu yüksek verimlilik düzeyi, çok yüksek ücret vergilerine rağmen kişileri, firmaları ve ülkeleri zorlanmaktan kurtarmaktadır" diyen Eser Karakaş'ın formülasyonundaki gibidir...

YÖK, o geçmişte 12 Eylül darbecilerinin, ardından "ulusal sol"cuların ve nihayette AKP'nin elinde. YÖK'ün Giresun Üniversitesi'nde listeden çizdiği Prof. Dr. Bahar, kimin rektör olacağının AKP'li milletvekillerinin yoğun olarak yaşadığı Çukurambar'daki kafelerde saptandığını belirterek, İçişleri Bakanı'nın atama sürecine müdahale ettiğini kaydetti.

Yani metalaştırılmıştır!

Mesela... "Sabancı Üniversitesi yeni düşünceleri, öğrencilerin ve öğretim üyelerinin araştırmacı yönlerini ve girişimci yeteneklerini değerlendirip ortak teknoloji şirketleri kurarak ekonomik değer üretme çabalarına hız verdi. Şu ana kadar öğrencilerden, mezunlardan ve öğretim üyelerinden iki binin üzerinde iş fikri geldiği ve bunlardan 60'ının şirketleşme aşamasında olduğu bildirildi. Yenilikçi ve yaratıcı girişimleri destekleyen Sabancı Üniversitesi'nin şimdiye kadar ortak olduğu 16 şirketten dördünde 90 kat ile 20 kat arasında değişen oranlarda değer yarattığını açıkladı" haberindeki gibi!

Böylelikledir ki görmeyenin, duymayanın, bilmeyenin kalmadığı üzere: Neo-liberal politikanın dayatıldığı Türkiye'de üniversite de özel sektöre açılıyor. Üniversiteler, özel sektörün araştırma-geliştirme merkezleri durumuna getiriliyor.

Bir üniversite rektörlüğü, kendi bünyesindeki fakülte, enstitü ve yüksekokul müdürlüklerine bir yazı gönderdi. Yazı, devlet üniversitelerinin özel sektöre entegre edilmek istendiğini ortaya koyuyor. Yazıda "özel sektör ile üniversite araştırmacılarının birlikte çalışmasına zemin hazırlamak için" laboratuar kurulmasının planlandığı belirtiliyor. Akademisyenler, bu tip yapılanmanın özel sektörün araştırma-geliştirme merkezlerine hizmet edeceğini belirtiyor.

Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Tahsin Yeşildere, "Özel sektör çıkarları doğrultusunda araştırmaları manipüle edebilir. Biz bunun örneklerini ilaç sektörünün saha çalışmalarında bizzat gördük" dedi...

Eğitim ve üniversitelerin YÖK despotizmiyle metalaştırılması yanında aslolan tarihsel soru(n), resmî ideolojiye el sürülememesi, sürdürülmemesidir!

Örneğin, Yüksek Mühendis Mektebi'nde fizik profesörü olan Salih Murat (Uzdilek), Darülfünun tartışmalarına dört yazıyla katılarak, Darülfünun'un nasıl düzeltilebileceği konusundaki görüşlerini açıkladığı 4 Ocak 1932 tarihli 'Cumhuriyet'teki 'Daha İyi Bir Darülfünun Yapabiliriz' başlıklı üçüncü yazısında ağırlıklı olarak bilimde otorite konusu üzerinde durarak, "Bu yüksek ilim müessesesinin ıslaha muhtaç olduğunu hepimiz kabul ettikten sonra tenkide (eleştiriye) gücenmemek lazımdır. İrşatları (uyarıları) hüsnü telakki (iyi kabul) etmeliyiz...

"Bazı ahvalde (durumlarda) diplomanın Nasrettin Hoca'nın kürkünden farkı yoktur. Statik otorite insanı aldatabilir. Yüksekteki boş madeni balonun kudret-i mekniyesi aşağıdan bakanlara belki büyük görünür.

Fakat düştüğü zaman anlaşılır ki, boşmuş. Onun için statik otoritelere aldanmak doğru değildir" diyerek, İsmail Beşikçi (ve benzer örnekleri) dışında hâlâ aşılamayanı tarif etmiştir...

Resmi ideolojinin bu esaret zincirlerini, düşünce (ile ifade) özgürlüğünde doğru olanı yapan İsmail Beşikçi (ve benzer örnekleri) kırmıştır.

www.sosyalistmezopotamya.org

DÜŞÜNCE (İLE İFADE) ÖZGÜRLÜĞÜNDE DOĞRU OLANI YAPMAK

Siz bakmayın bugünlerde, "Eğer ifade özgürlüğüne inanıyorsak elbette en uç fikirler dahil her türlü fikir ifade edilmeli" diyen İsmet Berkan'a...

Karşılıksız, boş ve moda bir söylencedir onunki...

Kardinal Richelieu'nun, "Dünyanın en namuslu, en dürüst, en erdemli adamına altı satır yazı yazdırın, onu giyotine gönderecek en az bir açığını yakalarım"[16] dediği koşulları andıran koordinatlarda "Düşünce (ve İfade) Özgürlüğü" mü dediniz?

Bu konuda, 15 Kasım 2008 tarihinde İsmail Beşikçi, Fikret Başkaya, Ragıp Zarakolu ile birlikte Ankara'da katıldığım "Düşünce Özgürlüğü ve Rejimin Niteliği" başlıklı panelde dediklerimi, aradan geçen süreye karşın tekrarlamamda hiçbir sakınca yok:

"Mesela TCK 141-142'den 301'e uzanan süreç bize aslında neyi ihlâl etmemiz gerektiğini söylüyor. Bir sosyal sınıfın bir sosyal sınıf üzerindeki tahakkümünü demekteydi 141-142 numaralı yasalar Türk Ceza Kanunu'ndaki. 301 ise Türklük ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne hakareti yasaklıyor. Galiba bunlar tam da aynı anda ve birleşik olarak ihlâl etmemiz gereken yasalar. O zaman Türkiye'de düşünce ve eylem özgürlüğünün önünü açabileceğiz...

Türkiye'nin temel problemi bu! Yani düşüncelerimizi ifade etmek için neleri karşımıza almamız gerektiğinin açıkça formüle edilmemesi...

Bunun altını çizdikten sonra şimdi izninizle bir belirleme ile diyeceklerime başlamak istiyorum:

'Hakikâti reddetmeyen bir düşünce kurgusu yanlış bilinçtir' diyen Marx'ın saptamasına müthiş önem veriyorum. Çünkü özgür düşüncenin var olabilmesi için öncelikle, size hakikât diye sunulan şeyi reddetmeniz 'olmazsa olmaz'! Yani özgürlük burada başlıyor. Bu da ister istemez bir itiraz, eleştiri oluyor.

Özetle hakikât denilen şey, 'olağan' denilenin reddi bağlamında ortaya çıkıyor. İnkârın inkârı da bu değil mi zaten?

"Hakikâti reddetmeyen bir düşünce kurgusu yanlış bilinçtir" diyen Marx'ın saptamasına müthiş önem veriyorum. Çünkü özgür düşüncenin var olabilmesi için öncelikle, size hakikât diye sunulan şeyi reddetmeniz 'olmazsa olmaz'! Yani özgürlük burada başlıyor. Bu da ister istemez bir itiraz, eleştiri oluyor.

Bunu yaptığımız andan itibaren, Oscar Wilde'ın *'Tehlikeli olmayan bir düşünce, düşünce diye anılmaya bile değmez'* diye betimlediği itirazın mayınlı alanına girmiş oluyorsunuz! Yani 'hakikât denilen şeye' itiraz ettiğiniz andan itibaren, tehlikeli bir düşüncenin sahibi 'malum şahıs' olup çıkıyorsunuz. Böylelikle de egemen güçle çatışmanız başlıyor.

Buna boyun eğmemek diyebiliriz. Düşünen, düşüncelerini otosansür uygulamadan ifade eden, boyun eğmez.

Aslında bunda olağanüstü bir şey olmamalı. İnsanın düşüncelerini olduğu gibi ifade etmesinden doğal ne olabilir ki?

Düşünce insanî bir edim olarak insanı insan yapan temel işlevsellik değil mi?

O hâlde insan olabilmek ve kalmak için otoritenin size 'hakikât' diye dayattığıyla yüzleşmek, ona itiraz etmek, kaçınılmaz oluyor!

Bu çatışmanın nedeni, kendini bize, bize rağmen 'Düşünme... Konuşma... Sus... Boyun eğ!..' diye dayatan egemenlik ilişkileri.

Bu konuda bir anekdot var. Bernard Shaw, Britanya İmparatorluğu için 'Batsın bu imparatorluk' dermiş. Bir gün dönemin İçişleri Bakanı, 'Bernard durmadan, batsın bu imparatorluk diyorsun; al sana düşünce özgürlüğü; daha ne istiyorsun; bundan iyi bir şey olabilir mi!?' demiş.

Bernard Shaw da gülümseyerek, 'Siz benim neyi söyleyebileceğimi biliyorsunuz, bir de söyleyemediklerimin farkında olabilseniz, işte o zaman sorun hâllolacak' diye yanıtlamış bakanı!

O hâlde düşünce özgürlüğü, söylediklerimizle değil, söyleyemediklerimiz üzerinde kurulan tekelin, keyfi egemenliğin yerle yeksan edilmesi itirazından başka bir şey değildir.

Bunlardan söz edince, ister istemez, düşünce ve ifade özgürlüğünün daha tehlikeli ilan edilen alanlarına açılmamız gerekiyor.

Öncelikle düşünce ve ifade özgürlüğünden bahsederken neden özgür olduğumuzun adını çok net koymalıyız.

Düşünce ve ifade özgürlüğü mü? Bu teorik-soyut kavram tek başına hiçbir şey anlatmıyor! Soru(n), düşünce ve ifadenin neden özgür olması gerektiğidir.

Bence düşünce ve ifade dört şeyden özgür olmalıdır. Bu dört şeyden özgür olmayan düşünce ve ifadenin 'özgürlük'ten söz etmesi mümkün değildir.

Bunların birincisi, düşünce ve ifadenin para ilişkilerinden özgür olması gerekliliğidir. Para ilişkilerine şu veya bu biçimde bağımlı bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz!

Örnek mi? Mesela Türkiye'deki egemen medyada, hem dolarla yazı yazacak hem de düşünce ve ifade özgürlüğünü savunacaksınız! Buna kargalar bile güler!

Doğan Medya Grubu'ndan veya Erdoğan Medyası'ndan para alanların düşünce ve ifade özgürlüğü adına ahkâm kesmesine izin vermek, kanımca düşünce ve ifade özgürlüğüne en büyük hakarettir!

İkincisi, düşünce ve ifade özgürlüğü tüm dinsel dogmalara, ikircimsizce, kıvırtmadan, 'ama'sız/ 'fakat'sız 'Hayır!' demek zorundadır...

Dinsel dogmalara 'evet' diyen düşünce ve ifade özgürlüğü olmaz, olamaz!

İnsan(lığ)ın dinsel inançları olur. Tartıştığımız konu bu değil!

Tartıştığımız, 'Kur'an'dan, İncil'den, Tevrat'tan başka hakikât yoktur' diyen anlayış(sızlığ)a boyun eğmemektir!

Üçüncüye gelince, o da, resmi ideolojiye 'evet' diyen bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamayacağıdır!

Dediğim sosyalizm için de geçerlidir. Biliyorum birçok arkadaşım

www.arsivakuri.org

bana kızacak, 'revizyonist' diyecek, varsın desinler, canları sağ olsun!

Sosyalizmin de resmi ideolojisi olmamalıdır; olmayacaktır da!

Sosyalizmde de, sosyalizmi eleştirebilme özgürlüğümüz olmalıdır. Bu hak askıya alınmamalıdır. Tekrar ediyorum, bu çok önemli, eleştirmezsek, eleştirtmezsek yine bir duvarın enkazı altında kalmamız 'mukadder'dir!

Geldik en tehlikeli ve Türkiye'yi en çok ilgilendiren *dördüncü şeye: Bütün egemenlik ilişkilerine 'Hayır' demeyen düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz.*

Örneğin kadınlar üzerindeki ataerkil ilişkilere 'Evet' diyen bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz. Yani düşünce ve ifade özgürlüğü, kadın üzerindeki bütün baskılara ve cinsiyet ayrımcılığına 'Hayır' demek zorundadır.

Egemenlik ilişkilerinden bahsediyoruz. Sömürgecilere 'Evet' diyen bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz. Örneğin T.'C', sömürgeci bir devlettir. Bunu demediniz mi, olmaz!

Evet, devleti karşısına almayan bir düşünce ve ifade özgürlüğü olmaz, olamaz; bu çok önemlidir. Yani devlete yaslanmış bir düşünce ve ifade özgürlüğü olmaz; düşünce ve ifade özgürlüğü muhalif, karşı koyan, 'meydan okuyan'dır...

Ve nihayet, hangi biçimde olursa olsun; ister Avrupa'sı, ister Amerika'sı, buna Obama da dâhil; emperyalizmi karşısına almayan bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz.

'Ay Obama ne kadar sempatik!..', 'Görün, bakın Obama neler yapacak...' türünden tereddütlerle anılamaz düşünce ve ifade özgürlüğü!

Yeri geldi, belirtmeden geçmeyelim: Obama siyah olabilir, ama onun oturacağı sarayın adı Beyaz; ki onu da kırbaç zoruyla siyah köleler yapmıştı; ve o saraya ön kapısından giren herkes beyazdır!

Her neyse, devam edelim.

Ne demiştim? Düşünce ve ifade özgürlüğünden bahsederken, onun özgür olduğunu çok açık ve net olarak belirlemek zorundayız.

Ancak topraklarımızdaki tarif, bu konuda hep eksiktir, eksik bırakılmıştır. Ki bu da düşünce ve ifade özgürlüğünün iğdiş edilmesi anlamını taşıyor. Yani Türkiye'de sık sık yapılan budur.

Kadınlar üzerindeki ataerkil ilişkilere 'Evet' diyen bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz. Yani düşünce ve ifade özgürlüğü, kadın üzerindeki bütün baskılara ve cinsiyet ayrımcılığına 'Hayır' demek zorundadır... Egemenlik ilişkilerinden bahsediyoruz. Sömürgecilere 'Evet' diyen bir düşünce ve ifade özgürlüğü olamaz.

Bu eksikliktendir ki Türkiye'de, düşünce ve ifade özgürlüğünü savunduğunu iddia edenler haddinden fazladır... Belirsiz bir düşünce ve ifade özgürlüğü! Açmaz tam da buradadır.

Bu açmazda neo-liberal Orhan Pamuk 'özgürlükçü' ilan edilirken; özgürlükleri özgür bir biçimde savunan sevgili arkadaşım, Uzun Yürüyüş dergisi yazı işleri müdürü, radikal sosyalist Mehmet Ali Varış şu anda Metris'teki tek kişilik hücresinde yatar...

Neo-liberal Orhan Pamuk'u çoğunluk bilir de, radikal sosyalist Mehmet Ali Varış'tan ya da sosyalist basının zindanlara kapatılan gözü pek evlatlarından haberi olan var mı?

Devam edelim: Hürriyet Gazetesi'ne yazarsanız şöyle bir avantajınız var. Alacağınız bir para cezasını Doğan Medya öder, ama Mehmet Ali Varış'ın aldığı para cezasını Mehmet Ali Varış ödeyemediği için bugün Metris Cezaevi'nde. Bunun için paradan bağımsız bir ifade özgürlüğü.

İfade ettiğim dört noktanın altını kalınca çizerek, bir kez daha vurgulamak istiyorum: Türkiye'de ve dünyanın herhangi bir yerinde özgürlük dediğimiz kavramın, neden özgür olduğunu çok açıkça belirtmeliyiz.

Üç değerli konuşmacı arkadaşım, hocam, dostum çok önemli noktalara temas ettiler. Onların ifade ettikleri şeylerden de hareketle şunları belirtmeliyim: Bugün T.'C' Devleti'nin önemli payandalarından birisi de, düşünce ve ifade özgürlüğünün içeriğini boşaltıp, T.'C'nin raison d'état'sına yani 'hikmet-i hükümeti'ne payandalayanlardır.

Bu belirlemenin önemli olduğunu düşünüyorum. Bunu isterseniz tartışma bölümünde yeniden ele alırız. Ama ben yine de kısaca ifade ederek ilerleyeyim: Coğrafyamızda düşünce ve ifade özgürlüğünü savunmak adına, bu ülkeye demokrasi getirdiği, getireceği iddia edilen AKP'yi destekleyenler yok mu?

Elbette var! Komik ama bunlar da, düşünce ve ifade özgürlüğünü savunduğunu anlatıyorlar bize, herkese!

Bu masala inanalım mı?

Tekrar başa dönersek, ifade ettiğim dört noktadan ödün vermediğimiz andan itibaren; özgürlüğümüzü gerçekten 'özgürlük' sıfatına layık bir biçimde kullanmaya başladığınız andan itibaren; Türkiye toprağının temel problemleri ortaya çıkar.

Birincisi, neden burası Türkiye toprağı?

İlk problem budur? Yani neden burası Türkiye?

'İye' eki mülk edinmektir, mülkiyet vurgusudur. Türkiye de, Türk'e ait olan anlamına gelir.

İyi de neden bu topraklar Türk'e aittir?

Örneğin bu soruyu Türk(iye) üniversitelerinde soramazsınız...

Örneğin bu soruyu parlamentoda soramazsınız, soramazsınız...

Birden aklıma geldi! Üniversite'den parlamentoya transfer olan, eskiden Rosa Lüksemburg'u tercüme eden, Rosa Lüksemburg'un yapıtlarını çeviren AKP'li Zafer Üskül, şimdilerde TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı. Ayrıca da iktidar partisi üyesi. Kendisi, mealen şunu söylüyor: 'Milletvekili olarak düşüncelerimi ifade ettim, düşünceyi ifade özgürlüğümü kullandım.'

Bir milletvekili toplumsal durumlarla ilgili olarak düşünce ve ifade özgürlüğünü kullanamayacaksa, kim kullanacak? Buraya dikkat, tartışılan konu bir milletvekilinin ifade özgürlüğünü kullanamaması problemidir, sizin değil...

www.arsivakurdi.org

Bu memlekette milletvekilleri bile haklarını kullanamıyormuş, hani şu kürsü dokunulmazlıkları olanlardan söz ediyorum.

Peki, niye kullanamıyorlar? Çünkü bugün adına Cumhuriyet denilen şey, -ki ben bunun önüne Türk eklenince tırnak içine alınması gerektiğini düşünüyorum- bir tabular/ yasaklar/ yalanlar rejimidir.

Tabular/ yasaklar/ yalanlar ise bu rejimi ayakta tutan vazgeçemeyeceği argümanlarıdır.

Resmî tarihte, söz konusu argümanların rolü kilit önemdedir. Bunu en iyi Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Aleviler, yani rejimin ötekileştirdikleri bilirler!

Kürtler, Dersim mi? Ya da benzerlerini konuşursa bu yasaktır!

Ya Ermenilerin başına getirilenler? Zinhar onlardan da söz edemezsiniz! TCK 301 ve benzerleri bunun içindir!

Veya 6-7 Eylül'ün Rumları... Trakya'nın Yahudileri... Bu konular da resmî tarihin mahremidir!

Düşünce ve ifade özgürlüğüne, tam da bu soru(n)lar için muhtacız! Yani tarihle hesaplaşmak, kanlı trajedilerin 'neden'ini, 'nasıl'ını, 'kim'ini anlamak ve anlatmak için! Ya da resmi ideoloji ve İttihat ve Terakki'den Kemalizm'e uzanan serüvenle hesaplaşmak için!

Bu hesaplaşma kaçınılmaz; ertelense de engellenemez!

Hızla değişen, değiştirilen dünya ve Türkiye, bir ay önce patlayan sürdürülemez kapitalizmin kriziyle artık eskisi gibi olamaz. Kürdistan da öyle. ABD de öyle. Ortada kriz diye bir şey var; her şey alt üst olacak, değişecek...

Kriz ana eksen olmaya başladı. Her şeyi krizin dinamikleri biçimlendirecek.

Hep beraber göreceğiz bunu.

Coğrafyamızdaki krizle, Kürt sorunu yeniden biçimlenecek.

Krizde hayat yeniden biçimlenecek.

Dünya, Ortadoğu, Kafkaslar, aklınıza gelen bütün coğrafyalar krizde yeniden biçimlenecek.

O hâlde bizim de, kriz ile yeniden biçimlenecek bir düşünce ve ifade özgürlüğünün yaratıcı yıkıcılığına ihtiyacımız var.

Evet, kriz tarafından biçimlenecek bir düşünce ve ifade özgürlüğüne ihtiyacımız var. Hani dört vazgeçilemezli düşünce ve ifade özgürlüğünden...

Neden bunların altını durmadan çiziyorum mu?

Krizin Türkiye'sinde artık piyasa ekonomisi temelinde bir demokrasiyi savunmanın bir kerameti olmadığına, özgürlükçülük olarak sunulamayacağına dikkat çekmek için!

O hâlde düşünce ve ifade özgürlüğünün ilk gerekliliği, evet evet ilk gerekliliği, sürdürülemez kapitalizme 'Hayır' demektir.

Bitiriyorum.

Evet arkadaşlar, Türkiye'de silah tekelleriyle ilişkili olanlar demokrasi, barış ve ifade özgürlüğünü savunamazlar.

Altını bir daha çizerek tekrarlayayım mı? Türkiye'de silah tekelleriyle ilişkileri olanlar demokrasi, barış, Kürtlere özgürlük, ifade özgürlüğünü savunamazlar.

Düşünce ve ifade özgürlüğü, demokrasi kala kala onlara kalmadı, kalamaz da!

Demokrasi, barış, özgürlük, düşünce ve ifade özgürlüğü onların yalan ve manipülasyonlarına kurban edilmeyip; onların elinden alınarak, gerçek sahiplerine: Hakkari sokaklarında elleri kırılan bebelere, Kürt dağında dövüşenlere, varoşlarda yeniden örgütlenenlere, alanlara itiraz hareketi olarak çıkan Alevilere, bugün var olduğu ve kaldığı kadarıyla Hrant'ın kardeşlerine, bugün var olduğu ve kaldığı kadarıyla Pontuslulara iade edilmelidir!"

Bunları demiştim "Düşünce (ve İfade) Özgürlüğü" konusunda Kasım 2008'de; Eylül 2010'da geçerli hâlâ dediklerim; Leo Strauss'un, "Dünya çığırından çıkmış: Ah kör talih, onu düzene sokmak için ne yazık ki ben doğmuşum"[17] sözleri Sarı Hoca'mız şahsında kulaklarımda çınlarken...

"Düşünce ve anlatım özgürlüğü" İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde anlaşılır bir biçimde belirtilmiş temel insan haklarından biridir. Ne var ki 6 Nisan 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 9119 sayılı kararı ile onaylanan Bildirge'nin bu maddesi, işbaşına gelen tüm iktidarlar tarafından her fırsatta çiğnenmiştir.

MAHKEMELERDE VE İNSAN HAK(SIZLIK)LARINDA DOĞRU OLANI YAPMAK

Rosa Luxemburg'un, "Özgürlük ötekinin özgürlüğüdür" sözleriyle betimlenmesi mümkün olan düşünce (ve ifade) özgürlüğü, demokratik sistemin en temel dayanaklarından biri olmuştur.

Ancak bir yanda ilke olarak düşünce (ve ifade) özgürlüğü varken, öte yandan bunu kısıtlayan "kanunlar", mekanizmalar vardır; mevcuttur; hem de Şair Eşref'in "Devr-i istibdat da söyletmezlerdi insanı;/ Meşrutiyette önce söyletir sonra keserler iflahını!" dizelerinde veciz bir biçimde belirttiği gibi!

Bunu en iyi açıklayan söz ise, "Basın kanunlar çerçevesinde hürdür" ifadesidir. Her temel hak gibi, düşünce özgürlüğünün var olduğu kabulünden sonra mutlaka bir "ama" ifadesi gelir. Bir madde ile tanınan özgürlük, öteki madde ile geri alınır ya da kısıtlanır.

Örneğin 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan, insan temel hak ve özgürlüklerinin belirlendiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Türkiye için de bağlayıcı olmasına karşın neredeyse tüm maddeleri 60 yıl boyunca devleti yöneten iktidarlar tarafından defalarca çiğnenmiştir ve çiğnenmektedir.

Bildirge'nin 19. maddesini ele alalım. Madde 19 şöyle der: "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar."

Görüldüğü gibi "düşünce ve anlatım özgürlüğü" İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde anlaşılır bir biçimde belirtilmiş temel insan haklarından biridir. Ne var ki 6 Nisan 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 9119 sayılı kararı ile Türkiye Cumhuriyeti adına onayla-

www.arsivakurdi.org

nan Bildirge'nin bu maddesi işbaşına gelen tüm iktidarlar tarafından her fırsatta çiğnenmiştir.

Aslı sorulursa yasaklamaların, tabuların ardında, resmi devlet ideolojisinin bekası, savunulması kaygısı egemendir.

Resmi ideolojinin temel tabuları şöyle sıralanabilir: I) Sol, sosyalist düşünce [Eski TCK 142, yeni 216. madde; ayrıca yeni TCK 215. madde ve 3713 sayılı TMY]; II) azınlıklar [Eski TCK 159, yeni 301 ve 305. madde; eski 312 yeni 216. madde; ayrıca 3713 sayılı TMY]; III) dini ve din karşıtı düşünce [Eski TCK 163 ve 175. maddeler, yeni 125. madde]; IV) resmi tarih ve ideolojinin eleştirisi [Eski TCK 159, yeni 301. madde; ayrıca 5816 sayılı Atatürk'ü Koruma Kanunu]; V) devletin kutsallığı ve organlarının dokunulmazlığı [Eski TCK 159, yeni 301. ve 125. maddeler, ayrıca 3713 sayılı TMY]; VI) cinsellik [117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu].

Düşünce (ile ifade) özgürlüğünün kısıtlanması aynı zamanda, inanç, örgütlenme, bilgi edinme özgürlüklerinin de denetim altında tutulması anlamına gelirken; despotik baskıları da devreye sokar...

Despotların günümüzde yarattığı çarpıcı tablo buyken; düşünce (ile ifade) özgürlüğünün kısıtlanması, inanç, örgütlenme, bilgi edinme özgürlüklerinin de denetim altında tutulması anlamına gelirken; İsmail Beşikçi (ve benzer örnekleri) de bize, neyin nasıl yapılacağını öğretirler...

MAHKEMELER VE İNSAN HAK(SIZLIK)LARINA ÇARPICI ÖRNEKLER

- Bismil'de 19 Nisan 1992 tarihinde gözaltına alındıktan sonra copla işkence edilerek öldürülen Abdulkadir Kurt'a işkence yaptığı iddiasıyla yargılanan askerlerden, o tarihte asteğmen olarak görev yapan Salih Üner'in ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezasıyla cezalandırılması istendi. 14 sanığın beraati istenen iddianamede çarpıcı bir tespit de vardı: "O dönemdeki bölge koşullarında olay bütün görevlilerce biliniyordu."

- Ordu'da 1998 yılında çıkan bir çatışmada yaşamını yitiren PKK'li Veysel Ekici'nin ailesine çatışmada ölen çocukları 'Devlet malına zarar verdi' denilerek dava açıldı. Dava sonucunda çocuklarını yitirmiş olmanın verdiği acıyla yaşayan Ekici ailesine 13 bin lira da para cezası verildi. Devlet, maddi durumu kötü olan Ekici ailesinden parayı alamayınca, ailenin ev eşyalarının haczedilerek köy meydanında satışa çıkarılması yönünde karar verdi.

- Selendi'de savcılıkça yürütülen soruşturma kapsamında, taraflardan 250'ye yakın kişinin ifadesinin alındığı öğrenildi. Ancak olaydan önce, 2009'un Ekim ayında olaylara karışan tarafların karşılıklı olarak suç duyurusunda bulunduğu belirlendi. Romanların, bir kahvehane sahibiyle tartışmanın ardından suç duyurusunda bulunduğu öğrenildi. Kahvehane sahiplerinin de karşı suç duyurusunda bulunduğu belirlendi. Romanların suç duyurusu takipsizlikle sonuçlandı. Kahvehane sahiplerinin yaptığı suç duyurusu üzerine ise 4 Roman hakkında, "hakaret, tehdit ve işyerine zarar verme" suçlarından dava açıldığı ortaya çıktı.

- İzmir'de, Hrant Dink cinayeti protestosu, Dünya Emekçi Kadınlar Günü, Dünya Barış Günü ve Abdullah Öcalan'ın yakalanışının yıldönümünde yapılan etkinliklere katılan 61 yaşındaki Sultani Acıbuca adlı kadın, "silahlı örgüt üyeliği" suçlamasıyla altı yıl üç ay hapse çarptırıldı. Türkçe bilmeyen Acıbuca, "suç" diye nitelendirilen beş yasal eylemin dördünde "grupla birlikte hareket etmek" ve "sloganlara eşlik etmek" ile suçlanıyor. Acıbuca bir eylemdeki Kürtçe konuşmasında da, "Erdoğan da oğlunu askere göndersin" diyordu.

- Halk müziği sanatçısı Pınar Sağ hakkında TİKKO adlı örgütün kurucusu İbrahim Kaypakkaya'yı övdüğü iddiasıyla,[18] 'Faşist iktidara karşı her zaman dik durmuş Kaypakkaya'nın yoldaşlarına' sözleri nedeniyle dava açıldı.

- 53 yaşındaki TAYAD üyesi Ayşe Arapgirli'ye, mezar başında yedi kişilik bir anmada "slogan attığı" gerekçesiyle 10 ay ceza verildi. Delillerden biri "Halkız haklıyız kazanacağız" sloganı.

- Bursa Başsavcılığı'nın ESP'liler hakkında, yasadışı örgüt adına faaliyet yürüttükleri gerekçesiyle açtığı davanın iddianamesinde yasal gösteriler ve 'Komünist Manifesto' başlıklı kitap "delil" sayıldı.

- Polisin, Ezilenlerin Sosyalist Platformu'na yönelik sekiz ilde yaptığı operasyonlarda 24 kişi gözaltına alındı. Zanlılara suçlamanın "Kutsiye Bozoklar'ın cenazesine katılmak" olduğu söylendi.

- DHKP/C örgütü üyesi Uğur Bülbül'ün vasiyeti üzerine mezar taşına "Kahramanlar ölmez, halk yenilmez" ifadesini yazan arkadaşlarına "suçu ve suçluyu övmekten" altı ay hapis cezası verildi. 2006 yılında Sincan F Tipi Cezaevi'nde hayatını kaybeden oğlunun mezarına aynı ifadeyi yazdıran anne Mesude Demirel'e de aynı suçtan soruşturma açıldı. Savcılık, ayrıca "suçun delili" mezar taşının sökülmesi için "el koyma" kararı verilmesini de istedi. Mahkeme de savcılığın bu talebine uydu ve söz konusu mezar taşı sökülerek mahkemeye delil olarak getirildi.

- Antalya'da polis kurşunuyla öldürülen 18 yaşındaki Çağdaş Gemik'in ailesinin avukatı hakkında "valilik aleyhine kamuoyu oluşturduğu" gerekçesiyle soruşturma açıldı.[19] Savcılığa bir yazı göndererek polis memurunun uyarı amaçlı olarak havaya ateş ettiğini savunan vali yardımcısından şikâyetçi olan avukat Münip Ermiş hakkında soruşturma açıldı.

- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Samsun ve Rize'de Grup Yorum konseri düzenlemek isteyen 'Karadeniz Özgürlükleri Derneği' üyesi beşi tutuklu toplam dokuz kişi hakkında "örgüt üyeliği" ve "örgüt propagandası" suçlamasıyla açtığı davada ilginç delillere yer verdi: Dava dosyasında ünlü müzik grubu Grup Yorum'un "konser biletleri" ve "konser afişleri" örgüt üyeliğine ve örgüt propagandası yapma suçuna delil olarak sunuldu. Ayrıca, 10 yıl önce başka yayınlar için alınan toplatma kararları da ilk baskıları 1997 ve 1998 yılında yapılan iki kitap

www.arsivkitap.org

için kanıt oldu.

- Adana, Mersin ve Hatay'da ESP'lilere yönelik 10 Mart 2009'da yapılan operasyonlarda gözaltına alınan 22 kişi hakkında Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hazırlanan iddianamede, ilginç suç delili ve örneklendirmelere yer verildi: 1976 yılında çıkarılan ve hakkında toplatma kararı olan bir kitap ile el konulan 6 adet naylon düdük "suç delili", Che Guevera "terörist" sayıldı.

- Hâkimlik sınavını üç kez kazansa da sözlülerde elenen Mahir Demir, yargı kararıyla tekrar girdiği sözlü sınavları kaybetti, "Tuncelili ve adım Mahir olduğu için beni elediler" dedi... Fişlendiği için üç 'Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adaylığı Sınavı'nın mülakatlarında elenen Mahir Demir girdiği sözlü sınavların iptal edilmesi için açtığı davaları kazandı. Adalet Bakanlığı, mahkeme kararlarını uygulamak için Demir'i sözlü sınava aldı. Ancak Bakanlık üç sözlü sınavı aynı gün ve 10'ar dakika arayla yaptı. Kendisine "Bilgisayarda kaç virüs var", "İlk sesli Türk Filmi ne zaman çekildi" gibi sorular sorulduğunu belirten Demir, Tuncelili ve adı Mahir olduğu için sınavda elendiğini belirtti.

- Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, Siirt'te verdiği bir konserde, "Kazım Koyuncu'yu, Ahmet Kaya'yı, Ozan Serhat'ı, Delila'yı unutmayın. Uğur Kaymaz'ı unutmayın" dediği gerekçesiyle sanatçı Cevdet Bağca'yı 10 ay hapse mahkûm etti. Diyarbakır'da mahkeme, "bilirkişi heyeti" olarak özel harekâtçıları seçince Kazım Koyuncu ve Ahmet Kaya "PKK sempatizanı" olarak[20] gösterildi.

- Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nde kalan beş mahkûmun "gereksiz yere türkü söyledikleri" gerekçesiyle "iletişimden men cezası" aldığı belirtildi.

- "Cezaevinden gönderilen mektupları tek tek okuyup sakıncalı ifade arayan cezaevi yönetimi, bu kez mektubu okumakla yetinmedi, metne ok çekip tutuklunun görüşünü düzeltti: Yalan yanlış beyan!"

- Marx ve Engels'in 150 yıl önce birlikte yazdığı iki kitabın cezaevine sokulmamasının gerekçesi: Kitapların içeriği Öcalan'ın yasaklanan kitabına birebir benziyor: Karl Marx ve Friedrich Engels'in birlikte yaklaşık 150 yıl önce kaleme aldıkları 'Nüfus sorunu ve Malthus' ve 'Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri' isimli kitapları ilginç bir gerekçe ile "sakıncalı" bulunarak Sincan F Tipi Cezaevi'ne sokulmadı. Cezaevi yönetimi, iki kitabı, içeriği Öcalan'ın 2009 yılında yazdığı yasaklı 'Demokratik Toplum Manifestosu, Kapitalist Uygarlık, Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı' kitabının içeriğine benzediği için cezaevine almadı.

- Meclis'te yolsuzluk, rüşvet ve sahtecilik gibi gerekçelerle haklarında 350 dosya bulunan 112 milletvekili yargılanamazken, Diyarbakır'da 1 TL gasp ettikleri iddiasıyla yargılanan 4 çocuk hakkında 362 yıl hapis cezası istendi.[21]

Despotların yarattığı tablo buyken; düşünce (ile ifade) özgürlüğünün kısıtlanması, inanç, örgütlenme, bilgi edinme özgürlüklerinin de denetim altında tutulması anlamına gelirken; İsmail Beşikçi (ve benzer örnekleri) de bize, neyin nasıl yapılacağını öğretirler...

"SONUÇ YERİNE": HERKES HAYATINDA BİRİLERİNDEN BİR ŞEY ÖĞRENİR

"İnsanın düşüncelerini hazırolda durmaya kim zorlayabilir?"[22]

Diyeceklerimi toparlıyorum: Herkes hayatında birilerinden bir şeyler öğrenir. Hayat öğrendiklerimiz ile onları geliştirerek temize çektiklerimizin toplamıdır.

Mesela, Ankara Cumhuriyet Lisesi'ndeyken sarıldığım o uzun saçlı genç kız öğretti bana öpmeyi; Dev-Genç başkaldırmayı; THKO isyancı cüreti; Filistin silah kullanmayı; radikal sosyalizm -asla vazgeçmemecesine- "Hayat, aşk, ekmek çalışanlara. -Mesele buğdayı taksimden ibarettir-"[23] demeyi; O "dağınık saçlı kadın"dan yarım bırakılan şarkıların hüznünü; Halil Cibran'ın, "İnsanın öğretmeninin doğa, kitabının insanlık, okulunun yaşam olduğu bir gün gelecek mi?" sözlerinden umudu; 11 yıl 8 ay 23 gün 8 saatlik sürgün yaşamımdan "duvara çivi çakmadan yaşamanın" ne de demek olduğunu; Kürtlerin 'Yeni Gündem'inden ısrarı; Sibel'den şarkıların, müthiş bir içtenlik ve iç titreten gülümseyişle yeniden nasıl söylenebileceğini; Hemşerim İsmail Beşikçi Hoca'dan da, zulmün mahkeme ve zindanlarında nasıl dik durulacağını öğrendim...

Hepsine (zikredemediklerim de dahil) çok şey borçluyum; nasıl inkâr ederim...

T. W. Adorno'nun, "Umutsuzluk karşısında sorumlu bir biçimde sürdürülebilecek tek felsefe, her şeyi kurtarılmanın bakış açısından görünebilecekleri biçimleriyle düşünme çabasıdır. Kurtarılışın dünyaya saçtığı ışıktan başka ışığı yoktur bilginin; başka her şey kurgudur, tekrardır, sadece tekniktir.

Perspektifler oluşturulmalı, öyle perspektifler ki, dünyayı yerinden oynatsın, yadırgı kılsın, onu bütün çatlakları, kırışıklıkları, yara izleriyle birlikte bir gün Mesih'in ışığında görüneceği gibi sefalet ve çarpıklığı ile göstersin" sözleri eşliğinde onlardan öğrendiklerimi geliştirerek temize çekerken vardığım asli sonuç: *Egemenlerin "olağan" diye sunarak sınırlarını yasalarla, silahla, zindanla çizdiklerini ihlâl etmeyi göze almadan, buna cüret etmeden, yani Kazancakis'in deyişiyle "Çarmıha gerilmeyi göze almadan" özgür ve aşık olamazsınız...*

Öğrendiklerimi geliştirerek temize çekerken vardığım asli sonuç: Egemenlerin "olağan" diye sunarak sınırlarını yasalarla, silahla, zindanla çizdiklerini ihlâl etmeyi göze almadan, buna cüret etmeden, yani Kazancakis'in deyişiyle "Çarmıha gerilmeyi göze almadan" özgür ve aşık olamazsınız...

NOTLAR

[*] 3 Eylül 2010 tarihinde 5. Karaburun Bilim Kongresi'nin (Mordoğan) "Bilim ve Düşünce Özgürlüğü" başlıklı oturumunda yapılan konuşma...

[1] Heraklitos.

[2] Franz Kafka, Aforizmalar, Çev: Osman Çakmakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2010.

[3] "İsmail Beşikçi'nin Yargılanmasına Başlandı", http://www.beybun.com/habergoster.

www.arsiv.akuns.org

asp?id=10237

[4] Orhan Miroğlu, "İsmail Beşikçi Türkiye'nin Vicdanıdır", Toplumsal Tarih, No:200, Ağustos 2010, s.13.

[5] Malmîsanij, Bu Kürtleri Nereden Çıkardın İsmail Beşikçi? Vate Yayınevi, İstanbul, 2009.

[6] "Özdemir İnce der ki: Ülkenin devlet dili olan resmi dil bir yabancı dil olarak öğretilemez. 'Anadilde öğretim'in bir tek amacı vardır: Ayrı devlet kurma! Önce devletini kur, gerisi kolay. Ayrılığa giden sürecin masraf ve faturalarını TC'ye ödetme!" (Özdemir İnce, "Kürtçe Eğitim ve Öğretim Hakkı", Hürriyet, 2 Temmuz 2010, s.18.)

[7] "Militarizm"in en iyi tanımını, "Tanrı'nın Krallığı askerî bir otokrasidir, orada kamuoyu diye bir şey yoktur" diyen Anatole France'ın verdiği kanısındayım…

"Militarizm"in, sınıflı-sömürücü yapının koruyucu/terörist zırhı, demir yumruğu olduğunu, hiç ama hiç unutmamak gerekiyorken; Karl Liebknecht'in, "Militarizm, toplum hâlinde yaşamanın en önemli ve en dinamik biçimlerinden biridir… Militarizmin tarihi, devletler ve uluslar arasındaki siyasal, toplumsal, iktisadi ve genel olarak da kültürel uzlaşmazlıkların tarihi olduğu gibi, aynı zamanda, bu ulusların kendi içlerindeki sınıfların mücadelelerinin de tarihidir" (Karl Liebknecht, Seçme Yazılar-Militarizme Karşı Sınıf Mücadelesi, Çev:Alp Tümertekin, Belge Yay., 2009, s.83-84.) saptamasının da altını özenle çizmek gerek.

Bu durumda, kapitalizmin militarizmin doruğa çıktığı bir rejim olduğunu ve egemen şiddetin merkezi örgütlenmesi olduğunu asla göz ardı etmeden; Hasan Ali Toptaş'ın, 'Yalnızlıklar' dizelerini anımsamak gerek militarizmin/ silahlı zorbalığın ne olduğunu anlamak için: "Silahlar ki, her biri bin yalnızlıktır/ ve düşmanıdırlar dilin./ /Silahlarla büyür yalnızlık;/ bilip bilmediğimiz,/ görüp görmediğimiz silahlarla./ Her silah kördür çünkü/ baktığı yeri vursa da,/ her silah sağırdır."

O hâlde, Rosa Luxembourg'un ifadesiyle kapitalizmin önemli bir birikim dalı olan militarizme karşı mücadelenin, elitist veya oligarşik egemenlik ilişkilerinin tehdit ve sınırlamalarına karşı çıkan insani özgürleşme mücadelesi olduğunu ortaya koyar.

[8] Ayşe Hür, "Hamidiye Alayları'ndan Koruculuğa", Taraf, 21 Mart 2010, s.12.

[9] Ayşe Hür, "Bir Kez Daha 'Kürt Meselesi'…", Taraf, 20 Haziran 2010, s.6.

[10] Umumi Müfettişler Konferansı Toplantı Tutanakları-1936, Yayına hazırlayan: M. Bülent Varlık, Dipnot Yayınevi, 2010.

[11] Ersin Tokgöz, "Kürtlere Ağlamayın, Vurun Gitsin!", Radikal, 19 Temmuz 2010, s.2.

[12] Irkçı öğeler ihtiva yazı için bkz: http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ilker-belek/samsunun-yumrugu-yuksekovanin-tasi-27046

[13] "Sosyalist solu zorlu bir görev daha bekliyor, 'Kürt Açılımı'nın 'Milli Birlik Projesi'ne evirilmesi gibi, Demokratik Özerklik tartışma sürecinin neo-liberal politikalara karşı iyi yönetilmesi gerekiyor." (İkbal Polat, "Demokratik Özerklik ve Siyasi Satranç", BİA Haber Merkezi, 29 Ağustos 2010.)

[14] Suat Taşer, Evrende Ellerimiz, İş Bankası Kültür Yay., 2010.

[15] Doğan Kuban, "Üniversite Sorunu", Cumhuriyet Bilim Teknoloji, Yıl:24, No:1223, 27 Ağustos 2010, s.2.

[16] Kardinal Richelieu, aktaran: İsmail Özmen, "Dünya Düşünce Ansiklopedisi".

[17] Leo Strauss, Politika Felsefesi Nedir?, Çev: Solmaz Zelyut Hünler, Paradigma Yay., 2000, s.67.

[18] İki yıl hapsi istenen türkücü Pınar Sağ, "Kaypakkaya suçlu değil kahramandır!" vurgusuyla, "Suç ve suçluyu övmek kavramı çok izafi. Kime göre suç ve suçlu? Köylülerin, çiftçilerin ve işçilerin birleşerek sınıfsal ayrılıkların üstesinden gelmesi gerektiğini haykıran devrimciler suçlu olabilir mi? Bu davayı açarken amaçları, bundan sonra bu isimlerin kullanılmaması. İnsanların kullanmaya, anmaya korkmaları. Oysa sanatçı korkak olmaz, ortada olmaz. Benim rengim bellidir ve kızıldır. Ben sahte açılım kahvaltılarında değil, halkın içinde bildiğim doğruyu söyleyerek varım. Bu davadan da onur duyuyorum. Benim hayattaki birinci gayem bu ülke için bedel vermiş devrimcileri unutmamak ve unutturmamaktır. Yapacağım savunmada da söyleyeceklerim farklı olmayacak" (Onurkan Avcı, "Kaypakkaya Suçlu Değil Ben de Suçluyu Övmedim", Birgün, 8 Mayıs 2010, s.7.) dedi.

Ayrıca Pınar Sağ, Şişli 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde yaptığı savunmasında Kaypakkaya hakkında verilmiş bir mahkeme kararı olmadığından suçlu olmadığını, bu nedenle suçluyu övme gibi bir durumun söz konusu olamayacağını belirterek, "Deniz Gezmiş'in öldürülmesinde şüpheli durumda olanlar bugün özür diliyorsa Kaypakkaya'nın da suçlu olamayacağını, hakkında bir mahkûmiyetle sonuçlanmış yargılama olmadığı için suçlu kabul edilemeyeceğini düşündüm ve bunu ifade ettim. Kaypakkaya suçlu kabul edilemeyeceğinden suçluyu övmek de söz konusu olamaz" dedi. ("Pınar Sağ Savunma Yaptı", Cumhuriyet, 11 Mayıs 2010, s.9.)

[19] Çağdaş Gemik, 27 Ekim 2008'de 'dur' ihtarına uymadığı iddiasıyla polis Mehmet Ergin'in açtığı ateş sonucunda öldü. Soruşturma sürerken Antalya Vali Yardımcısı Mehmet Seyman 6 Kasım 2008'de savcılığa "Gizli" ibareli bir yazı yazarak, şunları kaydetti: "Polis Ergin tarafından 'ikaz amaçlı olarak havaya ateş edilmiş', açılan ateş sonucu Gemik'in motosiklet üzerinde kaçarken boynundan yaralanarak olay yerinde hayatını kaybettiği anlaşılmıştır. Olayla ilgili soruşturma işlemleri hakkında bilgi verilmesi hususunu arz ederim." (İsmail Saymaz, "Avukata Soruşturma: Valilik Aleyhine Kamuoyu Oluşturdun!", Radikal, 14 Şubat 2010, s.10.)

[20] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, PKK lehine slogan attıkları için bir ceza davası çerçevesinde Esmer Savgın ve Kerem Savgın'ı mahkûm ettiği için Türkiye'yi toplam 20 bin avro manevi tazminata mahkûm etti. 2001 yılında kutlanan Newroz Bayramı sırasında PKK lehine sloganlar attıkları iddiasıyla yargılanan iki kişi, ifade özgürlüğü haklarının kısıtlandığı ve adil yargılanmadıkları gerekçesiyle açtıkları davayı 2 Şubat 2010'da kazandılar. ("AİHM: PKK Lehine Slogan Atmak da İfade Özgürlüğüdür", Evrensel, 4 Şubat 2010, s.6.)

[21] Benzer bir olay, 1997 yılında Gaziantep'te yaşanmıştı. Baklavacı dükkânının kapısını kırarak baklava ve fıstık çalan A.K, A.A, L.H. ve Metin Subaşı, "çete oluşturarak hırsızlık yapmak" suçundan yargılanmış; 18 yaşından küçük olan A.A, A.K. ve L.H. 6'şar yıllık cezalarını ıslahevlerinde çektikten sonra serbest kalmış, olay tarihinde reşit olan Metin Subaşı ise 9 yıl hapse mahkûm edilmişti. (Salih Yeşil, "1 TL'ye Karşılık 362 Yıl Hapis İstendi", Evrensel, 14 Mayıs 2010, s.3.)

[22] Julius Fuçik'in, 1943 ilkbaharında Prag'daki Pankrats Hapishanesi'nde yazdığı 'Darağacından Notlar'ın girişinden.

[23] Suphi Taşhan, Kilometre Taşları, İş Bankası Kültür Yay., Mayıs 2010.

www.sosyalistmezopotamya.org

Hasan Şahingöz

Gezegenimizin komünizme ihtiyacı var

Peki nedir komünizm?

Dünya bugüne kadar tek bir toplumsal düzen görmüştür; o da MÜLKİYET DÜZENİ'dir. Komünizm mülkiyet düzeninin tam karşıtıdır. Bu nedenle; insanın yaşam gereklerini birbirlerine karşı edinmediği, birbirlerini yaşam gereklerinden mahrum bırakmadığı, dünyanın bir mülk olarak değil, bir yaşam alanı olarak eşit bir şekilde herkese ait olduğu toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin son bulması nedeniyle, her türden alım-satım, her türden ekonomik değişim ilişkilerinin, dolayısıyla paranın, ücret, faiz, rant ve kârın; ticaretin, şirket ve bankaların da son bulup insan yaşantısından çıktığı toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin son bulması nedeniyle, günümüz yasaklarının, hapishanelerin, orduların, sınırların, devletin, dolayısıyla her türden şiddetin, savaşın, baskı, sömürü ve zulmün de ortadan kalktığı toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin son bulması nedeniyle, herkesin, kâr-kazanç hırsıyla üretmeye, ne bulursa onu bir mala dönüştürüp birbirine satmaya kalkışmadığı, üretim ve tüketimin ihtiyaçlara göre planlı bir şekilde gerçekleştirildiği, hiçbir şeyin israf edilmediği toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Tek tek tüm insanların ve halkların büyük insanlık ailesinin eşit haklara sahip bir üyesi olduğu, tüm insanların ve halkların kardeşlik içinde bir arada yaşadığı, herkesin, insanlığı ve doğayı kurtarmadan kendini kurtaramayacağının bilincinde olduğu, özgür ve adil toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Tüm canlılar gibi insanın amacı da, yaşamın ve türünün (varlığının) devamlılığını en iyi şekilde devam ettirebilmektir. Tüm insanlarda ortak olan bu amacın gerçekleşebilmesi için de, gerekli tüm ihtiyaçların en iyi şekilde karşılanması gerekmektedir. Bu gerekliliğin yerine getirilmesi ise, insanlar/halklar arası birliğin, yardımlaşma ve dayanışmanın en üst düzeye çıkması ile mümkündür. İşte, bu birlik, dayanışma ve yardımlaşmanın mümkün olan en üst düzeye çıkmış olduğu toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

Dünyanın, kişisel mülk, yağma ve talan edilecek bir araç değil, tüm canlılar için -evrende belki de tek- yaşam alanı olduğu bilinciyle, çevrenin kirletilmediği, sınırlı doğal kaynakların hoyratça tüketilip yok edilmediği, ekolojik dengenin yıkıma uğratılmadığı, doğanın sevilip korunduğu toplumsal bir düzendir komünizm.

Nedir komünizm?

İnsanın tüm çabası, tüm etkinlikleri, çok çeşitli ve bir sınır çizmenin pek de mümkün olmadığı gereksinimlerini mümkün olan en iyi şekilde karşılayabilmek içindir. Bu nedenle, tarihin akışı, her dönem için, insanın gereksinimlerini en iyi şekilde karşılaması yönündedir. Belli sayıda insanın değil de tüm insanların, ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılaması ideali olduğu için, tarihin akışı ile örtüşen toplumsal bir düzendir komünizm.

Mülkiyet tüm kötülüklerin anasıdır

Mülkiyet, insanlarla yaşam gereklerinin arasına girer. İnsanların yaşam gerekleriyle doğal ve doğrudan ilişki kurabilmelerine izin vermez.

Mülkiyet, yaşam gereklerinin kullanılıp tüketilebilmesi iznini, ihtiyaç duyanlara değil, sadece mülk sahiplerine verir.

Mülkiyet, sahibi dışındaki tüm insanları yaşam gereklerinden mahrum bırakır. Açlığa ve ölüme terk eder.

www.tarihvakfi.org

Yaşam gereklerinin insanın önüne hazır gelmediği, üstelik sınırlı ve kıt olduğu bu dünyada, yardımlaşma, dayanışma ve adil bir görev bölüşümü ile birlikte sorunların üstesinden gelmek yerine, herkesin "önce ben" diyerek diğer insanların ihtiyaçlarını ve yaşamını hiçe sayabilmesi, kaçınılmaz olarak yaşam gereklerinin mülk edinilmesini de beraberinde getirmiştir.

Mülkiyet, ne türden olursa olsun, her zaman için, ancak diğer insanların ihtiyaçları ve yaşamları pahasına gerçekleşebilir. Ve bir kez ortaya çıktıktan sonra, her türden şiddeti, silahlanmayı, çatışma ve savaşları da ortaya çıkarır, bir gereklilik haline getirir. Çünkü tüm insanların yaşamları için gerekli olan nesneleri mülk edinerek sadece kendinize ayırmaya kalkışırsanız, mülkünüzü diğer insanlardan saklayıp koruyabilmek için silahlanmaktan, her an için kardeşlerinize şiddet uygulamaya hazır olmaktan başka bir seçeneğe sahip olamazsınız. Aynı şekilde, yaşam gereklerinin kişisel veya grupsal mülk edinilmeye başlandığı bir ortamda, mülksüzler de yaşamlarını devam ettirebilmek için mülk sahiplerine karşı silahlanmak, şiddet uygulamaya hazır olmak dışında başka bir seçeneğe sahip olmayacaklardır. Bu nedenledir ki, insanlar, yaşam gereklerini birbirlerine karşı mülk edinmeye başladıkları andan itibaren birbirlerine karşı silahlanmaya, şiddet uygulamaya, savaşmaya da başlamışlardır. İnsanlık tarihinin bir yanıyla çatışmaların, şiddetin, savaşların tarihi olması, bu tarihin, yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin tarihi olmasından kaynaklıdır.

İnsanlar, ortak sorunlarını el birliğiyle çözmeye, sorunlarını karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve adil görev bölüşümü içinde halletmeye başlamadıkları sürece başka türlüsü de olmayacaktır. Bireysel ya da kitlesel şiddet, çatışmalar ve savaşlar insanlığı kuşatmaya, kırıp geçirmeye devam edecektir.

Özü, şiddet uygulamaya, savaşmaya ve karşıdan gelecek şiddete karşı koymaya dayalı olan devlet, devletin bünyesinde bulunan yani onu meydana getiren sınırlar, ordular, yasalar, mahkemeler, hapishaneler de böyle, yaşam gereklerinin mülk edinilmeye başlanması sonucunda doğmuştur.

İnsanlar, yaşam gereklerini birbirlerine karşı mülk edinmeye başladıkları andan itibaren birbirlerine karşı silahlanmaya, şiddet uygulamaya, savaşmaya da başlamışlardır. İnsanlık tarihinin bir yanıyla çatışmaların, şiddetin, savaşların tarihi olması, bu tarihin, yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin tarihi olmasından kaynaklıdır.

Mülkü koruma, diğer insanların/halkların mülkünü ele geçirme isteği silah üretimini; üretilen silahlarla ordular kurup donatmayı; mülkü sınırlarla çevirip koruma altına almayı; yasalarla mülkiyet ilişkilerini belirleyip düzenlemeyi; "mülkiyet hakları"nı ve ilişkilerini çiğneyenleri yargılayıp cezalandırmayı da beraberinde getirmiştir.

Özünde, mülkü koruma, mülkü ele geçirme adına şiddet uygulayan askeri bir yapılanma/örgütlenme olan devlet, üretim ve tüketimi, mülkiyet ilişkilerini düzenleme ve yönetme gerekliliği nedeniyle aynı zamanda ekonomik, siyasi ve bürokratik bir örgütlenmeye de dönüşmüştür.

Devlet, mülk sahiplerinin can ve mal güvenliklerini korumak, diğer insanların/halkların mülkünü ele geçirmek maksadından doğmuş olduğu içindir ki, her zaman "iç" ve "dış" olmak üzere iki tür düşmanı olmuştur. "İç düşman"ı, mülk sahiplerinin mülkünü ele geçirmek isteyen mülksüzler ya da az mülklüler meydana getirirken, "dış düşman"(lar)ı, yine mülk sahiplerinin mülklerine göz diken ya da mülkleri ele geçirilecek olan, sınırlar dışındaki halklar oluşturmuştur.

"İç düşman"a karşı yasalar, mahkemeler, hapishaneler, ordu, polis ve istihbarat teşkilatları aracılığıyla sürekli bir baskı, tehdit ve yeri geldiğinde en büyüğünden şiddet uygulanarak mülk sahiplerinin can ve mal güvenliği sağlanmaya, korunmaya çalışılmıştır. "Dış düşman"(lar)a karşı da tutum farklı olmamıştır.

Çizilen sınırlar, sınırlara yerleştirilen askerler, daha "modern çağlar"da mayınlar, tanklar-toplar, düzenli ordularla mülk sahiplerinin mal ve can güvenliği sağlanmaya çalışılırken; sınır dışında, diğer insanların/halkların mülkleri ele geçirilmek istendiğinde de seferberlikler düzenlenmiş, işgaller, ilhaklar, yağma ve talanlar gerçekleştirilmiştir.

Bin yıllardır olup biten budur.

Mülkiyet düzeni "gücü yetene" düzenidir. Yasalar, mahkemeler, "toplumsal sözleşme"ler de özü itibariyle, mülk sahiplerinin can ve mal güvenliklerini sağlamak, kendi aralarındaki ilişkilerini, mülksüzlere karşı tavırlarını düzenlemek üzere ortaya çıktıkları gibi, örgütlü bir şiddetin (ordu, polis teşkilatı vb.) güvencesi altında olmadıkları sürece de tamamen hükümsüzdürler.

Güç dengeleri, savaşın yıkıcı sonuçları, kimi zaman ürün miktarındaki ve çeşidindeki bolluk, kimi zaman "altın yumurtlayan tavuğu kesmeme" tavrı, yaşam gereklerini "kullanım-tüketim/mülkiyet hakları"nın karşılıklı değişimine dayalı ekonomik değişim ilişkilerinin ortaya çıkmasını ve devam etmesini beraberinde getirmişse de, bu durum hiçbir zaman silahlanmanın, şiddet ve savaşların ortadan kalkmasına yol açmamıştır. Yol açması da mümkün değildir.

Bu nedenle, yaşam gereklerinin mülk edinilmesi, insanların mülkiyet yolu ile birbirlerini yaşam gereklerinden mahrum bırakması var olduğu ve devam ettiği sürece her türden şiddet, çatışma ve savaş insan yaşantısının bir parçası olmaya devam edecektir.

Ve yine işte bu nedenledir ki, yaşam gereklerinin mülk edinilmesine karşı çıkmadan şiddeti ve savaşları kınamak, soruna bir çözüm getirmeyecektir. Hayatın gerçekleri karşısında iyi niyetli ama etkisiz bir çaba olarak kalmaya devam edecektir.

Mülkiyet düzeni insanlığı çürütür

Hayatta kalmak için insanın da her canlı gibi tüketme gerekliliği vardır. İhtiyaçlarını karşılama zo-

runluluğu vardır. İnsanın ihtiyaçları, beslenmedir, giyinmedir, barınmadır, yazın sıcaktan kışın soğuktan korunmadır, iletişimdir, ulaşımdır, teşhis ve tedavidir, bilgidir, üretimdir, üretim için gerekli araç ve gereçlerdir, dinlenme ve eğlenmedir, kendi yaşamı üzerinde söz ve karar hakkıdır, diğer tüm insanlarla eşit haklara sahip olmaktır...

İnsan, yaşamının devamlılığını sağlayabilmek için gerekli tüm ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Ama mülkiyet, insanlara -kendisini ele geçirmeden- ihtiyaçlarını karşılama, yaşam gerekleri ile doğrudan, doğal ilişkiler kurmasına izin vermediğinde insanlar ne yapacaktır? Yaşam gereklerine, özgürlüğüne ulaşmak için hele bir de yeterli gücü yoksa! Yaşam gereklerinin "kullanım-tüketim/mülkiyet hakkı"na hiç ya da yeterli düzeyde sahip olmayan insanlar için sadece savaş-şiddet değil, diğer tüm yollar da -bu durumda- mubah olacak, bir gereklilik haline gelecektir.

Nedir mülkiyet düzeninin bir gereklilik haline getirdiği her yol? İnsani değerler, vicdan ve ahlak açısından mahkum etmeye kalkışılan ne kadar kötülük varsa onlardır:

Yalan, hırsızlık, bedenini satma, kadın ticareti, organ ticareti, çocuk ticareti, çocukları çalıştırma, başlık parası, dilencilik, haraç, gasp, pezevenklik, muhbirlik, orman yakma, dolandırıcılık...

Tüm bunlar insanlık dışıdır, vicdansızlıktır, ahlaksızlıktır vb. Ama tüm bunlar, yaşam gereklerini mülk edinerek diğer insanları/halkları yaşam gereklerinden mahrum bırakmanın özünde vardır. Böylesine bir düzenin yani mülkiyet düzeninin kendi yapısına uygun kötülükleri üretmesinden daha doğal bir şey olamaz. Böylesine bir düzende hiç kimse tamamıyla temiz, dürüst ve adil kalamaz.

Mülkiyetin insanlara yaşam gerekleri ile doğrudan/doğal ilişkiler kurmasına izin vermediği bir düzende, insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için ahlaken ve vicdanen onaylayamayacakları, kendilerini huzursuz eden davranışlarda bulunmak zorunda kalıyorlarsa, hiç kimse psikolojik olarak sağlıklı da kalamaz. Çürüme, kokuşma herkesi sarar, bir şekilde etkisi altına alır.

Mülkiyet, uymaya mecbur bıraktığı kurallarıyla, sahipleri de dahil herkesi egemenliği altına alır. İnsanlar, mülklerini, mülkiyet ilişkilerini yönettiklerini zannederlerken, gerçeğinde mülkiyet ve mülkiyet ilişkileri sahiplerini, insanları yönetir. Tüm davranışlarını, duygu ve düşüncelerini, ilişkilerini, hatta hayallerini bile kontrolü altına alır.

Zira daha baştan, mülkiyetin kendisi en büyük hırsızlıktır. Verginin kendisi en büyük, en açık haraç-gasp olayıdır. En vahşi cinayetler, katliamlar savaşlarda gerçekleştirilir.

Devletler/hükümetler, bankalar, şirketler, spor kulüpleri her gün uyuşturucu, kadın ve çocuk ticaretinden, organ kaçakçılığından, soygundan kazanılmış "kara para"ları aklarlar.

Hükümetler, siyasi partiler, generaller her gün en büyük yalanları söylerler. Vergi kaçırmadıkları sürece kadın tüccarları, kumarhaneler, genelevler devletlerin/yasaların, güvenlik birimlerinin koruması altındadır.

İnsanlara/halklara, tarihi-kültürel miraslara, doğaya-çevreye en büyük zararı her zaman, özgürlük, adalet, demokrasi adına savaştığını söyleyen ordular vermiştir. Ve ne yazık ki tüm bunları insani değerler, vicdan, ahlak açısından mahkum edenler, kötülükleri engellemek için çoğu zaman kıllarını kıpırdatma gereği bile duymazlar.

Mülkiyet, insanı kendine güvensizleştirir.

Mülkiyet, insan kişiliğini ezer, küçük düşürür.

Mülkiyet, insanı, başta kendine olmak üzere her şeye yabancılaştırır.

Mülkiyet, insanı egemenliği altına alır.

Mülkiyet, insanın yaşam gereklerini kullanıp tüketmesini engelleyerek, insanın yaşamdaki amacını, kendi varlığını gerçekleştirmesini de engellemiş olur.

Mülkiyet, insanlarla yaşam gerekleri arasına karşılığı ödenmeden aşılıp geçilmesi mümkün olmayan bir duvar örerek, insanı baskı altına alır.

İnsan, karşılığını ödemeden yaşam gereklerine ulaşamaması nedeniyle, mülkiyetin gücüne boyun eğer. Ona ve onun ortaya çıkardığı kurallara itaat etmeye başlar. İnsan mülkiyet karşısında çaresizleşir, acizleşir. Mülkiyetin otoritesi, yaptırım gücü karşısında kendine olan güvenini kaybeder.

Hayatta kalabilmek için yaşam gereklerine ulaşmak zorunda olduğundan, önündeki mülkiyet engeli, insanın, başta kendi gücü, bilgisi ve yetenekleri olmak üzere, duyup gördüğü, dokunup hissettiği her şeye alıp-verme, alıp-satma gözüyle bakmasına neden olur. Kendini ve kendi dışındaki varlıkları, nedeni ve nasılları ile anlayıp kavramasını engeller. Başta kendi gerçek doğası olmak üzere tüm varlıkların gerçek doğasına yabancı kalmasını beraberinde getirir.

Mülkiyet, insanı sadece emeğini, beden gücünü, bilgi ve yeteneklerini satmaya mecbur bırakmaz; bu mecburiyetle birlikte insanların, ömür boyu sürecek, her türlü gelişimlerinin önünü tıkayan dar meslekler/işler içerisine hapsolup kalmalarına da yol açar. İnsanların, kendilerini, diğer insanları, doğayı, evreni, olayları tanıma, anlayıp kavrama merakını köreltir. Dış dünyaya karşı olması gereken ilgisini yok eder. Düşünce ve etkinliklerini, mülk edinmeye, ele geçirdiği mülkleri korumaya ve çoğaltmaya kilitler.

Mülkiyet, uymaya mecbur bıraktığı kurallarıyla, sahipleri de dahil herkesi egemenliği altına alır. İnsanlar, mülklerini, mülkiyet ilişkilerini yönettiklerini zannederlerken, gerçeğinde mülkiyet ve mülkiyet ilişkileri sahiplerini, insanları yönetir. Tüm davranışlarını, duygu ve düşüncelerini, ilişkilerini, hatta hayallerini bile kontrolü altına alır.

Mülkiyet, insan aklını dumura uğratır.

Gözleri kör, kulakları sağır eder.

Ağızlara kilit vurur.

Ne ironiktir ki, tüm bunlara rağ-

www.arsivakurdi.org

men, mülk edinme, dışarıdan gelen bir şey değil, insanın kendi etkinliğinin ürünüdür.

Yine ne ironiktir ki, mülk edinme, değer, para insanın kendi icadı olmasına rağmen, ekonomi bilimi bunların ne olduğunu, insanla aralarındaki ilişkileri halen tam olarak açıklayamamıştır.

Ne yazıktır ki, insanlık ve ekonomi bilimi, halen alınıp satılanın yaşam gereklerinin "kullanım-tüketim/mülkiyet hakları" değil de cismin kendisi olduğunu zannetmektedir.

Ve ne yazıktır ki, ekonomi bilimi, insanın kendi icadı olan, yirmi dört saat birlikte yatıp kalktığı, uğruna her şeyi yaptığı parayı tanımlayamamaktadır. Halen, paranın, "kullanım-tüketim/mülkiyet hakları"nın genel bir karşılığı, billurlaşmış bir eşdeğeri olduğunun farkında olmadığı gibi... Mülk edinilmiş her şeyin alınıp satılabildiğini göremediği gibi...

Mülkiyet düzeni sürekli ekonomik kriz demektir

Ekonomistler, tarihçiler ve istatistikçiler ya ekonomik krizin ne olduğunu bilmemektedirler ya da gözlerimizin içine baka baka, hiçbir utanç duymadan yalan söylemektedirler. Çünkü onlar, ekonomik krizlerin sürekli değil dönemsel olduğundan söz ederler. Çünkü onlar, yaşam gereklerinin mülk edinildiği toplumsal bir düzende ekonomik krizlerin kaçınılmaz bir gelişme olduğundan hiç bahsetmezler. Çünkü onlar, ekonomik krizlerden ancak devletler, büyük şirketler ve bankalar darda kaldığında bahsetmeye başlarlar.

Oysa her bireyin, her ailenin, her halkın, her ülkenin kendine ait bir ekonomisi vardır. Ekonomi ise, ihtiyaçları karşılama çabasının, etkinlik ve ilişkilerinin bir toplamıdır. Eğer üretim/gelirler, ihtiyaçları/giderleri karşılamaya yetmiyorsa, orada ihtiyaçların/giderlerin karşılanmaması oranında mutlak bir ekonomik kriz var demektir. Kısacası, sadece güçlü devletler, büyük şirket ve bankalar ekonomik kriz yaşamazlar; tek tek bireyler, tek tek aileler, küçük ya da güçsüz ülkeler de ekonomik kriz(ler) yaşarlar.

Eğer, her yıl binlerce, on binlerce işletme üretimini kısmak, iflasın eşiğine gelip kapısına kilit vurmak zorunda kalıyorsa, bu da mülk sahipleri cephesinde de işlerin iyi gitmediğinin, üretimi-ticareti kontrolleri altında tutanların cephesinde de sürekli-mutlak bir ekonomik krizin hüküm sürdüğünün gözler önüne serilmesidir.

Bu gerçek, bizlere, açlık-yoksulluk çeken, bulaşıcı ve salgın hastalıkların, doğal afetlerin pençesinde çırpınan, başını sokacak bir evi bile olmayan, sağlıklı bir içme suyuna bile muhtaç yüz milyonlarca insanın, sürekli-mutlak bir ekonomik kriz içinde çırpınmakta olduğunu apaçık bir şekilde göstermektedir.

Eğer, her yıl binlerce, on binlerce işletme üretimini kısmak, iflasın eşiğine gelip kapısına kilit vurmak zorunda kalıyorsa, bu da mülk sahipleri cephesinde de işlerin iyi gitmediğinin, üretimi-ticareti kontrolleri altında tutanların cephesinde de sürekli-mutlak bir ekonomik krizin hüküm sürdüğünün gözler önüne serilmesidir.

Yaşam gereklerinin mülk edinilmesinin hüküm sürdüğü bir toplumsal düzen(sizlik)de aksi mümkün olabilir miydi? Hayır!

Çünkü, yaşam gereklerinin mülk edinilmesine dayalı bir toplumsal düzen(sizlik)de, eğer yaşam gereklerinin mülkiyetine sahip değilseniz, hayatınızın devamlılığı için gerekli olan hiçbir şeyi de kullanıp tüketemezsiniz.

Çünkü, yaşam gereklerinin mülk edinilmesine dayalı toplumsal bir düzen(sizlik)de, herhangi bir yaşam gereğinin "kullanım-tüketim/mülkiyet hakkı"na sahip değilseniz, ekonomik değişim (alış-veriş) ilişkilerinin içinde de yer alamaz, hiçbir gelirin sahibi olamaz, dünya nimetlerinden yararlanamaz, zenginlikten de hiçbir pay alamazsınız.

Çünkü, tersinden, eğer üretim araçlarının mülkiyetine sahipseniz, kendi ihtiyacınızdan çok fazlasını, diyelim ki milyonların ihtiyaçlarını karşılayacak bir üretim gücünüz var ise, ürünlerinizin/mülkünüzün tamamını değişim ilişkilerinin içine sokamazsınız. Ürettiğiniz -bol miktarda- mallarınızın (er ya da geç) başınıza bela olmasından, sizi zarara, iflasa sürüklemesinden kurtulamazsınız. Neden? Milyarlarca insanın açlığı-yoksulluğu, parasızlığı nedeniyle, pazara sürdüğünüz mallarınızın "kullanım-tüketim/mülkiyet hakkı"na alıcı bulamazsınız da ondan!

Çünkü, yaşam gereklerinin mülk edinilmesine dayalı toplumsal bir düzen(sizlik)de, değişim/alışveriş, yaşam gereklerinin "kullanım-tüketim/mülkiyet hakları"nın değişiminden, alınıp satılmasından başka bir şey değildir.

***

Varlıklar, var oluşlarının devamlılığını sağlayabilmek için kendi kendileri ile zıt yönlü bir ilişkiye girerler. Bu zıt yönlü (zıt konumlu) ilişkide, nicel olarak birbirlerine eşittirler. Bu durum, canlı cansız tüm varlıklar için geçerlidir. Nicel eşitliğin olmadığı bir yerde ya da başka bir ifadeyle, karşıtı ile birebir ilişki kuramayan her varlık yok olmaya mahkum kalır.

Tıpkı, gidiş olmadan dönüşün, yokuş olmadan inişin, itim olmadan çekimin olamayacağı; kadınların ortadan kalkması halinde erkeklerin/insan türünün de ortadan kalkmak zorunda kalacak olması örneklerinde olduğu gibi...

Ve tıpkı bu örneklerde olduğu gibi, üretim olmadan tüketim, tüketim olmadan da üretim gerçekleşemez. Bu nedenledir ki, tüketimine/ihtiyaçlarına karşılık gelecek bir üretimle/ürünle eşleşemeyen her tüketici, üretimine karşılık bir tüketici kitlesi ile eşleşemeyen her üretici kaçınılmaz olarak bir ekonomik kriz içine düşer. Ekonomik ilişkilerin/hayatın dışına atılır. Yok olur.

Yaşam gereklerinin mülk edinilmesine dayalı bin yıllardır devam eden toplumsal düzen(sizlik)de de tüketicilerle üreticilerin başına gelen budur.

Bu nedenle, birer tüketici olarak yüz milyonlarca aç, yoksul insanın içinde bulundukları ekonomik krizden kurtulabilmeleri için, her

www.sosyalistmezopotamya.org

şeyden önce, büyük mülk sahiplerini aşırı zenginlikleri nedeniyle içine düştükleri ekonomik krizden kurtarmaları gerekmektedir. Aynı şekilde, büyük mülk sahiplerinin, içine düştükleri ekonomik kriz(ler)den kurtulabilmeleri için, her şeyden önce milyarlarca insanı yokluk-yoksulluk nedeniyle içine düştükleri ekonomik krizden kurtarmaları gerekmektedir. Bir başka ifadeyle, yoksulun, zenginin zenginliğine; zengininse yoksulun yoksulluğuna son vermeden kendisini ekonomik kriz(ler)den kurtarabilmesi mümkün değildir.

Yoksulun, zenginin zenginliğine; zenginin de yoksulun yoksulluğuna son vermesi, üretim ve tüketim araçlarının mülkiyetindeki eşitsizliğin giderilmesi anlamına gelir ya da sonucunu doğurur. Mülkiyetteki eşitsizliği gidermenin ise, her türden mülkiyeti ortadan kaldırmak dışında başka bir yolu yoktur.

Dolayısıyla, bu yol, sadece insani, ahlaki, vicdani bir gerçeklik değil, aynı zamanda, bir yaşam alanı olarak gezegenimizin ve bizlerin geleceği açısından kaçınılmaz bir bilimsel zorunluluktur.

Bugüne kadar bu yol tercih edilmediği, insanlar yaşam gereklerini birbirlerine karşı mülk edindiği içindir ki;

Büyük insanlık ailesi parçalanmıştır.

Her biri aynı büyük ailenin birer ferdi, dolayısıyla da kardeş olan insanlar ve halklar birbirlerine düşman kesilmiştir.

İnsanlar birbirlerine karşı silahlanıp ordular kurmuşlardır.

Savaş ve şiddet dünyanın her yanını sarmış, tarihi boydan boya kaplamış, bu savaş ve şiddet ortamında yüz milyonlarca insan vahşice katledilmiştir.

Baskı ve sömürü, işgal ve ilhak, soygun ve talan binlerce yıl yeryüzünde egemen olmuştur.

Yeryüzü parsel parsel paylaşılmış, paylaşılan yaşam alanları sınırlar, tel örgüler, mayınlar, askerler, tanklar ve toplarla çember içine alınmış ve insan kendi eliyle kendini yeryüzünün küçük bir parçasına hapsetmiştir.

En büyük cinayetlere, en büyük hırsızlıklara, en büyük haraç ve gasp olaylarına, en büyük baskı, zulüm ve sömürüye devlet çatısı altında, yasalarla bir meşruluk kazandırılmaya çalışılmıştır.

Yoksulun, zenginin zenginliğine; zenginin de yoksulun yoksulluğuna son vermesi, üretim ve tüketim araçlarının mülkiyetindeki eşitsizliğin giderilmesi anlamına gelir ya da sonucunu doğurur. Mülkiyetteki eşitsizliği gidermenin ise, her türden mülkiyeti ortadan kaldırmak dışında başka bir yolu yoktur.

İnsani değerler, ahlak, vicdan, dürüstlük, onur, erdem ayaklar altına alınarak, her şey bir mal ve hizmete dönüştürülmüş, her şey alınır satılır olmuştur.

Her türlü cinayet, işkence, zulüm, baskı, haksızlık ve soykırım karşısında gözler ve kulaklar kapalı, ağızlar kilitli kalabilmiştir.

Ülkelerin savaşından bireysel kavgalara, adam kayırmacılıktan adam sendeciliğe, bir insanın katledilişinden bir halkın soykırımdan geçirilişine, kadın ticaretinden organ kaçakçılığına her türden kötülük bir "gereklilik" gibi kanıksanmıştır.

İnsanlar/halklar arasında olması gereken birlik, yardımlaşma ve dayanışma hiçbir zaman hayata geçmemiş, bu da insanın, hayatını güzelleştirme, dünyayı daha yaşanılır kılma, mutluluğunu ve refahını arttırma mücadelesinde bugün olması gerekenden çok daha gerilerde kalmasına neden olmuştur.

"Önce kendini kurtar", "sadece kendini düşün", "düşene bir tekme de sen vur" anlayışı insan hayatında egemen hale gelmiş, bu egemenlik de insanlığın ve bir yaşam alanı olarak gezegenimizin felaketi olmuştur.

İnsanlığın ve bir yaşam alanı olarak gezegenimizin uğramış olduğu bu felaket nedeniyledir ki;

- Bugünkü dünya nüfusundan daha fazla bir nüfusu besleyebilecek bir besin üretimine ulaşılmış olmasına rağmen, dünyanın dört bir yanına dağılmış 1 milyarın üzerinde insan açlık çekmektedir.

- Her yıl 30 milyon insan açlıktan ölmektedir.

- Güney Asya ülkelerinden Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka'da açlık çeken insanların sayısı 400 milyonu geçmiştir.

- 1 milyar 700 milyon insan, evsiz barksız yaşamaktadır

- 1 milyar 600 milyon insan, elektriksiz yaşamaktadır.

- 1 milyar insan, temiz içme suyundan bile yoksundur.

- Her yıl 5 milyon çocuk yetersiz beslenme nedeniyle ölmektedir.

- Yoksul ülkelerde her beş çocuktan biri beş yaşına ulaşamamaktadır.

- Her yıl 1.2 milyon çocuk insan kaçakçılığının kurbanı olmaktadır.

- Yeryüzünde 218 milyon çocuk, okula gitmeleri, oyun oynamaları, gezip eğlenmeleri gerekirken çalıştırılmaktadır.

- Çalıştırılan çocukların 20 milyonu 12 yaşından küçük olmalarına rağmen, çok tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır.

- 130 milyon çocuk, eğitim imkanından yoksun olmaları nedeniyle okul yüzü görmemiştir.

- İnsan kaçakçılığının kurbanı olan ve sadece Avrupa'ya pazarlanan kadın sayısı 500 binin üzerindedir.

- Her gün 1440 kadın doğum sırasında hayatını kaybetmektedir.

-Her üç kadından biri şiddete maruz kalmaktadır.

-700 milyon kadın, yeterli yiyecek, su, sağlık ve eğitim hizmetinden yoksun yaşamaktadır.

- Sadece ABD'de her 12 saniyede bir kadın dövülmekte; her 1.5 dakikada bir kadın tecavüze uğramaktadır.

- Afrika'da, sıtma nedeniyle her 30 saniyede bir çocuk, içilebilir su yokluğunun sebep olduğu hastalıklar nedeniyle her gün on beş yaşın altında 1762 çocuk, HIV ve tüberkülozun aynı anda buluşması sonucu 1 milyon 700 bin, AIDS nedeniyle ise her yıl 6000 insan hayatını kaybetmektedir.

- Savaşlarda her yıl 650 bin, iş kazaları ve işle ilgili hastalıklar

www.arsivsokum.org

nedeniyle ise her yıl 2 milyon kişi hayatını kaybetmektedir.

- 500 milyon insan gönenç içinde yaşarken, 5.5 milyar insan yokluk çekmektedir.

- Dünya nüfusunun yüzde 20'si, zenginliğin yüzde 80'ini tüketmektedir.

- Dünya nüfusunun yüzde 2'si, dünya servetinin yüzde 50'den fazlasına sahiptir.

- Dünya nüfusunun yarısının zenginlikten aldığı pay sadece yüzde 1'dir.

- Dünyanın en zengin üç kişisi, en yoksul 48 ülkenin brüt iç hasılasından daha fazla bir servete sahiptir.

- Dolar milyarderi en zengin 358 kişinin serveti, 2.6 milyar insanın yıllık gelirinden daha fazladır.

- Dünyanın önde gelen 100 şirketi, dünya ticaretinin yüzde 70'ini kontrolü altında tutmaktadır.

- Dünyanın tahıl ticaretinin yüzde 80'ini Cargill isminde tek bir şirket kontrol etmektedir.

- 2000 şirketin varlıklarının toplam değeri, dünya toplam gelirlerinin iki katı düzeyindedir.

- ABD ve İngiltere'de, 1 milyar insanı açlıktan kurtarabilecek çoklukta bir yiyecek çöpe atılmaktadır.

- Yeryüzündeki kadınların üreme sağlığı için 12 milyar dolar bulunamazken, makyaj malzemesi için 18 milyar dolar harcanmaktadır.

- Evrensel okur yazarlık için 5 milyar dolar bulunamazken, parfüm için her yıl 15 milyar dolar harcanmaktadır.

- Herkese temiz su için 10 milyar dolar bulunamazken, Avrupa'da dondurma için 11 milyar dolar harcanmaktadır.

- Tüm çocukların aşılanabilmesi için 1-3 milyar dolar bulunamazken, deniz seyahatleri için 14 milyar dolar harcanmaktadır.

- Eğer böyle devam ederse, 2020 yılında, yoksul-aç insan sayısı 3 milyara, evsiz barksız insan sayısı 2.5 milyara ulaşacak ve Afrika ekonomik haritadan silinerek yok olacaktır.

- Fabrikalar, konutlar, termik santraller, arabalar, uçaklar havaya zehir saçmaktadır.

- Ortalama bir Amerikan arabası, ömrü boyunca 35 ton civarında karbondioksit emisyonu ile hepimizi zehirlemektedir.

- Çin'de hava kirliliği nedeniyle her yıl 1.9 milyon insan ölmektedir.

- Hava kirliliği sadece insanların, bitkilerin, hayvanların sağlığını ve yaşamını tehlikeye atmamakta, kitlesel ölümlere de yol açmaktadır.

- Sulara karışan kirletici maddeler, kolera, tifo, dizanteri gibi salgın hastalıklara yol açarak kitlesel ölümleri beraberinde getirmektedir.

- Çok uluslu şirketler ormanları yok ederek, tüm doğal dengeleri alt üst etmektedir.

- Her yıl 11-12 milyon hektarlık alan, içlerindeki milyonlarca canlı varlıkla birlikte yok olup gitmektedir.

- M.Ö. 10.000'de Anadolu'nun yüzde 72'si ormanken, bugün bu oran yüzde 22'ye düşmüştür.

- Asya dışında kalan 4 kıtada, hektar başına 5-20 ton arasında, Asya'da ise yaklaşık 30 ton toprak her yıl erozyon nedeniyle kaybedilmektedir.

- Dünya genelinde her yıl 24.4 milyar ton üst yüzey toprağı erozyona kurban verilmektedir.

- Bugün, 110 ülkenin kendisi, 99 ülkenin verimli toprakları, dünya topraklarının dörtte biri çölleşme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu tehlike, her yıl 600 bin kilometre karelik alanın çölleşmesiyle tehlike olmaktan çıkıp, adım adım gerçeğe dönüşmektedir. Çölleşmenin ortaya çıktığı bölgelerde ise 900 milyon insan yaşam savaşı vermektedir.

- 1978'den günümüze, tarım alanlarının yüzde 10'u kaybedilmiştir.

Kömür, petrol gibi fosil yakıtların aşırı bir şekilde tüketilmesi; bitki örtüsü ve ormanların tahrip edilmesi; çarpık ve hızlı kentleşme, kontrolsüz sanayileşme, küresel ısınmaya ve geri dönülmez iklim değişimlerine yol açmıştır. Bu gelişmenin sonucunda, kuraklık yaşanmaya başlamıştır. Alp Dağları'ndaki buzullar hızla erimeye devam etmektedir.

- Yeraltı su düzeyleri bütün dünyada düşmüştür.

- Göller küçülmüştür.

- Sulak alanlar yok olmaktadır.

- Tarımda gerekli olan su ihtiyacı karşılanamamaktadır.

- Tüm bunlara rağmen taze su kaynaklarının yüzde 90'ının halen sanayi tesislerinde kullanılmasına devam edilmektedir.

- Kömür, petrol gibi fosil yakıtların aşırı bir şekilde ve hoyratça tüketilmesi; bitki örtüsü ve ormanların tahrip ve yok edilmesi; çarpık ve hızlı kentleşme, kontrolsüz sanayileşme küresel ısınmaya ve geri dönülmez iklim değişimlerine yol açmıştır. Bu gelişmenin sonucunda,

- Kuraklık yaşanmaya başlamıştır.

- Alp Dağları'ndaki buzullar görünmeyen bir hızla erimeye devam etmektedir.

- İzlanda'nın yüzde 8'ini meydana getiren ve kutuplar dışındaki en büyük buzul olan Votna, 1930'dan günümüze erimesini sürdürmektedir.

- Denizlerde, 0.1-1 derecelik bir sıcaklık artışı olduğu belirlenmiştir. Denizlerdeki sıcaklık artışının sonucunda, mercan kayalıklarının beşte biri şimdiden yok olmuştur.

- 1860-1990 yılları arasında, atmosfer sıcaklığında 0.6 derecelik bir artış olmuştur.

- Son 50 yılda meydana gelen kasırga, tayfun ve seller çok büyük zararlar vermekte, binlerce insanın ölümüne yol açmaktadır.

- Havaya salınan kükürtoksitlerin neden olduğu asit yağmurları sadece ormanları ve ormanlardaki yaşamı değil, denizlerdeki yaşamı da yok etmektedir.

- Nükleer santrallerden çıkan uranyum artıkları, yediğimiz içtiğimiz her şeye, soluduğumuz havaya karışarak bizleri ölüme göndermektedir.

- Kloroflourkarbon içeren gazların aşırı tüketimiyle, canlıları mor ötesi ışınlardan koruyan ozon tabakası delinmiştir.

- Ozon tabakasının delinmesiyle bizlere kadar ulaşan mor ötesi ışınlar, cilt kanserlerine, katarakt gibi göz hastalıklarına, oksijen üreticisi planktonların ölümüne, canlıların kalıtım maddesini oluşturan

www.arsivdergisi.org

DNA'ların mutasyona uğramasına neden olmaktadır.

- Ve söylemeden geçilmemeli ki, ozon tabakasının delinmesine yol açan maddelerin yüzde 70'ini gerçekleştirilen askeri harekatlar açığa çıkarmaktadır. Sadece Amerikan ordusunun ürettiği kimyasal atık miktarı, dünyanın en büyük 5 kimyasal şirketinin ürettiği kimyasal atık miktarından daha fazladır.

Böyle bir dünya, böyle bir yaşam sürdürülebilir değildir. Böylesine bir gidiş, insanlığın da, bir yaşam alanı olarak gezegenimizin de sonunu getirecektir.

Gözler ve kulaklar artık açılmalı, ağızlardaki kilitler çıkarılmalıdır. Çünkü, evet, böyle bir dünya, böyle bir yaşam sürdürülebilir değildir.

Kaz yavrularının kabuklarından çıktıklarında, karşılarında ilk kimi/neyi görürlerse onu anneleri zannetmeleri gibi, maalesef insanın da, içinde doğup büyüdüğü toplumsal düzeni/ilişkileri, mümkün olan, öncesiz-sonrasız, değişmez bir toplumsal düzen/ilişkiler olarak zannetmek gibi ciddi, büyük bir kusuru var. Bu kusur nedeniyledir ki, insanın, içinde bulunduğu düzeni ve toplumsal ilişkileri sorgulaması; farklı, daha iyi bir yaşamın, daha iyi bir toplumsal düzenin ve insanlar/halklar arası daha iyi ilişkilerin mümkün olduğunu düşünebilmesi de pek kolay olmamaktadır.

Bu nedenle, daha iyi bir yaşamı, daha iyi bir toplumsal düzeni ve insanlar/halklar arası ilişkileri kurabilmemiz için, belki de her şeyden önce sağlam, doğru bilgilere, bilgilenmeye ihtiyacımız vardır.

Bu nedenle, belki de her şeyden önce, doğru ve yanlışı ayırt etmeyi öğrenmeye ihtiyacımız vardır.

Bu nedenle, belki de her şeyden önce, insana ve bir yaşam alanı olarak gezegenimize telafisi mümkün olmayan zararları veren yaşam biçimine, toplumsal düzen(sizlik)e, davranış ve uygulamalara karşı gelebilmeye ihtiyacımız vardır.

Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için de, galiba tutunabileceğimiz tek dal, başvurabileceğimiz tek ölçü, tek bir bireyin, tek bir grubun ya da tek bir halkın değil de, her şeyden önce, tüm insanların, tüm halkların ve bir yaşam alanı olarak gezegenimizin yararı ve iyiliği olmalıdır.

Kaz yavrularının kabuklarından çıktıklarında, karşılarında ilk kimi/neyi görürlerse onu anneleri zannetmeleri gibi, maalesef insanın da, içinde doğup büyüdüğü toplumsal düzeni/ilişkileri, mümkün olan, öncesiz-sonrasız, değişmez bir toplumsal düzen/ilişkiler olarak zannetmek gibi ciddi, büyük bir kusuru var.

Çünkü tüm insanların, tüm halkların ve bir yaşam alanı olarak gezegenimizin yararına ve iyiliğine olan her şey, herkesin de yararına, iyiliğine olacaktır.

Peki, tüm insanların, tüm halkların, bir yaşam alanı olarak gezegenimizin geleceği, yararı ve iyiliği için, bizleri ve bir yaşam alanı olarak gezegenimizi yok oluşa götüren bu gidişi durdurmak için neler yapılmalıdır?

- Yaşam gereklerinin mülk edinilmesine, var olan her türden mülkiyete son verilmelidir.

- Her türden üretim ve tüketim, ihtiyaçlara göre planlanıp gerçekleştirilmek üzere harekete geçilmelidir.

- Her türden israfa son verilmelidir.

- Dünyanın her yerindeki işgal ve ilhaklara, tüm askeri harekatlara, her türden silah üretimine son verilmeli, var olanlar imha edilmeli, yeryüzündeki tüm ordular, tüm polis ve istihbarat teşkilatları dağıtılmalıdır.

- İnsanları/halkları birbirinden ayıran tüm yapay sınırlar kaldırılmalı, sınırlara yerleştirilmiş tüm mayınlar, tel örgüler temizlenmeli, tüm duvarlar, gümrük kapıları vb. kaldırılmalıdır.

- Tüm devletler, mülkiyet ilişkilerini ve cezaları düzenleyen tüm yasalar, mahkemeler, hapishaneler, şirket ve bankalar, her türden ticaret ortadan kaldırılmalı, alım-satıma dayalı her türden değişim ilişkisine son verilmelidir.

- Çocukların çalıştırılmasına son verilmelidir.

- Her türden alt-üst ilişkisine, her türden hiyerarşik kurum ve örgütlenmeye, insanların temel hak ve özgürlüğüne, eşitliğine gölge düşürecek tüm yasaklamalara son verilmelidir.

- Herkes için düşünce, inanç ve ifade özgürlüğünün önündeki tüm engeller kaldırılmalı; herkese kendini özgürce ifade edebileceği gerekli şartlar sağlanmalıdır.

- Tek tek tüm insanların ve tüm halkların özgürce görüş, bilgi ve düşünce alış verişinde bulunabileceği, her türden yardımlaşma ve dayanışma içine girip gönüllülük temelinde görev bölüşümünü hayata geçirebilecekleri olanaklar hazırlanmalıdır.

- Havanın, toprağın ve suyun kirlenmemesi; bitki örtüsü, orman ve toprak kayıplarının önüne geçilmesi; küresel ısınmanın, ozon tabakasının delinmesinin, asit yağmurlarının durdurulması için geçerli tüm önlemler el birliğiyle alınmalıdır.

Kaynaklar:

1- Server Tanilli, "İnsanlığı Nasıl Bir Gelecek Bekliyor?", Alkım Yayınları
2- UNICEF Raporu, Aktaran Özgür Gündem, 31.07.2003
3- Erdal Atabek, "Dünyanın Durumu", 19.07.2004, Cumhuriyet
4- Türkiye Museviler Hahambaşı İzak Helva, "Medeniyetler Buluşması" Konuşması, 27.09.2005
5- Dünya Bankası Raporu, Aktaran Birgün Gazetesi, 08.03.2006
6- Dünya Kalkınma Ekonomileri Araştırma Enstitüsü Raporu, Aktaran Birgün Gazetesi, 26.03.2006
7- Independent Gazetesi, Aktaran Milliyet, 09.03.2006
8- BM, İklim Değişiklikleri Zirvesi Raporu, Aktaran Birgün Gazetesi, 12.12.2008
9- James Bruges, Küçük Dünya Kitabı, Aktaran Yaman, Milliyet, 16.12.2008
10- Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü Raporu, Aktaran Birgün Gazetesi, 23.12.2008
11- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) Raporu, Aktaran Kızıl Bayarak, 26.06.2009
12- BM Gıda ve Tarım Örgütü Yıllık Raporu, Aktaran Kızıl Bayrak, 26.06.2009
13- Londra Merkezli Gıda Etiği Konseyi'nin Açıklaması, Aktaran Taraf Gazetesi, 10.09.2009
14- Forbes Dergisi, "Dünyanın En Başarılı 2000 Şirketi", 2009
15- John Loyd-John Mitchinson, Cahillikler Kitabı, NTV Yayınları
16- Necmettin Çepel, Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri, TÜBİTAK Yayınları.

www.arsivakimi.org

Namık Duruk

Kadın sorununa sosyalistlerin yaklaşımı

Bilginler, insanlığın en iyi dostları arasından bazı kadınlar, kadınların hayatları, çalışmaları hakkında yazılar yazdılar. Marks, Engels, Lenin, Stalin kadınlara sadece aralarında dayanışmayı getirmekle kalmamış, sömürülmelerinin, esaretlerinin sebeplerini de araştırmış ve çaresini bulmuşlardır. 1938 öncesinden itibaren Jean Freville kadınların hayatlarına ait birçok metni Fransızcaya çevirmiş ve bunları Enternasyonal Yayınlar'ın çıkardığı Marksizm'in büyük yazıları dizisinde okuyucuya sunmuştur. Ne yazık ki Hitler taraftarları ve onların yardakçıları kapitalizm ve emperyalizme zarar verebilecek ne varsa yasakladılar ya da imha ettiler. Oysa demokrasi ve barış savaşçılarının elinde sağlam bir silah teşkil eden bu metinlere asla o zamanki kadar ihtiyacımız olmamıştı.

Emperyalist savaş dönemlerinde milyonlarca kadın, kendilerini kocasız zevceler, evlatsız anneler, cesetleri nişanlıları haline getiren bu haksız savaşların sorumlularına karşı bir kavga vermenin gereğini anlayıp uyandılar. Kadınlar tecrübe ile öğrenmişlerdi ki emperyalistler tarafından yönetilen ülkelerde savaşlar ve savaşlardan önceki dönemler kendilerine aileleri için hayat pahalılığı, açlık, acı, baskı anlamına gelmektedir. Aksine halkın iktidarda olduğu yerlerde ekmeğin sağlandığı büyük çoğunluk için özgürlüğün var olduğunu, enerji kaynaklarının barışın hizmetine sunulduğunu öğrendiler. Kadınlar dünyanın iki ayrı kampa bölündüğünü, bu bölünmenin coğrafi olmadığını, iki devlet bloğunu karşı karşıya getirmediğini görmemezlikten gelemezler.

Aslında bu bölünme çok daha derindir. Kadınlar bir tarafta başlarında ABD'nin finans şirketleri ve militaristleri bulunan emperyalist dünyayı görüyorlar. İçlerinde Fransa da olmak üzere emperyalist devletler kendi ülkelerinin halkına, işçi sınıfına zalim bir boyunduruğu zorla kabul ettirmekle kalmayıp, topraklarını süngülerinin ucuyla fethettikleri sömürgelerin milyonlarca kadın ve erkeğini esaret altında bulunduruyorlar. Kendi halklarının karşısında yer alan bir avuç insandan meydana gelen bu emperyalist kampta, işçi kadınlar, anneler, sömürge ülkelerinde altı yaşındaki çocuklara dahi uzanan insanın insan tarafından utanç verici sömürüsünün hüküm sürdüğünü görüyorlar. Kanlı bir bastırma hareketi, haksızlıklara karşı isyan eden ve özgürlükleri/bağımsızlıkları için savaşan halkların üzerine iniyor, milyonlarca kurbanın kanı emperyalistlerin elini kızıla boyuyor. Bu kamp, tüyler ürpertici savaşların 1914 ve 1939'da hazırlanıp başlatıldığı kamptır.

Diğer kampta sefaletin, baskının ve savaşın emperyalist boyunduruğunu sarsmak isteyen yüz milyonlarca kadın ve erkek bulunmaktadır. Bu kamp daha şimdiden insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmak için savaşmaktadır. Bu kampta her alanda ve sadece gelişen insanlığın iyiliği için akla ve iyiliğe yol açıktır.

Nice kadın kahraman halklarının davası, ülkelerinin bağımsızlığı için savaş kışkırtıcılarına karşı verdikleri kavgada ölmüştür. Ulusal bağımsızlık kahramanı Jeanne Diarctan, Fransa halkı ve komünizm için ölen Danielle Casonova, Paris Komünü'nün kahraman savaşçısı öğretmen Louise Michel ve proleter enternasyonalizminin timsali Jeanne Labourbe vb. Gerçekten de kadınlar Jaures tarafından belirtilen barış için kavganın en zoru olduğu gerçeğini anlamışlardır. Halkı kandırmak için kadınları kandırmak için bu melun sonuca maddi ve ideolojik olarak hazırladıkları savaşa ulaşmak için emperyalistler bütün çabalarını kullanıyorlar. Barış güçlerinin sinesine şüphe salmak istiyorlar. Her zaman fakir ve zengin vardır ve her zaman da olacak-

www.arsivkurdi.org

tır diyor ve dedirtiyorlar. Gayet tabi emperyalizmin demirden çanak olduğuna inandırmak isteyerek, toprak çanak demir çanağa karşı savaşamaz diyorlar. "Her zaman savaşlar olmuştur, her zaman da savaşlar olacaktır!"; kendileri tarafından icat edilmiş bu atasözleri sonsuza dek tekrarlanıyor. Buna iktidarda bulunan, millete karşı söylenen yalanlar, iftiralar ekleniyor.

Emperyalistleri dinleyecek olursak, halk için kendi kendini idare etmekten kötü bir şey yoktur. Uşakları olan sağcılar daha da ileri gidiyor, zira onlar için de emperyalizm, sömürgecilik her zaman bir halk iktidarından daha iyidir. Bu yüzden haksız savaşlara ve sefalete sebep olanlarla etkili bir biçimde savaşmak için kadınlar yollarını Marksizm'in ışığıyla aydınlatmalıdır.

Jean Freville, kadınlar için yeni Marksist metinler seçti. Bu metinlerde yalnız kadın ve genellikle aile üzerindeki karşı devrimci kanıtların çürütülmesi değil, kapitalizme karşı zeki ve başarılı bir savaş vermenin yolları da vardı. Kadınlar bu metinlerde sosyalizmin üstün bir insanlık taşıdığının kanıtlarını buldular.

Fahişe olmuş kadın, ahlakı bozulmuş ve parçalanmış aile... Hakim sınıfın ideologları, politikacıları "Bolşeviklerin yapmakta oldukları işte bunlardır!" diye haykırıyorlardı. Oysa Ekim yangını ufku tutuşturuyor ve halkları cephelerinden çekip alıyordu. Kadın cellatları, aile yıkıcıları, komünizme karşı sıkıntı uyandırmak için çok yol denediler. Fakat iftira sürüp gitmektedir. Daha 1848 Manifesto'sunda Marks bunu açığa çıkarmıştı. Hayal gücünün ve nefesinin sonuna gelmiş burjuvazi buna sahiplendi kaldı. Kadın emeğini sömürmek ve bu emeğin sözde yetersizliklerini bahane ederek kadını köleleştirmek hususunda birliğe varmış olan kilise ve burjuva cumhuriyetçileri, ilk defa onu kesin olarak erkekle eşit tutan proletarya ihtilaline lanet ediyor, kadını üreme fonksiyonu ile sınırlıyor ve işlerine zincirliyor. Sanki kadının dengeli bir aile hayatına sahip olmasını ve annelik duygularını tatmin etmesini imkansız kılan kapitalizm değilmiş gibi. Sanki kocasını ve çocuklarını

Emperyalistleri dinleyecek olursak, halk için kendi kendini idare etmekten kötü bir şey yoktur. Uşakları olan sağcılara göre de emperyalizm, sömürgecilik her zaman bir halk iktidarından iyidir. Bu yüzden haksız savaşlara ve sefalete sebep olanlarla etkili bir biçimde savaşmak için kadınlar yollarını Marksizm'in ışığıyla aydınlatmalıdır.

savaş için kadından koparıp alan kapitalizm değilmiş gibi. Sanki erkeğin hükümranlığını ve zalimce sömürülen kadının köleliğini sürdüren kapitalizm değilmiş gibi...

Kadının köleliğine son vermek için proleter devrimi gerekti. Sömürüye dayanan bütün toplumlarda kadın aşağılık görülür, erkek ona emreder: "Zevk ver, çocuk yap, sofrayı hazırla!"

"Erkek Tanrı için, kadın ise erkek için yapıldı" diye yazıyor Milton Bosouet; kadınlara ancak Tanrı'nın vermek istediği kadar bir güzelliğe sahip olduklarını ve fazladan bir kemikten geldiklerini hatırlatıyor. Vigny, erkeğin iyi kalpliliği ile kadının kurnazlığı arasındaki ebedi bir mücadeleden bahsediyor. Proudhon, "kadın adilin, doğrunun perişanlığıdır" buyuruyor. Amiel, ona saygı gösterip idare etmeyi öğütlüyor. Schopenhauer, kadını "saçı uzun, aklı kısa bir hayvan"; Nietzsche, onda savaşçının dinlenmesini görüyor. Eski dünyanın felsefesi işte buydu! Ama sosyalistler bayraklarının üstüne şöyle yazarlar: "Kanun önünde ve politik hayatta kadın ve erkeğin sosyal eşitliği, evlilik hukuku ve aile kanunlarının radikal değişimi, anneliğin sosyal bir fonksiyon olarak tanınması, çocuklara ve yeni yetmelere verilecek eğitim ve bakımın kamu kurumu tarafından yüklenilmesi, kadını bir esir yapan gelenek ve ideolojilere karşı sistemli savaş!.." Yeni zamanın ilkeleri bunlardır.

KADIN VE MARKSİZM'DEN (ÖNSÖZ)

Aile değişmez bir sosyal kuruluş değildir. Çağlar boyunca değişikliğe uğramıştır. Evrim son analizle ekonomik faktörle belirlenmiştir. Kadının köleleşmesi, ailenin kabileyle zıtlaştığı, özel mülkiyetin geliştiği, toplumun sınıflara bölündüğü ve sınıf uyuşmazlıkları dizginini sıkı sıkıya tutmak ihtiyacından devletin doğacağı tarih öncesi dönemle aynı zamana gelir.

Tarih öncesinin ilk dönemlerinde erkek kara ve deniz avcılığıyla uğraşırken, kadın yavrularını beslemek, onları vahşi hayvanlara, soğuğa, iklim değişikliklerine karşı korumakla meşguldür. Otları toplar ve hazırlar, hastalıklara ve yaralara bakar, hayvanları ehlileştirir, geleceği düşünür... Bunlar, cinsi muhafaza etme durumunda olan kadının erkekten üstün olmasını sağlayan çeşitli ve gerekli faaliyetlerdir. Bunlar, çocukları büyüten, kararları öncelikle alan, tabuları seçen, tabiatın sırlarını çözüp bilen kadınlardır. Erkek bu üstün vasıflarının değerini bilir. Kadının kesin buyruklarına boyun eğer. Böylece kadın ilk çağlardaki kendine özgü vasıfları ve görevleriyle mitolojiye girer.

Anaerkil dönemde kadın öncelikli bir otorite kurmuştur. Soy zinciri kadın tarafından sayılıyordu ve çocuklar annenin kabilesinden oluyordu. Antik Yunan yazarları, Doğu Avrupa kabilelerinde kadınların yönettiği bucaklardan bahsederler.

Bakır, bronz ve demirin keşfi, madeni alet ve silahların yapımı, başlıca kâr ve varlığı sürdürme kaynağı haline gelen savaş, erkeğin zaferini getirdi. Eski iş bölümünü alt üst etti. Kadının ev içi görevlerini ikinci plana attı. Özel mülkiyetin yayılmasıyla, değerli eşyanın aile içinde birikimiyle ve devamlı artan zenginleşme arzusuyla varlıkların devri sorunu ortaya çıktı. Silah ve aletlerin, sürü ve esirlerin sahibi baba, oğullarının mirasçı olmasını ister. Oysa anaerklik düzende babanın varlığı, ananın kabilesinden sayılan çocuklarına değil, erkek ve kız kardeşlerine kalıyordu. Erkek, kadının hegemonyasını kaldırmak için var kuvvetiyle çalıştı. Asırlar boyunca üstünlüğü sağlamak için mücadele etti. Soyun kadın tarafından gelmesiyle anaerklik miras

hukuku ortadan kaldırıldı. Geçici veya çoklu evlenmenin yerini ancak erkeğin bozabildiği tek eşli evlenme (monogami) aldı. Anaerkillik yerini, varlıklarını miras bırakmak için tartışılmaz bir ataerkilliğe bağlı çocuklar isteyen erkeğin hükümranlığına dayanan ataerkil aileye bıraktı. Bu dişi cinsiyetin büyük tarihi bozgunu oldu.

İlk sınıf baskısı dişi cinsiyetin erkek cinsiyet tarafından zulme uğramasıyla aynı zamana gelir. Tek eşlilik büyük bir tarihi ilerleme olmuştur ama aynı zamanda köleliğin ve özel mülkiyetin yanında günümüzde hala süren ve ileri atılmış her adımın geriye doğru bir nispi adım olduğu, bazılarının rahatlıkla ilerleyişi diğerlerinin ezilmesiyle gerçekleşen bir devri başlatmıştır.

Bundan böyle erkeğin üstünlüğü kurulmuştur. Erkek kadını bir iş aleti ve döl aracı olarak görmektedir. Kadın babasının ataerkilliğinden kocasının ataerkilliğine geçmektedir. Kadın hayvan veya silah karşılığında değiştirilir. Sadakatsizliği ölümle cezalandırılır. Çünkü döllerin meşruiyeti hakkında şüphe yaratmaktadır. Toplumun içindeki baskı, ailenin içindeki baskı, ilkel kanun ve dinler, kadın cinsinin sürüp gitmesine hasredilmiş bu bağlılığı onayladılar. Musa'nın kitabı gibi mana kanun da kısır kadının terkini emreder. Koca kadını değiştirme veya verme hakkına sahiptir. Eğer kadın kısır kalırsa onu reddetmemek Tanrı'ya karşı cinayettir. Erkek yurttaşlık görevleriyle uğraşırken, kadın dış dünya ile temassız tam bir inzivada yaşar. Yunan düşünürlerinde kadının bu ezilmesine kadar isyan çizgileri boşuna aranacaktır. Aralarından ancak birkaçı kadını danışılacak bir muhatap olarak görürler. Yeni doğan Hıristiyanlık kadınlara ve kölelere kısa zamanda bir özgürlük ümidi getirdi. Yeni inanış uğruna kadınlar kitle halinde büyük ıstıraplara göğüs gerdiler, ama Hıristiyanlık yoksul ve ezilenlerin diniyken devlet dini olunca kadını küçülttü. Saint Paul "erkek kadın için yaratılmadı ama kadın erkek için yaratıldı" demiş miydi? Kilisenin papazları ve yüksek bilginleri kadına bir düşmanmış gibi davranırlar, onda ebedi baştan

Bir Komün muhabiri 1871 Mayıs'ında bir İngiliz gazetesinde şöyle yazıyordu: "Eğer Fransız milleti yalnız kadınlardan oluşsaydı ne korku salan bir millet olurdu! Komün sırasında kadınlar ve on üç yaşında çocuklar askerlerin yanında savaştılar. Burjuvaziyi devirmek için gelecekteki savaşta da başka türlü olmayacaktır."

çıkarıcıyı, cinsi günaha çağırıcıyı, şeytanın tuzağını görürler. Tertulien, "Kadın, sen şeytanın kapısısın, her zaman paçavralar ve karalar giyinerek dolaşman gerekirdi" der. Saint Jean Chrisostome kadını kınar, "Bütün vahşi hayvanlar arasında kadından daha zararlısı bulunmaz" der. Kadının erkeğe bağlılığı dini hukukun değişmez kuralıdır. Saint Thomas Dafuin, "Kadının erkeğin nüfusu altında yaşaması mukaddердir ve o, kendi başına hiçbir yetkiye sahip değildir" diye yazar.

EMPERYALİST SAVAŞ VE KADINLAR (LENİN)

"Papazlara zorla kabul ettirilmiş teorinin hayattan kopuk olduğunu söyleyecek olana dünya tarihinin iki olayını hatırlatacağız. Bir taraftan tröstlerin rolü ve fabrikada kadınların çalışması, diğer taraftan 1871 Komünü ve Rusya'da 1905 Aralık İsyanı. Burjuvazinin işi tröstleri geliştirmek, çocuk ve kadınları fabrikalara yığmak, orada onlara acı çektirmek, ahlaklarını bozmak, en aşırı sefalete mahkum etmektir. Böyle bir gelişmeyi desteklemiyoruz. Buna karşı savaşıyoruz ama nasıl savaşıyoruz? Tröstlerin ve kadınların fabrikada çalışmasının ilerletici olduğunu biliyoruz, geriye el sanatkarlığına, tekellerden önceki kapitalizme, kadınların evde çalışmasına dönmek istemiyoruz. Tröstler vb. arasında ileriye ve onlardan daha uzağa sosyalizme doğru! Objektif gelişmeye önem veren bu düşünce tarzı, gereken değişikliklerle halkın günümüzdeki askerileştirilmesine uygulanabilir. Bugün emperyalist burjuvazi yalnız tüm halkı değil, gençliği de askerleştiriyor. Yarın belki kadınları bile askerleştirecek. Bu konuda şöyle dememiz gerekir: Daha iyi ya, çabuk olsun, ne kadar hızlı gidilirse kapitalizme karşı silahlı ayaklanmaya o kadar çabuk varacağız. Komün örneğini hatırlarlarsa gençlik vb.nin silahlanmasından sosyal demokratlar nasıl çekinebilirler? Bu hayat dışında bir teori değildir. Bunlar hayal değildir, gerçek olaylardır. Ekonomik ve politik olaylara karşın sosyal demokratların emperyalist çağın ve emperyalist savaşların ister istemez bu çeşit olayların tekrarına yol açmaya mecbur olduğundan şüphe etmeleri gerçekten çok üzücü olurdu.

Bir Komün muhabiri 1871 Mayıs'ında bir İngiliz gazetesinde şöyle yazıyordu: Eğer Fransız milleti yalnız kadınlardan oluşsaydı ne korku salan bir millet olurdu! Komün sırasında kadınlar ve on üç yaşında çocuklar askerlerin yanında savaştılar. Burjuvaziyi devirmek için gelecekteki savaşta da başka türlü olmayacaktır. Proleterlerin kadınları, iyi silahlanmış burjuvazinin silahsız veya az silahlı işçilere ateş etmesine bir kenardan bakmayacaktır. Kadınlar 1871'deki gibi silahlara sarılacaklar ve hükümetlerden çok oportünistlerin düzensiz hale getirdiği günümüzdeki işçi hareketlerinden er geç ama yanılmaz bir şekilde enternasyonal birlik şüphesiz doğacaktır. Emperyalist büyük güçlerin dünyayı paylaşma ve yeniden paylaşma için girdikleri azgın savaştır ve bunun için küçük bile olsalar tüm memleketlerde bir askerileşmeye mutlaka yol açmaya mecburdurlar. Buna karşılık proleterlerin kadınları ne yapacaktır? Öyleyse savaşa ve savaşla ilgili her şeye ölmekle yetinmeyecekler ve yalnızca silahsızlanmayı istemekle gerçekten devrimci olan ezilen sınıfların kadınları asla bu kadar utanç verici bir rolle yetinemeyecekler.

Kadınlar oğullarına şöyle diyeceklerdir: Büyüyeceksin, sana bir tüfek verecekler, onu al ve harp sanatını iyi öğren. Bugünkü savaşta yapıldığı gibi ve sosyalizme ihanet edenlerin sana önerdikleri gibi kardeşlerine ve diğer ülkelerin iş-

www.arsivakurdi.org

çilerine ateş etmek için değil, ama sömürüye, sefalete, savaşlara, burjuvaziyi yenerek ve onu silahsızlandırarak bir son vermek amacıyla... (Kadın ve Marksizm'den yararlanılmıştır.)

GELECEKTE KADIN

Yeni toplumda kadın hiç kimseye bağlı olmayacak, hiç kimsenin sömürüsüyle karşılaşmayacaktır. Her insan gibi özgün, erkeklerle eşit yaşayacaktır. Öğrenimi erkekle eşit olacak, yalnız farklı cinsel fonksiyonlarının zorunlu kıldığı bazı işlerden ayrılacaktır. Kadın işini kendi isteğine, eğilimlerine ve yeteneklerine göre seçer, erkekle eşit koşullar altında çalışır.

Aşk konusunda erkek gibi özgür ve baskıdan uzaktır. Evlilik birliğine hiçbir neden ya da çıkar kaygısıyla değil, sadece duygularının itmesiyle girer. Bu birlik özel bir anlaşmadır. Resmi makamların hiçbir şekilde karışması söz konusu değildir. Evlilik ortaçağa dek özel bir anlaşma olduğu gibi bu toplumda da aynı niteliktedir.

İnsanlığa düşman kuvvetler ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, gelişmenin muzaffer yürüyüşüne ne kadar karşı koyarlarsa koysunlar, amacımıza varacağımıza inanarak öleceğiz. Gelecek günler sosyalizmindir, yani her şeyden önce işçinindir ve kadınındır.

Kadınsız demokrasi olmaz. "Kadınlar uygar ödeve, milis içinde görev almaya ve politik hayata çağrılmazlarsa, ev işi ve mutfağın bunaltıcı atmosferinden çekilip alınmazlarsa, gerçek özgürlük temin edilemez; değil sosyalizm, demokrasi bile kurulamaz" der Lenin.

Dolayısıyla sosyalizm olmadan kadın özgürleşemez. Kadının fiili katılımı olmadan da sosyalizm gelmez.

***

Kırk yılı aşkın bir süredir şu namus kavramı beni düşündürmektedir. Şöyle ki: Kadın erkeğin namusu oluyor da, erkek kadının namusu olmuyor. Ama iki cins bir araya gelmeden de üreme olmuyor. Anaerklik döneme bakıldığında böyle bir kavram yok. Doğanın yasasına ve evrim teorisine bakıldığında dönemimizde beyinlere oturtulmuş bir namus anlayışı benzeri gözükmüyor.

8 Şubat 2010 tarihli Taraf gazetesinde muhabirin Almanya'da kadın konulu bir röportajını okudum, çok vahim. Polonya, Romanya, Bulgaristan ve Rusya'dan Avrupa pazarlarına seks işçileri diye adlandırılan dört yüz bin civarında kadının pazarlandığını anlatıyordu. Kadının birisiyle karşılıklı soru ve cevap şöyle geçiyor:

"Neden bu yolu seçtiniz? Para kazanabiliyor musunuz? Yaşamınızda bir rahatlama, düzelme oluyor mu?"

Kadın ıstıraplı bir ifadeyle şunu söylüyor:

"Hayır. Bakın size gerçeği anlatayım. Gelirlerin yüzde on beş veya yirmisini alabiliyoruz. Seksen ya da seksen beşini bizleri pazarlayanlar alıyorlar ve bağlı oldukları taraflarla paylaşıyorlar. Ve biz kadınlar ölmeyecek kadar pay alıp yaşayabiliyoruz."

Polonya, Romanya ve Bulgaristan üç yıl önce sözde kurtuluş için AB'ye girdi. Sonuçta acı fatura öncelikle kadınlara çıktığı için bu konuya giriyorum. Kadını esas alırken de kapitalizmin sahte namus anlayışını tartışmaya açmaya çalışıyorum. Hani kadın erkeğin namusuydu? Ama namus denilen kadının onuru ve özgürlüğü ayaklar altında ve alenen köleliği yaşıyor. Peki, Türkiye'de kadının konumu doğu ve batıdaki kadından farklı mı? Hayır, daha da kötüdür. Özellikle büyük şehirlerde oteller ve randevu evleri polisçe basılıyor, gruplar halinde kadınlar ve satıcı erkekler gözaltına alınıyor, basın-yayın organları aracılığıyla okuyoruz. Sonuç kadın fahişe oluyor, satıcı erkeklerin de az bir bölümü parayı topladıktan sonra saygın işadamı bile oluyor(!) Fahişe olan kadın değil, kadın güçsüz ve cahil ya da çaresizlik sonucu o ortama maruz kalıyor. Gerçek fahişe kapitalist sistem ve sistemden gücünü alarak kadını köleleştiren satıcı erkeklerdir.

Kadının mutfaktan çıkıp üretime katılması sadece ekonomik özgürlüğü değil siyasallaşmayı da beraberinde getirecektir. Ekonomiyi siyasal yapıdan ayrı ele alırsak ruhsuz bir bedene dönüşürüz. Ve kölelikten kurtulamayız. Zira siyasetten kopuk ekonomik mücadeleyi burjuvazi istiyor. Kadının üretime katılması ne kadar gerekliyse, sınıf bilinciyle bütünleşmesi de o kadar zorunludur. Böylece namus denilen olgunun kadın değil, evrensel ölçülere bağlı kadın ve erkeklerin üretim ve siyasal yapılanmadaki eşitlik ve özgürlüğü olduğunun bilincine varılır.

www.sarivekul.org

HAFTALIK SİYASİ HABER YORUM GAZETESİ

NEWROZ

● YIL: 4 ● FİYATI: 1 TL ● newrozgazetesi@gmail.com

www.arsivakurdi.org

www.arsivakurdi.org

YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN
SOSYALİST MEZOPOTAMYA
Aralık 2010 ● Sayı: 29 ● 4 YTL ● www.mesop.net
İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

Sovyetler Birliği sorunlu bir sosyalizm örneğiydi, bugünkü örneklerde rastladığımız olumsuzluklar gibi, ama bizim yaklaşım tarzımız da bir o kadar sorunluydu. Onun çökmüş olması, bizim "çökecek" demiş olmamızı haklı çıkarmaz. Üst yapının literatüre uymayan anti-demokratik ve monolitik yönetme anlayışı elbette ki bugün de eleştirilmesi gereken bir anlayıştı. Fakat çöküş sürecini izleyince, bu eleştiri noktalarının tümünün doğru temeller üzerinde yükseldiğini söylemek, bir hayli cesaret gerektirir. Yıkılıp giden 'reel sosyalizm' tam da yıkıldığı anda, büyük bir yıldızın patlaması gibi, bizleri yanıltan önemli gerçeklerin ortaya çıkmasına da imkan tanıdı. Bunların başında, hiç aklımıza gelmeyen, o olmadığı için eleştirmediğimiz, belki de revizyonizmin bir göstergesi olarak kabul ettiğimiz demokrasinin yokluğu gelir. Çöküşte başat rol oynayan bir faktör... Yeterince diktatörlük olmadığını ya da bir takım eleştirel özgürlüklerin aslında karşı-devrimin gerçekleşmesi için bir imkan olacağını düşünüyorduk. Fakat bugün, Sovyetler adına, hiç değilse demokrasinin yokluğu konusunda, yanlış referanslardan muzdarip olduğumuzu kabul etmek durumundayız.

www.devrimkurdi.org